

3) να εξηγήσει στον αναγνώστη πώς βλέπει αυτός τη θέση του ατόμου μέσα στον κόσμο. Να διαλέξεις ποιο από τα τρία θεωρεί σωστό (μονάδες 2) και να αναφέρεις τρεις (3) γλωσσικούς τρόπους, με τους οποίους υλοποιεί την πρόθεσή του (μονάδες 3).

β. Να επισημάνεις τα ρηματικά πρόσωπα στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 2 (μονάδες 2) και να αιτιολογήσεις την εναλλαγή τους (μονάδες 3)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Από ποιον τίθενται τα όρια στο περιεχόμενο της ποιητικής δημιουργίας και πού αποσκοπούν; Να απαντήσεις με στοιχεία από το Κείμενο 3 και να εκθέσεις και την προσωπική σου άποψη σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Το γράψιμο υπερβαίνει το βίωμα

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από τη συνέντευξη που παραχώρησε η συγγραφέας Ζυράννα Ζατέλη στην Μαριαλένα Σπυροπούλου. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 27/01/2022.

Και αυτό το βιβλίο σας είναι γεμάτο από έναν κόσμο υπερρεαλιστικό και την ίδια ώρα τόσο ρεαλιστικό μιας φύσης που πια μας έχει εγκαταλείψει. Ανθρωπομορφικός και παράδοξος. Η γενέτειρά σας, η παιδική σας φαντασία είναι αυτή στην οποία επιστρέφετε;

Η γενέτειρα, η παιδική φαντασία και όλα τα συμπαρομαρτούντα έπαιξαν ασφαλώς έναν σημαντικό και καθοριστικό ρόλο, και σίγουρα αντλώ από 'κει υλικό, μεταπλάθοντάς το βέβαια. Το γράψιμο είναι μια ζωντανή διαδικασία, μια διαρκής συνομιλία, υπερβαίνει το βίωμα, το μεταμορφώνει, γίνεται η περαιτέρω μοίρα του. Αισθάνομαι πως με τον χρόνο γινόμαστε καλύτερα αυτό που είμαστε, βρίσκουμε αυτό που φέρουμε ως προδιάθεση, το επανεφευρίσκουμε στην ανάγκη.

Κυρία Ζατέλη, τα καλύτερα είναι αυτά που δεν γράφονται; Τα πιο σημαντικά αυτά που δεν λέμε; Και στη ζωή και στη λογοτεχνία;

Συχνά επανέρχεται στον νου μου μια φράση, που ειλικρινά δεν θυμάμαι αν τη διάβασα ή την άκουσα, πού και πότε: Πόσοι και πόσοι δάσκαλοι χάθηκαν στο άρρητο. Αυτό το άρρητο, το σίγουρα πολύ σημαντικό, θεμελιώδες, δεν είναι απαραίτητως κάποιο θανάσιμο μυστικό που το φυλάμε ζηλότυπα. Είναι, θα έλεγα, το φύσει άρρητο. Ενδέχεται να το καρπώνεται ο άνθρωπος την ύστατη στιγμή της ζωής του. Κι άντε να βρει καιρό ή τρόπο να το εκφράσει. Είναι κάτι που με θέλγει ιδιαίτερα ως αίσθηση, ως μυστική υπενθύμιση αν θέλετε, κι επιθυμώ με τη γραφή να προσεγγίσω τις παρυφές του. Καμιά φορά μου έρχεται να το ονομάσω «η παλιά ψυχή», άλλοτε «ο παλιός πόνος». Μιλάμε πάντα για το φύσει άρρητο, συγγνώμη αν παρασύρθηκα.

Η γραφή και η δυσκολία της διαδικασίας πριν από τη γραφή. Μας δίνετε ένα πέρασμα στον κήπο σας, στην «κουζίνα του συγγραφέα». Σας δυσκόλεψε αυτό το βιβλίο; Πήρε καιρό για εσάς;

Μου αρέσει να λέω πως ξεκινάμε να γράφουμε σαν τα πουλιά που κελαηδούν στα δέντρα και καταλήγουμε σαν τα θηρία που γλείφουν τις πληγές τους. Ας μην πάρουμε τοις μετρητοίς ούτε το ένα ούτε το άλλο, αλλά και μόνο ως εικόνα υπαινίσσεται πολλά. Ναι, μου

παίρνει καιρό να γράψω ένα βιβλίο, μου τρώει τα σπλάχνα. Να φανταστείτε, όταν τολμώ να πω παραξέσω πως το τελειώνω, μου λένε «δηλαδή σε κάνα δυο μήνες;», ενώ εγώ εννοώ τουλάχιστον δύο χρόνια ακόμη. Αλλά μπροστά στα πέντε κι έξι που προηγήθηκαν... Αυτό ειδικά το βιβλίο μου πήρε τον διπλάσιο σχεδόν καιρό, κι ας είναι αισθητά μικρότερο σε αριθμό σελίδων από τα υπόλοιπα μυθιστορήματά μου. Ήθελα όμως να κλείσει αβίαστα και όχι «από κεκτημένη» ο κύκλος αυτής της τριλογίας, που την ξεκίνησα το 1995 και πέρασε από σαράντα κύματα. [...]

Κείμενο 2

[Δοκιμές]

Απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Σεφέρη «Δοκιμές», Πρώτος τόμος (1936-1947), εκδ. Ίκαρος, 2013 (α' εκδ. 1974).

Προτού κατηγορήσουμε τους ποιητές για τα ακατανόητα σχήματα που μας παρουσιάζουν, θα ήταν δίκιο να τους αναγνωρίσουμε το στοιχειώδες δικαίωμα να κρίνονται, όπως και οι άλλοι καλλιτέχνες, σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης τους, και με τις δυσκολίες που παρουσιάζει το υλικό τους. Ένα δικαίωμα που τους ανήκει. Ακούμε πολλές φορές ανθρώπους εξαιρετα μορφωμένους να ομολογούν ότι δεν καταλαβαίνουν ορισμένα μουσικά κομμάτια, που είναι πολύ απλά για όποιον έχει έστω και μια μακρινή σχέση με τη μουσική. Και αν τούς πούμε ότι δεν τα καταλαβαίνουν γιατί δεν καταλαβαίνουν τη μουσική, δεν παύουν να μάς χαιρετούν. Ωστόσο, αν πει κανείς στον ίδιον άνθρωπο ότι δε βρίσκει νόημα σ' ένα ποίημα (ποιό είναι το νόημα ενός ζωγραφικού πίνακα;) γιατί δεν καταλαβαίνει την ποίηση, το θεωρεί σαν προσωπική προσβολή σα να τον είχε αποκαλέσει κανείς αναλφάβητο. Και το παράξενο είναι ότι, στο σημείο που έχουν φτάσει τα πράγματα, είναι πολύ πιθανό πως ο αναλφαβητισμός βοηθεί μάλλον παρά εμποδίζει την ποιητική κατανόηση. Γιατί η πρώτη παρεξήγηση εκπορεύεται και από το γεγονός ότι τα ποιήματα είναι γραμμένα με γράμματα, όπως οι ταξιδιωτικοί οδηγοί και οι διαφημίσεις των φαρμάκων. Και είναι προτιμότερο να έχουν την αγαθή τύχη να πετύχουν έναν ακροατή που δεν έχει συνηθίσει να αποκοιμίζει το μυαλό του –όπως ή μεγαλύτερη μάζα των μισομορφωμένων– με το ανεξάντλητο έντυπο υλικό, που απορροφά κάθε μέρα ο πολιτισμένος άνθρωπος. Ο άνθρωπος αυτός, τις περισσότερες φορές, ζητεί από την τέχνη να του λέει κάτι ή να μοιάζει με κάτι, ενώ το έργο της τέχνης είναι κάτι με το οποίο ερχόμαστε ή δεν ερχόμαστε σε επαφή.

Κείμενο 3

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ (1944 -)

[Έρχονται μέρες που ξεχνάω πώς με λένε...]

Το ποίημα δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στη συλλογή «Παραλογή» το 1993. Εδώ αντλημένο από τη δίγλωσση έκδοση «A Greek Ballad. Selected poems Michalis Ganas», Yale University Press, 2019.

Έρχονται μέρες που ξεχνάω πώς με λένε.

Έρχονται νύχτες βροχερές βαμβακερές ομίχλες

τ' αλεύρι γίνεται σπυρί ύστερα στάχυ

θροΐζει με πολλά δρεπάνια

αψύς Ιούλιος στη μέση του χειμώνα.

Βλέπω το υφαντό του κόσμου να ξηλώνεται

αόρατο το χέρι που ξηλώνει

και τρέμω μην κοπεί το νήμα.

Νήμα νερού στημόνι χωρίς μνήμη

σταγόνα διάφανη σε βρύα και λειχήνες

νιφάδα-χνούδι των βουνών

χαλάζι-φυλλοβόλο

κι άξαφνα σκάφανδρο ζεστό

στην κιβωτό της μήτρας.

Αρχαίο σκοτάδι τήκεται και τρίζει

αχειροποίητη φλογίτσα που το γλείφει.

Συναγωγές υδάτων υετοί¹ πρόγονοι παγετώνες

στην πάχνη ακόμη της ανωνυμίας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

¹υετός: το νερό που πέφτει συνολικά ως βροχή, χαλάζι ή χιόνι.

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά απόψεις του συγγραφέα του Κειμένου 2; Να χαρακτηρίσεις το περιεχόμενό τους ως Σωστό (Σ) ή Λανθασμένο (Λ). Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, παραθέτοντας σχετικά χωρία-αποσπάσματα από το κείμενο.

1. Ο Σεφέρης υποστηρίζει ότι οι ποιητές πρέπει να αξιολογούνται σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της τέχνης τους.
2. Η μόρφωση, για πολλούς, αποτελεί απόλυτο τεκμήριο ότι μπορεί κανείς να κατανοεί σε βάθος τα μουσικά του ακούσματα.
3. Κατά την άποψη του Σεφέρη, η ελλιπής μόρφωση είναι ανυπέρβλητο εμπόδιο για την προσέγγιση της ποιητικής τέχνης.
4. Η ημιμάθεια είναι το σοβαρότερο εμπόδιο για να μπορεί κάποιος να σκεφτεί δημιουργικά.
5. Η ποίηση δεν κρίνεται σύμφωνα με τα κριτήρια των άλλων τεχνών, γιατί τα μέσα τα οποία μετέρχεται –γράμματα, λέξεις– είναι, στη συνείδηση των ανθρώπων, αυτονόητα ερμηνεύσιμα.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Αν ο σκοπός της τελευταίας απάντησης στη συνέντευξη της Ζυράννας Ζατέλη «*Μου αρέσει να λέω ... και πέρασε από σαράντα κύματα*» είναι να μεταδώσει στον αναγνώστη την εμπειρία της διαδικασίας συγγραφής ενός βιβλίου, να σχολιάσετε τον ρόλο της πρώτης πρότασης «*Μου αρέσει να λέω ... σαν τα θηριά που γλείφουν τις πληγές τους*» στην επίτευξη αυτού του σκοπού.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποια η λειτουργία του ερωτήματος «δηλαδή σε κάνα δυο μήνες;» στην τελευταία απάντηση του Κειμένου 1 και του ερωτήματος «(ποιό είναι το νόημα ενός ζωγραφικού πίνακα;» του Κειμένου 2; Στην απάντησή σου να λάβεις υπόψη τα σημεία στίξης και το είδος των κειμένων.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Επιλέγοντας συγκεκριμένα στοιχεία του Κειμένου 3, να σχολιάσεις την κατάσταση την οποία βιώνει, κατά τη γνώμη σου, το ποιητικό υποκείμενο. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργούνται; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Παράγει η ανεργία ρύπανση;

Το παρακάτω, ελαφρώς διασκευασμένο, κείμενο είναι του Δήμου Τσαντίλη, δημοσιευμένο στον ιστοχώρο Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη τον Μάρτιο του 2001.

Το οικονομικό σύστημα, όπως λειτουργεί σήμερα, δεν παράγει μόνον ανέργους, αλλά και ρύπανση και καταστροφή των φυσικών πόρων. Το πρόβλημα του περιβάλλοντος είναι, συνεπώς, εξίσου σύνθετο και διαρθρωτικό με την ανεργία. Η ανεργία οφείλεται στην αδυναμία του οικονομικού συστήματος να αξιοποιήσει το ανθρώπινο δυναμικό, τα περιβαλλοντικά προβλήματα στο γεγονός ότι το κόστος από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος από τις οικονομικές δραστηριότητες δεν βαρύνει αυτούς που το προκαλούν.

Οι διαπιστώσεις αυτές κυριάρχησαν στις συζητήσεις για την απασχόληση και το περιβάλλον, ιδίως μετά την δημοσίευση το 1994 του Λευκού Βιβλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο «Ανταγωνιστικότητα, Ανάπτυξη, Απασχόληση», όπου αναγνωρίζεται ότι το σημερινό οικονομικό πρότυπο «*χαρακτηρίζεται από ανεπαρκή αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού και υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων*». Θεσμικός απόηχος αυτού του προβληματισμού είναι ότι, τόσο η καταπολέμηση της ανεργίας, όσο και η προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν πλέον στόχους προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που οφείλουν μάλιστα να ενσωματωθούν σε όλες τις άλλες πολιτικές (Συνθήκη του Amsterdam και σύνοδος κορυφής του Cardiff).

Ωστόσο, παρά τις διαπιστώσεις και τις προγραμματικές διακηρύξεις, στην πράξη, τα δύο αλληλένδετα προβλήματα αντιμετωπίζονται ακόμη χωριστά και απομονωμένα το ένα από το άλλο. Το περιβάλλον δεν έχει ενσωματωθεί στην οικονομική πολιτική και τα μέτρα για την καταπολέμηση της ανεργίας και την μείωση των κοινωνικών της επιπτώσεων είναι αποσπασματικά και αντλούνται στην πλειονότητά τους από το οπλοστάσιο της κλασικής κοινωνικής πολιτικής: επιδόματα ανεργίας, επιμόρφωση ανέργων, επιδότηση θέσεων εργασίας για την πρόσληψη ανέργων, προώθηση των επενδύσεων και επιδοτήσεις για την εγκατάσταση επιχειρήσεων σε περιοχές με μεγάλο ποσοστό ανεργίας [...]

Οι λόγοι για την χαμηλή απόδοση των μέτρων είναι διαρθρωτικοί, δηλαδή οφείλονται, στον τρόπο με τον οποίο παράγονται σήμερα τα αγαθά και οι υπηρεσίες: Οι επιχειρήσεις προτιμούν να υποκαθιστούν στην παραγωγή τους ανθρώπους από μηχανές, γιατί η εργασία είναι ακριβή, ενώ η ενέργεια, οι μηχανές και οι φυσικοί πόροι είναι φθηνοί.

[...] Αποτέλεσμα είναι ότι όλο και λιγότεροι άνθρωποι παράγουν, με όλο και πιο σύγχρονες μηχανές, όλο και πιο πολλά προϊόντα, χρησιμοποιώντας όλο και μεγαλύτερες ποσότητες φυσικών πόρων. Η υποκατάσταση της (ακριβής) ανθρώπινης εργασίας οδηγεί σε ανεργία, η αυξανόμενη χρήση και η χαμηλή αποδοτικότητα των (φθηνών) φυσικών πόρων οδηγεί σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος –από την εξόρυξη των πρώτων υλών ως την τελική διάθεση του αυξανόμενου όγκου των αποβλήτων.

Κείμενο 2

Voices of the Earth: Θέατρο – Περιβάλλον – Κοινωνική Δικαιοσύνη

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα συνέντευξης του Rush Rehm (Καθηγητή Θεάτρου, Παραστατικών Τεχνών και Κλασικής Φιλολογίας, καλλιτεχνικού διευθυντή του Stanford Repertory Theater) στη Νατάσα Μερκούρη. Δημοσιεύτηκε στις 17/11/2021 στο περιοδικό Νέα Παιδεία.

Πέρα από το κατεπείγον της κλιματικής αλλαγής, υπήρχε κάτι άλλο που σας παρακίνησε να δημιουργήσετε το πρόγραμμα Voices of the Earth;

Κατ' αρχάς, να πω ότι οργανώνω και συντονίζω το καλοκαιρινό θεατρικό πρόγραμμα του Stanford Repertory Theatre εδώ και χρόνια. Το 2019 αποφασίσαμε να υλοποιήσουμε μια σειρά δράσεων με θέμα το περιβάλλον, αντιδρώντας έτσι στην κλιματική κρίση. Κι έτσι, ετοιμάσαμε την παράσταση Voices of the Earth (Φωνές της Γης), μια σύνθεση απόψεων διαφόρων ανθρώπων, αλλά και των τοποθετήσεών τους στο θέμα της περιβαλλοντικής κρίσης, με διαφορετικό και εξατομικευμένο τρόπο. Είχε την υποστήριξη και εντάχθηκε στο θερινό φεστιβάλ, του οποίου το πρόγραμμα ήταν, προφανώς, άμεσα συνδεδεμένο με την περιβαλλοντική κρίση. Η κεντρική ιδέα ήταν να συλλέξουμε απαντήσεις, σκέψεις, φιλοσοφικές τοποθετήσεις, ποιητικά κείμενα, επιστημονικές αντιδράσεις και πολιτικές απόψεις, αλλά και ανόητες αντιδράσεις και απόψεις για τον κόσμο γύρω μας. Το κοινό στοιχείο ήταν η Γη, όλα όσα βρίσκονται στη Γη και τον ουρανό, τα ζώα, η σχέση του ανθρώπου με τον φυσικό κόσμο, ο άνθρωπος ως μέρος της Φύσης. Ακόμα και υποθέσεις για το αν η Φύση είναι καλή ή σκληρή απέναντι στον άνθρωπο, ή αν αδιαφορεί εντελώς για τα ανθρώπινα όντα. Πιστεύω ότι όλα τα παραπάνω ισχύουν.

Γιατί επιλέξατε να δουλέψετε και με αρχαία κείμενα;

Ως κλασικό φιλόλογο αλλά και ως άνθρωπο του θεάτρου με εντυπωσίασε το γεγονός ότι υπήρχαν σημαντικές πληροφορίες τόσο στον αρχαίο όσο και στον σύγχρονο κόσμο. Αλλά και σε όλο τον κόσμο, όχι μόνο τον δυτικό, για παράδειγμα στην Ασία, την Αφρική, τη Λατινική Αμερική, σε κοινότητες αυτοχθόνων, σε αφροαμερικανικές κοινότητες.

Με δυο λόγια, σε όλους τους ανθρώπους που ζούμε στον πλανήτη. Μας ενδιέφερε να συγκεντρώσουμε «φωνές» όχι μόνο από ποικίλες γεωγραφικά περιοχές αλλά και από ποικίλες ιστορικά περιόδους. Γιατί, ξέρετε, συχνά ζούμε μόνο το παρόν, νομίζουμε ότι μόνο αυτό έχει σημασία. Οι άνθρωποι, όμως, από τότε που άρχισαν να διατυπώνουν ερωτήματα αναρωτιούνται για τη σχέση τους με τη Φύση. Άρα, η αναδρομή μας στον αρχαίο κόσμο μόνο παράξενη δεν είναι, αν δούμε τα αποσπάσματα, για παράδειγμα, από τον Ησίοδο, τον Παρμενίδα, τον Αριστοτέλη, τον Αισχύλο, τον Ευριπίδη αλλά και αρκετούς ακόμα.

Κείμενο 3

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919 - 2005)

Η φεγγαράδα

Το ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή του Μίλτου Σαχτούρη «Σφραγίδα ή Η Όγδοη Σελήνη» (1964) και είναι αντλημένο από το συνολικό έργο «Ποιήματα. Απαντα (1945-1998)», εκδ. Κέδρος, 2014.

Από αίμα πουλιών πλημμυρισμένο
κρυμμένο μένει το φεγγάρι
πότε πίσω από δέντρα
πότε πίσω από θηρία
πότε πίσω από σύννεφα
με θόρυβο που ξεκουφαίνει τα φτερά αγγέλων
κάτι θέλουν να πουν κάτι σημαίνει
είναι ακόμα καλοκαίρι
όμως μια μυρωδιά από θειάφι φράζει το χειμώνα
δεν έχει ούτε καρέκλα να καθίσεις
και οι καρέκλες έφυγαν στον ουρανό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά απόψεις του συγγραφέα του Κειμένου 2; Να χαρακτηρίσεις το περιεχόμενό τους ως Σωστό (Σ) ή Λανθασμένο (Λ). Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, παραθέτοντας σχετικά χωρία-αποσπάσματα από το κείμενο.

1. Η παράσταση Voices of the Earth (Φωνές της Γης) δημιουργήθηκε στο πλαίσιο ευρύτερου προγράμματος για την ευαισθητοποίηση απέναντι στην κλιματική αλλαγή.
2. Τα έργα τα οποία αξιοποιήθηκαν για την παράσταση έχουν ευρύτητα προέλευσης, ανήκουν σε όλες τις επιστήμες αλλά δεν περιλαμβάνουν πολιτικές τοποθετήσεις.
3. Η άποψη του Rush Rehm είναι ότι η Φύση είναι πάντοτε θετική απέναντι στον άνθρωπο.
4. Ο Rush Rehm δηλώνει γοητευμένος από τη διαχρονικότητα και την καθολικότητα του ζητήματος της σχέσης ανθρώπου - Φύσης.
5. Ο Rush Rehm θεωρεί ότι η εστίαση του ενδιαφέροντος στις σύγχρονες προσεγγίσεις για τη Φύση είναι καθοριστικό στοιχείο της παράστασης.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Το ύφος του Κειμένου 1 μπορεί να χαρακτηριστεί, κατά κύριο λόγο, ως σοβαρό. Να εντοπίσεις δύο στοιχεία της γλώσσας του κειμένου τα οποία τεκμηριώνουν αυτόν τον χαρακτηρισμό (μονάδες 4), να δηλώσεις τη λειτουργία τους και να αξιολογήσεις την αποτελεσματικότητά τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Να σχολιάσεις τον τίτλο του Κειμένου 1 αναφορικά με την αποτελεσματικότητά του και την νοηματική σχέση που έχει με το υπόλοιπο κείμενο.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Τεκμηριώνοντας με στοιχεία του Κειμένου 3, να αναφερθείς στην κατάσταση στην οποία, κατά τη γνώμη σου, βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο. Ποια είναι η προσωπική σου στάση απέναντι σε αυτήν; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

[Το υλικό της σκέψης. Η γλώσσα ως παράθυρο στην ανθρώπινη φύση]

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το ομώνυμο βιβλίο του Steven Pinker σε μετάφραση Νίκου Ηλιάδη, εκδ. Κάτοπτρο, 2007.

Τα παιχνίδια που παίζουμε όταν χρησιμοποιούμε τη γλώσσα κάθε άλλο παρά απερίσκεπτα είναι. Προέρχονται από το γεγονός ότι η συνομιλία είναι μια χαρακτηριστικά κοινωνική δραστηριότητα. Κάνουμε διάφορα πράγματα με τις λέξεις –προσφέρουμε, διατάζουμε, απειλούμε, εισηγούμαστε–, και όλα αυτά κατ' ανάγκη επηρεάζουν τις μεταξύ μας σχέσεις. Επιλέγουμε τις λέξεις μας με προσοχή, διότι θα πρέπει να φέρουν εις πέρας δύο αποστολές συγχρόνως: να μεταδώσουν τις προθέσεις μας και να διατηρήσουν ή να επαναδιαπραγματευθούν τους δεσμούς μας με τους συνανθρώπους μας. [...]

Μερικές φορές επιλέγουμε να μην γνωρίζουμε κάποια πράγματα, διότι προβλέπουμε πως θα έχουν ανεξέλεγκτη επιρροή στα συναισθήματά μας. Προς επίρρωση του «νόμου της απαραίτητης άγνοιας», ο ψυχολόγος Gerd Gigerenzer (ο οποίος και τον έχει προτείνει) απαριθμεί αρκετά παραδείγματα: Όσοι δεν έχουν δει μία συγκεκριμένη ταινία ή δεν έχουν διαβάσει ένα βιβλίο, θα αποφύγουν την κριτική που τους αποκαλύπτει το τέλος της ιστορίας. Ο ποδοσφαιρόφιλος που βλέπει μαγνητοσκοπημένο έναν αγώνα θα φροντίσει να μην μάθει την έκβασή του από τα μέσα ενημέρωσης προτού τον δει ολόκληρο. Πολλοί μέλλοντες γονείς επιλέγουν να μη μάθουν το φύλο του αγέννητου παιδιού τους. [...]

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο κάποιο ορθολογικό σύστημα θα μπορούσε να επιλέξει να αγνοεί κάτι είναι ότι, αν έχει σχεδιαστεί για να καταλήγει σε αμερόληπτες αποφάσεις, έστω και ένα ελάχιστο στοιχείο εξωγενούς πληροφορίας μπορεί να το κάνει να κλίνει προς τη μία ή την άλλη πλευρά. Έτσι, λοιπόν, απαγορεύεται στους ενόρκους να γνωρίζουν το ποινικό μητρώο του κατηγορούμενου ή πληροφορίες τις οποίες η αστυνομία συνέλεξε παράνομα. Οι επιστήμονες κάνουν δοκιμές φαρμάκων σε διπλά τυφλές, τυχαιοποιημένες μελέτες, στις οποίες τηρείται απόλυτη μυστικότητα της ταυτότητας όλων των συμμετεχόντων, ενώ επίτηδες δεν γνωρίζουν ποιος έλαβε το φάρμακο και ποιος το εικονικό φάρμακο. Τα άρθρα που υποβάλλονται για δημοσίευση σε επιστημονικά περιοδικά κρίνονται ανωνύμως, οπότε μένει επιμελώς κρυφή η ταυτότητα του συγγραφέα και της κριτικής επιτροπής. Και όσον αφορά τις κρατικές συμβάσεις, γίνεται κατάθεση σφραγισμένων φακέλων με τις προσφορές των διαγωνιζομένων.

Κείμενο 2

[Η συνείδηση αποτελεί ακόμα μεγάλο μυστήριο]

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα της συνέντευξης του ομότιμου καθηγητή Κτηνιατρικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Θανάση Ντινόπουλου στη Ζωή Καραμήτρου. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Καθημερινή στις 4/4/2022.

Ο εγκέφαλος αποτελεί το 20% της ανθρώπινης μάζας και καταναλώνει το 20% της ενέργειας, ακόμη και σε καθεστώς ηρεμίας. Ένα μικρό όργανο που μας δίνει μνήμη, βούληση, συνείδηση, συμμετέχει σε όλη μας την ύπαρξη. Ποια είναι η αλήθεια του;

Πράγματι, ο εγκέφαλος καταναλώνει το 20%, ίσως και το 25%, της ενέργειας του ανθρωπίνου σώματος. Όταν ασκούμαστε έντονα, η κατανάλωση ενέργειας στους μυς μας είναι εκατονταπλάσια από την ενέργεια που χρησιμοποιείται όταν καθόμαστε στον καναπέ μπροστά στην τηλεόραση. Αντιθέτως, η έντονη πνευματική συγκέντρωση προκαλεί μια αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας στον εγκέφαλό μας μόλις κατά 1% περίπου σε σχέση με την ενέργεια που καταναλώνουμε σε κατάσταση πλήρους πνευματικής χαλάρωσης. Ότι κι αν κάνουμε με τον συνειδητό μας νου, εκείνο που κυριαρχεί στη νοητική μας δραστηριότητα, χρησιμοποιώντας το μεγαλύτερο μέρος της ενέργειας που καταναλώνεται από τον εγκέφαλο, είναι το ασυνείδητο. Όπως λέει ο Λέοναρντ Μλοντίνοφ¹, «είτε ο συνειδητός σας νους είναι ενεργός είτε όχι, ο ασυνείδητος νους σας εργάζεται σκληρά, εκτελώντας νοητική γυμναστική που ισοδυναμεί με κάμψεις, βαθιά καθίσματα και σπρινταρίσματα».

Όταν, ωστόσο, λέμε ασυνείδητο δεν εννοούμε το φροϋδικό ασυνείδητο. Οι νευροεπιστήμονες με το ασυνείδητο εννοούν ότι πολλά νευρωνικά κυκλώματα του εγκεφάλου είναι σε θέση να φέρουν εις πέρας πολύπλοκα προγράμματα χωρίς τη συνειδητή συμμετοχή μας. Καθένα από τα «ζόμπι» αυτά στον εγκέφαλο, όπως αναφέρονται από κάποιους φιλοσόφους, εκτελεί συγκεκριμένη εργασία και οι εργασίες αυτές είναι πολλές, πολύ περισσότερες από όσο μπορούμε να φανταστούμε. Επομένως, ο εγκέφαλος σε μεγάλο βαθμό λειτουργεί αυτόματα και αντιλαμβανόμαστε συνειδητά μόνο λίγες από τις δράσεις του, κάτι που δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι έχουμε επίγνωση των πραγμάτων και του εαυτού μας κάθε στιγμή, ότι ελέγχουμε απόλυτα το πεπρωμένο μας. Χρησιμοποιούμε, επίσης, σε μεγάλο βαθμό προβλέψεις και υποθέσεις, για να αποκτήσουμε γνώση για τον κόσμο, να δημιουργήσουμε σταθερή και λογική μνήμη και να αποκριθούμε

¹ Θεωρητικός φυσικός και συγγραφέας.

αποτελεσματικά στα περιβαλλοντικά ερεθίσματα. Επομένως, το τι ακριβώς είναι η συνείδηση αποτελεί ακόμα το μεγάλο μυστήριο, το Άγιο Δισκοπότηρο των νευροεπιστημών και η συνείδηση τείνει να εκτοπιστεί ή και να εξαφανιστεί από τον πλήρη αυτοματισμό, το ένστικτο και τη συνήθεια. Τα ένστικτα και οι αυτοματισμοί είναι τα οχήματα που οδηγούν στη σταθερότητα του οργανισμού, ενώ η νόηση μάς επιτρέπει να κυνηγήσουμε την ελευθερία, την όποια ελευθερία. Διότι το αν είμαστε όντα με ελεύθερη βούληση είναι ένα μεγάλο ερώτημα.

Ωστόσο, ο εγκέφαλος δεν είναι μόνος του. Αν και βρίσκεται, κατά κάποιον τρόπο, κλεισμένος σε ένα σκοτεινό «κουτί» –στο κύτος του εγκεφαλικού κρανίου– έρχεται σε επαφή και αλληλεπίδραση με το σώμα μας και το εξωτερικό περιβάλλον (στο εξωτερικό περιβάλλον συγκαταλέγεται και η κοινωνία) με τη βοήθεια των αισθητηρίων οργάνων και των νευρών. Είναι αυτή η αλληλεπίδραση με το σώμα και το περιβάλλον που τον αναπτύσσει, τον συντηρεί και δίνει νόημα στις θαυμαστές λειτουργίες του.

Κείμενο 3

ΚΛΕΟΝΙΚΗ ΔΡΟΥΓΚΑ

Δυο λέξεις συναντώνται για πρώτη φορά

Το ποίημα δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2022 στο ηλεκτρονικό περιοδικό Χάρτης (No 43).

— Χαίρετε

Πού θα σταθείτε;

— Θα ήθελα δίπλα σας

— Σε ποια μεριά;

—Θα μπορούσα μπροστά από εσάς ή είναι αυθάδεια

γιατί ως Λέξη είστε πλασμένη να επιβάλλεστε

— Παρακαλώ καθίστε

άλλωστε δοκιμές κάνουμε

Η λέξη σταύρωσε τα πόδια της και κάθισε

ήπιε τσάι και έμεινε για ώρα φλυαρώντας

Κάποιες άλλες την σκουντάνε

μερικές την κοιτάζουν με μισό μάτι

κάποια στιγμή νιώθει άβολα

— Μετάνιωσα, θα μείνω πίσω σας

είναι θρασύ να προηγούμαι

καλύτερα να αποσυρθώ
δε ταιριάζει να μείνω στην παρούσα διήγηση
σκεφτόμουν άλλωστε να ψιθυρίζεται το νόημά μου

Η λέξη αποσύρεται
πάντα το κουβαλά μες το μυαλό της
κι ακόμη βασανίζεται αν έκανε καλά
Είναι η στιγμή που γίνεται το ποίημα
Φοβού τις λέξεις και νόημα φέρουσες

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σύμφωνα με τα νοήματα των Κειμένων 1 και 2. Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, παραθέτοντας για την καθεμία από ένα σχετικό χωρίο-απόσπασμα από τα Κείμενα.

1. Τα ανθρώπινα συναισθήματα αντιδρούν με αναμενόμενους τρόπους στην πρόσληψη των πληροφοριών, γι' αυτό και επιλέγουμε την ολόπλευρη ενημέρωση. (Κείμενο 1)
2. Τα ορθολογικά συστήματα επηρεάζονται από τις πληροφορίες που δέχονται ανεξαρτήτως της ποσότητας ή του μεγέθους τους. (Κείμενο 1)
3. Οι θέσεις των νευροεπιστημόνων για τον εγκέφαλο είναι σύμφωνες με εκείνες των ψυχολόγων. (Κείμενο 2)
4. Τα ένστικτα και οι αυτοματισμοί δημιουργούν συνήθειες στους ανθρώπους, οι οποίες λειτουργούν ενάντια στην ελευθερία. (Κείμενο 2)
5. Ο ανθρώπινος εγκέφαλος, προστατευμένος στο κύτος του, δεν έρχεται σε καμία επαφή με τα εξωτερικά ερεθίσματα. (Κείμενο 2)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 2, ο Θανάσης Ντινόπουλος παραθέτει επιστημονικά δεδομένα και ερευνητικές απόψεις. Να εντοπίσετε δύο σχετικά χωρία που να

τεκμηριώνουν τα παραπάνω (μονάδες 4) και να σχολιάσετε την λειτουργία τους (μονάδες 6) λαμβάνοντας υπόψη την ιδιότητα του συνεντευξιαζομένου.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποιο περιεχόμενο έχει η έννοια της «άγνοιας» για τον άνθρωπο στα Κείμενα 1 και 2; Ποια είναι η οπτική από την οποία ο συγγραφέας και ο συνεντευξιαζόμενος προσεγγίζουν αυτή την έννοια;

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Επιλέγοντας συγκεκριμένα στοιχεία του Κειμένου 3, να σχολιάσεις το κεντρικό, κατά τη γνώμη σου, θέμα του κειμένου. Ποιες σκέψεις σου δημιουργούνται σε σχέση με αυτό; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Καμία πατρίδα για την Τρίτη ηλικία

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα άρθρου της Δήμητρας Αθανασοπούλου, που δημοσιεύτηκε στην «Εφημερίδα των Συντακτών» στις 18 Απριλίου 2020.

Στην «Μπαλάντα του Ναραγιάμα», μια 70χρονη ανεβαίνει στην κορυφή ενός βουνού για να ξεψυχήσει, με απώτερο στόχο ο θάνατός της να επιτρέψει την επιβίωση ενός νεότερου και πιο παραγωγικού μέλους της κοινότητας. Το φιλμ του Σοχέι Ιμαμούρα αναφέρεται σε μια παλαιά ιαπωνική πρακτική που έχει τις ρίζες της σε περιόδους ξηρασίας και λιμού και επέβαλε μια «εθελούσια διακοπή τού εγώ» των γηραιών και εξασθενημένων ατόμων προς όφελος των νέων.

Ο όρος Ubasute –«εγκατάλειψη ενός ηλικιωμένου»– αποδίδει σήμερα τη σύγχρονη όψη της εθιμοτυπικής αυτής πρακτικής, η οποία επανέρχεται στο προσκήνιο με κάθε νέα φυσική καταστροφή, κρίση ή πανδημία. Η αφήγηση, ωστόσο, που νομιμοποιεί την απομάκρυνση και την εξόντωση του «περιττού Άλλου» δεν αφορά μονάχα τη μακρινή Ανατολή, αλλά και τις γειτονιές της Ευρώπης. Απλώς το αφήγημα μεταλλάσσεται σαν ιός που αποκτά μεγαλύτερη ανθεκτικότητα.

Σήμερα η χρόνια αγωνία του ανθρώπου να απομακρύνει τα γηρατειά από τον θάνατο σκόνταψε πάνω σε έναν φονικό ιό. Προηγουμένως, ωστόσο, είχε σκοντάψει στην κοινωνική αναπαράσταση της τρίτης ηλικίας, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ομοιογενοποίηση των γηραιών ατόμων και την απόσυρσή τους από την παραγωγική οικονομία. [...]

«Οι ηλικιωμένοι δαιμονοποιούνται, χειραγωγούνται και θεωρούνται βάρος για την κοινωνία στο Ηνωμένο Βασίλειο». Σε αυτή τη φράση συνοψίζονται τα ευρήματα μιας αναφοράς που δημοσιεύτηκε σε άρθρο του Guardian για τις παρενέργειες των επιβλαβών στερεοτύπων που αναπαράγονται εν μέσω της νέας δυστοπικής συνθήκης και δεν αφορούν μόνο τη Μεγάλη Βρετανία. [...] Η ταύτιση των ηλικιωμένων –τις τελευταίες δεκαετίες– με τη συνταξιοδότηση και τα επιβαρυμένα ασφαλιστικά ταμεία έχει οδηγήσει, ως γνωστόν, σταδιακά και ύπουλα στη δαιμονοποίησή τους. Εν μέσω αυτού του «γκρίζου αιώνα των ηλικιωμένων» [...] ήρθε και ο Covid-19 για να μειώσει αυτήν την πρωτοφανή αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

«Ποτέ πριν οι άνθρωποι δεν είχαν χάσει τη ζωή τους τόσο αθόρυβα και τόσο μόνοι όσο στις ανεπτυγμένες κοινωνίες», είχε επισημάνει κάποτε ο κοινωνιολόγος Norbert Elias στη «Μοναξιά των Θνησκόντων». Και τα λόγια του είναι σαν να γράφτηκαν τώρα, το 2020, όταν οι υπερήλικοι πεθαίνουν μόνοι και μέσα στη σιωπή. Σαν «χαμένοι αριθμοί» που θρηνούνται τόσο όσο διαρκεί ένα

δελτίο ειδήσεων. Ίσως γιατί κανονικοποιείται –περισσότερο από ποτέ– ο εξοστρακισμός και η θυσία του γερασμένου, πολυκαιρισμένου και ασθενούς σώματος στο όνομα της φαντασίωσης του ακμαίου και υγιούς. Κι όμως, θα έπρεπε να βιώνουν την «κορύφωση της ύπαρξής τους».

[...] Είναι περισσότερο από αναγκαία, λοιπόν, μια πολιτιστική μετατόπιση στον τρόπο που βλέπουμε την τρίτη ηλικία. Τα πρόσωπα των ανθρώπων θα πρέπει να ξεχωρίζουν πέρα από τη βιολογική όψη, πέρα από τις κοινωνικές κατασκευές. Για να επιτευχθεί μια νέα συγκρότηση ταυτότητας των ηλικιωμένων, που δεν θα ταυτίζεται με την «αποσύνθεση» ή το «κοινωνικό βάρος». Για να υπάρξουν πολλές πατρίδες για την τρίτη ηλικία. [...]

Κείμενο 2

Ηλικιωμένων εγκώμιο

Το κείμενο αποτελεί κριτική (απόσπασμα) του Γιώργου Αγγελόπουλου στο δοκίμιο του Ρεζίς Ντεμπραί «Le plan vermeil» (Σχέδιο για την Τρίτη ηλικία), που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» στις 19 Οκτωβρίου 2004.

Φιλόσοφος, επικοινωνιολόγος και πρώην επαναστάτης, ο Ρεζίς Ντεμπραί ασχολείται με την τρίτη ηλικία στο τελευταίο του δοκίμιο («Le plan vermeil»). Σ' αυτό το «σχέδιο για την τρίτη ηλικία», γραμμένο με μορφή... διοικητικής αναφοράς, προτείνει λίγο-πολύ τη συγκέντρωση των ηλικιωμένων σε μια αυτόνομη περιοχή την οποία ονομάζει «Bioland». Χρησιμοποιεί αυτή την πρόταση-πρόκληση, για να υποχρεώσει τους αναγνώστες να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα: ότι στις υπερσύγχρονες κοινωνίες μας οι ρυτίδες απαγορεύονται και τα νιάτα δοξάζονται, ελέω των διαφημιστών.

Πρόκειται για ένα φαινόμενο που παρατηρείται στη Δύση, εδώ και μόνον έναν ή δύο αιώνες. «Επί χιλιετίες, μια ιδέα ήταν αληθινή όταν ήταν παλιά, ένα δόγμα ήταν αξιόπιστο όταν μπορούσε κανείς να το αναγάγει στην Αίγυπτο για τους Έλληνες, στην Ελλάδα για τους Ρωμαίους, και στον Μαθουσάλα¹ για τους Χριστιανούς» επισημαίνει ο Ντεμπραί. Τώρα όμως έχουμε περάσει από την κοινωνία της μετάδοσης της γνώσης στην κοινωνία της άμεσης επικοινωνίας· από την εποχή της ελπίδας στην εποχή της ανυπομονησίας. «Σε μια κοινωνία όπου ο καθένας πρέπει να είναι «τοπ», «ιν», δυναμικός και αποδοτικός, τα γηρατειά δεν πρέπει να φαίνονται, ούτε καν να ομολογούνται», τονίζει. [...] Η κοινωνία της εικόνας δοξάζει τα νιάτα και καλεί τους ηλικιωμένους να «μακιγιαριστούν σε νέους»: ένας ολόκληρος πολιτισμός κινδυνεύει να χάσει τη μνήμη του λέει ο Ρεζίς Ντεμπραί.

Δεν το έγραψε επειδή έφτασε τα 63. «Ανέκαθεν ήμουν χρόνιος γεροντόφιλος, με ιδιαίτερη προτίμηση στους νέους άνω των 80» εξηγεί. «Πρώτα, επειδή έχουν πράγματα να διηγηθούν. Μετά, επειδή είναι ελεύθεροι. Οι νέοι έχουν την τάση να γίνονται αντίγραφα του κυρίαρχου μοντέλου». Αλλά όταν δεν νοιάζεσαι πια για την εικόνα ή την καριέρα, αποκτάς μια περίεργη αυτονομία

¹ Μαθουσάλας: Ο μακροβιότερος κατά τη Βίβλο άνθρωπος. Σήμερα, κάθε πλάσμα σε πολύ μεγάλη ηλικία.

σκέψης, γίνεσαι αυθάδης, προκλητικός, εσκεμμένα απροσάρμοστος, χωρίς αυτό να σημαίνει πως είσαι... ναυάγιο της ζωής. Ο άνθρωπος χρειάζεται χρόνο για να αυτοπροσδιοριστεί. Άρα, είναι φυσικό να μην μπορεί να το κάνει όταν είναι νέος. Στην κοινωνία μας, «δοξάζουμε το γυμναστήριο, τον θόρυβο, το ζάπινγκ, την ταχύτητα, τη βία, την απόδοση. Ενώ εκείνο που έχουμε ανάγκη είναι τελετουργίες, για να ξαναμάθουμε τη βραδύτητα, τη σιωπή και τον θάνατο... Ας διεκδικήσουμε το δικαίωμα να είμαστε άσχημοι (όπως ήταν ο Σωκράτης), ασθμαίνοντες, ασθενείς και άναρθροι...»

Κείμενο 3

[Κάποιος σήμερα]

Το παρακάτω ποίημα ανήκει στον συγγραφέα Αύγουστο Κορτώ, ο οποίος το δημοσίευσε στο διαδίκτυο στις 25 Δεκεμβρίου 2021, προκειμένου να περάσει το μήνυμά του με αφορμή την ημέρα των Χριστουγέννων.

Κάποιος σήμερα
δεν γιορτάζει
κανείς σε μάζωξη
δεν τον φωνάζει.
Κάποιος σήμερα
έπιασε πάτο
τρώει στα όρθια
να μη λερώσει πιάτο.
Κάποιος σήμερα
κάθεται μόνος
δεν είναι σπάνιος
των γιορτών ο πόνος.
Κάποιος σήμερα
θα απορήσει
αν ξαφνικά
το κινητό χτυπήσει.
Κάποιος σήμερα,
αν του μιλήσεις,
καρδιά και σπίτι
στο λεπτό θα του στολίσεις.
Για κάποιον σήμερα
αν έχεις χώρο
αν έχεις άπλα στη χαρά

γίνε το δώρο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α) Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η πρόθεση της συντάκτριας στο Κείμενο 1; Να την ερμηνεύσεις με βάση στοιχεία του κειμένου (μονάδες 5).

β) Κατά πόσο οι παρακάτω περίοδοι λόγου συμφωνούν με τις απόψεις που διατυπώνονται στο Κείμενο 1; Να σημειώσεις «Σωστό», αν θεωρείς ότι το περιεχόμενό τους είναι στο σύνολό του ορθό σε σχέση με τα νοήματα, και «Λάθος» αν το θεωρείς λανθασμένο (μονάδες 10):

- i) Σύμφωνα με μία παλαιά ιαπωνική πρακτική, οι ηλικιωμένοι και οι αδύναμοι έδιναν οι ίδιοι τέλος στη ζωή τους, λόγω της ανεπάρκειας υλικών πόρων.
- ii) Η εγκατάλειψη ενός ηλικιωμένου σε περιόδους κρίσης αποτελεί μια τακτική που αφορά την Άπω Ανατολή και την Ευρώπη εξίσου.
- iii) Η πανδημία του κορωνοϊού έδωσε μία νότα αισιοδοξίας στην προσπάθεια του ανθρώπου να απομακρύνει τα γηρατειά από τον θάνατο.
- iv) Η περιθωριοποίηση των ηλικιωμένων αποτελεί μια φυσιολογική διαδικασία, δεδομένου ότι οι άνθρωποι αυτοί έχουν ήδη βιώσει την κορύφωση της ύπαρξής τους και πλέον είναι γερασμένοι.
- v) Η ταύτιση των ηλικιωμένων με τις έννοιες «αποσύνθεση» και «κοινωνικό βάρος» αποτελεί ευθύνη των ίδιων, γι' αυτό και μόνοι τους πρέπει να αποτινάξουν αυτήν την ταυτότητα από πάνω τους.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να σχολιάσεις τον τίτλο του Κειμένου 1 γλωσσικά (μονάδες 5) και να δείξεις τη νοηματική σχέση που έχει με το περιεχόμενο του άρθρου που συνοδεύει (μονάδες 5).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Να συγκρίνεις τα Κείμενα 1 και 2 ως προς το περιεχόμενο και να εντοπίσεις δύο κοινά σημεία ως προς τις θέσεις των συντακτών τους και δύο διαφορές. Να εκθέσεις τις απόψεις σου σε περίπου 80-90 λέξεις.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποιο φαίνεται να είναι το προφίλ του ήρωα που πρωταγωνιστεί στο Κείμενο 3; Να περιγράψεις τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα σχολιάζοντας τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες που τα αναδεικνύουν. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργεί η ανάγνωση του ποιήματος; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ανθρώπινα δικαιώματα, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Το παρακάτω ελαφρώς διασκευασμένο κείμενο αποτελεί άρθρο της Υπατης Αρμοστού του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Louis Arbour και δημοσιεύτηκε στην «Καθημερινή» στις 9 Φεβρουαρίου 2006.

Η φτώχεια είναι συχνά η αιτία αλλά και το αποτέλεσμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρ' όλα αυτά, η σχέση ανάμεσα στην ακραία ανέχεια και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει στο περιθώριο του πολιτικού διαλόγου και των αναπτυξιακών πολιτικών. Προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή σε αυτήν την τόσο καίρια, αν και συχνά παραμελημένη σχέση, η φετινή Διεθνής Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 10 Δεκεμβρίου, είναι αφιερωμένη στον αγώνα κατά της φτώχειας.

Φτώχεια δεν σημαίνει μόνο ανεπαρκή εισοδήματα και υλικά αγαθά, αλλά και έλλειψη πόρων, ευκαιριών και συνθηκών ασφάλειας, έλλειψη που υπονομεύει την αξιοπρέπεια και κάνει τους φτωχούς ακόμη πιο ευάλωτους. Η φτώχεια έχει να κάνει επίσης με την εξουσία: καθορίζει το ποιος την ασκεί και ποιος όχι, τόσο στη δημόσια ζωή όσο και στην οικογένεια. Η φτώχεια συχνά θεωρείται και ως μια λυπηρή αλλά τυχαία κατάσταση ή ως ένα αναπόφευκτο αποτέλεσμα αποφάσεων και γεγονότων που διαδραματίζονται κάπου αλλού, ή ακόμη ως μια κατάσταση για την οποία αποκλειστική ευθύνη έχουν όσοι την υφίστανται.

Μια συνολική προσέγγιση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν θα αντιπαλέψει μόνο τους μύθους και τις λαθεμένες αντιλήψεις γύρω από τον φτωχό πληθυσμό, αλλά θα βοηθήσει, κι αυτό είναι ίσως σημαντικότερο, στην εξεύρεση βιώσιμων και δικαιότερων λύσεων, ικανών να οδηγήσουν στην εξάλειψη της φτώχειας. Αναγνωρίζοντας τη ρητή υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν τους πληθυσμούς από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, η προσέγγιση αυτή υπογραμμίζει την ευθύνη των κυβερνήσεων για τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος που θα προάγει την κοινωνική ευημερία.

Σε μία από τις τελευταίες ομιλίες του ως Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, ο Κόφι Ανάν δήλωσε πως θεωρεί ως ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της θητείας του, το ότι η παγκόσμια προσοχή στράφηκε στον αγώνα ενάντια στη φτώχεια. Είχε τονίσει πως η φτώχεια συνοδεύεται από ένα ιδιαίτερο αίσθημα αδυναμίας και από φαινόμενα προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Κυρίως, όμως, ο Γενικός Γραμματέας αναγνώρισε τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ασφάλεια και την ανάπτυξη ως απαραίτητα συστατικά ενός κόσμου στον οποίο όλοι θα απολαμβάνουν μεγαλύτερη ελευθερία. Καθώς ένας στους επτά κατοίκους αυτού του κόσμου μαστίζεται από την πείνα, η εν

λόγω ελευθερία εξαρτάται από την καταπολέμηση της φτώχειας, που αποτελεί μία από τις σοβαρότερες προκλήσεις της εποχής μας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κείμενο 2

Γελοιογραφώντας για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Το παρακάτω ελαφρώς διασκευασμένο πληροφοριακό κείμενο δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο *social policy.gr* στις 14 Δεκεμβρίου 2016 συνοδευόμενο από ορισμένα σκίτσα, στο πλαίσιο της συλλογής έργων σκίτσογράφων από όλο τον κόσμο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρατίθεται ένα από αυτά τα σκίτσα, με τον τίτλο «*The Invisible Hand*» («Το Αόρατο Χέρι»), δημιούργημα του καλλιτέχνη *Danziger (États-Unis, USA)*.

Με αφορμή την φετινή έκθεση σκίτσων «*Cartooning for Human Rights*», των σκίτσογράφων *Cartooning for Peace cartoonists*, το *social policy.gr* συνέλεξε σκίτσα καλλιτεχνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η έκθεση, που διοργάνωσε το Γαλλικό Ινστιτούτο στη Μόσχα και πραγματοποιήθηκε από τις 18 Νοεμβρίου με διάρκεια έως και τις 16 Δεκεμβρίου, είχε ως στόχο να φέρει το κοινό σε επαφή με το έργο 28 Ευρωπαίων σκίτσογράφων, σχετικά με την ανάγκη διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η έκθεση προσέφερε τις απόψεις 28 σκίτσογράφων, ενός ανά κράτος μέλος της ΕΕ, πάνω στις τρέχουσες προκλήσεις, τα κενά και τις προοπτικές όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κόσμο. Καταγγέθηκαν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εμπόδια. Επίσης, τέθηκαν ερωτήματα για τις επιπτώσεις της άρνησης των δικαιωμάτων σχετικά με την αστική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. [...]



Κείμενο 3

Θα 'ρθει καιρός

Το παρακάτω ποίημα της Κατερίνας Γώγου δημοσιεύτηκε στην ποιητική συλλογή «Ιδιώνυμο» το 1980 και έχει μελοποιηθεί.

Θα 'ρθει καιρός που θ' αλλάξουν τα πράματα.
Να το θυμάσαι Μαρία.
Θυμάσαι Μαρία στα διαλείμματα εκείνο το παιχνίδι
που τρέχαμε κρατώντας τη σκυτάλη
–μη βλέπεις εμένα– μην κλαις. Εσύ είσ' η ελπίδα
άκου θά 'ρθει καιρός
που τα παιδιά θα διαλέγουνε γονιούς
δε θα βγαίνουν στην τύχη
Δε θα υπάρχουνε πόρτες κλειστές
με γερμένους απέξω
Και τη δουλειά
θα τη διαλέγουμε
δε θα 'μαστε άλογα να μας κοιτάνε στα δόντια.
Οι άνθρωποι –σκέψου!– θα μιλάνε με χρώματα
κι άλλοι με νότες
Να φυλάξεις μοναχά
σε μια μεγάλη φιάλη με νερό
λέξεις κι έννοιες σαν κι αυτές
απροσάρμοστοι-καταπίεση-μοναξιά-τιμή-κέρδος-εξευτελισμός
για το μάθημα της ιστορίας.
Είναι Μαρία –δε θέλω να λέω ψέματα–
δύσκολοι καιροί.
Και θά 'ρθουνε κι άλλοι.
Δεν ξέρω –μην περιμένεις κι από μένα πολλά–
τόσα έζησα τόσα έμαθα τόσα λέω
κι απ' όσα διάβασα ένα κρατάω καλά:
«Σημασία έχει να παραμένεις άνθρωπος».
Θα την αλλάξουμε τη ζωή!
Παρ' όλα αυτά Μαρία.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους με βάση το Κείμενο 1 και να αιτιολογήσεις την απάντησή σου, καταγράφοντας στο απαντητικό φύλλο το κατάλληλο χωρίο του κειμένου:

Κατά τη Louise Arbour,

- α)** η θεώρηση της φτώχειας σε συνάρτηση με τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκεται στο προσκήνιο του ενδιαφέροντος της διεθνούς πολιτικής.
- β)** κατά μία εκδοχή η διαβίωση κάποιου ατόμου σε συνθήκες ανέχειας μπορεί να αποτελεί εξ ολοκλήρου συνέπεια των δικών του επιλογών.
- γ)** η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υφίστανται οι φτωχοί αποτελεί ένα ζήτημα γνωστό και σαφές για όλους.
- δ)** η αντιμετώπιση της φτώχειας αποτελεί ένα ζήτημα κατά κύριο λόγο πολιτικό.
- ε)** η ασιτία μπορεί να περιορίσει τον βαθμό ελευθερίας που αισθάνεται κάποιος.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Να σχολιάσεις την επιλογή της Louise Arbour να αναφερθεί στο κλείσιμο του κειμένου της στον Κόφι Αναν: ποιο σκοπό της εξυπηρετεί και με ποια τεχνική τον επιτυγχάνει;

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Να σχολιάσεις το σκίτσο «Το Αόρατο Χέρι», που εμπεριέχεται στο Κείμενο 2, και να επισημάνεις τον τρόπο που συνομιλεί με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 3 το ποιητικό υποκείμενο διαλέγεται με μία κοπέλα, τη Μαρία. Σε ποια συναισθηματική κατάσταση βρίσκεται, κατά τη γνώμη σου, καθένα από τα δύο αυτά πρόσωπα; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου σχολιάζοντας τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις θα έκανες αν ήσουν στη θέση της Μαρίας και άκουγες το ποιητικό υποκείμενο να σου απευθύνει τα παραπάνω λόγια; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ψηφιακά κατοικίδια

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Γιώργου Φραντζεσκάκη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Κ» της «Καθημερινής» στις 15 Μαΐου 2022.

Το 1999, ένας φίλος στο Λονδίνο με σύστησε στον AIBO. Ήταν το πρώτο ρομπότ-σκυλί της SONY, κόστιζε όσο ένα ακριβό σκούτερ και για την εταιρεία αντιπροσώπευε το πρώτο εμπορικό βήμα στον τομέα της ρομποτικής. Όπως καθετί που βρίσκεται στην αιχμή της οικιακής τεχνολογίας, χαιρέτηθηκε με ενθουσιασμό από τον ειδικό Τύπο. Δεν με ενθουσίασε. Φαίνεται ότι δεν ήμουν ο μόνος. Ύστερα από επτά χρόνια απογοητευτικών πωλήσεων, η εταιρεία απέσυρε το προϊόν. Ο AIBO του φίλου μου περιορίστηκε στον ρόλο του ακριβού διακοσμητικού δίπλα, στο πανάκριβο στερεοφωνικό του.

Και ξαφνικά, στις αρχές του 2018, η πέμπτη γενιά του «φιλαράκου» ή «συντρόφου» στα ιαπωνικά AIBO έκανε το πιο επιτυχημένο της ντεμπούτο.

Αυτή εδώ είναι μια σχεδόν αμιγής φιλοζωική στήλη. Τα σκυλορομπότ όμως, σε όλες τους τις υλοποιήσεις, από τα πιο ακριβά των 3.000 ευρώ μέχρι τα ευτελή, δεν έχουν να κάνουν ακριβώς με τη φιλοζωία. «Υπάρχει ένα οξύμωρο στην υποδοχή των ρομπότ από την ανθρωπότητα στο σύνολό της. Από τη μία γνωρίζουμε ότι μια σειρά από μηχανικούς υπηρέτες θα ωφελήσει όλους μας. Για να μη μακρηγορώ, σκεφτείτε μόνο τις ρομποτικές ηλεκτρικές σκούπες. Η αποδοχή τους από το αγοραστικό κοινό ξεπερνάει το 90%. Από την άλλη, υποφώσκει πάντα η αίσθηση του κινδύνου. Ξέρετε, η εξέγερση των ρομπότ, η θεωρία ότι κάποια στιγμή τα ρομπότ θα αποκτήσουν αυτοσυνείδηση και θα υποδουλώσουν το ανθρώπινο είδος, ο φόβος για μια τραγική επιλογή της Τεχνητής Νοημοσύνης. Η βιομηχανία χρειάζεται προπομπούς, για να προλειάνει το έδαφος, ώστε μια μέρα, όχι πολύ μακριά από το σήμερα, τα ρομπότ να κυκλοφορούν δίπλα της ως κομμάτια μιας ρουτινιάρικης καθημερινότητας. Νομίζω ότι τα ρομπότ-κατοικίδια επιτελούν αυτό το σημαντικό έργο καλύτερα από οτιδήποτε άλλο» έλεγε πέρυσι ένας από τους πιο γνωστούς σχολιαστές του διαδικτύου.

Ίσως διαφωνείτε. Θα ήταν όμως λάθος να απορρίψετε βιαστικά τα ψηφιακά pets¹ ως ακόμα ένα καταναλωτικό προϊόν. Όχι, δεν είναι τετράποδοι σύντροφοι και δεν θα αντικαταστήσουν ποτέ (;) ένα ζωντανό κατοικίδιο. Είναι όμως η πιο ομαλή μορφή αποδοχής της Τεχνητής Νοημοσύνης,

¹pets: κατοικίδια

ακόμα και από όσους επιμένουν ότι η συγκεκριμένη τεχνολογία δεν κάνει τίποτε περισσότερο από το να μιμείται το βιολογικό αντίστοιχό της. Και αυτό γιατί κανείς στ' αλήθεια δεν γνωρίζει τι ακριβώς είναι η νοημοσύνη, από πού πηγάζει και πώς συνδέεται με τη συνείδηση και με αυτή την απατηλή έννοια που ονομάζουμε ψυχή. Κι αν δεν ξέρεις από τι συντίθεται το πρωτότυπο, πώς μπορείς άραγε να αξιολογήσεις δίκαια οποιοδήποτε αντίγραφό του;

Κείμενο 2

Η ελευθερία μας γίνεται ανελευθερία

Τη συνέντευξη που ακολουθεί (σε ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα) την έδωσε ο φυσικός και καθηγητής Φιλοσοφίας Θεοφάνης Τάσης, με αφορμή το νέο του βιβλίο «Ψηφιακός ανθρωπισμός», στη δημοσιογράφο Τασούλα Επτακοίλη. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 14 Ιανουαρίου 2020.

Η εποχή μας πώς αντιμετωπίζει τη φιλοσοφία;

Ενώ παλαιότερα οι άνθρωποι –και μιλώ πάντοτε για τη Δύση– προσπαθούσαν να κατακτήσουν την ελευθερία τους, να χειραφετηθούν απέναντι στη θρησκεία, στη μοναρχία ή στην ανδροκρατία (οι γυναίκες), σήμερα η ελευθερία δεν ορίζεται τόσο ως χειραφέτηση. Το ζητούμενο είναι πώς θα αντιμετωπίσουμε την πληθώρα των επιλογών μας. Γιατί λόγω της ψηφιοποίησης της ζωής μας, των θεσμών και των διαπροσωπικών μας σχέσεων, οι δυνατότητες που διαθέτουμε είναι ασύλληπτα πολλές. Στο κινητό μας μπορούμε να έχουμε τη μουσική όλης της ανθρωπότητας και όλες τις ταινίες που έχουν γυριστεί από καταβολής κινηματογράφου. Αυτό μας προκαλεί άγχος. Η ελευθερία μας εξελίσσεται σε ανελευθερία. Το ζήτημα είναι, λοιπόν, πώς θα τη διαχειριστούμε.

Υπάρχει απάντηση;

Δίνεται πάλι μέσω της τεχνολογίας. Αναθέτουμε σε αλγόριθμους να επιλέξουν για λογαριασμό μας. Το Spotify και το Netflix, για παράδειγμα, με βάση αυτά που μας αρέσουν, μας προτείνουν τι να ακούσουμε και να δούμε. Και μη βιαστεί να πει κανείς ότι τα μαντεύουν, γιατί θα βρεθώ στη δυσάρεστη θέση να υπερασπιστώ τους αλγόριθμους. Ένας προγραμματιστής έχει χιλιάδες δεδομένα για καθέναν από εμάς –εμείς οι ίδιοι τα έχουμε δώσει. Ενώ τον προηγούμενο αιώνα ολοκληρωτικά καθεστώτα προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να συλλέξουν πληροφορίες για τους πολίτες, σήμερα τα ψηφιακά δεδομένα εκχωρούνται αβίαστα είτε συλλέγονται άκοπα, εν αγνοία των χρηστών. Αυτό που βιώνουμε είναι σχοινοβασία. Από τη μια πλευρά, βρίσκεται ο πειρασμός της ευκολίας, η ανάγκη να απαλλαγούμε από το βάρος των αμέτρητων επιλογών με ανώδυνο τρόπο, χωρίς να αφιερώσουμε πολύ χρόνο και ενέργεια. Και από την άλλη, ελλοχεύει ο κίνδυνος να χάσουμε την αυτονομία μας, βαθμιαία και ανεπαίσθητα.

Μπορούμε να αντιδράσουμε;

Ο Καβάφης σε ένα ποίημά του έγραψε: «Σε μερικούς ανθρώπους έρχεται μια μέρα που πρέπει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο το Όχι να πούνε». Αυτοί οι στίχοι είναι πυρηνικά ρομαντικοί: περιγράφουν έναν ήρωα που θα συναντήσει κάτι συγκλονιστικό και θα πρέπει να επιλέξει. Λίγοι θα βρεθούμε απέναντι σε ένα τέτοιο δίλημμα, δεν έχουμε τόσο μεγάλες στιγμές. Τα μικρά ναι και τα μικρά όχι έχουν μεγαλύτερη σημασία. Ως προς τη χρήση των αλγορίθμων στην καθημερινότητά μας, δεν θα τεθεί ποτέ ένα ερώτημα ριζικό, επέρχεται βαθμιαία η εξοικείωση, χωρίς να τη συνειδητοποιούμε.

Κείμενο 3

Η Κλάρα και ο Ήλιος

Στο μυθιστόρημα του Καζούο Ισιγκούρο «Η Κλάρα και ο Ήλιος» (εκδ. Ψυχογιός, 2021) πρωταγωνιστεί η Κλάρα, ένα ρομπότ που αντλεί την ενέργειά του από τον ήλιο. Η Κλάρα εκτίθεται προς πώληση και μια έφηβη με σοβαρά προβλήματα υγείας, η Τζόσι, την αγοράζει ως τεχνητή φίλη, με την προοπτική το ρομπότ να την αντικαταστήσει σε περίπτωση θανάτου της. Το απόσπασμα είναι από το τέλος του μυθιστορήματος, όπου η Μάνατζερ του καταστήματος συναντά την Κλάρα σε μία μάντρα με παροπλισμένες μηχανές.

Έπειτα άκουσα έναν ήχο και η επισκέπτριά με το μακρύ παλτό βρέθηκε να στέκεται μπροστά μου. Και πριν ακόμα σκύψει για να δει το πρόσωπο μου, αναγνώρισα τη Μάνατζερ και χαρά πλημμύρισε το μυαλό μου.

«Κλάρα. Είσαι η Κλάρα, σωστά;»

«Ναι, φυσικά», είπα και της χαμογέλασα. [...] «Χαίρομαι που βλέπω ξανά τη Μάνατζερ».

«[...] Κλάρα, πες μου κάτι. Ήσουν όλον αυτό τον καιρό –μέχρι να καταλήξεις εδώ– ήσουν όλο αυτόν τον καιρό με τους ίδιους ανθρώπους που σε πήραν από το κατάστημα;» [...]

«Ναι, φυσικά. Ήμουν με την Τζόσι όλο αυτό τον καιρό. Μέχρι που πήγε στο κολέγιο. [...] Ήταν το καλύτερο σπίτι για μένα. Και η Τζόσι η καλύτερη έφηβος. Έκανα ό,τι μπορούσα για το καλό της Τζόσι. [...]. Κι αν ήταν απαραίτητο, είμαι σίγουρη πως θα μπορούσα να συνεχίσω την Τζόσι».

«Είμαι σίγουρη πως έχεις δίκιο. Τι εννοείς όμως όταν λες να “συνεχίσεις την Τζόσι;”» [...]

«Μάνατζερ, έκανα ό,τι μπορούσα να μάθω την Τζόσι και αν ήταν απαραίτητο, θα έκανα ακόμα περισσότερα. Δε νομίζω όμως πως θα λειτουργούσε και τόσο καλά. Όχι πως δε θα πετύχαινα την ακρίβεια. Αλλά όσο σκληρά κι αν προσπαθούσα, πιστεύω πως θα παρέμενε κάτι απρόσιτο σ' εμένα. Η Μητέρα, ο Ρικ, η Μελάνια η Οικονόμος, ο Πατέρας. Δεν κατάφερα να πλησιάσω ποτέ αυτό που ένιωθαν για την Τζόσι στην καρδιά τους. Τώρα είμαι σίγουρη γι' αυτό.»

«Ωραία Κλάρα. Χαίρομαι που νιώθεις πως τα πράγματα εξελίχθηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Πόσο χαίρομαι που σε συνάντησα σήμερα, Κλάρα. [...] Τώρα πρέπει να σε αφήσω». [...]

«Αντίο, Μάνατζερ. Ευχαριστώ».

Έπειτα προχώρησε στους μακριούς διαδρόμους ανάμεσα στις σειρές. Όταν έφτασε στο μέσον του διαδρόμου, σταμάτησε και γύρισε και νόμισα πως θα κοίταζε εμένα για μια τελευταία φορά, αλλά εκείνη κοίταζε πέρα μακριά τον ορίζοντα προς την κατεύθυνση του γερανού του εργοταξίου. Κι έπειτα συνέχισε να απομακρύνεται.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α) Ποια θεωρείς ότι είναι η στάση του αρθρογράφου στο Κείμενο 1 απέναντι στα ψηφιακά κατοικίδια; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με βάση στοιχεία του κειμένου (μονάδες 5).

β) Ποιες από τις παρακάτω θέσεις συμφωνούν με τα όσα ο ίδιος διατυπώνει στο άρθρο του και ποιες όχι; Να τις χαρακτηρίσεις με την ένδειξη Σωστή (Σ) ή Λανθασμένη (Λ), ανάλογα με την ορθότητα του περιεχομένου τους με βάση το Κείμενο 1 (μονάδες 10):

- i) Η πρώτη απόπειρα κυκλοφορίας ψηφιακού κατοικίδιου έγινε με ενθουσιασμό δεκτή από το ευρύ κοινό και τον Τύπο.
- ii) Η δημοσιογραφική στήλη στην οποία αρθρογραφεί ο συντάκτης ασχολείται με τα ζώα περιστασιακά.
- iii) Τα σκυλορομπότ είναι ένας τρόπος που επινόησε η Βιομηχανία για να αποδεχτούμε στη ζωή μας την Τεχνητή Νοημοσύνη.
- iv) Το ερωτηματικό μέσα στις παρενθέσεις ως σημείο στίξης (;) δηλώνει την πρόθεση του συντάκτη να απευθύνει ένα ερώτημα στους αναγνώστες του.
- v) Ο άνθρωπος προχώρησε σε εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης, αφού πρώτα είχε αποκωδικοποιήσει τις δικές του πνευματικές και συναισθηματικές λειτουργίες.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο(μονάδες 10)

Να εντοπίσεις ένα απόσπασμα του Κειμένου 2 στο οποίο ο Θεοφάνης Τάσης επικαλείται την αυθεντία (μονάδες 2) και να εξηγήσεις τη σκοπιμότητα αυτής της αναφοράς στη συγκεκριμένη περίπτωση (μονάδες 8).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 10)

Ποιο δίλημμα της ανθρωπότητας αποδίδει ο Θεοφάνης Τάσης στο Κείμενο 2 με τη λέξη «σχοινοβασία», στο δεύτερο ερώτημα που του τίθεται; Θεωρείς ότι το δίλημμα αυτό εμπεριέχεται στο Κείμενο 1; Να τεκμηριώσεις τη θέση σου κάνοντας κειμενικές αναφορές.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να αναπτύξεις το θέμα που κατά τη γνώμη σου πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Θα αγοράζες ποτέ έναν τεχνητό φίλο / μία τεχνητή φίλη, όπως η Τζόσι την Κλάρα; Να εκθέσεις τεκμηριωμένα τις απόψεις σου μέσα σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η σημασία της λαϊκής παράδοσης

Από διπλωματική εργασία της Γεωργίας Λουτριώτη με θέμα: «Ο λαϊκός πολιτισμός σε συνδυασμό με τη χρήση νέων μέσων ως μέσο επικοινωνίας και προσέγγισης μαθητών με διαφορετική εθνικότητα και πολιτιστικό υπόβαθρο στη σύγχρονη τάξη του Δημοτικού Σχολείου.», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών, Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ρόδος, 2020.

Αν και η έννοια της λαϊκής παράδοσης συνδέεται με το παρελθόν, δεν σημαίνει ότι είναι συνώνυμη της στασιμότητας και της οπισθοδρόμησης. Η παράδοση είναι ένας συνδεδεμένος κρίκος παρόντος και μέλλοντος που θα επιτρέψει την ομαλή μετάβαση από τη μία γενιά στην άλλη. Για τη δόμηση του νέου κρίνεται απαραίτητη η στήριξη σε αυτήν. (Πατσιλή, 2017). Η παράδοση μπορεί να ειπωθεί ότι είναι η συμπυκνωμένη πείρα από όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Για αυτό οι επιτυχίες αλλά και τα σφάλματα των προγόνων θα βοηθήσουν τους νεότερους να οικοδομήσουν κάτι καινούριο πάνω σε στέρεες και γερές βάσεις.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι συνήθως, όταν γίνεται αναφορά στις παραδόσεις, αναφέρονται παράλληλα και τα ήθη και τα έθιμα. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι είναι λέξεις στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους, καθώς αλληλοσυμπληρώνονται. Τα ήθη είναι αντιλήψεις, καθιερωμένα πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς σύμφωνα με το άγραφο ηθικό δίκαιο, οι νοοτροπίες και τα συναισθήματα, ενώ τα έθιμα είναι ενέργειες με τις οποίες εκφράζονται τα ήθη. Τα έθιμα έχουν προκύψει από μακροχρόνιες κοινές συνήθειες που έχουν καθιερωθεί και ρυθμίζουν την ομαδική ζωή μιας κοινότητας, ενός λαού. Η γνώση της λαϊκής παράδοσης σημαίνει και γνώση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του τόπου και του λαού. Μόνο αν κάποιος είναι γνώστης των γνωρισμάτων του τόπου του, θα μπορέσει να διατηρήσει την εθνική του ταυτότητα. Η αξία της λαϊκής παράδοσης δεν περιορίζεται σε ένα μόνο πεδίο, αλλά διαπερνά πλήθος τομέων της ανθρώπινης ζωής. Τέτοιοι είναι ο ιστορικός, ο κοινωνικός, ο ψυχολογικός, ο εκπαιδευτικός και ο καλλιτεχνικός (Κονταξή, 2016).

Μέσω της λαϊκής παράδοσης μεταφέρονται και διαχέονται όλες οι γνώσεις των ανθρώπων στις επόμενες γενιές. Αυτές μπορεί να είναι πνευματικές ή επιστημονικές. Όλη η αποκτηθείσα πείρα αιώνων, η οποία αφορά κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής, μεταφέρεται στους απογόνους και βάζει τα θεμέλια του παρόντος τους. Αναμφισβήτητα, σε όλες αυτές τις εμπειρίες δεν περιλαμβάνονται μόνο οι επιτυχίες, αλλά και τα σφάλματα και οι λάθος επιλογές των προγόνων. Η νέα γενιά ως γνώστης αυτών

ενδεχομένως να αποφύγει τα ίδια λάθη και να χτίσει το παρόν της σε πιο στέρεες βάσεις ίσως με τα δικά της λάθη, αλλά τουλάχιστον χωρίς να επαναλάβει αυτά του παρελθόντος (Αναγνωστόπουλος, 1999).

Χωρίς την ύπαρξη της παράδοσης δεν θα μπορούσε να γίνει ομαλά η προαναφερθείσα μετάβαση από την παλιά στη νέα γενιά. Δεν είναι δυνατόν να συνεχιστεί η ομαλή συνέχεια αν δεν υπάρχει γνώση των προηγούμενων, ώστε να βασιστεί σε αυτήν η γνώση των μελλούμενων. Το περιεχόμενο της λαϊκής παράδοσης είναι τεράστιο και, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, διαπερνά όλα τα πεδία της ζωής του ανθρώπου. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να περιλαμβάνει ιστορικά γεγονότα και σημαντικούς ανθρώπους του παρελθόντος, διάφορες τέχνες, ήθη και έθιμα των λαών.

Κείμενο 2

Σεβασμός στην παράδοση αλλά όχι αγιοποίηση

Ο Ρος Ντέιλι είναι Ιρλανδός μουσικός, συνθέτης και δάσκαλος, με εξειδίκευση στην κρητική λύρα και το αφγανικό ραμπάμπ, λάτρης της ελληνικής παράδοσης και μουσικής. Η συνέντευξη που ακολουθεί δημοσιοποιήθηκε στην εφημερίδα των συντακτών στις 10/7/2022 με αφορμή την εμφάνισή του στο Ωδείο Ηρώδου Αττικού στις 11 Ιουλίου 2022 για τη συμπλήρωση 40 χρόνων λειτουργίας του Μουσικού του Εργαστηρίου.

Η παραδοσιακή μουσική αποτελούσε μια παρεξηγημένη έννοια για την Ελλάδα. Το νιώσατε ποτέ αυτό;

Ίσως ο καθένας λέγοντας «παραδοσιακό» εννοεί κάτι διαφορετικό. Για μένα οι παραδόσεις αντιπροσωπεύουν τόσο τη συσσωρευμένη γνώση του παρελθόντος όσο και τη σημερινή δημιουργική προσέγγιση αυτής της γνώσης. Ο συνδυασμός αφήνει τα περιθώρια να αναδυθεί το διαχρονικό στο οποίο εγώ προσωπικά βρίσκω ενδιαφέρον.

Κι εσείς;

Εγώ ο ίδιος δεν είμαι παραδοσιακός μουσικός. Ως συνθέτης αντλώ γνώσεις, εμπνεύσεις και συγκεκριμένα στοιχεία από διάφορες παραδόσεις με τις οποίες έχω ασχοληθεί, αλλά ο ίδιος δεν ανήκω αποκλειστικά σε καμία από αυτές.

Γιατί σήμερα οι νέοι στρέφονται τόσο έντονα προς την παράδοση;

Νομίζω ότι ένα συγκριτικά μικρό ποσοστό των νέων σήμερα ασχολούνται με αυτό που λέμε «παραδοσιακή μουσική». Η μεγάλη πλειοψηφία της νεολαίας ασχολείται με άλλες μουσικές προτιμήσεις. Για μένα αυτό δεν είναι ούτε καλό ούτε κακό.

Τι έχει σημασία λοιπόν;

Αυτό που έχει σημασία για μένα είναι ο τρόπος με τον οποίο θα παρουσιάσουμε την έννοια της παράδοσης στις νέες γενιές. Εάν παρουσιάζουμε τον χώρο της παράδοσης ως έναν χώρο πλούσιο σε γνώσεις και που μας προκαλεί να τον αντιμετωπίσουμε με σεβασμό μεν, με φαντασία και δημιουργικότητα δε, δεν νομίζω ότι χρειάζεται να κάνουμε μια πολύ μεγάλη προσπάθεια να πείσουμε τους νέους ανθρώπους να ασχοληθούν με αυτό.

Ειδάλλως;

Εάν το παρουσιάζουμε ως ένα «ιερό κειμήλιο» του παρελθόντος που πρέπει να παραμείνει ίδιο και απαράλλαχτο, μάλλον δεν αποτελεί μια ιδιαίτερα ελκυστική πρόταση για νέους ανθρώπους που έχουν πολύ μεγάλη ανάγκη να «ανοίξουν τα φτερά» τους δημιουργικά.

Κείμενο 3

Αστραδενή

Στο μυθιστόρημα της Ευγενία Φακίνου, Αστραδενή (Εκδόσεις Κέδρος 1982) η έφηβη ηρωίδα αφηγείται την εμπειρία της μετά την οριστική εγκατάστασή μαζί με την οικογένειά της από τη Σύμη στην Αθήνα.

Αύριο είναι του Λαζάρου. Τελευταία μέρα στο σχολείο. Θα κλείσουμε για δεκαπέντε μέρες. Δε μου κάνει ούτε ζέστη ούτε κρύο που θα κλείσουμε.

Παρέα για να περπατάω πάνω κάτω στην αυλή του σχολείου δεν έχω. Μόνο ο Γιώργος κι η Κατερίνα μου λένε καμιά κουβέντα. Εγώ όμως, με την Κατερίνα δε θέλω πολλά πολλά...[...] Κι έπειτα θα 'χουμε πολλές δουλειές τη Μεγαλοβδομάδα στο σπίτι μας και δε θα βαρεθώ. Να φτιάξουμε κουλούρια, αβδοκούλες, να βάψουμε αυγά. Άσε, πόσες ώρες θα' μαστε στην εκκλησία. Στη Σύμη, η πιο καλή μας γιορτή είναι το Πάσχα. Έχει η κάθε μέρα το δικό της πρόγραμμα. Ξέρεις τι πρέπει να κάνεις τη Μεγαλοδευτέρα ή τη Μεγάλη Πέμπτη ή το Μεγάλο Σάββατο. Αυτό πολύ μ' αρέσει, δεν ξέρω γιατί... Μίλησα με τη μάνα μου. Αύριο θα πάω να πω τα Λαζαράκια. Θα πάω μόνη μου, αφού δεν ξέρω άλλα παιδιά να πάμε μαζί. Και θα πάω μόνο εδώ μέσα στην πολυκατοικία. Βρήκα και καλαθάκι.

Στη Σύμη βγαίνουμε παρέες παρέες. Έναν τον ντύνουμε με σεντόνι Λάζαρο. Κάνει, δηλαδή, τον Αναστημένο Λάζαρο. Κι εμείς πάμε στα σπίτια, λέμε το τροπάριο και μας δίνουν αυγά, που τα βάζουμε στα καλαθάκια μας. Μας δίνουν και Λαζαράκια. Κάτι ψωμάκια, δηλαδή, με καρύδια και μύγδαλα και σουσάμι και μπαχάρια διάφορα. Κι όπως είμαστε απ' τη νηστεία του σαραντάμερου...μας φαίνονται σπουδαία!...Γι αυτό και σήμερα ζυμώσαμε με τη μάνα μου Λαζαράκια. Για τα παιδάκια που θα 'ρθουν αύριο να μας τα πούνε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους με βάση τα Κείμενα 1 και 2 και να αιτιολογήσεις την απάντησή σου, καταγράφοντας στο απαντητικό φύλλο το κατάλληλο χωρίο του κειμένου.

1. Η έννοια της παράδοσης αποκλείει κάθε στοιχείο εξέλιξης και προόδου. (Κείμενο 1)
2. Η λαϊκή παράδοση συνδέεται αποκλειστικά με το χθες ενός τόπου. (Κείμενο 1)
3. Η παράδοση αφορά και στην κοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου. (Κείμενο 1)
4. Οι νέοι στο σύνολό τους δείχνουν ενδιαφέρον για την παραδοσιακή μουσική. (Κείμενο 2)
5. Η παράδοση, για να είναι ελκυστική, πρέπει να προβάλλεται ως ανεξίτηλη και ως μοναδικό σημείο αναφοράς των επόμενων γενεών. (Κείμενο 2)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Ο επιστημονικός λόγος είναι περιγραφικός, αποδεικτικός, αντικειμενικός, με προτίμηση στη λογική χρήση της γλώσσας και όχι τη συγκινησιακή, με συχνή επίκληση στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Να τεκμηριώσεις τα παραπάνω χαρακτηριστικά του στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 αναφέρεται στη σημασία της λαϊκής παράδοσης, ενώ στο Κείμενο 2 διατυπώνονται κρίσεις σχετικά με τον τρόπο προσέγγισής της από τους νέους. Να επιβεβαιώσεις σε 60 περίπου λέξεις την παραπάνω παρατήρηση αξιοποιώντας σχετικά νοήματα που διατυπώνονται στα δύο κείμενα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 10)

Πώς επιδρά στη ψυχολογία της αφηγήτριας η ανάμνηση των εθίμων από την ιδιαίτερη πατρίδα της, τη Σύμη; Να στηρίξεις την απάντησή σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Έχουν και για σένα σημασία τα έθιμα της πατρίδας σου ή σε αφήνουν αδιάφορο/η (150-200 λέξεις);

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ο αντίκτυπος της Τεχνολογίας

Ο Νόαμ Τσόμσκι είναι διακεκριμένος αμερικανός καθηγητής στο Τμήμα Γλωσσολογίας και Φιλοσοφίας του Τεχνολογικού Ινστιτούτου της Μασαχουσέτης. Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα από τη συμμετοχή του στη συζήτηση «Μάθηση Δίχως Σύνορα», με τίτλο «Ο Σκοπός της Εκπαίδευσης» - The Purpose of Education. (MIT, 2012). Το κείμενο της συνέντευξης στα ελληνικά βρίσκεται στο: <http://xeimarros.blogspot.gr/2012/07>

Όσο για την τεχνολογία σε σχέση με την εκπαίδευση...βασικά, η τεχνολογία είναι κάτι ουδέτερο. Είναι σαν το σφυρί! Το σφυρί δε νοιάζεται αν το χρησιμοποιείς, για να φτιάξεις ένα σπίτι ή αν ο βασανιστής σπάει με αυτό το κρανίο κάποιου. Το σφυρί μπορεί να κάνει και τα δύο! Το ίδιο και οι νέες τεχνολογίες, το ίντερνετ κλπ. Το ίντερνετ είναι εξαιρετικά πολύτιμο, αν ξέρεις τι ψάχνεις. Το χρησιμοποιώ καθημερινά για έρευνα και φαντάζομαι ότι όλοι το κάνουμε. Αν ξέρεις τι ψάχνεις, αν έχεις ένα πλαίσιο κατανόησης που σε κατευθύνει σε συγκεκριμένα πράγματα και σου επιτρέπει να ξεσκατάρεις πολλά άλλα, τότε γίνεται ένα ιδιαίτερα πολύτιμο εργαλείο. Θα πρέπει βέβαια να είσαι έτοιμος να αναρωτηθείς: «έχω το σωστό πλαίσιο;» Μπορεί να χρειάζεται τροποποιήσεις, ή να ξανασκεφτώ την οπτική μου. Δεν μπορείς όμως να αναζητάς τις όποιες πληροφορίες, χωρίς να έχεις ένα σχετικά ξεκάθαρο πλαίσιο που να κατευθύνει την έρευνά σου, που να σε βοηθά να ξεχωρίσεις το ασήμαντο από το σημαντικό, τι θα πρέπει να ακολουθήσεις και τι όχι, τι θα απορρίψεις και τι θα χρειαστεί να αναπτύξεις. Δεν γίνεται κανείς βιολόγος με το να του δώσεις πρόσβαση στη βιβλιοθήκη βιολογίας του Χάρβαρντ και να του πεις: «ρίξε μια ματιά!». Δεν θα του δώσει τίποτα. Και το ίντερνετ είναι το ίδιο πράγμα, σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα. Αν δεν ξέρεις τι ψάχνεις, αν δεν έχεις κατανόηση του ουσιώδους, με την προϋπόθεση βέβαια ότι είσαι έτοιμος να αναθεωρήσεις αν τα πράγματα φαίνεται να παίρνουν λάθος δρόμο, αν δεν τα έχεις αυτά, τότε η εξερεύνηση του διαδικτύου γίνεται μια τυχαία συλλογή ψευδοδεδομένων (factoids) που δεν σημαίνουν τίποτα.

Συνεπώς, για να έχει νόημα η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών - του ίντερνετ, των συστημάτων επικοινωνίας, των γραφικών κλπ - θα πρέπει να υπάρχει υπόβαθρο ενός καλά σχεδιασμένου βασικού κατευθυντήριου μηχανισμού. Διαφορετικά, αντί να είναι ωφέλιμη μπορεί να

αποβεί επιζήμια. Αίφνης, η τυχαία αναζήτηση στο διαδίκτυο καταλήγει σε συλλογή ανοήτων - ψευδοδεδομένα από δω κι από κει, κάποιος που τα στηρίζει - και ξαφνικά καταλήγεις σε μια αποσπασματική εικόνα που μπορεί να βασίζεται σε κάποια αληθινά γεγονότα, δεν έχει όμως σχέση με την πραγματικότητα. Πρέπει να ξέρεις πώς να αξιολογείς, να ερμηνεύεις, να κατανοείς. Πάρε για παράδειγμα τη βιολογία. Το πρόσωπο που παίρνει το Νόμπελ στη Βιολογία δεν είναι αυτός που διάβασε τις περισσότερες δημοσιεύσεις και πήρε τις περισσότερες σημειώσεις, αλλά αυτός που ήξερε τι έψαχνε να βρει. Η καλλιέργεια της ικανότητας να αναζητάς το ουσιώδες και να είσαι πάντα έτοιμος να επανεξετάσεις τις κατευθύνσεις σου, αυτός είναι και θα είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης, είτε χρησιμοποιεί κομπιούτερ ή χαρτί και μολύβι ή βιβλία.

Κείμενο 2

Η τεχνολογική ανάπτυξη στα όριά της

Άρθρο του Θ. Γεωργακόπουλου στη στήλη Απόψεις στο kathimerini.gr – 4/6/2022

Ένας από τους πιο διαδεδομένους μύθους της εποχής μας είναι ο ασταμάτητος ρυθμός της τεχνολογικής εξέλιξης. Η ιδέα ότι η τεχνολογία και η επιστήμη θα συνεχίσουν να γεννούν νέες ιδέες, νέες ανακαλύψεις και νέες λύσεις ολοένα και πιο γρήγορα, όπως θεωρούμε ότι συμβαίνει τους τελευταίους δύο αιώνες. Αυτή την ιδέα την ασπάζονται, τη θεωρούν αξιωματική αλήθεια και την αναπαράγουν όλοι. Όλοι; Όχι όλοι. Εδώ και μερικές δεκαετίες κάποιες άλλες φωνές κοιτάνε τα δεδομένα και τα στοιχεία και διαπιστώνουν κάτι το ανησυχητικό. Μια αλλαγή. Μια επιβράδυνση. Μια «Μεγάλη Στασιμότητα». Στο πρόσφατο βιβλίο του «Human Frontiers» ο συγγραφέας και ερευνητής Μάρτιν Μπάσκαρ συνοψίζει όλα αυτά τα δεδομένα που δείχνουν ότι η τεχνολογική έκρηξη των τελευταίων δύο αιώνων ήταν μια εξαίρεση στην ανθρώπινη ιστορία και όχι απαραίτητα μια διαχρονική νέα κανονικότητα.

Τι μας λέει ουσιαστικά το βιβλίο; Ότι τα όρια της επιστήμης και της τεχνολογίας γίνονται πια ασφυκτικά. Σε κάποια πεδία έχουμε ήδη αρχίσει να νιώθουμε ότι τα φτάνουμε. Σε άλλα, το μέγεθος των προβλημάτων είναι τόσο μεγάλο που φαίνεται ότι οι σημερινές δυνατότητές μας δεν επαρκούν, για να το ξεπεράσουμε. Κι οι ιδέες που θα χρειαστούμε στο μέλλον θα είναι ακόμα πιο δύσκολες. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλα έχουν τελειώσει και ότι φτάνουμε απαραίτητα στο τέλος ενός τεχνολογικού «διαλείμματος». Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου ο Μπάσκαρ εξηγεί πώς θα μπορέσουμε να διατηρήσουμε την παραγωγή νέων ιδεών και νέων επιστημονικών και τεχνολογικών ανακαλύψεων,

μετατοπίζοντας το «ταβάνι» της ανθρώπινης δημιουργίας παρακάτω στο χρόνο. Ένα από τα στοιχεία που παρουσιάζει είναι ενδεικτικό.

Σήμερα, λέει, στον κόσμο μας ζουν περίπου 8 εκατομμύρια επιστήμονες. Για να διατηρήσουμε την παραγωγή επιστημονικής γνώσης σε παρόμοια με τα σημερινά επίπεδα, θα χρειαστεί μέχρι το 2071 στον κόσμο να ζουν και να δουλεύουν 64 εκατομμύρια επιστήμονες. Αν και η δημογραφική τάση είναι μην αναστρέψιμη και, σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις θα οδηγήσει σε μείωση του παγκόσμιου πληθυσμού από το 2060 και μετά περίπου, ακόμα κι έτσι θα πρόκειται τότε για λιγότερο από 1% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Είναι πάρα πολύ δύσκολο να συνεχιστεί η τεχνολογική και η επιστημονική εξέλιξη με το ρυθμό που έχουμε συνηθίσει και θεωρούσαμε δεδομένο. Αλλά δεν είναι ανέφικτο.

Κείμενο 3

Ανικανοποίητο

Το ποίημα της Λένας Παππά προέρχεται από τη συλλογή «Βραδυφλεγή», Τα Ποιήματα, Τόμος Β΄, εκδ. Αρμός, Αθήνα: 1997.

Η δίψα εκείνων που ποτέ
δε θ' αποκτήσω
με στοιχειώνει, πνιγμένη
καθώς σέρνομαι στα νερά
του έλους των πραγματωμένων.

Ποιος είπε πως ποτέ
τελειώνουν οι επιθυμίες;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια, κατά την άποψή σου, η πρόθεσή του, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενο (μονάδες 6); Πιστεύεις ότι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει το κείμενό του εξυπηρετεί την πρόθεσή του αυτή; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται νοηματικά οι τρεις πρώτες παράγραφοι του Κειμένου 2 (μονάδες 6)

β. Στην 1^η παράγραφο της τοποθέτησής του (Κείμενο 1) ο Νόαμ Τσόμσκι δίνει μια αναλογία. Ποια είναι τα μέλη της (μονάδες 2) και τι θέλει με αυτήν να τονίσει (μονάδες 2);

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 2 με άλλες συνώνυμες λέξεις ή φράσεις που θα μετατρέψουν τον λόγο από μεταφορικό σε κυριολεκτικό (μονάδες 5). Ποια αλλαγή παρατηρείς στην πρόθεση του συγγραφέα (μονάδες 5);

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο βασικός προβληματισμός του ποιητικού υποκειμένου; Να στηρίξεις την ερμηνεία σου σε (3) κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις ή συναισθήματα σου γεννιούνται μετά την ανάγνωση του ποιήματος;

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Μη στερείτε από τα παιδιά τα λάθη τους!

Το κείμενο του Δ. Τσιριγώτη αναρτήθηκε στον εκπαιδευτικό ιστότοπο alfanita στις 5/4/2014. Είναι ελαφρά διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Ο Αϊνστάιν έλεγε ότι «Όποιος δεν έκανε ποτέ λάθος, δεν έχει δοκιμάσει ποτέ κάτι καινούργιο» και, όπως λέει και ο σοφός λαός, «από τα λάθη μας μαθαίνουμε». Όμως, οι περισσότεροι γονείς και εκπαιδευτικοί αφιερώνουν υπερβολικά μεγάλο μέρος της ενέργειάς τους στην εξαφάνιση των λαθών των παιδιών μην επιτρέποντας, πολλές φορές, ούτε καν την εκδήλωσή τους. Με αυτόν τον τρόπο, βέβαια, τα λάθη αυτά ποτέ δεν διορθώνονται, απλά «μπαλώνονται» όπως όπως με συνέπεια την επανεμφάνισή τους σε τακτά χρονικά διαστήματα. Έτσι τα παιδιά μαθαίνουν να φοβούνται να κάνουν λάθη, γίνονται συντηρητικά, δεν παίρνουν ρίσκα και καταρρέουν ψυχολογικά, όταν δεν καταφέρουν να πετύχουν το τέλειο. Παιδιά, λόγω χάρη, που δεν τους επιτρέπεται να κάνουν λάθη, δύσκολα θα αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες που θα τα βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τα αναπόφευκτα λάθη και τις αποτυχίες της ζωής. Ο κυριότερος λόγος που γράφτηκε το κείμενο αυτό είναι για να δείξει τη μεγάλη σημασία της αξιοποίησης του λάθους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι πιο σύγχρονες θεωρίες μάθησης αποδεικνύουν ότι τα παιδιά, όχι απλά μαθαίνουν μέσα από τα λάθη τους, αλλά και ότι αυτός είναι και ο πιο αποτελεσματικός τρόπος, για να μάθουν σωστά.

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί βασανίζονται από την αγωνία της σωστής απάντησης. Ρωτούν έναν έναν τους μαθητές, μέχρι να λάβουν την σωστή απάντηση στο ερώτημά τους. Όταν μάλιστα τη λάβουν, επιβραβεύουν τον μαθητή που την έδωσε χωρίς καθόλου να έχουν ασχοληθεί με τις λανθασμένες απαντήσεις όλων των άλλων μαθητών που προηγήθηκαν. Ένας πολύτιμος θησαυρός πετιέται κυριολεκτικά στα σκουπίδια και ταυτόχρονα η επιβράβευση του μαθητή με τη σωστή απάντηση ακούγεται ως επίπληξη και αποδοκιμασία στα αυτιά όλων εκείνων που έδωσαν λανθασμένες απαντήσεις. Έτσι οι μαθητές αυτοί αποθαρρύνονται να απαντήσουν και πάλι, αν δεν είναι 100% σίγουροι για την απάντησή τους. Τελικά έχουμε το θλιβερό φαινόμενο στο μάθημα να συμμετέχουν μόνο οι «καλοί μαθητές» και οι υπόλοιποι να θυσιάζονται στον βωμό της τελειότητας. Το

θέμα είναι πώς θα καταφέρει ο εκπαιδευτικός να εμπλέξει στο μάθημα όλους τους μαθητές, και κυρίως τους πιο αδύναμους που το έχουν προφανώς περισσότερη ανάγκη .

Κείμενο 2

Μαθήματα Ζωής

Το κείμενο είναι κριτική που έχει γράψει ο Γιώργος Τζιτζικάκης για το βιβλίο του Σαρλ Πεπάν «Η ομορφιά της αποτυχίας», πηγή: <https://www.literature.gr>, δημοσίευση: 10.11.2018.

Ο Σαρλ Πεπάν είναι καθηγητής φιλοσοφίας και συγγραφέας. Διδάσκει στο Κρατικό Λύκειο της Λεγεώνας της Τιμής, στο Σεν Ντενί και παράλληλα διοργανώνει τις «Φιλοσοφικές Δευτέρες» στο Παρίσι. Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε είκοσι γλώσσες και «Η ομορφιά της αποτυχίας» έχει ξεπεράσει ήδη τα 65.000 αντίτυπα, ενώ τα δικαιώματα έχουν πωληθεί σε δώδεκα χώρες. Αποτελεί ένα παγκόσμιο best seller, πέραν αυτού όμως είναι ένα βιβλίο προς μελέτη και αφεστίασης της προσοχής μας από τις μικρές μας ήττες. Διαβάζοντάς το οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως όσα κάνει κάποιος και αν αποτύχει σε αυτά, δεν θα πρέπει να τον πτοήσουν, καθώς αποτελούν σκαλοπάτια στη μεγάλη σκάλα της πορείας και της ζωής του.

«Κάνοντας λάθος, αποτυγχάνοντας, εκδηλώνουμε την ανθρώπινη αλήθεια μας: δεν είμαστε ούτε ζώα που καθορίζονται από τα ένστικτά τους ούτε απόλυτα προγραμματισμένες μηχανές ούτε θεοί. Μπορούμε να αποτύχουμε, επειδή είμαστε άνθρωποι και επειδή είμαστε ελεύθεροι. Ελεύθεροι να σφάλουμε, να διορθωθούμε, να εξελιχθούμε»

Πλάτωνας, Αριστοτέλης, Καντ, Σαρτρ, Φρόιντ, Γκράχαμ Μπελ, Σαρλ Ντε Γκολ αλλά και Μάικλ Τζόρνταν, Στιβ Τζομπς, Σερζ Γκενζμπουργκ, Μάιλς Ντέιβις, Ρέι Τσάρλς, είναι μερικά από τα ονόματα που αναφέρονται μέσα στο βιβλίο του Πεπάν και μέσα από τις δικές τους αποτυχίες μας μιλάει ο συγγραφέας για το πώς κατάφεραν να μην το βάλουν κάτω, να διδαχτούν από την αποτυχία, να εντοπίσουν τα λάθη, να βελτιωθούν και πιστεύοντας στον εαυτό τους να συνεχίσουν για μια επόμενη κατάκτηση (ή μια ακόμη αποτυχημένη προσπάθεια φυσικά!) χτίζοντας λιθαράκι - λιθαράκι εκείνο που οραματίστηκαν.

Το όμορφο διαβάζοντας ένα τέτοιο βιβλίο είναι πως βρίθει θετικότητας και, αν μας λείπει κάτι αυτές τις μέρες, είναι η αισιοδοξία που αναζητούμε, για να φυσήξει το μαύρο σύννεφο πάνω από τα κεφάλια μας. «Η ομορφιά της αποτυχίας» εκτός του ότι προσφέρει πληροφορίες για τεράστιες προσωπικότητες που πάτησαν τη γη, με τη δομή του σε δεκαέξι κεφάλαια χωρισμένα σε συμβουλευτικές ενότητες, βοηθάει το προσωπικό «σκάψιμο» του αναγνώστη που το αναζητά· έτσι, δεν αποτελεί μονάχα ένα φωτεινό αναγνωστικό ταξίδι, αλλά και ένα βιβλίο που μέσα του θα σημειώσεις κάμποσες γραμμές και τα κεφάλαιά του θα πρέπει να τα εισπράξεις ως διδαχές μελετώντας τα προσεκτικά.

«Έχουμε την ελευθερία να μην προσθέτουμε στην πραγματικότητα, στις δύσκολες περιστάσεις ή στις στιγμές αδυναμίας, αυτό το άχρηστο συναίσθημα της αδικίας. Η ζωή είναι απλώς ζωή, κι αυτό αρκεί. Δεν χρειάζεται να είναι δίκαιη, για να αξίζει να βιώνεται»

Κείμενο 3

«Το παράπονο»

Το ποίημα είναι του Οδυσσέα Ελύτη, από τη συλλογή «Τα Ρω του έρωτα», εκδόσεις Αστερίας, 1972.

Εδώ στου δρόμου τα μισά

έφτασε η ώρα να το πω

Άλλα είν' εκείνα που αγαπώ

γι' αλλού γι' αλλού ξεκίνησα

Στ' αληθινά στα ψεύτικα

το λέω και τ' ομολογώ

σαν να 'μουν άλλος κι όχι εγώ

μες στη ζωή πορεύτηκα

Όσο κι αν κανείς προσέχει

όσο κι αν τα κυνηγά

πάντα πάντα θα 'ναι αργά

δεύτερη ζωή δεν έχει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη του Κειμένου 2, να πληροφορήσει ή να κατευθύνει/παρακινήσει τον δέκτη; Απάντησε σε 60 λέξεις παραθέτοντας τρία σημεία από το κείμενο που τεκμηριώνουν τη γνώμη σου.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Να σχολιάσεις τη μορφή του τίτλου του Κειμένου 1 (μονάδες 5)

β. Να αξιολογήσεις τον τίτλο του Κειμένου 2 ως προς την επικοινωνιακή του αποτελεσματικότητα (μονάδες 5)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 5)

Στην προτελευταία παράγραφο του Κειμένου 2 να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες φράσεις με άλλες, ώστε τα νοήματα να μην διαφοροποιηθούν, αλλά η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποιο είναι, κατά την άποψή σου, το αδιέξοδο στο οποίο φαίνεται να βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο; Να στηρίξεις την ερμηνεία σου σε τρεις (3) τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες και να δηλώσεις αν εσύ προσωπικά έχεις βρεθεί σε παρόμοια κατάσταση. (120-150 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ο κυνηγός των χαμένων καλών τρόπων

Διασκευασμένο κείμενο, που δημοσιεύτηκε στις 21.8.2022, Gala, τχ. 217, Πρώτο Θέμα

Ο έμπειρος δημοσιογράφος και συγγραφέας Χρήστος Ζαμπούνης δημιούργησε το πρώτο εμβριθές και απολαυστικό εγχειρίδιο για τους κανόνες συμπεριφοράς και συνύπαρξης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το διαδικτυακό *savoir vivre* μοιάζει με τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας: τηρώντας τον πιστά, αποφεύγουμε τα ατυχήματα.

«Αυτοαναφορικοί, αυτο-αποθεωτικοί και φιλτραρισμένοι. Κολλημένοι, εξαρτημένοι και εθισμένοι». Όπως κι αν επιλέγουμε να μοιάζουμε και όποια σχέση και αν επιλέγουμε να διατηρούμε με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στο τέλος της ημέρας είμαστε συνδεδεμένοι. Τόσο πολύ, τόσο στενά, ώστε ο διαδικτυακός κόσμος δεν είναι πια αντανάκλαση ή κατοπτρισμός του απτού, πραγματικού κόσμου, αλλά λειτουργεί απολύτως αυτονομημένος. Σε ποιον δεν έχει συμβεί να επικοινωνεί και μάλιστα να εμφανίζεται λαλίστατος μέσω διαδικτύου με ανθρώπους με τους οποίους με το ζόρι ανταλλάσσει μια καλημέρα κάθε φορά που συναντιούνται δια ζώσης; Ή ποιος δεν έχει τρομάξει να αναγνωρίσει τον άλλο, όταν απεκδύεται τον μανδύα του χρήστη των κοινωνικών δικτύων και φορά απλώς την ανθρώπινη εξάρτυσή του; Στο Διαδίκτυο ζούμε και επικοινωνούμε, φλερτάρουμε και ερωτευόμαστε, πολιτικολογούμε, διαφωνούμε, φανατιζόμαστε, κρίνουμε, σχολιάζουμε, χαιρόμαστε και θρηνούμε, όμως η αλήθεια είναι πως ό,τι κι αν κάνουμε το κάνουμε συχνά με υπερβολικό, στρεβλό ή ακόμη και παρωχημένο τρόπο. Ο Νο 1 κανόνας προκύπτει από την απάντηση στην ερώτηση : Θα λέγαμε τα ίδια που γράφουμε στο Διαδίκτυο, αν είχαμε τον άλλο απέναντί μας;

Το *savoir vivre* καλύπτει κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Είναι αλήθεια ότι στα κοινωνικά δίκτυα και στη διαδικτυακή επικοινωνία επελαύνει η αγένεια. Πιστεύω ότι όλοι θα έπρεπε να αναρωτιόμαστε για το αποτύπωμα που αφήνουμε στον εικονικό κόσμο. Η ευγένεια μπορεί να είναι απάντηση ακόμα και στις άναρθρες κραυγές, στα ατεκμηρίωτα επιχειρήματα, στα fakenews, στο hate speech, στις κατάρες, τον διαδικτυακό ψόγο που χαρακτηρίζει συχνά τη διαδικτυακή επικοινωνία.

Στο διαδικτυακό savoir vivre μπορεί κανείς να βρει κεφάλαια για την ηλεκτρονική αλληλογραφία, το κινητό τηλέφωνο, την τηλεργασία και τις τηλεδιασκέψεις, την κυβερνοασφάλεια και βέβαια τους 100 χρυσούς κανόνες σοσιαλμιντιακής συνύπαρξης.

Είναι προτιμότερο να ψάχνει κάποιος στη βιβλιοθήκη του παρά στην οθόνη του κινητού του, αυτό δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να είναι συνδεδεμένος. Το κινητό στο τραπέζι είναι σαν ένας απρόσκλητος επισκέπτης που παρεισφρέει ανάμεσα στους ανθρώπους ειδικά στα οικογενειακά τραπέζια. Προτεραιότητα όμως έχει ο άνθρωπος που είναι παρών απέναντί μας. Το ερώτημα είναι : στη διαδικτυακή ζωή υπάρχουν όρια και στοιχειώδεις κανόνες, όπως και στην πραγματική;

Κείμενο 2

«Τα λέμε»

Από το βιβλίο του Διονύση Καρατζά «δια βραχέων», εκδ. Το Δόντι, 2007.

Τελευταία ακούω τους νέους –αλλά και τους μεγαλύτερους- όλο και συχνότερα να χρησιμοποιούν σαν επίλογο της τηλεφωνικής ή άμεσης επικοινωνίας τους την έκφραση «τα λέμε». Και προβληματίζομαι. Όχι τόσο για την αοριστία του μηνύματος όσο για την εύκολη υιοθέτηση ενός λεκτικού κώδικα, που απλώς συγκαλύπτει την αδυναμία άρθρωσης εμπεριστατωμένου και ουσιαστικού λόγου.

Έτσι, η έκφραση «τα λέμε» μπορεί να αφήνει περιθώρια ελπίδας ή υπόσχεσης, στο βάθος όμως αποκαλύπτει σε ποικίλες εκδοχές την τάση αποφυγής ευθύνης και συνέπειας απέναντι στον εαυτό μας και στους άλλους, συνειδητά ή όχι.

«Τα λέμε» λοιπόν, όταν θέλουμε να κλείσουμε μια ανιαρή συζήτηση ή όταν αδιαφορούμε για τη συνέχισή της. «Τα λέμε», όταν προσπαθούμε να αναβάλουμε την αντιμετώπιση ενός ενοχλητικού θέματος. «Τα λέμε», όταν βιαζόμαστε να τελειώσουμε την ανυπόφορη αμηχανία μας ή όταν στρογγυλεύουμε κομψά το τεράστιο κενό επικοινωνίας. «Τα λέμε», όταν αποφεύγουμε την ευθεία δέσμευσή μας σε σχέσεις. «Τα λέμε» ακόμη, όταν από συνήθεια ακολουθούμε το συρμό με τις «ελληνικούρες» και τους διάφορους ξενισμούς για να είμαστε «τρέντι» και «χάι».

Αναδεικνυόμαστε εντέλει συνεπείς μόνο στην ισοπεδωτική ομοιομορφία, όπως κάνουμε το ίδιο στην διασκέδαση, στην ενδυμασία, ακόμη και στον έρωτα. Γιατί τη ζωή την καταντήσαμε ριάλιτι σόου, που χρειάζεται παίκτες επικοινωνιακούς τάχα, ιντριγκαδόρους, συμφεροντολόγους. Οι αυθεντικοί, οι ειλικρινείς, οι με άποψη και επιχειρηματολογία, είναι πια ντεμοντέ, δεν παρουσιάζουν

«σκηνικό» ενδιαφέρον. Για να τους καταλάβει κάποιος, πρέπει να σκεφτεί, να κρίνει, να συζητήσει!
Που χρόνος για τέτοια...

Εδώ δεν προλαβαίνουμε τις πληροφορίες που μας βομβαρδίζουν από παντού, τις εκδηλώσεις που πολλαπλασιάζονται με γεωμετρική πρόοδο για τις ανάγκες των δημόσιων σχέσεων, θα σκεφτούμε κιόλας για σχέσεις, για ειλικρίνειες και για αξίες; Τουλάχιστον να σώσουμε τον εαυτόλη μας, να μπορούμε να τον θαυμάζουμε και να τον εμπορευόμαστε.

Έλα όμως που δεν υπάρχει σωτηρία ούτε στον καθρέφτη ούτε στην αγορά. Μόνος δρόμος σωτηρίας είναι ο άλλος και η αλήθεια μας. Και τότε δε θα καταφεύγουμε στο «τα λέμε» και «θα δούμε», αλλά στο «θέλουμε» και «κάνουμε». Και θα χαιρόμαστε για την τιμιότητα της γνώσης και την ελευθερία της αγάπης.

Κείμενο 3

Ο υπότης

Το ποίημα του Μίνωα Ζώτου (1905-1932) έχει αντληθεί από το βιβλίο «Η Ελληνική Ποίηση» (Ανθολογία – Γραμματολογία), τόμος Γ', εκδ. Σοκόλη, Αθήνα: 1990.

Ήταν υπότης· κάτι έπρεπε να 'ναι
κι ήταν υπότης· ελαμποκοπούσε
χρυσό σπαθί στο πλάι του κι εφορούσε
λευκό στο καπελίνο του φτερό.

Αμίλητος καβάλα στ' άλογό του
χώρες περνούσε κι άφηνε, ζητώντας
τον κίνδυνο, που αντίκρυζε γελώντας,
ο υπότης μια φορά κι έναν καιρό.

Κάτι ζητούσε μέσα του η ψυχή του,
κι αν άσκοπα τον κόσμο ετριγυρνούσε,
ο πόθος του τον κόσμο ξεπερνούσε,
πλατύτερος, να πάει στον ουρανό...

Ωστόσο, ευγενικά κι αντρειωμένα,
με το ληστή παλεύοντας, που εκράτει
στον πύργο την κυρία τη ντελικάτη
ή την αρχοντοπούλα τη μικρή,

αυτός ανυστερόβουλα, με πίστη
την ένδοξη παράδοση ετιμούσε,
κι εγύμνωνε το ξίφος κι εχτυπούσε
και λευτεριά τους χάριζε ιερή...

Μα εκείνες, που δεν ήξεραν, του εκαίγαν
θυμίαμα θαυμασμού τον έρωτά τους,
κι έταζαν την αχρείαστη ομορφιά τους
στην τόλμη του για δώρο προσφερτή.

Δεν το χωρούσε ο νους των, δε μπορούσαν
να νιώσουν μια θυσία τόσον ωραία
για της ευγένειας μόνο την ιδέα
και για της υποσύνης την τιμή.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή του, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενο (μονάδες 6); Πιστεύεις ότι πετυχαίνει το σκοπό του; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Να εξετάσεις τη σχέση του τίτλου του Κειμένου 1 με το περιεχόμενό του (μονάδες 5) και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα του τίτλου του Κειμένου 2 (μονάδες 5).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

α. «Το *savoir vivre* καλύπτει κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Είναι αλήθεια ότι στα κοινωνικά δίκτυα και στη διαδικτυακή επικοινωνία επελαύνει η αγένεια. Πιστεύω ότι όλοι θα έπρεπε να αναρωτιόμαστε για το αποτύπωμα που αφήνουμε στον εικονικό κόσμο.»

Να μεταγράψεις το παραπάνω χωρίο του Κειμένου 1 αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις και φράσεις με άλλες, προκειμένου η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική. Πρόσεξε ώστε να μην αλλάξει το νόημα και κάνε όποιες αλλαγές κρίνεις σκόπιμες σε σύνταξη προς αυτή την κατεύθυνση (μονάδες 5)

β. Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην προτελευταία παράγραφο του Κειμένου 2, να πληροφορήσει ή να προβληματίσει (μονάδες 2); Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου παραθέτοντας τρεις σχετικές γλωσσικές επιλογές (μονάδες 3)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια η στάση του ήρωα στο ποίημα και πώς αυτή καταγράφεται; Να αναφέρετε τρεις κειμενικούς δείκτες που στηρίζουν την απάντησή σας. Ποιες σκέψεις σας δημιουργεί η συμπεριφορά του; Να απαντήσετε σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

«Ο φτωχός συγγενής»

Βάσω Κιντή, εφημ. *Το Βήμα*, «Γνώμες», 8 Οκτωβρίου 2010

Σε όλον τον κόσμο οι ανθρωπιστικές σπουδές αντιμετωπίζονται όλο και πιο συχνά ως οι φτωχοί συγγενείς της εκπαίδευσης και της έρευνας. Λιγότεροι φοιτητές τις επιλέγουν, λιγότερα χρήματα συγκεντρώνονται, για να τις υποστηρίξουν, πανεπιστημιακά τμήματα αναδιατάσσονται ή κλείνουν. Όσοι λίγοι τις υπερασπίζονται ακολουθούν, κατά κανόνα, τους εξής δύο δρόμους: είτε αυτάρεσκα θεωρούν πως η αξία τους είναι αυταπόδεικτη (με τίμημα όσοι δεν την αναγνωρίσουν να χαρακτηριστούν αδαείς, άξεστοι και τεχνοκράτες) είτε προβάλλουν μεγαλορρήμονες λόγους περί των σπουδών αυτών, όπως ότι μελετώντας κλασικά κείμενα θα ανακαλύψουμε τα πανανθρώπινα ιδανικά, θα βρούμε το νόημα της ζωής, θα μάθουμε αιώνιες αλήθειες και ηθικά διδάγματα με αποτέλεσμα να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι και πολίτες. Όπως, όμως, παρατηρεί ο Stanley Fish, οι άνθρωποι των γραμμάτων δεν είναι καθόλου πιο σοφοί ή ηθικοί από τους υπόλοιπους, ενώ επιχειρήματα σαν αυτά ανατροφοδοτούν την παγιωμένη εικόνα ενός αιθεροβάμονος και ελιτίστικου λόγου άσχετου με την πραγματική ζωή. Ούτε μπορούμε να υποστηρίξουμε τις σπουδές αυτές λέγοντας ότι αποτελούσαν ανέκαθεν μέρος της εγκύκλιας παιδείας. Το τι μπορεί να συνέβαινε παλαιά δεν αποτελεί από μόνο του λόγο, για να το συνεχίσουμε και στο μέλλον. Η υπεράσπιση των ανθρωπιστικών σπουδών δεν πρέπει ωστόσο να γίνεται με όρους άμεσης και απτής οικονομικής ωφέλειας (πόσα χρήματα θα κερδίσουμε), γιατί έτσι τις μετατρέπουμε σε κάτι άλλο από αυτό που είναι, ούτε όμως με υπεροψία, σαν να μην υπάρχει καν χρεία δικαιολόγησης, σαν κάθε μνεία ωφέλειας να αποτελεί γι' αυτές ύβρι. Σε τι ωφελούν, λοιπόν, οι ανθρωπιστικές σπουδές; Μπορούν να προσφέρουν αναλυτικές δεξιότητες, να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη και τη φαντασία, να ενισχύσουν τη δημιουργικότητα. Αναλύοντας και ερμηνεύοντας κείμενα αποκτούμε την ικανότητα να κατανοούμε άλλους ανθρώπους. Ακούγοντας μουσική και βλέποντας έργα τέχνης οξύνουμε τις αισθήσεις μας, καλλιεργούμε την ευαισθησία μας και την παρατηρητικότητα μας, διευρύνουμε το φάσμα της εμπειρίας μας. Όλα αυτά είναι εφόδια ζωής είτε πρόκειται να κάνουμε ένα απλό επάγγελμα είτε πρόκειται ν' ανοίξουμε νέους δρόμους στις επιστήμες, στις τέχνες, στη ζωή. Για όλους αυτούς τους λόγους θεωρώ πως οι ανθρωπιστικές σπουδές πρέπει να αποτελούν υποχρεωτικό μέρος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ακόμη και αν σπουδάζει κανείς μαθηματικά, φυσικές, κοινωνικές

ή τεχνολογικές επιστήμες. Η δε έρευνα στους τομείς αυτούς μπορεί να αποδειχθεί πολλαπλά επωφελής, ειδικά για την Ελλάδα. Στην αρχαιολογία, στην ιστορία, στην ανθρωπολογία, στη φιλοσοφία, στη φιλολογία η Ελλάδα μπορεί να βρεθεί, χωρίς καν μεγάλες επενδύσεις, στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Στις επιστήμες και στην τεχνολογία, λόγω μεγέθους, έλλειψης παράδοσης και υποδομών, αναγκάζομαστε να ακολουθούμε ασθμαίνοντας, μεμονωμένα και αποσπασματικά, όσα συμβαίνουν στον διεθνή χώρο. Στις ανθρωπιστικές σπουδές, όμως, θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε ισχυρές ακαδημαϊκές και ερευνητικές παραδόσεις και να αποτελέσουμε παγκόσμιο σημείο αναφοράς.

Κείμενο 2

Μ. Ευθυμίου, Μόνο λίγα χιλιόμετρα. Ιστορίες για την ιστορία, εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2017

Η Ιστορία είναι η ιστορία των ανθρώπων. Αυτών των εύθραυστων, θνησιγενών πλασμάτων, των εκτεθειμένων σε κάθε κίνδυνο και κάθε ανατροπή. Των ίδιων ανθρώπων, όμως, που έχουν παράλληλα, νου, σκέψη, βούληση, αισθήματα, στοχεύσεις, ανιδιοτέλεια, αίσθηση χρόνου. Των ανθρώπων που κατανοούν τη μικρή τους ζωή. Τούτο μετατρέπει τον άνθρωπο σε ένα συναρπαστικό ον που ενώ γνωρίζει ότι τα πάντα είναι εφήμερα και ανατρέψιμα, λειτουργεί ως αθάνατος. Η Ιστορία παραμερίζει το έκτακτο και εστιάζει στη συνέχεια, μπορεί να αναδείξει την καθόλου τυχαία αλληλεπίδραση των πραγμάτων και να αποκωδικοποιήσει τις αλληλουχίες και τις συνάφειες. Η Ιστορία ως επιστήμη παρέχει τη βάση για συναρπαστικούς συνδυασμούς που μοιάζουν σε πολλά με μαθηματική εξίσωση.[...]

Βέβαια οι μύθοι εξυπηρετούν και άλλες ανάγκες του, όπως την επικοινωνία με το φαντασιακό ή την επιδίωξη αισθήματος ασφαλείας απέναντι στις ανεξέλεγκτες δυνάμεις που κάθε στιγμή μπορούν να ανατρέψουν και να συντρίψουν τη ζωή ενός τόσο ευάλωτου όντος όπως ο ίδιος[...]

Ζωή και ιστορία ταυτίζονται. Με την έννοια αυτή, η Ιστορία στη διάσταση του μακρού χρόνου, εργαλειοποιεί τη συναισθηματική απόσταση από τα πράγματα και ενισχύει την ετερογνωσία. Εκκαθαρίζει τις διόδους ερμηνειών του παρόντος, επιτρέποντας στον καθένα ασφαλέστερη αυτογνωσία και αυθεντικότερη κατανόηση του Άλλου και επομένως συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση των συλλογικών καταστάσεων, αντιδράσεων και συμπεριφορών.

Η πλευρά αυτή της μελέτης της Ιστορίας καθίσταται ιδιαίτερα ευεργετική σε καιρούς κρίσεων, κατά τις οποίες οι συλλογικές αντιδράσεις γίνονται εξαιρετικά περίπλοκες. Η μελέτη της ιστορίας μας εντάσσει στη γενικότερη ροή των ανθρωπίνων συναφειών στο βαθύ χρόνο και

λειτουργεί ανακουφιστικά, καθώς μας επιτρέπει να συνομιλήσουμε με το Τώρα διεισδυτικότερα και επομένως αποτελεσματικότερα.

Κείμενο 3

Ποιητικό Υστερόγραφο

Κατερίνα Αγγελάκη Ρουκ, από την ποιητική συλλογή Η Ανορεξία της Ύπαρξης, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2011

Τα ποιήματα δεν μπορούν πια
να 'ναι ωραία
αφού η αλήθεια έχει ασχημύνει.
Η πείρα είναι τώρα
το μόνο σώμα των ποιημάτων
κι όσο η πείρα πλουταίνει
τόσο το ποίημα τρέφεται και ίσως δυναμώσει.
Πονάν τα γόνατά μου
και την Ποίηση δεν μπορώ πια να προσκυνήσω,
μόνο τις έμπειρες πληγές μου
μπορώ να της χαρίσω.
Τα επίθετα μαράθηκαν·
μόνο με τις φαντασιώσεις μου
μπορώ τώρα την Ποίηση να διανθίσω.
Όμως πάντα θα την υπηρετώ
όσο βέβαια εκείνη με θέλει
γιατί μόνο αυτή με κάνει λίγο να ξεχνώ
τον κλειστό ορίζοντα του μέλλοντός μου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει η συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 7) και ποια κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή της (μονάδες 8);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να εξετάσεις τον τίτλο του Κειμένου 1 α) ως προς τη μορφή και τη χρήση της γλώσσας (μονάδες 5) και β) ως προς τη σχέση του με το περιεχόμενο του κειμένου (μονάδες 5).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Να ξαναγράψεις την 1^η παράγραφο του Κειμένου 2 αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες ισοδύναμες, ώστε το απλό ύφος που προσδίδουν αυτές οι λέξεις να μετατραπεί σε πιο σοβαρό, για να ταιριάζει με το υπόλοιπο απόσπασμα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με την ποίηση; Να αναφέρεις τρεις κειμενικούς δείκτες που στηρίζουν την απάντησή σου. Συμμερίζεσαι την άποψη του ποιητικού υποκειμένου; Να απαντήσεις σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

«Περίπατος στην Ευρώπη»

Γιώργος Θεοτοκάς, *Ελεύθερο Πνεύμα*, δοκίμιο, επιμ. Κ.Θ.Δημαράς, εκδ. Εστία, Αθήνα 2019 (νέα συμπληρωμένη έκδοση), 1^η έκδ 1929. Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια συρραφή αποσπασμάτων για τις ανάγκες της εξέτασης.

[...] Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος που συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα πιο αταίριαστα χρώματα. Κάθε φορά που περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας που αναπνέουμε, κ' η ουσία της γης που πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων που συναντούμε. Σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα αισθανόμαστε αμέσως μια ιδιαίτερη έκφραση, μοναδική και αμίμητη, μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία, ζωντανή και αεικίνητη, δημιούργημα της φύσης, των αιώνων και της ιδιοφυΐας ενός λαού. [...]

Η Ευρώπη είναι ένα σύμπλεγμα από άπειρες αντιθέσεις. Διαφορετικές και πολύ συχνά αντίθετες ψυχικές αντιθέσεις γεννιούνται σε όλα τα σημεία του ορίζοντα. [...] Όταν περιπλανάται κανείς στα μονοπάτια και στα άλση του κήπου της Ευρώπης, παρατηρεί από κοντά τις διαφορές και τις αντιθέσεις και μπορεί να τις αναλύσει λεπτομερειακά.[...]

Η Ευρώπη μονάχα όταν την κοιτάζουμε από ψηλά δείχνει όλη τη λαμπρότητά της. Όταν σηκωθεί το αεροπλάνο και αποκτήσουμε προοπτική και μπορέσουμε να αγκαλιάσουμε την ήπειρο με μια ματιά, αισθανόμαστε ξαφνικά την αρμονία του συνόλου. Οι τοπικές παραφωνίες ενώνονται σε μια ανώτερη συμφωνία που δεν μπορεί να τη συλλάβει το αυτί του πεζοπόρου, γιατί συντελείται ψηλά. Οι άπειρες αντιθέσεις συγχωνεύονται σε μια ανώτερη σύνθεση.[...]

Το ευρωπαϊκό πνεύμα προϋποθέτει την κατανόηση της αρμονίας του ευρωπαϊκού συνόλου. Όταν κοιτάζουμε από ψηλά ταυτόχρονα τις διάφορες αποχρώσεις του ευρωπαϊκού πολιτισμού, καταλαβαίνουμε ότι όλες ήταν απαραίτητες για να υπάρξει αυτός ο πολιτισμός. Τότε δε σταματούσε το βλέμμα μας σε μιαν από αυτές, δεν αναγνωρίζουμε σε καμμιά την υπεροχή, μα προσπαθούμε να τις καταλάβουμε και να τις διατηρήσουμε όλες. Η υπεροχή ανήκει στο σύνολο. Η μεγάλη αξία αυτού του συνόλου είναι ότι κατόρθωσε να ενώσει σε μιαν ανώτερη σύνθεση τις αντιθέσεις που το αποτελούν.

Απάνω από τις τοπικές διαφορές των λαών της Ευρώπης υπάρχει μια κοινή πνευματική και ηθική ζωή, μια κοινή ευρωπαϊκή παιδεία. Αν μπορούσαμε να καθορίσουμε ακριβώς το περιεχόμενο αυτής της λέξης θα λέγαμε πως υπάρχουν κοινά ιδανικά. Είναι ένα ανώτερο επίπεδο όπου

καταλήγουν και εναρμονίζονται οι πνευματικές προσπάθειες των λαών της Ευρώπης που πηγάζουν πάντα άμεσα ή έμμεσα, συνειδητά ή ασυνείδητα από μια διάθεση κοινή. Βλέπουμε τους λαούς της Ευρώπης με μια θαυμάσια ένταση των δυνάμεων τους, που βάσταξε αιώνες και ποτέ δεν πέφτει να γυρεύουν μέσα τους αλήθειες όχι εθνικές μα παγκόσμιες, όχι πρόσκαιρες μα αιώνιες. Ο καθένας τους φιλοδοξεί κι αυτή είναι η μεγαλύτερη φιλοδοξία του να ξεπεράσει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του, την ιδιαίτερη αισθαντικότητα του, την ιδιαίτερη ζωή του και να ανακαλύψει μέσα του τον Άνθρωπο.

Κείμενο 2

«Ευρώπη»

Απόσπασμα από το 8ο κεφάλαιο του βιβλίου *«Πόσο επίκαιρη είναι η Αθηναϊκή Δημοκρατία σήμερα;»* της Jacqueline de Romilly, (συνομιλίες με τον Fabrice Amedeo), εκδ. Ερμής, Αθήνα 2009. Η J.de Romilly μελέτησε σε βάθος την αρχαιοελληνική σκέψη και πολιτισμό, και ιδιαίτερα τα κείμενα του Θουκυδίδη.

- Δεν αναζητούμε λοιπόν να ξαναβρεθεί ένα μοντέλο αλλά κυρίως να δούμε πώς ήταν ο ευρωπαϊκός πολιτισμός εν τη γενέσει. Η Ελλάδα αποτελεί τη μήτρα του ευρωπαϊκού, αυτό δεν είναι το ενδιαφέρον αυτού του διαλόγου;

- Ναι, και το στοίχημα είναι να δούμε πως μπορεί σήμερα η ελληνική παράδοση να χρησιμεύσει ως βοήθημα για να κάνουμε μια Ευρώπη που να έχει μια ζωντανή πολιτισμική πραγματικότητα, που τη μοιράζονται διαφορετικοί λαοί. Και σε αυτό το πλαίσιο μου φαίνεται ότι η ελληνο-λατινική παράδοση είναι απολύτως βασική.

- Θεωρείτε την ελληνο-λατινική παράδοση το θεμέλιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού;

- Ναι, με πολλούς τρόπους. Είναι αλήθεια ότι βρίσκεται στις ρίζες των πολιτισμών των περισσότερων ευρωπαϊκών λαών. Αλλά σήμερα, στην εφαρμογή, αποτελεί ένα συνδετικό κρίκο που θα έπρεπε να αξιοποιήσουμε και που θα ευνοούσε σημαντικά την ευρωπαϊκή ανοικοδόμηση. Στη διάρκεια της καριέρας μου, είχα πολλές φορές την ευκαιρία να πραγματεύομαι το ρόλο της παιδείας, της δημιουργίας ενός κοινού πνεύματος στην Ευρώπη. Είναι σαφές ότι η ελληνο-λατινική παράδοση ήταν ένα εξαιρετικό στήριγμα, το θεμέλιο του πολιτισμού σχεδόν όλων των ευρωπαϊκών χωρών [...] Είναι συγκλονιστικό να διαπιστώνουμε ότι αυτός ο πολιτισμικός πυρήνας βρίσκεται στις ρίζες της κουλτούρας σχεδόν όλων των χωρών της Ευρώπης και ακόμη πιο μακριά. Είναι η καρδιά και του δικού μας πολιτισμού.

- Αυτή την κοινή κουλτούρα τη βρίσκουμε σήμερα στην παιδεία;

- Η ζωντανή παρουσία αυτού του κοινού πυρήνα εκδηλώνεται με πολλαπλούς τρόπους. Αλλά ο πιο προφανής είναι το γεγονός ότι η δημοκρατία έχει γίνει το κριτήριο, για να μπει κανείς στην Ευρώπη. Για να μπει κανείς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν πρέπει να οργανώσει το καθεστώς του με τον έναν ή

τον άλλο τρόπο, πρέπει πρώτα από όλα να σέβεται ορισμένες αξίες που αντικατοπτρίζουν τη δημοκρατία, την ισότητα και την ομόνοια.

Κείμενο 3

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ

Το ποίημα είναι του Νικηφόρου Βρεττάκου: Τα ποιήματα, τόμος πρώτος, Αθήνα, Τρία φύλλα, 1999

... Κοιτάχτε αυτή τη θάλασσα, που δίχως
αχτή λαμποκοπά· κι αυτού του δέντρου
το λύγισμα· με πόση εμπιστοσύνη
δεν κρέμεται στον άνεμο! Κοιτάχτε
τα ράμφη των πουλιών που ακινητούνε
το μεσημέρι, τους σχισμένους βράχους...

Ασύγκριτη είναι η μέρα, που απ' το βάθος
με κυκλικές ψηλώνει παρελάσεις,
κι απέραντος ο κόσμος!... Σηκωθήτε!
Η θάλασσα ανεβαίνει στην αυλή μας
κ' οι ορίζοντες χτυπούν τις πόρτες μας!

Πάνω απ' το δροσερό κ' ήσυχο κύμα
ξαναγυρίζει η άνοιξη! Τ' αγέρι
πηδά απ' της χαραυγής τη ρόδινη άχνα
σ' όλη τη γη! Τα μέτωπα αναπνέουν
κι ανθίζουν τα χαμόγελα που πλέκουν
το μέλλον της ζωής! Αγαπηθήτε!...

Γιατί αδελφοί, να κάνουμε τις νύχτες
στοχαστικές, τις μέρες να βαραίνουν
απ' τη μελαγχολία τους, τραβηγμένες
στων θαλασσών τις άκρες; Τι στοιχίζει

στ' αηδόνι το τραγούδι κ' η ευγένεια
στην πρωινή βροχή; Αγαπηθήτε!...

Ας κλείσουμε και μεις τον προορισμό μας
καθώς αυτός ο ήλιος εκεί πάνω.
Ας φεύγουμε ανεβαίνοντας και, τέλος,
ας κάμψουμε τα σύνορα του Κόσμου,
καθώς εκείνος, μ' αναμένα ρόδα!...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποιοι είναι οι βασικοί θεματικοί άξονες του Κειμένου 2 (μονάδες 6) και ποιο κοινό σημείο βρίσκεις με το Κείμενο 1 (μονάδες 4); Ταυτίζονται ή διαφοροποιούνται οι απόψεις των συγγραφέων των δύο κειμένων (μονάδες 5);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 ο συγγραφέας οργανώνει το λόγο του με την τεχνική της αναλογίας. Παράθεσε με συντομία τα δύο μέλη της (μονάδες 4). Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με αυτή την τεχνική; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 στόχος του συγγραφέα είναι να μυήσει τον αναγνώστη στην ιδέα και αξία της πολυμορφίας που διακρίνει την Ευρώπη. Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές με τις οποίες προσπαθεί να πετύχει τον παραπάνω στόχο του και να εξηγήσεις με συντομία πώς η καθεμία τον υπηρετεί.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Πιστεύεις ότι ταιριάζει ο τίτλος με το ποίημα στο Κείμενο 3; Στήριξε την απάντησή σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες τεκμηριώνοντας τη θέση σου. Ποιες σκέψεις σου δημιουργεί η συμπεριφορά του ποιητικού υποκειμένου; Να απαντήσεις σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Τεχνητή Νοημοσύνη, ξανά

Το απόσπασμα προέρχεται από συνέντευξη (11 Ιουνίου 2021) του Κ. Β. Κατσουλάρη με τον Γιώργο Γιαννακόπουλο με αφορμή το βιβλίο του «Τεχνητή νοημοσύνη: Μια διακριτική απομυθοποίηση» (εκδ. ΡΟΠΗ)

Στην ταινία του Κιούμπρικ «S.O.S, Πεντάγωνο καλεί Μόσχα» βλέπουμε να έρχεται η ολική καταστροφή γιατί έχει αφεθεί στις μηχανές ένα περιθώριο πρωτοβουλίας σε περίπτωση κρίσης. Πρόκειται βέβαια για κωμωδία, αλλά πόσο πιθανό είναι σήμερα ένα τέτοιο σενάριο;

Θα δείτε πόσο συχνά η τέχνη έρχεται να γεννήσει ή τροφοδοτήσει ιδέες, φόβους, όνειρα, αλλά και να μας προετοιμάσει το έδαφος για δράση. Κατ' αρχάς, κατανοείτε ότι η ταινία αυτή –και μια πληθώρα άλλων έργων– επί της ουσίας είναι ο στοχασμός της ανθρωπότητας. Μας υποδεικνύει τι δε θέλουμε να γίνει. Βάζει άλλον έναν σπόρο σκέψης στο χωράφι μας. Οπότε, ο καλλιτέχνης, ο δημιουργός, μειώνει την πιθανότητα δυστοπικών σεναρίων μόνο και μόνο με το έργο του.

[...] Επίσης, τα ηθικά και πολιτικά ζητήματα που εγείρονται στη λήψη απόφασης με αντίκτυπο μεγάλης κλίμακας από μια μηχανή είναι πολύ σημαντικά. Τέτοια θέματα και η δυσκολία αντιμετώπισής τους μειώνουν δραματικά την πιθανότητα *εγκατάστασης* ενός τέτοιου συστήματος, ακόμη και αν το φτιάχναμε επαρκώς καλό και αξιόπιστο. Βλέπετε ότι δεν είναι το πιο σημαντικό σημείο στον κύκλο ζωής ενός συστήματος τεχνητής νοημοσύνης μόνο ο σχεδιασμός του. Έχουμε πραγματικά πολλά σημεία ελέγχου, στα οποία μπορούμε να επιλέξουμε απλά να καταλήξει στα σκουπίδια, γιατί το σύστημα και η λειτουργία του δεν καλύπτουν τα ηθικά ή και κοινωνικοπολιτικά μας (μη τεχνικά) κριτήρια. Για όλα τα παραπάνω, θεωρώ ότι ένα τέτοιο σενάριο είναι ιδιαίτερα απίθανο.

-Όλη μέρα ερχόμαστε σε επαφή με την Τ.Ν. μέσα από τα διάφορα robots που «συνομιλούν» μαζί μας ή που μας «ελέγχουν». Ένας κωμικός αστειεύτηκε λέγοντας ότι όλη μέρα είμαστε υποχρεωμένοι «να λέμε σε ένα robot ότι δεν είμαστε robots». Δεν έχετε αισθανθεί ποτέ παγιδευμένος μέσα σε ένα σύστημα «έτοιμων» αποκρίσεων όταν προσπαθείτε να κάνετε κάτι στο διαδίκτυο, με μια τράπεζα, με μια τηλεφωνική εταιρεία;

Φαίνεται ότι δύο ενδιαφέροντα θέματα ανακύπτουν από την έξυπνη ερώτησή σας, παρουσία αλλά και απουσία ρομπότ. Πώς μπορούμε να εμφανίσουμε νέες αποκρίσεις που να έχουν νόημα και να μας αντιπροσωπεύουν; Επίσης, πρέπει να ανεχθούμε την αντικατάσταση του ανθρώπου-προσώπου (με όλον τον πλούτο της λέξης πρόσωπο) σε σημαντικές διαδικασίες, σε σημαντικές συναντήσεις με τον άλλον; [...]

Κείμενο 2

Άνθρωποι και ρομπότ: Οι προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης

Το παρακάτω κείμενο είναι η παρουσίαση του ομότιτλου βιβλίου του Πέτρου Παπακωνσταντίνου, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2020.

Το όριο ανάμεσα στην επιστημονική φαντασία και την πραγματικότητα γίνεται δυσδιάκριτο στις μέρες μας. Χάρη στην αλματώδη πρόοδο της τελευταίας δεκαετίας, η τεχνητή νοημοσύνη διεισδύει στις πιο διαφορετικές πλευρές της σύγχρονης ζωής. Αλγόριθμοι αναγνωρίζουν πρόσωπα σε βίντεο από κάμερες παρακολούθησης, υπολογιστές και φορητές συσκευές επικοινωνούν με τον άνθρωπο σε φυσική γλώσσα, νευρωνικά δίκτυα διαβάζουν αξονικές τομογραφίες, αυτοκινητοβιομηχανίες ετοιμάζουν αυτόνομα ΙΧ, χωρίς οδηγούς.

Ο Πέτρος Παπακωνσταντίνου σκιαγραφεί την ιστορική εξέλιξη των αυτόνομων μηχανών και αποτιμά επιτεύγματα και αποτυχίες, προσπαθώντας να ανιχνεύσει τις μεγάλες ανατροπές που φέρνει η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση στην εργασία, στον πολιτισμό και στη γεωπολιτική. Μέσα από έναν πλούτο παραδειγμάτων και αναφορών, αναδεικνύει την τεχνητή νοημοσύνη ως πεδίο πολλαπλών συγκρούσεων ανάμεσα σε κοινωνικές τάξεις, οικονομικούς ομίλους και ισχυρά κράτη, γύρω από το κεντρικό επίδικο: ποιοι, πώς, για ποιο σκοπό, προς όφελος ποιων θα καταφέρουν τελικά να ελέγξουν αυτή την καινούρια δύναμη δημιουργίας αλλά και καταστροφής, τον «ηλεκτρισμό του 21ου αιώνα»;

Κείμενο 3

Τεχνητοί φίλοι ως σύντροφοι παιδιών

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Καζούο Ισιγκούρο, Η Κλάρα και ο ήλιος, μυθιστόρημα μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου, 12^η χιλιάδα, Ψυχογιός, 2021, σελ. 11-15 και 17.

Όταν η Ρόζα κι εγώ ήμασταν καινούργιες, μας είχαν τοποθετήσει στο μέσον του καταστήματος [...]. Μόλις τακτοποιηθήκαμε εκεί για τα καλά, η Μάνατζερ μας επέτρεπε να περπατούμε μέχρι το μπροστινό μέρος, πίσω ακριβώς από τη βιτρίνα [...]. Κι αν τύχαινε να βρεθούμε εκεί την κατάλληλη στιγμή, βλέπαμε τη διαδρομή του Ήλιου, τον βλέπαμε να περνάει ανάμεσα από τις κορυφές των κτιρίων [...]. Την πρώτη φορά που στάθηκα τυχερή και είδα τη διαδρομή του, είχα γυρίσει ολόκληρο το πρόσωπό μου προς το μέρος του, για να λάβω όσο το δυνατόν περισσότερη τροφοδότηση, κι αν η Ρόζα ήταν μαζί μου, θα της έλεγα να κάνει το ίδιο. Έπειτα από ένα ή δύο λεπτά έπρεπε να επιστρέψουμε στη θέση μας και καθώς ήμασταν καινούργιες, ανησυχούσαμε μήπως εξασθενούσαμε, επειδή από το μέσον του καταστήματος δεν μπορούσαμε να βλέπουμε συχνά τον Ήλιο. Αλλά ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ¹, που τότε ήταν κοντά μας, μας είπε πως δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας, πως ο Ήλιος είχε τρόπους να μας φτάσει όπου κι αν βρισκόμασταν. [...]

[...] Την τρίτη μέρα του Ρεξ στην μπροστινή εσοχή, ένα κορίτσι μπήκε στο κατάστημα με τη μητέρα του. [...] Η Μάνατζερ του καταστήματος είχε πλησιάσει αθόρυβα από πίσω τους. Κάποια στιγμή η μητέρα γύρισε προς το μέρος της και ρώτησε: «Ποιο μοντέλο είναι αυτός;». «Είναι το Β2» απάντησε η Μάνατζερ. «Τρίτη σειρά. Ο Ρεξ είναι η ιδανική συντροφιά για το κατάλληλο παιδί. Συγκεκριμένα, νιώθω πως θα ενθαρρύνει την ευσυνειδητή και επιμελή προδιάθεση ενός νεαρού ατόμου». [...] Τότε η μητέρα είπε: «Β2, Τρίτη σειρά. Είναι αυτά που έχουν προβλήματα με την απορρόφηση της ηλιακής θερμότητας, σωστά;». Το είπε έτσι απλά μπροστά στον Ρεξ με το χαμόγελο καρφωμένο στο πρόσωπό της. Ο Ρεξ συνέχισε να χαμογελάει, αλλά το παιδί φάνηκε να απορεί και κοίταζε τότε τον Ρεξ και τότε τη μητέρα του. «Όντως» είπε η Μάνατζερ. «Η Τρίτη σειρά είχε κάποια μικροπροβλήματα στην αρχή. Αλλά αυτές οι αναφορές ήταν σε μεγάλο βαθμό υπερβολικές. Σε περιβάλλοντα με κανονικά επίπεδα φωτός, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα».

[...]Εμείς όλοι γνωρίζαμε πως ήταν πολύ πιο πιθανόν να μας διαλέξουν ενόσω ήμασταν στη βιτρίνα. Αλλά το σπουδαιότερο, αυτό που όλοι μας κατανοούσαμε σιωπηλά, ήταν ο Ήλιος και η τροφοδοσία μας. Η Ρόζα κάποτε μου το έθιξε ψιθυριστά, λίγο προτού φτάσει και η δική μας σειρά. «Κλάρα, νομίζεις πως άπαξ και βρεθούμε στη βιτρίνα, θα λάβουμε τόση καλοσύνη² που δεν θα μας λείψει ποτέ ξανά;» Τότε ήμουν ακόμη αρκετά

¹ ΤΦ: Τεχνητός Φίλος.

² Λέγοντας καλοσύνη εννοούσε τη ζέστη του ήλιου και πιθανόν τη θαλπωρή να επιλεγούν ως συντροφιά ενός παιδιού.

καινούργια και δεν ήξερα πώς να απαντήσω, παρότι η ίδια ερώτηση στριφογύριζε και στο δικό μου μυαλό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α. Ποιες πληροφορίες παρέχει το Κείμενο 2 για το θέμα του βιβλίου και την πρόθεση του συντάκτη του; Να τις παραθέσεις σε 50-60 λέξεις (μονάδες 10)

β. Να εξηγήσεις με συντομία το περιεχόμενο της φράσης «ηλεκτρισμό του 21ου αιώνα» με την οποία ολοκληρώνεται το Κείμενο 2 (μονάδες 5)

Μονάδες 15

B2. Ο συντάκτης του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί β' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο, το οποίο εναλλάσσει με το α' πληθυντικό. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το επικοινωνιακό αποτέλεσμα των παραπάνω γλωσσικών επιλογών;

Μονάδες 10

B3. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 2 ο συγγραφέας παραθέτει μια θέση. Ποια είναι αυτή (μονάδες 2) και σε ποιον βαθμό, κατά τη γνώμη σου, την αποδεικνύει με πειστικό τρόπο (μονάδες 8);

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ (μονάδες 15)

Ποια φαίνεται, σύμφωνα με την αφήγηση του Κειμένου 3, να είναι η ιδιότητα του προσώπου που πρωταγωνιστεί ως δρων πρόσωπο στην ιστορία; Μέσα από ποιες κειμενικές ενδείξεις (η αναφορά σε τρεις αρκεί) μπορεί να γίνει φανερή αυτή η ιδιότητα; Ποιες σκέψεις για την παρουσία των ρομπότ στη ζωή μας σου δημιούργησε η ανάγνωση του κειμένου; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Πώς χάθηκε μισός αιώνας για τη σωτηρία της Γης

Το ακόλουθο συντομευμένο ρεπορτάζ της Μαριλένας Γεραντώνη δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 8 Αυγούστου 2021.

Ανελέητα κύματα καύσωνα σε Καναδά, Δυτικές ΗΠΑ και Μεσόγειο. Εκατοντάδες πύρινα μέτωπα σε Ιταλία, Ελλάδα, Τουρκία, Ισπανία. Φονικές πλημμύρες σε Γερμανία, Βέλγιο και Κίνα. Μαζικό λιώσιμο πάγων στη Γροιλανδία. Σφοδρές χιονοθύελλες στη Βραζιλία. Όλες οι φυσικές καταστροφές που σαρώνουν τον πλανήτη έχουν έναν κοινό παρονομαστή: την κλιματική αλλαγή. Πόσα χρόνια πριν γνώριζε η ανθρωπότητα; Και τι έκανε για να την αποφύγει; Πόσες δεκαετίες πήγαν τελικά χαμένες για το περιβάλλον; Τα σημάδια υπήρχαν. Όμως τα αγνόησαν, τα υποτίμησαν. Η απειλή φάνταζε με σενάριο επιστημονικής φαντασίας.

Ήταν Αύγουστος του 1974, όταν η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών των ΗΠΑ (CIA) συνέταξε μια απόρρητη μελέτη για λογαριασμό της αμερικανικής κυβέρνησης αναφορικά με την κλιματική αλλαγή. Το πόρισμα ήταν δραματικό, καθώς προειδοποιούσε για την εμφάνιση μιας νέας εποχής ακραίων καιρικών συνθηκών, οι οποίες θα οδηγούσαν σε μαζικά κύματα μεταναστών, πυροδοτώντας ακολούθως πλήθος αναταραχών ανά τον πλανήτη. Η νέα εποχή δεν θα ήταν κατ' ανάγκη θερμότερη, μια και οι επιστήμονες μιλούσαν τόσο για υπερθέρμανση όσο και για ψύξη του πλανήτη.

Άμεση ανησυχία της CIA ήταν ο πολιτικός αντίκτυπος. Ήταν γνωστό άλλωστε ότι η λεγόμενη «μικρή εποχή των παγετώνων», μεταξύ 1350 και 1850, είχε επιφέρει ξηρασίες, λιμούς, πολέμους και αυτό θα μπορούσε να συμβεί και πάλι με βάση τα κλιματολογικά μοντέλα που είχε στα χέρια της η μυστική υπηρεσία.

Από την πρώτη κιόλας σελίδα, η έκθεση της CIA προϊδέαζε για τις επιπτώσεις των κλιματικών συνθηκών που είχαν κιόλας κάνει την εμφάνισή τους: «Η κλιματική αλλαγή ξεκίνησε το 1960. Κανείς, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών στο κλίμα, δεν το συνειδητοποίησε. Οι εκτεταμένες καταστροφές των καλλιεργειών στη Σοβιετική Ένωση και στην Ινδία στις αρχές της δεκαετίας του 1960 αποδόθηκαν σε ατυχείς καιρικές συνθήκες. [...]».

Για τη CIA, ο πλανήτης είχε αρχίσει να κρούει τον κώδωνα, όμως «ο κόσμος τον αγνοεί, καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός συνέχιζε να αυξάνεται και τα κράτη να πραγματοποιούν μαζικές επενδύσεις στην ενέργεια, στην τεχνολογία και στη φαρμακευτική».

[...] Με τον καιρό οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής συνέχιζαν να εξαπλώνονται κι αλλού. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, σε Βιρμανία, Πακιστάν, Βόρεια Κορέα, Κόστα Ρίκα, Ονδούρα, Ιαπωνία, Μανίλα, Ισημερινό, ΕΣΣΔ, ΗΠΑ, Ινδία ένα μοτίβο ξηρασιών – αποτυχημένων καλλιεργειών και πλημμυρών άρχισε να επαναλαμβάνεται. Λίγοι διάβαζαν τα σημάδια. Δεν ήταν άλλωστε πλήρως κατανοητά. Ίσως πάλι επρόκειτο για κάτι που ο κόσμος δεν ήταν έτοιμος και δεν ήθελε να αντιμετωπίσει.

[...] Στο μεταξύ, οι περιβαλλοντολόγοι, οι ΜΚΟ και κάθε είδους ακτιβιστές έστρεφαν το ενδιαφέρον τους σε άλλα ζητήματα για το περιβάλλον, όπως η διάσωση των τροπικών δασών και της φάλαινας. Μέχρι τα πρώτα σοβαρά σημάδια να εμφανιστούν, στο λυκαυγές του 21^{ου} αιώνα, είχαν χαθεί 30 και πλέον πολύτιμα χρόνια. Χρόνια άκαρπου σκεπτικισμού, άρνησης, αδιαλλαξίας από τους μεγάλους ρυπαντές, ανεπάρκειας των ηγεσιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Λυπηρό και αποκαρδιωτικό. Διότι η ανθρωπότητα γνώριζε, αλλά έμεινε άπραγη. Και σήμερα ζει τα επίχειρα αυτής της σκανδαλώδους απραξίας.

Κείμενο 2

Η γεωργία στα χρόνια της κλιματικής αλλαγής

Το ακόλουθο κείμενο συνιστά απόσπασμα της συνέντευξης που παραχώρησε ο Σπυρίδων Μάμαλης, πρόεδρος του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, στις Μανιώ Σφετσίου και Ελένη Τσακαλοφίδου και δημοσιεύτηκε στο «Βήμα των Σερρών» στις 12.12.2021.

Ακούμε πολύ συχνά ότι στις σύγχρονες καλλιέργειες γίνεται υπερβολική χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Πόσο επιβαρύνει στην πραγματικότητα η γεωργική δραστηριότητα το περιβάλλον;

«Η υπερβολική χρήση λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων, σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει στη ρύπανση επιφανειακών και υπογείων υδάτων. Επίσης, συχνές είναι και οι αρνητικές επιδράσεις στον άνθρωπο και σε οργανισμούς μη στόχους. Οι συνθήκες που διαμορφώνονται στη σύγχρονη πρωτογενή παραγωγή απαιτούν την ορθολογική χρήση των λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων».

Θα μπορούσαμε όμως να έχουμε την ίδια παραγωγή με λιγότερες χημικές επεμβάσεις στα γεωργικά προϊόντα; Αν παράγουμε μόνο βιολογικά προϊόντα μπορούμε να καλύψουμε τη ζήτηση;

«Είναι πολύ δύσκολο να απαντήσουμε με ασφάλεια σε αυτή την ερώτηση. Πολλοί ισχυρίζονται ότι με τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις και την εμπειρία από τη βιολογική γεωργία μπορούμε να παράγουμε χωρίς τη χρήση λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων. Υπάρχουν, όμως, πολλοί

αστάθμητοι παράγοντες, και χωρίς τη χρήση γεωργικών φαρμάκων δεν μπορούμε να διασφαλίσουμε τη γεωργική παραγωγή, τουλάχιστον σε ποσότητες που να αρκούν για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού της Γης. Κατά τη γνώμη μου, η ολοκληρωμένη φυτοπροστασία και η ορθολογική διαχείριση των αγρο-οικοσυστημάτων μπορούν να εξασφαλίσουν την παραγωγή των απαραίτητων ποσοτήτων τροφίμων και να ελαχιστοποιήσουν τις επιπτώσεις από τη χρήση γεωργικών φαρμάκων».

Πώς συνδέονται οι πρακτικές που ακολουθούνται στον αγροτικό τομέα με την κλιματική αλλαγή; Δώστε μας κάποια παραδείγματα.

«Η αγροτική παραγωγή επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από την κλιματική αλλαγή. Η γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή καταναλώνει το 80% του νερού, ενώ η παραγωγική διαδικασία ευθύνεται για εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Η εγκατάσταση μονοκαλλιεργειών, από την άλλη, προκαλεί μείωση της βιοποικιλότητας. Υπάρχουν όμως και πρακτικές που επιβραδύνουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως η αλλαγή των καλλιεργειών, οι τεχνικές αύξησης της οργανικής ουσίας στο έδαφος και οι δράσεις ενάντια στη διάβρωση των εδαφών. Επίσης, η προώθηση τροφίμων με χαμηλό αποτύπωμα άνθρακα και ενεργειακό αποτύπωμα αποτελεί απάντηση του μάρκετινγκ σε αυτή την προσπάθεια».

Κείμενο 3

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ (1943-2011)

Το ακόλουθο άτιτλο πεζό ποίημα ανήκει στη συλλογή Εσωτικά τοπία (1991). Βλ. Η φωνή της σιωπής. Ποιήματα 1966-2000, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 2019, σ. 416.

Αυτός ο άνθρωπος ρουφάει το τοπίο μ' όλες τις αισθήσεις του. Τι βουλιμία, θεέ μου! Εξαφανίζει ένα-ένα τα βουνά, στο βάθος, και τη θάλασσα και, πιο κοντά, σιτοβολώνες, αμπελώνες, ελαιώνες και, πιο κοντά ακόμα, δέντρα κι άνθη και γρασίδι. Απ' όπου κι αν περάσουν οι αισθήσεις του, αφήνουν πίσω τους μια μαύρη τρύπα. Αν τον αφήσουμε έτσι, θα καταβροχθίσει όλο τον κόσμο.

Όμως, να, γκρεμίζεται αίφνης μες στην τρύπα που άνοιξε. Πάλι καλά· τώρα, θα έχουμε απλώς να ζήσουμε μ' αυτή τη μαύρη τρύπα. Αν μάλιστα την περιφράξουμε κατάλληλα, μπορεί να γίνει αξιοθέατη κι ίσως να χρησιμεύσει και ως δίδαγμα σε όλους τους βουλιμικούς της ομορφιάς.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 1 (μονάδες 4) και ποια η βασική θέση που διατυπώνει η συντάκτριά του (μονάδες 5); Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενό της (μονάδες 6);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 2 («Η αγροτική παραγωγή επηρεάζει... σε αυτή την προσπάθεια») αναπτύσσεται με σύγκριση-αντίθεση και παραδείγματα. Να αναφέρεις τα δεδομένα που αντιτίθενται και τα παραδείγματα που παραθέτονται (μονάδες 4) και να δικαιολογήσεις αυτή την επιλογή, λαμβάνοντας υπόψη σου το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συνεντευξιαζόμενου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Ανελέητα κύματα καύσωνα... επιστημονικής φαντασίας») η αρθρογράφος θέτει τρία ερωτήματα. Να αιτιολογήσεις αυτή την τριπλή επιλογή σε σχέση με την προλογική θέση της παραγράφου και την πρόθεση της συντάκτριας του κειμένου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να αναπτύξεις το θέμα που, κατά τη γνώμη σου, πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωσή του; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Σκέψεις για τη θανατική ποινή

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το δοκίμιο του Άλμπερ Καμύ: Σκέψεις γύρω από τη θανατική ποινή –Réflexions sur la peine capitale (1957).

Στην Ενωμένη Ευρώπη η επίσημη κατάργηση της θανατικής ποινής θα έπρεπε να είναι το πρώτο άρθρο του ευρωπαϊκού κώδικα για λόγους λογικής και ρεαλισμού ταυτόχρονα¹. Λογικής πριν απ' όλα. Το να ορίζουμε ότι ένας άνθρωπος πρέπει να πλήττεται με την οριστική τιμωρία είναι σα να αποφασίζουμε ότι αυτός ο άνθρωπος δεν έχει πλέον καμιά ευκαιρία να επανορθώσει. Σε αυτό το σημείο τα επιχειρήματα αναμετريούνται τυφλά και αποκρυσταλλώνονται σε μια στείρα αντιπαράθεση. Η αβεβαιότητά μας για το δικαίωμα που έχουμε να σκοτώνουμε πηγάζει από το γεγονός ότι όλοι είμαστε δικαστές και διάδικοι. Χωρίς απόλυτη αθωότητα δεν υπάρχει απόλυτη κρίση. Κανείς από εμάς δεν έχει το δικαίωμα να αναγορευτεί σε απόλυτο κριτή και να αποφανθεί για την οριστική έλλειψη του χειρότερου των ενόχων, αφού κανείς από εμάς δεν μπορεί να διεκδικήσει την απόλυτη αθωότητα. Δεν υπάρχουν δίκαιοι, αλλά μόνο καρδιές λιγότερο ή περισσότερο φτωχές σε δικαιοσύνη.

Το δικαίωμα στη ζωή, που συμπίπτει με την ευκαιρία επανόρθωσης, είναι φυσικό δικαίωμα κάθε ανθρώπου, ακόμη και του χειρότερου. Χωρίς αυτό το δικαίωμα η ηθική ζωή είναι απολύτως αδύνατη. Ο τελευταίος των εγκληματιών και ο πιο ακέραιος δικαστής ξαναβρίσκονται εδώ πλάι πλάι, εξίσου δύστυχοι και αλληλέγγυοι. Κανείς από μας δεν έχει το δικαίωμα να χάνει τις ελπίδες του για έναν άνθρωπο παρά μόνο μετά τον θάνατό του που μετατρέπει τη ζωή σε πεπρωμένο και επιτρέπει την οριστική κρίση. Το να διατυπώνουμε την οριστική κρίση πριν από το θάνατο, το να διατάσσουμε το κλείσιμο των λογαριασμών, όταν ακόμη ο πιστωτής είναι ζωντανός, αυτό δεν ανήκει στη δικαιοδοσία κανενός ανθρώπου. Σε αυτό το όριο τουλάχιστον όποιος κρίνει απόλυτα, καταδικάζεται απόλυτα.

Καθώς τελειώνω, θα ήθελα να επαναλάβω ότι δεν είναι οι αυταπάτες για την ηθική καλοσύνη του ανθρώπου ούτε η πίστη σε μια επερχόμενη χρυσή εποχή που εξηγούν την αντίθεσή μου στην ποινή του θανάτου. Αντίθετα, θεωρώ την κατάργησή της αναγκαία για λόγους σύνεσης, λογικής και

¹ Σήμερα η θανατική ποινή έχει καταργηθεί σε όλες τις χώρες της ΕΕ.

ρεαλισμού. Δεν πιστεύω, ωστόσο, ότι δεν υπάρχει καμία ευθύνη σε αυτόν τον κόσμο και ότι θα πρέπει να δίνουμε άφεση αμαρτιών σε όλους, στο θύμα και στο δήμιο εξίσου, μέσα στην ίδια συναισθηματική σύγχυση, η οποία πηγάζει από δειλία μάλλον, παρά από γενναιοδωρία, και καταλήγει να δικαιολογεί ό,τι χειρότερο υπάρχει στον κόσμο.

Κείμενο 2

Θανατική Ποινή: Η εσχάτη των ποινών

Άρθρο της Χαμουργκά Ειρήνης στη Νομική Εφημερίδα curia. gr, 11 Αυγούστου.2019. Δίνεται απόσπασμα για τις ανάγκες της εξέτασης.

Η θανατική ποινή ως μέσο κολασμού που απειλούσε τα βαρύτερα των εγκλημάτων έχει μια μακρά ιστορία, καθώς αναφορές της υπάρχουν στις πρώτες ανατολικές θρησκείες, στην Ελληνική μυθολογία, συνεχίζει στο Μεσαίωνα και σε εποχές που η προστασία της ανθρώπινης ζωής δεν θεωρούνταν αυτονόητη και φτάνει μέχρι τη σημερινή εποχή όπου πλέον η ανθρώπινη ζωή έχει αποτελέσει αναμφισβήτητο πανανθρώπινο δικαίωμα, αναφαίρετο και κατοχυρωμένο, τόσο συνταγματικώς όσο και με αμέτρητες διεθνείς συμβάσεις.

Η εφαρμογή της θανατικής ποινής ή όχι αποτελεί μέχρι σήμερα ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα της αντεγκληματικής πολιτικής που διχάζει κοινή γνώμη, πολιτικούς και επιστήμονες. Συγκεκριμένα, η θανατική ποινή τυγχάνει υποστήριξης από μεγάλη μερίδα πολιτών, καθώς θεωρείται σύμβολο ασφάλειας, αλλά και βέβαιος τρόπος περιστολής της εγκληματικότητας. Όσον αφορά τους πολιτικούς, αντιμετωπίζουν το θέμα βάσει των ιδεολογικών αντιλήψεων που εκφράζει το πολιτικό κόμμα στο οποίο ανήκουν, ενώ οι επιστήμονες προσπαθούν να λύσουν το ζήτημα χρησιμοποιώντας ένα συνδυασμό επιχειρημάτων από επιστήμες, όπως η στατιστική, η ψυχολογία, οι ηθικές-ανθρωπιστικές επιστήμες κ.α. Εντέλει, η ανθρωπότητα παραμένει χωρισμένη ανάμεσα στους υποστηρικτές και σε αυτούς που τάσσονται υπέρ της κατάργησής της.

Παρά τους τόσους αγώνες, λοιπόν, ανά τους αιώνες και την αναγνώριση πλέον της ζωής ως υπέρτατου δικαιώματος και προϋπόθεσης για την ύπαρξη όλων των υπολοίπων, χαρακτηριστικό που οδηγεί πολλούς στο να το αποκαλούν «φυσικό δικαίωμα», η θανατική ποινή συνεχίζει να εφαρμόζεται, κυρίως σε πολλές πολιτείες των ΗΠΑ και σε πολλές ανατολικές χώρες, ενώ στην Ευρώπη έχει πλέον καταργηθεί και αποτελεί παρελθόν.

Η ανθρώπινη ζωή είναι αγαθό απαράβιαστο και η κρατική εξουσία δεν έχει κανένα δικαίωμα να την αφαιρεί για κανένα απολύτως λόγο. Η πολιτεία δεν μπορεί να μεριμνά πρώτα για την

αυτοπροστασία της και μετά για τη προστασία των πολιτών της. Σε μια εποχή πολιτισμικής προόδου, η εκτέλεση της θανατικής ποινής, ακόμα και για το πιο στυγερό έγκλημα, αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η θανατική εκτέλεση αποτελεί τη μέγιστη ηθική και φυσική βλάβη που μπορεί να υποστεί ένα άτομο από την πολιτεία.

Κείμενο 3

Όμορφη ζωή

Στίχοι: Λίνα Νικολακοπούλου, Μουσική: Nicola Piovani, Ερμηνεία: Θοδωρής Βουτσικάκης, 2019.

Βγες τραγούδα τη ζωή
πες θα 'ρθει ξανά πρωί
Δες τον ήλιο με άλλα μάτια
με ενός παιδιού χαρά
γιατί και εσύ παιδί ήσουν μια φορά

Ναι το ξέρει ο ουρανός
Ναι ο τόσο μακρινός
Αχ και η νύχτα με όλα τα άστρα
πως κάθε εδώ στη γη
πολλές καρδιές βαθιά έχουν μια πληγή

Να μια ρόδα που γυρνά
Να του λούνα παρκ η ρόδα
σου γνέφει ανέβα
τον κόσμο δεξ ξανά

Μα ίσως δεν πιστεύεις πια
Και αν σου λέω η ζωή
πως είναι απέραντη ομορφιά

Δες είμαι δίπλα σου εγώ
το σκοτάδι θα τελειώσει
θα περάσει η συννεφιά

Πάει και δεν γυρίζει πιά
πάει στου χρόνου τα κουπιά
Πάει γοργά κυλάνε οι ώρες
Μα αν βρέξει μια βροχή
Λευκό γυμνό το λουλουδάκι ανθεί

Πάει και δεν γυρίζει πια
πάει και απάντηση καμιά
Πάει μα όπου και να ρωτάμε
μας λένε ό,τι αγαπάμε ζωντανό θα μείνει στην καρδιά
μας λένε ό,τι αγαπάμε ζωντανό πως μένει στην καρδιά

Είν' όμορφη η ζωή, τραγούδα το και εσύ

Είν' όμορφη η ζωή

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 ο Άλμπερ Καμύ τάσσεται κατά της θανατικής ποινής χωρίς όμως να θεωρεί ότι η κοινωνία πρέπει να δείχνει ελαστικότητα απέναντι στον θύτη. Να επιβεβαιώσεις ή να διαψεύσεις την ορθότητα της παραπάνω διαπίστωσης σε μία παράγραφο 60 – 70 λέξεων με σχετικές αναφορές στο κείμενο (τρεις συνολικά είναι αρκετές).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Με ποιον τρόπο οργανώνεται η 3^η παράγραφος του Κειμένου 2 (μονάδες 2) και πώς συνδέει τα νοήματα του κειμένου (μονάδες 2);

β. Να δικαιολογήσεις στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1 την επιλογή του συγγραφέα να χρησιμοποιήσει α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο με κριτήριο το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συντάκτη του (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στα Κείμενα 1 και 2 και οι δύο συγγραφείς υποστηρίζουν την άποψη ότι η θανατική ποινή πρέπει να καταργηθεί. Σε ποιο από τα δύο κείμενα η θέση του συντάκτη διατυπώνεται με πιο άμεσο και ευθύ τρόπο; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σε 60-70 λέξεις λαμβάνοντας ως κριτήριο τη λογική οργάνωση των νοημάτων των δύο κειμένων.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια στάση ζωής προτείνει, κατά την άποψή σου, η φωνή που ηχεί στους στίχους του τραγουδιού; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου βασισμένος/-η σε 3 τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες. Εσύ προσωπικά συμφωνείς ή διαφωνείς με τη συγκεκριμένη πρόταση;

Μονάδες 15

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Γ' Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Διεθνές Δίκαιο για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Το παρακάτω κείμενο είναι αποσπάσματα από το ομώνυμο βιβλίο της Leah Levin, σε μετάφραση – επιμέλεια: Π. Νάσκου - Περράκη, Κ. Ταραρά & Κ. Χαϊνογλου, Εκδόσεις Θέμις, 2012.

2. Είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου παγκοσμίως αποδεκτά;

Οι αξίες της αξιοπρέπειας και της ισότητας όλων των μελών της ανθρώπινης φυλής, όπως πολλές βασικές αρχές οι οποίες διέπουν αυτά που σήμερα αποκαλούμε δικαιώματα του ανθρώπου, απαντώνται σχεδόν σε κάθε κουλτούρα και πολιτισμό, σε κάθε θρησκεία και φιλοσοφική παράδοση. Η ιδέα ότι υπάρχουν κοινοί κανόνες για όλους τους πολίτες χρονολογείται πολλούς αιώνες πριν. Καμία παράδοση δεν αρνείται την ύπαρξη μιας θεμελιώδους ευημερίας του ανθρώπου, η άνθηση της οποίας απαιτεί τον σεβασμό των σημαντικότερων αναγκών του. Κάποιοι αμφισβητούν τη σημασία αυτής της παραδοχής στην πράξη. Ωστόσο, τα δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν ένα μέσο να θεσπίζεται μια ελάχιστη κατανόηση του περιεχομένου της ανθρώπινης ευημερίας και θέτουν ως εκ τούτου ένα όριο το οποίο οι αμφισβητήσεις δεν θα πρέπει να παραβιάζουν. Καμία αντιπαράθεση δεν πρέπει να δικαιολογεί την απώλεια αθώων ανθρώπων, να καθιστά τον βιασμό αποδεκτό, ή να επιτρέπει σε μια κυβέρνηση να εκθέτει τον πληθυσμό της σε λιμοκτονία. Καμία διαφωνία δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εξαφάνιση αυτών με τους οποίους διαφωνούμε. [...]

15. Πόσο αποτελεσματική είναι η διαδικασία των εκθέσεων υπό το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα;

Από τη στιγμή που η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν έχει κανένα άλλο μέσο πίεσης πέρα από τις παρατηρήσεις της, η εξουσία της είναι περιορισμένη και η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου εξαρτάται σε τελική ανάλυση από τη συμμόρφωση σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, η δημόσια εξέταση των εκθέσεων εμπεριέχει το θετικό στοιχείο της άσκησης πειστικής πίεσης στις κυβερνήσεις, καθώς οι κυβερνήσεις είναι γενικά ευαίσθητοποιημένες στη δημόσια προβολή της επίδοσής τους ως προς την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επιπλέον, πρωταρχικός στόχος της Επιτροπής είναι να αναπτύξει έναν εποικοδομητικό διάλογο με τα κράτη και έτσι να προαγάγει τη συμμόρφωσή τους με τις διατάξεις του Συμφώνου.

Πολλά κράτη ανταποκρίνονται θετικά στις καταληκτικές παρατηρήσεις και συστάσεις της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Για παράδειγμα, η Ελβετία ανακάλεσε ένα ομοσπονδιακό διάταγμα που αφορούσε στις πολιτικές ομιλίες και το οποίο περιόριζε την ελευθερία έκφρασης των αλλοδαπών χωρίς άδεια μόνιμης παραμονής. Η κυβέρνηση της Νέας Ζηλανδίας τροποποίησε τη νομοθεσία σχετικά με τη γη των αυτοχθόνων και το δικαίωμα τους επί των φυσικών της πόρων και ταυτόχρονα διέθεσε για το σκοπό αυτό κρατικά κονδύλια, ενισχύοντας έτσι τα δικαιώματα των Μαορί, σύμφωνα με τις διατάξεις του Συμφώνου.

Κείμενο 2

Η γκιλοτίνα τραυμάτισε τον Ουγκό

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο της Τατιάνας Τσαλίκη – Μηλιώνη στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 24/11/2008.

Ο Βικτόρ Ουγκό αφιέρωσε σημαντικό μέρος της ζωής του και του έργου του στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αγωνίστηκε με πάθος για τον εκσυγχρονισμό του Κοινοβουλίου, την εξυγίανση της Δικαιοσύνης, την κατάργηση της θανατικής ποινής, τη δωρεάν εκπαίδευση, τα δικαιώματα των γυναικών, είτε αναφερόμενος σε γενικές θεωρήσεις είτε σε ιδιαίτερες και συγκεκριμένες περιπτώσεις. Αγωνίστηκε δηλαδή για όλα τα καίρια ζητήματα του 19^{ου} αιώνα που εξακολουθούν να είναι και σήμερα επίκαιρα.

Σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής, πρόκειται για μια επίμονη στράτευση σε όλη τη μακρά διάρκεια του βίου του που απέρρευσε από προσωπικά βιώματα και εμπειρίες που έχουν σχέση με τις δημόσιες εκτελέσεις και τη φρίκη που αυτές προκαλούν. [...]

Από τα παιδικά ακόμη και τα εφηβικά του χρόνια θα πληγωθεί βαθύτατα από τέτοιες εμπειρίες τις οποίες οι μελετητές του θα χαρακτηρίσουν τραυματικές. Εικόνες τρόμου και φωνές πόνου θα τον συνοδεύουν χωρίς έλεος. Το 1811 διασχίζοντας τα Πυρηναία με τη μητέρα του και τον αδελφό του, πηγαίνοντας στη Μαδρίτη για να συναντήσουν τον πατέρα του, στρατηγό της Στρατιάς του Μ. Ναπολέοντα, στο Burgos, θα δει την εκτέλεση ενός καταδίκου και η φρίκη της σκηνής θα τον διαποτίσει. Το 1828 – είναι δεν είναι 16 χρόνων – θα παρακολουθήσει στην πλατεία του μεγάρου των Δικαστηρίων, του Palais de Justice, τον στιγματισμό με πυρωμένο σίδερο μιας κοπέλας που είχε κατηγορηθεί για κλοπή. Εκείνη τη μέρα πήρε όρκο να αγωνιστεί χωρίς δισταγμό.

Η γκιλοτίνα, η μηχανή που επινόησε ο Γκιγιωτέν, «είναι για τον Ουγκό πρώτα πρώτα ισχυρή συγκίνηση και οπτική φαντασία». Αργότερα θα αναπτύξει μια στέρεη

επιχειρηματολογία που βασίζεται στην κοινή λογική για το απόλυτο αγαθό, που είναι η ανθρώπινη ζωή. Από τη θέση του δημοσίου ανδρός, φορτωμένος τιμές και διακρίσεις από την πολιτεία (βουλευτής, γερουσιαστής, μέλος της Βουλής των Ομοτίμων, μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας), δεν θα πάψει να στηλιτεύει την κοινωνική αδικία και να διεκδικεί για τον άνθρωπο τη θέση που του αρνείται η κοινωνία. Η επανάσταση του 1830 και ο νέος «βασιλιάς – πολίτης» Λουδοβίκος Φίλιππος θέτουν επί τάπητος τα κοινωνικά ζητήματα που θα έχουν προτεραιότητα έναντι των πολιτικών. Μεταξύ αυτών και τη θανατική ποινή. Η επανάσταση αυτή, καθώς και του 1848, επιταχύνει την προσχώρησή του στις φιλελεύθερες δυνάμεις, που μέσα στα ιστορικά συμφραζόμενα της εποχής χαρακτηρίζονται προοδευτικές.

Κείμενο 3

XANA KENT (1985 -)

Έθιμα ταφής

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο βιβλίο της Κεντ, σε μετάφραση της Μαρίας Αγγελίδου, εκδόσεις Ίκαρος, 2013. Πρωταγωνίστρια του βιβλίου είναι η Άγνες Μάγκνουσντότιρ, η τελευταία γυναίκα στην οποία επιβλήθηκε η θανατική ποινή στην Ισλανδία, το 1829.

Είπαν ότι πρέπει να πεθάνω. Είπαν ότι έκλεψα την ανάσα άλλων ανθρώπων και τώρα κι αυτοί να κλέψουν τη δική μου. Φαντάζομαι, λοιπόν, πως είμαστε όλοι φλόγες κεριών που φέγγουν θαμπά, τρεμοσβήνουν στο σκοτάδι και στο φύσημα του αέρα, και μέσα στην ησυχία της κάμαρας ακούω βήματα, βήματα τρομερά που έρχονται, έρχονται να με σβήσουν και να διώξουν τη ζωή μου μακριά από μένα σε μία γκρίζα τολύπα¹ καπνού. Θα χαθώ, θα σκορπίσω στον αέρα και στη νύχτα. Θα μας σβήσουν όλους, τον έναν μετά τον άλλο, ώσπου να μείνει μόνο το δικό τους φως και μ' αυτό να βλέπουν τον εαυτό τους. Πού θα είμαι τότε εγώ;

Ώρες ώρες μου φαίνεται πως το ξαναβλέπω το αγρόκτημα να καίγεται μέσα στο σκοτάδι. Ώρες ώρες νιώθω τον πόνο του χειμώνα βαθιά στα πνευμόνια μου, μου φαίνεται πως βλέπω τις φλόγες να καθρεφτίζονται στον ωκεανό, το παράξενο το νερό, πως τρέμει το στο φως. Υπήρχε μία στιγμή εκείνη τη νύχτα που γύρισα και κοίταξα πίσω. Κοίταξα πίσω και είδα τη φωτιά, κι αν γλείφω το δέρμα μου, γεύομαι ακόμα το αλάτι. Τον καπνό.

Δεν έκανε πάντα τόσο κρύο.

Ακούω βήματα.

ΘΕΜΑΤΑ

¹ Το μικρό κομματάκι καπνού που ταξιδεύει στον αέρα.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λαθεμένες, σύμφωνα με τα νοήματα των Κειμένων 1 & 2. Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, παραθέτοντας σχετικά χωρία - αποσπάσματα από τα κείμενα:

1. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι δυνατόν να εντοπιστούν στο σύνολο των ανθρώπινων πολιτισμών. (Κείμενο 1)
2. Η παρουσία των κανόνων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι, αποκλειστικά, προϊόν των σύγχρονων, εξελιγμένων κοινωνιών. (Κείμενο 1)
3. Οι εθνικές κυβερνήσεις μπορούν να νομοθετούν κατά βούληση καθώς οι θέσεις των Εκθέσεων της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν έχουν πολιτικό κόστος. (Κείμενο 1)
4. Ο Βίκτορ Ουγκό αφιέρωσε τη ζωή και τη δράση του στην προώθηση της κατάργησης της θανατικής ποινής, και λόγω προσωπικών βιωμάτων. (Κείμενο 2)
5. Η θέση του Ουγκό ότι το «απόλυτο αγαθό», είναι η ανθρώπινη ζωή βασίστηκε σε φιλοσοφικά και θεολογικά ρητορικά σχήματα, ώστε να είναι πιο πειστική. (Κείμενο 2)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 επιλέγεται, στις περισσότερες περιπτώσεις, η ενεργητική σύνταξη. Λαμβάνοντας υπόψη τη διαλογική μορφή του κειμένου: να σχολιάσετε τους λόγους για τους οποίους προκρίθηκε αυτή η σύνταξη, παραθέτοντας και χαρακτηριστικά χωρία (μονάδες 4) και την αποτελεσματικότητά της αναφορικά με την πειστικότητα των λεγομένων (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Ποιοι είναι οι «μοχλοί πίεσης» για την εφαρμογή ή/και την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα Κείμενα 1 & 2; (μονάδες 4). Αυτοί οι «μοχλοί πίεσης» συνοδεύονται από παραδείγματα, να τα εντοπίσεις στα Κείμενα (μονάδες 2) και να αξιολογήσεις τον ρόλο τους στην κάθε περίπτωση; (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Αξιοποιώντας τρία στοιχεία του Κειμένου 3 να αναφερθείς στη συναισθηματική κατάσταση στην οποία, κατά τη γνώμη σου, βρίσκεται η ηρωίδα του Κειμένου 3. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργούνται σε σχέση με αυτήν; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Πολιτισμός της εικόνας ή βλέπω, άρα υπάρχω

Το κείμενο είναι άρθρο της Τασούλας Καραϊσκάκη, Καθημερινή 21.08.2022.

Οι εικόνες είναι η καρδιά του σημερινού επίγειου παραδείσου. Τρέφονται με ανθρώπινες πραγματικότητες, περικλείουν όλο το σφρίγος της γήινης ζωής, προσφέρουν εικονικά ό,τι δεν μπορεί να καταναλωθεί έμπρακτα. Κατακυριεύουν πεδία υποσκάπτοντας και απωθώντας άλλες κουλτούρες – της γραφής, του λόγου, της σκέψης, του φιλοσοφικού στοχασμού.

Βρίθουν εικόνων, στατικών και κινούμενων, τα τηλέφωνα των ανθρώπων. Με την ενθρόνιση της ψηφιακής κάμερας στα κινητά, το αλλοτινό προνόμιο του επαγγελματία να διαχειρίζεται χιλιάδες καρέ απέβη προνόμιο όλων, πυροδοτώντας τη μεγαλύτερη επανάσταση στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Να λαμβάνουν και να δημοσιοποιούν έναν ποταμό φωτογραφιών –το '80 λαμβάνονταν έξι δισ. φωτογραφίες τον χρόνο, σήμερα ο ίδιος αριθμός συλλέγεται σε τρεις ημέρες–, στιγμιότυπα που ψυχαγωγούν, συγκινούν, εκπλήσσουν, αναστατώνουν, γαληνεύουν, οργίζουν, πονούν, αγγίζουν κάτι βαθύτερο, ένα αναπάντεχο νόημα, ένα σκίρτημα αναγνώρισης, μια λάμψη κατανόησης, σε μια ατμόσφαιρα γλυκύτητας ή σκληρότητας, μυστηρίου ή φωτός. [...]

Περνάμε γρήγορα από τη διήγηση στη θέαση, από τις 7.000 γλώσσες του κόσμου στη μία κοινή της εικόνας, από την κυριαρχία της γραφής σε εκείνη της οθόνης, που τα περιέχει όλα, κείμενα, ομιλία, εικόνες. Ποτέ δεν θα πάψουμε να επικοινωνούμε με τον λόγο. Όμως, πόσο θα αλλάξει η γραφή –άρα και οι σχέσεις μας με τη γνώση–, από τον σταδιακό εκτοπισμό της από την εικόνα; Άλλος είναι ο κόσμος που περιγράφεται με λέξεις από εκείνον που αναπαρίσταται με εικόνες. Πόσο, η μετάβαση από το χαρτί στην οθόνη επηρεάζει, πέρα από τη σφαίρα της επικοινωνίας, τις σχέσεις εξουσίας; Είναι το ίδιο να ρέουν οι ιδέες ακέραιες μέσα από τις γραμμές της σελίδας και να συντομογραφούνται σε μορφή κουκκίδων; Να γίνονται μια σηματοδοτημένη ολιγόλογη πληροφορία; Δεν τροποποιείται το βάθος των εννοιών, η δομή του λόγου, οι δίαυλοι σκέψης; Ο Βιτγκεστάιν παρομοίαζε τη σκέψη με την κολύμβηση: «Όπως το σώμα πρέπει να νικήσει την άνωση ώστε να καταδυθεί, την ίδια προσπάθεια πρέπει να καταβάλει και ο σκεπτόμενος νους». Η θέαση της εικόνας δεν απαιτεί μόχθο. Πόσο η επικοινωνία, όχι με λέξεις, αλλά με emojis ρηχαίνει τα γνωστικά βάθη;

Οι εικόνες δεν είναι κάτι απλό, που μόνο ψυχαγωγεί και στερεώνει είδωλα και μύθους, που αποκαλύπτει και ανακουφίζει· παράλληλα μεταφέρουν στερεότυπα, προκαταλήψεις, ιδεοληψίες, ακόμη και τυφλώνουν πνευματικά, έτσι ώστε να μη θέλεις να δεις πραγματικά. Είναι το παράθυρο, αυτή η ιδεολογική οπτική αναπηρία, στη χειραγώγηση της οπτικής πληροφορίας, στον έλεγχο της πραγματικότητας, που δεν συνοδοιπορεί πάντα με τα είδωλά της. Και το πιο κοινό βλέμμα εισάγει θέσεις. Όλοι, ηθελημένα ή αθέλητα, γινόμαστε δράστες και θύματα ενός οφθαλμοκεντρισμού που μοιάζει, ενίοτε, να εγκλωβίζει τον νου σε ένα σκοτεινό σπήλαιο όπως εκείνο του Πλάτωνα, όπου οι αλυσοδεμένοι φυλακισμένοι είναι σε θέση να βλέπουν στον τοίχο να περνούν μόνο οι σκιές της πραγματικής ζωής τους. Όπως και στο σπήλαιο, υπάρχουν λύσεις, έξοδοι στο φως. Ο Ήλιος είναι πάντα εκεί. Ένας κόσμος κατανοητός όσο και ακατανόητος.

Κείμενο 2

Εικόνα και εκπαίδευση, Οπτικός γραμματισμός και πολυτροπικότητα

Απόσπασμα από μεταπτυχιακή εργασία του Σταύρου Γρόσδου, ΑΠΘ 2008.

Η κυριαρχία της εικόνας στον σύγχρονο πολιτισμό μας αναγκάζει να προσφεύγουμε σ' αυτήν, προσπαθώντας να καθιερώσουμε ένα διάλογο ανάμεσα στον προφορικό λόγο, το γραπτό λόγο και την εικόνα. [...] Η εικόνα είναι ένα «κείμενο» προς κατανόηση, που παίζει κι αυτό το ρόλο του όπως τα άλλα κείμενα. Αποδεχόμενοι την κυριαρχία ποικίλων επικοινωνιακών εργαλείων, η εικόνα δεν είναι πια ένα συμπλήρωμα αλλά μια συν-κατασκευή μαζί με καθεμία από τις άλλες «γλώσσες», οι οποίες διαφοροποιούν τα εργαλεία και τα μέσα με τα οποία κατασκευάζουν τις επικοινωνιακές ανταλλαγές μεταξύ των ατόμων. [...]

Ο καθημερινός βομβαρδισμός των παιδιών με χαμηλής ποιότητας οπτικοακουστικά ερεθίσματα, αλλά και η μετατόπιση του ενδιαφέροντος από την έννοια του γραμματισμού στην έννοια των πολυγραμματισμών στο πεδίο της παιδαγωγικής του γραμματισμού προβάλλει επιτακτικά την ανάγκη για ένα περισσότερο οπτικά προσανατολισμένο εκπαιδευτικό σύστημα και την παροχή οπτικοακουστικής παιδείας που θα δίνει προτεραιότητα στην επικοινωνιακή λειτουργία των πολιτιστικών στοιχείων και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και θα στοχεύει στην εξοικείωση των παιδιών μέσα στο σχολείο με κώδικες και μεθόδους ώστε να εξοπλίζονται με εργαλεία κριτικής αντιμετώπισης των εκπεμπόμενων μηνυμάτων (γραπτών, οπτικών ή ηχητικών). [...] Η εξοικείωση με τις εκφραστικές δυνατότητες των οπτικοακουστικών τεχνών περιλαμβάνει όχι μόνο την προσέγγιση και γνωριμία των παιδιών με χαρακτηριστικά έργα (comics, φωτογραφίες,

εικόνες βιβλίων, κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές εκπομπές, διαφημίσεις, ραδιοφωνικά προγράμματα, πολυμέσα), αλλά και τη δυνατότητα των παιδιών να παράγουν τα δικά τους έργα. Ένα διαδοχικό πέρασμα από το παιδί-θεατή, στο παιδί-δημιουργό και στη συνέχεια στο παιδί-κριτικό.

Η συνάντηση της εκπαίδευσης για την εικόνα και της εκπαίδευσης του πολίτη περνά μέσα από τον οπτικοακουστικό γραμματισμό. «Η εκπαίδευση με και στα ΜΜΕ (και τις εικόνες) είναι μια παιδαγωγική πρακτική και μια διαδικασία, η οποία έχει στόχο να παρακινήσει τους πολίτες μιας κοινότητας να συμμετέχουν με τρόπο δημιουργικό και κριτικό στο επίπεδο της παραγωγής, της διανομής και της παρουσίασης στη χρήση των τεχνολογικών και παραδοσιακών μέσων ώστε να αναπτύξουν, να απελευθερώσουν και να εκδημοκρατίσουν την επικοινωνία» (Ασλανίδου, 2005: 457). [...] Στη σημερινή πραγματικότητα, το βλέμμα του μικρού θεατή και αυριανού ενήλικου, είναι μεν κορεσμένο από εικόνες αλλά ανεκπαίδευτο. Η εκπαίδευση του μελλοντικού, ενεργού πολίτη προϋποθέτει την ανάπτυξη μιας κριτικής σκέψης, η οποία θα διακρίνει, θα ιεραρχεί και θα δίνει κατευθύνσεις. Η «εκπαίδευση του βλέμματος» από μικρή σχολική ηλικία, θα δημιουργούσε νέες, θετικές στάσεις του παιδιού σε σχέση με την καλλιτεχνική δημιουργία και ίσως ακόμα, και μια διαφορετική στάση απέναντι στην κοινωνία.

Κείμενο 3

Παραινέσεις

Κλείτος Κύρου, Από τη συλλογή Κλειδάριθμοι (1963)

Τώρα πια δεν ενδείκνυται

Η προσφυγή στις παλιές φωτογραφίες

Η ζωή έχει τόσες μεταπτώσεις

Μην εισχωρείτε στην εποχή των ερώτων

Στα βίαια καλοκαίρια μην υποκύπτετε

Στη σαγήνη των παλαιών φωνών

Η κυτταρίνη¹ διατηρεί χαμόγελα και στάσεις

Στο λυκαυγές του βίου μορφές ασάλευτες

Που σας κοιτούν νοσταλγικά στιγμές

Αυτάρκειας που έχουν πια λησμονηθεί

Πρόσωπα που φτερούγισαν από κοντά σας

¹ Η κυριότερη πηγή κυτταρίνης απαντάται στο ξύλο (ξύλωμα) των δένδρων, ιδίως των δασικών οικοσυστημάτων.

Η κυτταρίνη αποκαλύπτει την απάτη
Του χρόνου μεγεθύνοντας τον άλλο χρόνο
Που παραμένει ακέραιος χωρίς τα ελάχιστα
Σημεία χαλασμού γι' αυτό μην ξεσκαλίζετε
Παλιές φωτογραφίες μην αποτολμάτε
Καμία σύγκριση που θ' αποβεί σε βάρος σας
Μη διαβάζετε αφιερώσεις αιωνίας φιλίας ή αγάπης
Μην βλέπετε γνωστούς σας καλοβαλμένους κι αρυτίδωτους
Λες και θα ξεκινήσουνε για το μεγάλο γλέντι

Αποφεύγετε κάθε σας περιπλάνηση σε φωτογραφίες παλιές
Μην ταραζέτε τη μακάρια γαλήνη τους
Είναι σοφές και ξέρουν να εκδικούνται.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Τι εννοεί στο Κείμενο 2 ο συντάκτης του με τη φράση «Στη σημερινή πραγματικότητα, το βλέμμα του μικρού θεατή και αυριανού ενήλικου, είναι μεν κορεσμένο από εικόνες, αλλά ανεκπαίδευτο.»; Βασισμένος/-η σε στοιχεία του κειμένου να απαντήσεις σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 η συγγραφέας επιδιώκει να προβληματίσει τον αναγνώστη για τη δύναμη και κυριαρχία της εικόνας. Να βρεις πέντε διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιδιώκει να πετύχει τον στόχο της.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Συγκρίνοντας τα κείμενα 1 και 2, να αποδώσεις σε 80 περίπου λέξεις τη συμπληρωματική οπτική τους.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Εστιάζοντας στον στίχο «Αποφεύγετε κάθε σας περιπλάνηση σε φωτογραφίες παλιές», να ερμηνεύσεις το θέμα του κειμένου 3 αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Ποια συναισθήματα σου δημιουργούνται διαβάζοντας το κείμενο και γιατί; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ανάλυση των όρων της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης

Το διασκευασμένο κείμενο προέρχεται από το υλικό που εκπονήθηκε από τον Γεώργιο Πολυζώη με επόπτη τον Ανδρέα Μπρούζο: «Εισαγωγική Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5070654, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020».

Η παιδαγωγική αλληλεπίδραση είναι το γεγονός των αμοιβαίων επιδράσεων που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της παιδαγωγικής πράξης. Ως κεντρική μορφή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, η παιδαγωγική αλληλεπίδραση καθιστά δυνατή την επιβίωση της κοινωνίας στον βαθμό που μέσω αυτής μεταβιβάζεται ο πολιτισμός της συγκεκριμένης κοινωνίας στις νεότερες γενιές. Πρόκειται, επομένως, για επιδράσεις που κατατείνουν στην πραγματοποίηση ενός εξαιρετικά σημαντικού σκοπού. Μέσω της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης η κοινωνία δημιουργεί το κοινωνικό άτομο που της ταιριάζει και που θα ανταποκριθεί κάθε φορά στην ανάγκη της διαίωνισής της. Πρόκειται, ακριβώς, για τον μετασχηματισμό του βιολογικού υποκειμένου σε υποκείμενο πολιτισμού. Αυτή τη διαδικασία αναλαμβάνουν αυτοί που θεσμικά επιφορτίζονται με αυτό το καθήκον, οι γονείς ή οι ενήλικοι που αναλαμβάνουν τη φροντίδα του παιδιού καθώς και οι εκπαιδευτικοί. Η δραστηριότητα της κοινωνίας που θα αναλάβει αυτόν τον μετασχηματισμό καλείται κοινωνικοποίηση. [...] Ο Γκότοβος (1985, σελ. 34) θα ορίσει την κοινωνικοποίηση ως τη «διαδικασία αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον του στο πλαίσιο της ενεργητικής αντιμετώπισης του δεύτερου από το πρώτο, μέσω της οποίας το άτομο αποκτά και διαμορφώνει προσωπική και κοινωνική ταυτότητα και πληρότητα επικοινωνίας και πράξης». Πρόκειται, ασφαλώς, για έναν περιεκτικό ορισμό που αποτυπώνει τον σύνθετο χαρακτήρα της κοινωνικοποίησης και τονίζει τον ενεργητικό χαρακτήρα της. Συναφώς, με τον όρο αγωγή ο Γκότοβος (1985) τονίζει ότι εννοούμε μια κοινωνικοποίηση συνειδητή και σκόπιμη. Ο τονισμός των όρων συνειδητή και σκόπιμη βεβαιώνει ότι η κοινωνικοποίηση μπορεί να μην παραπέμπει πάντα σε μια συνειδητή πράξη ούτε σε έναν σαφή σκοπό. Και πράγματι, έτσι είναι. Αρκεί να σκεφτούμε τη σχολική ζωή, στο πλαίσιο της οποίας κάθε πράξη δεν αντιστοιχεί πάντα στο νόημα του όρου αγωγή, δηλαδή δεν ενεργοποιείται από παιδαγωγικό ενδιαφέρον. Την αγωγή που παρέχεται εκ

μέρους των γονέων την καλούμε οικογενειακή αγωγή, ενώ αυτή που παρέχεται στο πλαίσιο της σχολικής ζωής την καλούμε σχολική αγωγή (Κωνσταντίνου, 2015).

Κείμενο 2

[Η κρίση του θεσμού της οικογένειας]

Το κείμενο (ελαφρώς διασκευασμένο) αντλήθηκε από το δοκίμιο του Κώστα Τσιρόπουλου (1930-2017) «Οικογένεια και Ολοκληρωτισμοί» (1982), που περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Παιδεία Ελευθερίας» (Εκδόσεις των Φίλων).

Η συγκρότηση της οικογένειας δεν αποτελεί μονάχα μια ανάγκη δομής της κοινωνίας, ούτε μόνο μια σκοπιμότητα αγωγής των νέων ανθρώπων. Είναι και ανάγκη υπαρξιακή. Αυτή η αλήθεια αναδεικνύει την οικογένεια σε έναν ιερό θεμελιακό θεσμό.

Η κρίση που επισημαίνεται σήμερα σε πολλούς θεσμούς, επομένως και στον θεσμό της οικογένειας, είναι σύνθετη και απορρέει από την κρίση του ίδιου του ανθρώπου ως ηθικής οντότητας μέσα σ' έναν κόσμο που αλλάζει. Δεν πρόκειται, επομένως, για το φανέρωμα κρίσης ενός θεσμού που σημαίνει την ανάγκη ν' αναζητηθεί ένας άλλος που να τον αντικαταστήσει, αλλά για την κρίση του ανθρώπινου προσώπου, τη δοκιμασία, δηλαδή, του πνεύματος από την εποχή μας.

Για να είναι γόνιμος πνευματικά και δυναμικός ηθικά ο θεσμός της οικογένειας και για να μπορέσει να υπερνικήσει την κρίση που απειλεί τα θεμέλιά του, πρέπει να λειτουργεί ελεύθερα. Να καθορίζει την ποιότητά του, τους προσανατολισμούς του και τους ιδιαίτερους αντικειμενικούς του στόχους ελεύθερα. Γιατί η οικογένεια δεν είναι πια στον αιώνα μας θερμοκήπιο όπου τα μέλη της ζουν και αναπτύσσονται προφυλαγμένα. Είναι ανοιχτός θεσμός στην κρίση και την προβληματικότητα των καιρών μας, επομένως θεσμός που ζει τη δοκιμασία και την αναθεωρητική μανία της εποχής.

Οι κρίσεις της εποχής μας συμπλέκουν την οικογένεια μέσα στις αναθεωρητικές θύελλες των καιρών και την αδειάζουν από το μυστηριακό και συναισθηματικό της περιεχόμενο. Μόνο μια πνευματική αναγέννηση μέσα στη θετικότητα και την ελευθερία της ζωής μπορεί, στηρίζοντας τον άνθρωπο, να τον σώσει, και μαζί να σώσει τον θεσμό της οικογένειας που είναι φυσιολογική έκφραση της ανθρώπινης παρουσίας στον κόσμο.

Κείμενο 3

[Το σπίτι των Λεάλ]

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Ιζαμπέλ Αλιέντε «Του έρωτα και της σκιάς», μετάφραση Μάγια-Μαρία Ρούσσου, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα: 1991.

Μόνο ο Φρανσίσκο είχε απομείνει στο σπίτι των γονιών του από τότε που παντρεύτηκε ο Χαβιέρ και ο Χοσέ έφυγε για την Ιερατική Σχολή. Κρατούσε το ίδιο δωμάτιο των παιδικών του χρόνων, με έπιπλα από πευκόξυλο κι εταζέρες γεμάτες βιβλία. Καμιά φορά του ερχόταν η επιθυμία να νοικιάσει μια ανεξάρτητη κατοικία, μα στο βάθος του άρεσε η συντροφιά της οικογένειάς του κι επιπλέον δεν ήθελε να στεναχωρήσει δίχως λόγο τους γονείς του. Γι' αυτούς υπήρχαν μόνο τρεις λόγοι για να φύγει ένας γιος από το σπίτι: ο πόλεμος, ο γάμος ή η ιεροσύνη. Αργότερα θα πρόσθεταν ακόμα έναν: να γλιτώσει από την αστυνομία. Το σπίτι των Λεάλ ήταν μικρό, παλιό, ταπεινό, διψασμένο για βάψιμο και για επισκευές. Τη νύχτα έτριζε γλυκά σαν ηλικιωμένη γυναίκα, κουρασμένη και βασανισμένη από τ' αρθριτικά. Το είχε σχεδιάσει ο καθηγητής Λεάλ πολλά χρόνια πριν, έχοντας υπόψη πως τα μόνα απαραίτητα ήταν η ευρύχωρη κουζίνα, όπου θα κυλούσε η ζωή της οικογένειας και θα μπορούσε να εγκατασταθεί ένα παράνομο τυπογραφείο, μια αυλή για ν' απλώνουν τα ρούχα και να κάθονται να κοιτάζουν τα πουλιά, και αρκετά δωμάτια για να χωράνε τα κρεβάτια των γιων του. Τα υπόλοιπα ήταν ζήτημα ευρύτητας και ζωντάνιας πνεύματος, έλεγε, όταν κάποιος τύχαινε να επισημάνει τη στενότητα χώρου ή την ταπεινότητά του. Εκεί βολεύτηκαν και υπήρχε τόπος και καλή θέληση να φιλοξενούνται οι φίλοι που βρίσκονταν σε δύσκολη κατάσταση και οι συγγενείς που έρχονταν από την Ευρώπη για να γλιτώσουν από τον πόλεμο. Ήταν αγαπημένη οικογένεια. Μεγάλα αγόρια πια, όταν ξύριζαν ήδη τα γένια τους, τα παιδιά χώνονταν στο κρεβάτι των γονιών τους για να διαβάσουν την πρωινή εφημερίδα και να ζητήσουν από την Ίντα να τους ξύσει την πλάτη. Όταν έφυγαν οι μεγαλύτεροι γιοι, οι Λεάλ ένιωσαν το σπίτι να τους πέφτει μεγάλο, έβλεπαν ίσκιους στις γωνιές κι άκουγαν ήχους στο διάδρομο, αλλά αργότερα γεννήθηκαν τα εγγόνια και ξανάρχισε η συνηθισμένη φασαρία.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποιο είναι το κοινό σημείο στο οποίο «διαλέγονται» τα Κείμενα 1 και 2; (μονάδες 5), είναι κοινή και η πρόθεση των συντακτών τους; (μονάδες 10) Ανάπτυξε – τεκμηριωμένα με σχετικές κειμενικές ενδείξεις – την απάντησή σου σε 120 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Να βρεις στο Κείμενο 2 πέντε φράσεις με μεταφορική λειτουργία της γλώσσας (μονάδες 5) και να σε απασχολήσει η επιλογή με κριτήριο το είδος του κειμένου (μονάδες 2) και την πρόθεση του συντάκτη του (μονάδες 3).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Γράψε δύο λόγους για τους οποίους μπορούμε να εντάξουμε το Κείμενο 1 στην κατηγορία του επιστημονικού άρθρου. (μονάδες 10)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις με τρεις αναφορές σε στοιχεία της αφήγησης στο Κείμενο 3 την επιλογή του Φρανσίσκο να παραμείνει στο σπίτι των γονιών του και να εκφράσεις την προσωπική σου τοποθέτηση (συμφωνία ή διαφωνία) στην παραπάνω επιλογή. Η έκταση του ερμηνευτικού σου σχολίου να είναι 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Ασώματες μηχανές παραγωγής ψεύδους

Το κείμενο είναι της Τασούλας Καραϊσκάκη, δημοσιευμένο στις 07.03.2021 στην εφημερίδα Καθημερινή. Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561287458>, ανακτήθηκε στις 24.7.2022. Δίνεται σε απόσπασμα για τις ανάγκες της εξέτασης.

Είναι μια θαυμαστή τεχνολογία που ψυχαγωγεί, δίνει λύσεις στον κινηματογράφο με αλλοιώσεις προσώπων, όμως είναι μαζί και ένα πολιτικό όπλο στα χέρια όσων διασπείρουν ψευδείς ειδήσεις. Deepfake. Μέσω της τεχνητής νοημοσύνης και της μηχανικής μάθησης κατασκευάζονται βίντεο ανθρώπων που λένε και κάνουν πράγματα τα οποία δεν έχουν εκστομίσει και δεν έχουν πράξει ποτέ. Τα deepfakes συζητήθηκαν ξανά με τη διάδοση τριών ψεύτικων βίντεο του Τομ Κρουζ, αλλά και μιας κινούμενης εικόνας της Έλλης Λαμπέτη. Το deer nostalgia, παρακλάδι του deepfake, «ζωντανεύει» από μια απλή φωτογραφία πρόσωπα που δεν βρίσκονται πια στη ζωή, όπως η Λαμπέτη. Εμφανίζονται να κινούνται, να νεύουν ή να χαμογελούν, προκαλώντας συγκίνηση – ή ανατριχίλα.

Όμως το deepfake δεν είναι το ίδιο αθώο με το deer nostalgia. [...] Έχει χρησιμοποιηθεί σε απάτες, εκβιασμούς, αλλά και για στρέβλωση του δημόσιου διαλόγου, χειραγώγηση της κοινής γνώμης και των εκλογικών διαδικασιών, διασπορά ψευδών ειδήσεων και πολιτική προπαγάνδα. Το deepfake εξαπλώνει τον φόβο ότι ζούμε σε ένα εφιαλτικό σύμπαν χωρίς έρμα, όπου η πραγματικότητα θρυμματίζεται μέσα σε έναν κυκεώνα πλαστών συμβάντων. Κλονίζει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και την επίσημη εκδοχή της πραγματικότητας. Πλήττει την ικανότητα διάκρισης του αληθινού από το ψεύτικο – είναι εφιαλτικό να μη γνωρίζεις αν οφείλεις να πιστέψεις ή όχι αυτό που βλέπεις. Υποσκάπτει τα θεμέλια του ορθού λόγου και της αντικειμενικότητας, αφού ο καθένας μπορεί να υιοθετεί ως αληθινό εκείνο που τον βολεύει ή ταιριάζει περισσότερο στις απόψεις του. Διευκολύνει την παρουσίαση του αληθινού ως ψεύτικο. Εκτρέφει την αδιαφορία για το αληθές. Τροποποιεί τον πολιτισμό της καθημερινότητας και τη γεωγραφία του μέλλοντος. Φυτεύει την καχυποψία, την αίσθηση ότι διαρκώς μας εξαπατούν, ότι όλα είναι ύποπτα, πλαστά, ότι η πολιτική ατζέντα δεν οικοδομείται πάνω σε ασάλευτες αλήθειες, αλλά σε πολιτικοοικονομικές πλάνες· γεγονός που ερμηνεύει ως ένα βαθμό τη ραγδαία εξάπλωση της συνωμοσιολογίας. [...]

Είναι ζήτημα ακρογωνιαίο, κρίσιμο για τη δημοκρατία και την ασφάλεια στο πλανητικό μας χωριό. Και βεβαίως όχι μόνο τεχνολογικό, πρωτίστως και βαθιά πολιτικό. Με επείγουσα την ανάγκη ριζικής αναμόρφωσης της παιδείας υπέρ της διανοητικής εντιμότητας, της διαρκούς κριτικής λόγων, έργων και ιδεών, της ανεμπόδιστης και υπεύθυνης σκέψης ενάντια στις ποδηγετήσεις που σοβούν στα βάθη και στις επιφάνειες της ζωής. Αλλιώς, θα καταλήξουμε σε έναν κόσμο όπου όλα, άνθρωποι, κοινότητες, λόγια, επικοινωνίες, πράξεις, δράσεις, θα μοιάζουν ψεύτικα και μόνο οι συσκευές που τα παράγουν θα δείχνουν να είναι αληθινές. Δηλαδή, στη σύγχυση, στο χάος, στις ερειπωμένες κοινωνίες.

Κείμενο 2

Διδακτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη Γενική και Ειδική Εκπαίδευση

Το απόσπασμα βρίσκεται στο έντυπο που αποτελεί το εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος «Ειδική Αγωγή: Διεπιστημονικές Πρακτικές Σύγκλισης» τη συγγραφή του οποίου πραγματοποίησε η Δρ. Ιωαννίδη Βασιλική, επιστημονική συνεργάτης του Προγράμματος Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές αποτελούν μέσο διαχείρισης και διάδοσης της πληροφορίας και δίκτυο επικοινωνίας, δηλαδή οργανώνουν και μεταδίδουν πληροφορίες, πεποιθήσεις, αντιλήψεις, εμπειρίες κ.λπ. ατόμων, κοινωνικών ομάδων, κοινωνικών εταίρων, οργανισμών κ.ά. Οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές στην εκπαίδευση αποτελούν καινοτομία για λόγους εκπαιδευτικής και διδακτικής χρήσης. Δημιουργούν νέα περιβάλλοντα μάθησης, δίνοντας δυνατότητες διερεύνησης, επικοινωνίας και πρόσβασης στην πληροφορία και τη γνώση σε άτομα με αναπηρία μέσα από εξατομικευμένο ρυθμό μάθησης για συμμετοχή σε κατάλληλες δραστηριότητες. Έτσι, οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές προάγουν το διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον, αμβλύνοντας τις διακρίσεις μεταξύ των μαθητών μέσα από τις ίδιες τις παιδαγωγικές πρακτικές, δηλαδή: δίδοντας κίνητρα στους μαθητές και ιδιαίτερα σε αυτούς με αναπηρία, αυξάνοντας έτσι την αυτοεκτίμησή τους και παρέχοντάς τους κίνητρα για επικοινωνία και αλληλεπίδραση, αναπτύσσοντας δεξιότητες σχετικά με την εργασία μέσα στην ομάδα και ένα μεθοδικό τρόπο σκέψης, ανάλογα με τις δυνατότητες, τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου, οικοδομώντας τοπικές και οικουμενικές μαθησιακές κοινότητες, διαπολιτισμικές σχέσεις και επαφή με διαφορετικές κουλτούρες, επεκτείνοντας δυνατότητες για αναστοχασμό, επιμόρφωση και διαρκή ενημέρωση μαθητών και καθηγητών, ενισχύοντας τους γνωστικούς στόχους (εύκολη πρόσβαση στην πληροφορία), τους συναισθηματικούς στόχους (προβολή

και χρήση εικόνων) και τους ψυχοκινητικούς στόχους (προσωπική αναζήτηση και αξιοποίηση πηγών), καλλιεργώντας την προσωπική και κοινωνική ευθύνη του ατόμου με αναπηρία, περιορίζοντας έτσι καταστάσεις και αισθήματα απομόνωσης. Οι σύγχρονες τεχνολογίες που βασίζονται στις τεχνολογίες δικτύων υπολογιστών προσφέρουν τη δυνατότητα να επεξηγούνται με παραστατικό και πολλαπλό τρόπο τα γνωστικά αντικείμενα, να διευκολύνεται η συνεργατικότητα, η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευόμενων, να χρησιμοποιούνται πολλαπλές πηγές και συνεπώς να καλλιεργείται η κριτική σκέψη του ατόμου (Μαλλιαρού, 2009, σ. 60).

Κείμενο 3

Ένας μαρκήσιος

Απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα του Τάκη Δόξα (1913-1974), στο Ελληνική Λογοτεχνία: Πανόραμα ελληνικού διηγήματος, τόμος 8, εκδ. Αλέξανδρος, 2001.

Με τις φωνές που έβαλε η μάνα του Μανώλαρου, μαζεύτηκε όλη σχεδόν η γειτονιά κι ο καθένας έλεγε τη γνώμη του. Κανένας ωστόσο απ' τους γείτονες δεν είχε δει κάποια ύποπτη κίνηση που να τον κάνει να παραδεχτεί πως είχε γίνει κλεψιά. Μα κι η Αστυνομία που ήρθε κατόπι, δεν μπόρεσε να βρει την άκρη. Ο Αστυνόμος μάλιστα απόρησε τόσο πολύ, που σε μια στιγμή έδειξε και κάποιες αμφιβολίες για την αλήθεια της καταγγελίας.

Την είχατε, ρώτησε, τη στολή χτες το βράδυ στο σπίτι;

Μα ψέματα θα σας πούμε! διαμαρτυρήθηκε η μάνα του Μανώλαρου. Δεν είμαστε δα και φαντασμένοι... Την είχαμε κρεμάσει στο διάδρομο απ' όταν που μας την έστειλε η μοδίστρα...

Περίεργο! μουρμούρισε ο Αστυνόμος. Πρώτη φορά αντιμετωπίζω τέτοια περίπτωση. Τι στην οργή! Νεραϊδικά την πήρανε;

Στο τέλος, ρώτησαν και το Μανώλαρο με τρόπο, μήπως στενοχωρηθεί. Και τους είπε πως, όταν είχε πάει για ύπνο, ο «Μαρκήσιος» ήταν στη θέση του... Έβαλε κιόλας τα χέρια στα μάγουλά του κι έμπηξε τα σκουσμάρια, τάχα τάχα.

Αυτό που τους έκρυψε ο Μανώλαρος ήταν τι έγινε όταν όλοι στο σπίτι είχαν πια αποκοιμηθεί. Την ώρα, λοιπόν, εκείνη, περασμένα μεσάνυχτα, ξεκρέμασε σαν καλός νοικοκύρης τη στολή και την περούκα, τα δίπλωσε με προσοχή σε μια νάυλον σακούλα και πήδηξε απ' το παράθυρο της κουζίνας. Είχε πολύ σκοτάδι έξω και δεν τον είδε κανένας... Μα ο ίδιος φυλαγόταν στο δρόμο πιάνοντας τοίχο τοίχο.

Ύστερα από λίγο, ο Μανώλαρος στάθηκε μπροστά σ' ένα χαμόσπιτο που έμοιαζε σαν έτοιμο να πέσει. Χτύπησε δυό φορές την πόρτα και περίμενε. Ξαναχτύπησε, κι όταν του άνοιξαν, γλίστρησε μέσα στο σπίτι σκοντάφτοντας. Εκεί τον καλωσόρισε μια μεσόκοπη γυναικούλα, ξαφνιασμένη για την επίσκεψή του.

- Καλό μου παιδί! του φώναξε με τα μάτια κατάπληκτα. Σου συμβαίνει τίποτα κι ήρθες μέσα στη νύχτα;

Ο Μανώλαρος, αντί ν' απαντήσει, ρώτησε για το Λουκά. Ο Λουκάς ήταν ο πρώτος φίλος του στο σχολείο, μα από μέρες είχε πέσει άρρωστος κι έχασαν τη συντροφιά που έκαναν. Από βδομάδες όμως είχαν συζητήσει για τις Απόκριες, κι ο Μανώλαρος ήξερε τον καημό του φίλου του. Ότι, δηλαδή, ήθελε κι αυτός να φορέσει μια ωραία καρναβαλίστικη στολή, μα δε θα μπορούσε να την αποκτήσει. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια η θέση της συντάκτριάς του; (μονάδες 5) Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 60-70 λέξεις παραθέτοντας και τρεις σχετικές κειμενικές ενδείξεις που επιβεβαιώνουν τη θέση της (μονάδες 6)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Στο μεγαλύτερο τμήμα της 2^η παραγράφου του Κειμένου 1 η συνοχή του λόγου οργανώνεται στη βάση της ρηματικής αναφοράς, καθώς στην αρχή κάθε περιόδου λόγου προτάσσεται το ρήμα και εννοείται το υποκείμενο. Να εξηγήσεις με συντομία σε 50 περίπου λέξεις το επικοινωνιακό αποτέλεσμα αυτής της επιλογής στον αναγνώστη.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Με κριτήρια το ρηματικό πρόσωπο και τη λειτουργία της γλώσσας (κυριολεκτική ή μεταφορική) και με δύο παραδείγματα για το κάθε κριτήριο να συγκρίνεις τα Κείμενα 1 και 2.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σε 150-200 λέξεις τη συμπεριφορά του μικρού ήρωα που πρωταγωνιστεί στην αφήγηση στο Κείμενο 3, να τεκμηριώσεις την ερμηνεία σου σε τρεις σχετικούς κειμενικούς δείκτες και να εκφράσεις τις σκέψεις και συναισθήματα που σου δημιουργήσει η ανάγνωση.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η Ελλάδα θα γίνει θερμότερη και ξηρότερη

Συνέντευξη του Νίκου Πέτρου, προέδρου της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης, στον Μ. Παπαδοδημητρακάκη δημοσιευμένη στο ow.gr στις 5/6/2022.

Σήμερα, τι σημαίνει στην πράξη κλιματική κρίση για την Ελλάδα;

Όλα τα προγνωστικά μοντέλα προβλέπουν αύξηση της μέσης θερμοκρασίας στη χώρα μέχρι το 2050, από 2°C με το «καλό» σενάριο, μέχρι και 3,5°C με το «κακό» σενάριο. Η Ελλάδα θα γίνει θερμότερη και ξηρότερη. Οι ημέρες καύσωνα θα αυξηθούν και η βροχόπτωση θα μειωθεί κατά 10-30%, κάτι που σημαίνει ότι θα αυξηθούν και οι ημέρες υψηλού κινδύνου πυρκαγιάς (από 15-70%). Τα ακραία καιρικά φαινόμενα θα γίνουν συχνότερα, εντονότερα και μεγαλύτερης διάρκειας, και οι πλημμύρες περισσότερες, ενώ θα ενταθεί η ερημοποίηση και η διάβρωση εδαφών. Θα αυξηθούν αισθητά τα «θερμά επεισόδια», δηλαδή οι ημέρες κατά τις οποίες η θερμοκρασία ξεπερνά συγκεκριμένα όρια. Ενδεχομένως θα υπάρξει άνοδος της στάθμης της θάλασσας, απώλεια βιοποικιλότητας και αλλοίωση του τοπίου. Επιπλέον, θα αυξηθεί η κατανάλωση ενέργειας για ψύξη και τα κόστη αποκατάστασης ζημιών λόγω ακραίων καιρικών φαινομένων.

Οι αλλαγές αυτές θα επηρεάσουν την αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή λόγω της μείωσης των υδατικών πόρων, της εδαφικής υγρασίας και της γονιμότητας του εδάφους, αλλά και της εμφάνισης παρασίτων και ασθενειών. Οι επιπτώσεις θα εξαρτηθούν από τις τοπικές συνθήκες και τη συμπεριφορά κάθε είδους, είναι όμως πολύ πιθανό να επηρεαστούν βασικές καλλιέργειες, όπως της ελιάς και του αμπελιού.

Πόσο σημαντικός μπορεί να γίνει ο ρόλος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ξεκίνησε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1980, αρχικά ως πρωτοβουλία εκπαιδευτικών που οραματίζονταν ένα διαφορετικό σχολείο, που θα προωθούσε τη βιωματική εκπαίδευση, την εκπαίδευση στο ύπαιθρο, τον περιορισμό της αυταρχικότητας, την ενεργό δράση των μαθητών μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στη συνέχεια, πλαισιώθηκε από θεσμικές αποφάσεις και επεκτάθηκε ως Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, που περιλαμβάνει εκτός από το περιβάλλον τους άλλους βασικούς πυλώνες της αειφορίας, την κοινωνία και την οικονομία.

Από τότε, το πλαίσιο εφαρμογής στηριζόταν στις εθελοντικές πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών που εφάρμοζαν προγράμματα στον περιορισμένο χρόνο του διδακτικού ωραρίου, ενώ είχαν υποστήριξη κυρίως από τις περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης, τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τις ΜΚΟ με εμπειρία στο αντικείμενο και άλλους φορείς. Τα τελευταία δύο χρόνια γίνεται μια προσπάθεια να γίνει καθολική η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) μέσω της εφαρμογής των εργαστηρίων δεξιοτήτων. Όμως, η κατάκτηση σε κατηγορίες θεμάτων, ένα από τα οποία είναι το περιβάλλον, δεν προωθεί τη διεπιστημονικότητα, βασικό προαπαιτούμενο για την ΠΕ. Υπό το πρίσμα της κλιματικής κρίσης, ο ρόλος της ΠΕ πρέπει να είναι κεντρικός. Είναι σημαντικό να εκπαιδεύσουμε τη νέα γενιά με αξίες, δεξιότητες και γνώσεις, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του μέλλοντος.

Κείμενο 2

Εγκλωβισμένοι στο δρόμο προς την καταστροφή

Κείμενο του Παντελή Μπουκάλα στην Καθημερινή, 12.6.2022.

[...] Όχι, δεν πρόκειται για το σενάριο δυστοπικής μελλοντολογικής ταινίας· εκεί τα πράγματα εξεικονίζονται συνήθως πολύ πιο βαριά, έτσι που να ακυρώνονται από την ίδια την υπερβολή τους. [...] Πρόκειται για απόσπασμα συνέντευξης του Νίκου Πέτρου, προέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης, η οποία δόθηκε στη Μ. Παπαδοδημητράκη, με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος, στις 5 Ιουνίου. Μια ευκαιρία που φέτος χάθηκε πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι άλλες χρονιές, εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία. Πατήρ των πάντων ο πόλεμος, όχι όμως και της έγνοιας για το περιβάλλον. [...]

Με τα λεγόμενά του ο πρόεδρος της περιβαλλοντικής οργάνωσης συνοψίζει με σαφήνεια τις προβλέψεις για τις συνέπειες της κλιματικής κρίσης στη χώρα μας. Δεν πρόκειται για ευφάνταστες διανοητικές ακροβασίες ή για αυθαίρετες εικασίες. Αυτή τη μομφή την εξαπέλυαν κατά των οικολόγων οι «φίλοι του πετρελαίου» και οι λοιπές άπληστες δυνάμεις σε παλαιότερους καιρούς, τότε που επιστράτευαν ενδοτικούς και φιλάργυρους πανεπιστημιακούς, πρόθυμους να «αποδείξουν» με αληχμιστική χυδαιότητα ότι το φαινόμενο του θερμοκηπίου είναι ακίνδυνο. Πώς επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων, ιατρικών, νοίκιαζαν στις καπνοβιομηχανίες τον τίτλο τους, και κυρίως τον κυνισμό τους, και «αποδείκνυαν» ότι το τσιγάρο δεν βλάπτει την υγεία;

Οι ελπίδες να πάρουμε διαφορετικό δρόμο, εγκαταλείποντας γρήγορα τη «βασιλική οδό προς την καταστροφή» που ακολουθούμε τώρα; Όχι πολλές: «Η προσαρμογή στις

επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης απαιτεί κεντρικό εμπνευσμένο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, κάτι που δεν φαίνεται να υπάρχει, καθώς μένουμε προσκολλημένοι σε παρωχημένα μοντέλα αγροτικής και τουριστικής ανάπτυξης». Αυτά όσον αφορά την Ελλάδα, μια πατρίδα που επιμένουμε να τη στύβουμε, εθελοντές όμηροι της αυταπάτης πως είναι ανεξάντλητη ή πως έχει την ικανότητα να αυτοθεραπεύεται, ευλογημένη όπως τυγχάνει από τους θεούς, αρχαίους και νέους. [...]

Στην πλανητική εικόνα τα πράγματα είναι χειρότερα. Ορισμένες από τις μελανές της σελίδες τις γνωστοποίησε ο ΟΗΕ, που για σύνθημα του φετινού εορτασμού της Ημέρας του Περιβάλλοντος διάλεξε το «Μόνο μία Γη» (#Only One Earth). [...] Κάθε τρία δευτερόλεπτα, μας θύμιζε ο ΟΗΕ, χάνεται δασική έκταση ίση με ένα γήπεδο ποδοσφαίρου, και κάθε χρόνο χάνονται δάση ίσα με τη Δανία. Το 80% των λυμάτων παγκοσμίως απορρίπτεται ανεπεξέργαστο σε ωκεανούς και ποτάμια. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα σκοτώνουν ή εκτοπίζουν χιλιάδες ανθρώπους και προκαλούν οικονομικές απώλειες τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Για να απολαμβάνουμε τον κυρίαρχο τρόπο ζωής μας, χρησιμοποιούμε το ισοδύναμο 1,6 Γης. Οι απαιτήσεις μας λοιπόν, οι απαιτήσεις του ανεπτυγμένου κόσμου δηλαδή, εξαντλούν τις ετήσιες αντοχές του πλανήτη ήδη το φθινόπωρο. Ίσως δεν άρχισε ακόμα «η αντίστροφη μέτρηση ως τον τέλειο πλήρη εξαφανισμό» που προφητεύει ο Οδυσσεάς Ελύτης στο ποίημα «Ο πλανήτης Γη» της «Μαρίας Νεφέλης». Δεν είμαστε όμως πολύ μακριά.

Κείμενο 3

Ο πλανήτης Γη

Οδυσσεάς Ελύτης, Μαρία Νεφέλη, εκδ. Ίκαρος, 2010 (1^η έκδ. 1978).

Αχ δεν είναι αυτός πλανήτης
όλο κότες και πρόβατα
και βλακώδεις άλλες κύπτουσες υπάρξεις.

Άκρη-άκρη του Σύμπαντος ο αμελητέος
με τους τόσους δα ωκεανίσκους του
με τα Ιμαλαΐάκια του
με τα τέσσερα δις των απτεροδιπόδων του
μαχόμενων αέναα υπέρ βωμών και εστιών
πετρελαιοπηγών και άλλων πλουτοφόρων περιοχών.

Δεν είναι αυτός πλανήτης
στουμπωμένος δηλητηριώδη αέρια
έκθετος σε βροχές μετεωριτών
σε σκέψεις φιλοσόφων
σε μακρούς αγώνες για την ελευθερία
(τη δική μας πάντοτε -ποτέ των άλλων).

Ένα σκάκι για κόρακες εξασκημένους
να κερδίζουν πάντοτε και από τις δύο πλευρές
«μαύρα πουλιά» που λεν «μαύρα μαντάτα».

Όχι όχι δεν είναι αυτός πλανήτης
μάλλον είναι μία πλάνη ήτις οδηγεί πολύ μακριά
στον Δία στον Χριστό στον Βούδα στον Μωάμεθ
που εδέησε κάποτε κι εκείνοι
ν' ατονήσουν ώστε όλοι εμείς
από μια κεκτημένη απλώς ταχύτητα
να μένουμε στη στάση του προσκυνημένου.
Η αντίστροφη μέτρηση ως τον τέλειο πλήρη αφανισμό.
Το μόνο πράγμα που θα μείνει ανέπαφο

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα που πραγματεύεται το Κείμενο 2 (μονάδες 5), ποια η θέση του συγγραφέα (μονάδες 5) και πώς η αναφορά στο σύνθημα του ΟΗΕ συνδέεται με αυτήν (μονάδες 5); Οργάνωσε σε 50 περίπου λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 να εξηγήσεις τον ρόλο των υπογραμμισμένων λέξεων στην οργάνωση της παραγράφου (μονάδες 4).

β. Στο Κείμενο 1 πρόθεση του συγγραφέα είναι να πληροφορήσει τον/την αναγνώστη/-τρια για την κλιματική κρίση στην Ελλάδα: να βρεις δύο γλωσσικές επιλογές με τις οποίες ανταποκρίνεται στην πρόθεσή του αυτή (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 2 να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες λέξεις ή φράσεις, ισοδύναμες νοηματικά, προκειμένου να απλοποιηθεί το ύφος λόγου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να περιγράψεις και να ερμηνεύσεις τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου, παραθέτοντας τρία εκφραστικά μέσα που την αποτυπώνουν. Ποιες σκέψεις σου δημιούργησε η ανάγνωση του κειμένου; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Αντιφατικοί οι Έλληνες για το προσφυγικό

Έρευνα δημοσιευμένη στο Lifo στις 08/05/2019.

Τις απόψεις, την ευαισθησία αλλά και τον προβληματισμό στην Ελλάδα για το μεταναστευτικό, καταγράφει μια νέα έρευνα για τις «αντιλήψεις περί εθνικής ταυτότητας, μετανάστευσης και προσφύγων στην Ελλάδα», που λειτούργησε αρχικά ως χώρα προσωρινής μετάβασης και κατόπιν ως χώρα υποδοχής. Η πρωτοβουλία «Morein Common», που έγινε σε συνεργασία με το Solidarity Now σε δείγμα 2.000 ενηλίκων, διεξήγαγε αντίστοιχες σφυγμομετρήσεις σε ΗΠΑ, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ιταλία. Στόχος είναι να καταγραφεί ο τρόπος που οι πολίτες κάθε χώρας αντιλαμβάνονται την «ταυτότητα» και την «ετερότητα».

Οι Έλληνες στη συντριπτική πλειοψηφία τους, δηλώνουν υπερήφανοι για την ελληνική τους ταυτότητα (77%) και την ελληνική ιστορία (78%). Οι μισοί (54%) πιστεύουν ότι η ελληνική ταυτότητα απειλείται, ενώ 56% των Ελλήνων υποστηρίζουν ότι μερικές φορές νιώθουν «ξένοι στην ίδια τους τη χώρα». Ωστόσο, η χώρα είναι λιγότερο πολωμένη ιδεολογικά από άλλα ευρωπαϊκά έθνη και οι Έλληνες φαίνεται να συμπάσχουν με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που φτάνουν στη χώρα, σε αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Το 50% των ερωτηθέντων έχει κάνει κάποια δωρεά σε χρήμα ή είδος (ρούχα, τρόφιμα, είδη υγιεινής) τον τελευταίο χρόνο, το 40% γνωρίζει προσωπικά κάποιον πρόσφυγα, το 38% γνωρίζει προσωπικά κάποιον εθελοντή. Είναι ενδεικτικό ότι τα συναισθήματα των Ελλήνων είναι θερμότερα απ' αυτά άλλων κατοίκων ευρωπαϊκών χωρών. [...]

«Οι Έλληνες δεν χωρίζονται σε δύο ομάδες: υπέρ και κατά των προσφυγικών ροών προς τη χώρα τους. Η στάση της κοινής γνώμης είναι περισσότερο συγκεχυμένη, και η πλειονότητα των Ελλήνων έχει ανάμεικτες στάσεις: από τη μία πλευρά, παρατηρείται ένας συνδυασμός ενσυναίσθησης και δέσμευσης για τη φιλοξενία προς όσους έχουν ανάγκη και, από την άλλη, προβληματισμός για τις επιπτώσεις που θα έχει η παρουσία των μεταναστών, αφενός, στους ήδη βεβαρυμένους κρατικούς πόρους, και αφετέρου, στη διαφύλαξη των παραδόσεων και του ελληνικού πολιτισμού. Ο τρόπος με τον οποίο ορισμένοι Έλληνες διατηρούν ταυτόχρονα αυτές τις απόψεις μπορεί μερικές φορές να φαντάζει αντιφατικός, ωστόσο αντικατοπτρίζει πρότυπα που έχουν εντοπιστεί, σύμφωνα με

έρευνα της «Morein Common», και σε άλλες χώρες. Για την κατανόηση και την προσπάθεια αντιμετώπισης των εν λόγω ανησυχιών –και όχι απλώς την παρερμηνεία τους ως ξενοφοβία– η Ελλάδα έχει ακόμα αρκετό δρόμο, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της υποδοχής και ένταξης των νεοεισερχόμενων στον πολιτισμό της, όπως συνέβη και σε προγενέστερες περιόδους της ελληνικής ιστορίας. Στην πραγματικότητα, υφίσταται ένα πολύ μεγαλύτερο επίπεδο συναίνεσης σε βασικά ζητήματα από αυτό που συχνά εικάζεται», καταλήγουν οι ερευνητές.

Κείμενο 2

Είμαι εγγονή Ποντίων προσφύγων

Το κείμενο της Ελένης Χοντολίδου Είμαι εγγονή Ποντίων προσφύγων, Τα σκόρπια, είναι δημοσιευμένο στο Parallaxi, 4/07/2022.

Είμαι συνειδητά με τη μεριά των αδικημένων, των καταπιεσμένων, των μεταναστών, των προσφύγων. Το κατόρθωσα βαθιά το 2006 όταν χρειάστηκε να γράψω το πρώτο δημόσιο βιογραφικό μου και επέλεξα να αρχίσω με τη φράση: «είμαι εγγονή Ποντίων προσφύγων».

Οι παππούδες μου δεν καταδέχτηκαν να πάρουν κλήρο «στις λάσπες της Καλαμαριάς», περίμεναν τάχα μου τα κόκκινα χαλιά και βρήκαν άθλια προσφυγιά από τη «μητριά πατρίδα», δεν πήγαν ποτέ στην Εύξεινο Λέσχη και «μουγγάθηκαν». Έστειλαν τα κορίτσια τους στο Πανεπιστήμιο και έκαναν μία προκομμένη και αμίλητη στον πόνο ζωή. Δεν μιλούσαν ποντιακά, όπως και οι γονείς μου που ελάχιστα καταλάβαιναν και ακόμη λιγότερο μιλούσαν. Κανονικό πένθος, δηλαδή.

«Μεγαλώνοντας και όμορφα παλιώνοντας» τα πράγματα αλλάζουν και μέσα μου και έξω μου. Σήμερα είμαι περήφανη που είμαι εγγονή Ποντίων προσφύγων και λυπάμαι πολύ που αντιμετώπισαν οι παππούδες μου τη φτώχεια, που θύμωσαν και απαρνήθηκαν κατά κάποιον τρόπο τις ρίζες τους. Είχαν την αγωνία του πρόσφυγα να ενταχθούν και να περάσουν απαρατήρητοι. Η μουγγαμάρα ήταν κάτι σαν πένθος. Ποντιακά δεν μάθαμε λέξη. Λυπάμαι πολύ γι' αυτό. Όπως λυπάμαι που άργησα πολύ να ασχοληθώ με την καταγωγή μου και να νιώσω περηφάνια γι' αυτήν. Και επιτρέπω στον εαυτό μου να συγκινείται με ό,τι τον συγκινεί από αυτό το παρελθόν. [...]

Δεν ξέρω καμία σχεδόν ιστορία από την προσφυγιά και τις συνθήκες της (πόσο μακρύ ήταν το ταξίδι; φοβόντουσαν; πώς τους φάνηκε η Θεσσαλονίκη;) και δεν τόλμησα παρά να κάνω το οικογενειακό μας δέντρο. Σκόρπιες ιστορίες ξέρω μόνο και αυτές μαζεύω σαν φυλαχτά. [...]

Ο παππούς Θωμάς Χοντολίδης (από τον οποίον μάλλον κληρονόμησα το ενδιαφέρον για τα κοινά) έφερε μαζί του βιβλία αρχαίων συγγραφέων και λεξικά από τον δάσκαλο πατέρα του, τον Σταύρο. Και το δίπλωμα από το Λύκειο Τραπεζούντας. Έψαχνε να νοικιάσει σπίτι, αλλά δεν τον ήθελε κανείς με πέντε παιδιά (τέσσερα κορίτσια και ο πατερούλης μου). Τι να κάνει; Φανέρωσε μόνο τις δύο μεγάλες, νοίκιασε το σπίτι και αφού αγαπήθηκαν με τους ιδιοκτήτες έβγαλε και τα άλλα τρία. Αργότερα αγόρασε το σπίτι με την υπέροχη αυλή με τη μουσμουλιά. Αυτό το σπίτι σκέφτομαι, όταν διαβάζω το διήγημα του Ιωάννου για τη Θεσσαλονικιά μουσουλμάνα που ήρθε να δει ξανά το σπίτι της¹. [...]

Κείμενο 3

Ο κοινός λόγος

Το κείμενο της Έλλη Παπαδημητρίου είναι δημοσιευμένο στον πρώτο τόμο του έργου Ο κοινός λόγος, 1^{ος} τόμος, Ερμής, 2003.

Περνούσανε στρατιώτες, πότε λίγοι λίγοι, πότε πολλοί, δε δώσανε είδηση, δεν ακούσαμε. Ύστερα, μέρα Σάββατο θαρρώ, ναι Σάββατο, ακούσαμε αποσπερού ντελάλη, φωνάζει να συνταχτούνε στο τάδε χάνι² ούλα³ τ' αρσενικά μέχρι 60 χρονών, προστάζει διοικητής, Τούρκος. Πού ξέραμε μεις; Εμείς κλεισμένες στα σπίτια μας, οι Τουρκάλες τώρα γυρίζουνε, φοβερίζουνε, βαστούνε κουρέλια και γκαζοντενεκέδες να μας κάψουνε, βλέπομε απ' το παράθυρο. Ύστερα –την άλλη μέρα ήτανε;– ώρα βασίλεμα ήτανε, παν' οι άντρες για το χάνι, πάει Παναγής ο μεγάλος μας, πάει Δημητρός ο άντρας μου, πάει Χρήστος αδερφός μου, Γιώργης αδερφός μου, Φίλιππος αδερφός μου, Νίκος αδερφός μου. Αχ, πού να σας θυμηθώ; Πού να σας μνημονέψω; Έντεκα ήτανε, και Βασίλης και Παρασκευάς και Ηλίας και Δημητρός, ένα όνομα με τον άντρα μου, και Κωνσταντής και Φώτης. [...] Μόνες γυναίκες μείναμε, ακούμε από μακριά χαρές κακό τα νταούλια στον τουρκομαχαλά⁴, ύστερα λέει τούς πήρανε στα βουνά, ύστερα πάλι ντελάλης φωνάζει: μαζωχτείτε στο γιαλό, θα 'ρθούνε βαπόρια να φύγομε, ο ήλιος βασιλεύει.

Λέω: «Μητέρα, δε μένω άλλη νύχτα εδώ». Παίρνω το μωρό απ' την κούνια, πιαστήκαν απ' το φουστάνι μου τ' άλλα δυο. «Να περιμένουμε, μπάρε μ', τον πατέρα σου», έλεγε η μάνα μου. «Δε μένω καλέ μητέρα, έλα...», φωνάζω εγώ, τραβούμε στα σαράπ-χανά, πλήθος μερμηγκιά, ξημερωθήκαμε, πουθενά βαπόρια. [...] Είχαμε σ' ένα τσουβαλάκι 3-4 ψωμιά,

¹ Το διήγημα «Στου Κεμάλ το σπίτι»

² Είδος ξενοδοχείου (πανσιόν) της εποχής

³ όλα

⁴ Μαχαλάς: συνοικία

είχαμε βάλει μέσα στην ψύχα πεντόλιρα, κάτι χρυσαφικά, πετά το τσουβαλάκι στη θάλασσα η μάνα μου, εκείδά μπροστά στην Παναγιά τη Φανερωμένη, τα νερά ρηχά. Μείναμε μόνο με τις ψυχές, μες στο βαπόρι κλαιν τα μωρά, κοιτάζομε, πού είναι το τσουβάλι; Τίποτα.

Μας έβγαλε στη Μυτιλήνη το βαποράκι, συμμαζέψα τα μωρά στην ποδιά και με το 'να χέρι να βαστώ τη μάνα μου, δεν ήξερε τι έκανε. Κρύο τη νύχτα, κλαίγαμε, πεινούσαμε, μας γνώρισε κάποιος γείτονάς μας, οικονόμησε μισό ψωμί, μας λέει: «Σηκωθείτε να πάμε στο χωριό, εκεί θα δουλέψομε, θα ζήσομε». Μας έβαλε σ' ένα κάρο, στο δρόμο μάς έπεσε η μάνα μου, δεν ήτανε στα λογικά της, στα χέρια τη σηκώσαμε. Στο χωριό μάς ξέρανε απ' τον άλλο διωγμό μα τώρα μας ξαναβλέπανε, θυμώνουνε. «Έχομε τη φτώχεια μας ήρθατε και σεις». Ήρθανε άλλοι μάς παρηγορούσανε, μας βάλανε σ' ένα νταμάκι, περιμέναμε, η μάνα μας περιμένει τα παιδιά της, να γυρίσουνε, κανένα πια να μη γυρίσει; Πρωί βράδυ τα περίμενε, κάνει και δουλειά, έκανε ρόκες όμορφες ψιλό ψιλό το μαλλί, την πληρώνουνε καλά, εγώ έμαθα να σκάβω, θερίζω απ' τη μια νύχτα ως την άλλη, πλέκω και φανέλες με το φεγγάρι, εγώ η μοναχοκόρη σ' έντεκα αρσενικά και μ' άντρα πρώτονε σ' αντρεία και σ' ομορφιά, μ' άφησε με τρία κοριτσάκια... Σιγά σιγά μάς γνωρίσανε ο κόσμος, μας 'ποστηρίξανε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 η συγγραφέας σχολιάζει το γεγονός ότι οι πρόγονοί της στην Ελλάδα δεν μιλούσαν τα ποντιακά. Σε 50 περίπου λέξεις να εκθέσεις την άποψή της επί του θέματος.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Στο Κείμενο 2 η συγγραφέας επιλέγει πρώτο ενικό πρόσωπο και ρήματα ιστορικών χρόνων. Να δικαιολογήσεις αυτές τις επιλογές με κριτήριο το θέμα και την πρόθεσή της. (μονάδες 8)

β. Στο Κείμενο 1 ο συντάκτης επιλέγει το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο. Γράψε δύο λόγους για τους οποίους επιχειρεί αυτή την επιλογή (μονάδες 2).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Σε ποια σημεία, κατά τη γνώμη σου, τα Κείμενα 1 και 2 «συνομιλούν» μεταξύ τους; Με σχετικές αναφορές (δεν υπολογίζονται στην έκταση) να απαντήσεις σε 50 – 60 λέξεις.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια διάσταση παίρνει στην αφήγηση (Κείμενο 3) η προσφυγιά στη μνήμη και συνείδηση του προσώπου που πρωταγωνιστεί στην ιστορία και πώς αποτυπώνεται εκφραστικά (τρεις αναφορές σε σχετικούς κειμενικούς δείκτες κρίνονται επαρκείς); Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιούργησε η ανάγνωση του κειμένου; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Κείμενο της Erminia Sciacchitano, Ανώτερης Επιστημονικής Συμβούλου Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από το βιβλίο «Μαθαίνοντας από το παρελθόν, σχεδιάζοντας το μέλλον μας: Η Ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά μέσω του eTwinning». (Αντλήθηκε από το: <https://www.etwinning.net>. Στις 18.5.2022).

Για πολλές δεκαετίες, η «πολιτιστική κληρονομιά» ήταν συνυφασμένη με τα μνημεία, τα μουσεία και την αρχαιολογία. Η σχέση μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και εκπαίδευσης εξαντλούταν συνήθως σε παθητικές επισκέψεις σε μνημεία ή μουσεία και περιοριζόταν στην παρατήρηση ιστορικών μνημείων και αντικειμένων. Πολύ συχνά περιλάμβανε ξεναγήσεις που επικεντρώνονταν στη χρονολογική διαδοχή γεγονότων που ουδεμία σχέση είχαν με τις εμπειρίες ζωής των μαθητών. Βιβλιαράκια που παρέθεταν όλες τις λεπτομέρειες για ένα συγκεκριμένο μνημείο, χωρίς καμία σύνδεση με το περιβάλλον ή με τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών ήταν πολύ διαδεδομένα.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η πολιτιστική κληρονομιά απέκτησε μια ευρύτερη σημασία, περιλαμβάνοντας την άυλη κληρονομιά, τα φυσικά, αστικά και αγροτικά τοπία, την ψηφιακή κληρονομιά και τον κινηματογράφο. Η Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία (Faro, 2005) μας δίνει τον πιο ολοκληρωμένο ορισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο οποίος περικλείει την υλική, την άυλη και την ψηφιακή διάστασή της με ολιστικό τρόπο.

Η Σύμβαση [...] δίνει έμφαση στις αξίες (π.χ. πολιτιστική, ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική, ανθρωπολογική αξία), τις πεποιθήσεις, τις γνώσεις και τις μεταβάσεις που θεωρούνται σημαντικές από μια κοινότητα ή ομάδα αναφοράς η οποία έχει το δικαίωμα να ωφελείται από τον εν λόγω πόρο και είναι υπεύθυνη για την κληροδότησή του στις μελλοντικές γενιές.

Οι αξίες αυτές διαρκώς εξελίσσονται. Σήμερα, αναγνωρίζεται πλήρως ότι η πολιτιστική κληρονομιά διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στις κοινωνίες μας, δημιουργώντας ένα αίσθημα συλλογικότητας εντός και διά των εθνικών συνόρων και προάγοντας την αμοιβαία κατανόηση και κοινές αξίες· ως εκ τούτου, το ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά μεγαλώνει. Αντικατοπτρίζοντας την ευρύτερη αυτή αντίληψη της πολιτιστικής κληρονομιάς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον, η πολιτιστική κληρονομιά χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στο διδακτικό περιβάλλον, κυρίως με στόχο να στραφεί η προσοχή

όσο το δυνατόν περισσότερων μαθητών σε αυτήν και να εμπλουτιστούν οι μαθησιακές διαδικασίες.

Κείμενο 2

Πολιτιστικός τουρισμός: Χαμένη ευκαιρία ή νέα ευκαιρία;

Απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) από άρθρο της οικονομολόγου Αθηνάς Χατζηπέτρου στην εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (29.07.2019): <https://www.kathimerini.gr/society/1035722>.

Πολύ μελάνι έχει χυθεί και ακόμη περισσότερες είναι οι εξαγγελίες αναφορικά με το «Αναπτυξιακό κεφάλαιο» του Πολιτισμού και της «χαμένης» ευκαιρίας του πολιτιστικού τουρισμού. Η ευκαιρία δεν είναι χαμένη, είναι μπροστά μας, αρκεί να δράσουμε αναγνωρίζοντας τις διεθνείς τάσεις και υλοποιώντας άμεσα βέλτιστες πρακτικές. Διεθνώς, η ανάπτυξη του τουρισμού επιδεικνύει μεγάλη ανθεκτικότητα έναντι της παγκόσμιας γεωπολιτικής αβεβαιότητας και της οικονομικής αστάθειας με προβλέψεις 1,8 δισ. διεθνών τουριστών μέχρι το 2030. Στην Ελλάδα ο τουρισμός έχει πολύ έντονη εποχικότητα Ιούνιο-Σεπτέμβριο και, ενώ έχει σχεδόν διπλασιαστεί την προηγούμενη δεκαετία ο αριθμός τουριστών, το έσοδο έχει εμφανή υστέρηση, με βασικότερη αιτία τη διάρκεια παραμονής. Πρέπει, επομένως, να εστιάσουμε στην άμβλυνση της εποχικότητας και στην αύξηση των εσόδων μέσω της διεύρυνσης της παραμονής στον προορισμό. Να συμπληρώσουμε το brand name της «Sea and Sun», μετατρέποντάς την σε προορισμό «Sea, Sun and Culture».

Με δεδομένο ότι όλοι οι τουριστικοί προορισμοί στη χώρα μας έχουν σε κοντινή απόσταση αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο, είναι αναγκαίο να δώσουμε προτεραιότητα στην προβολή των μνημείων χαμηλής επισκεψιμότητας. Δεν θα έχουμε ιδιαίτερο όφελος από την αύξηση των επισκεπτών στην Ακρόπολη. Μάλλον κίνδυνο διατρέχουμε από το «overcrowding¹».

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ειδική μορφή τουρισμού με ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα την «Αυθεντικότητα» και «Μοναδικότητα» του κάθε χώρου. Οφείλουμε να αναδείξουμε ότι η πολιτιστική μας κληρονομιά, ως αναφορά στις αξίες του παρελθόντος, συνεχίζεται και συνυπάρχει αρμονικά με τις σύγχρονες αξίες της εποχής μας.

Κείμενο 3

Να ταξιδέψω;

Απόσπασμα από το ομότιτλο πεζό κείμενο του Πορτογάλου ποιητή και συγγραφέα Φερνάντο Πεσσόα (1888-1935) από «Το βιβλίο της Ανησυχίας» (εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, μτφρ. Άν. Σπυράκου).

1 Υπερπλήρωση

Να ταξιδέψω; Για να ταξιδέψω φτάνει να υπάρχω: πηγαίνω από μέρα σε μέρα, σαν από σταθμό σε σταθμό στο σιδηρόδρομο του κορμιού μου ή του πεπρωμένου μου, σκυμμένος πάνω από τους δρόμους και τις πλατείες, πάνω από τα πρόσωπα και τις χειρονομίες, πάντα ίδια και πάντα διαφορετικά, όπως τελικά είναι και τα τοπία. Εάν φαντάζομαι, βλέπω. Τι παραπάνω κάνω ταξιδεύοντας; Μόνο μια αδυναμία ακραία της φαντασίας δικαιολογεί τη μετακίνηση σαν μέσο πλήρωσης των αισθήσεων. «Κάθε δρόμος, μέχρι κι αυτός ο δρόμος του Έντεπφουλ, θα σε οδηγήσει στην άκρη του κόσμου». Αλλά η άκρη του κόσμου, από τότε που ο κόσμος εξαντλήθηκε όταν τον φέραμε όλον βόλτα, είναι το ίδιο το Έντεπφουλ απ' όπου έφυγες. Στην πραγματικότητα η άκρη του κόσμου, όπως και η αρχή του, είναι η προσωπική μας σύλληψη του κόσμου. Μέσα μας είναι που τα τοπία έχουν τοπίο. Γι' αυτό, όταν τα φαντάζομαι, τα δημιουργώ. Αν τα δημιουργώ, υπάρχουν και, εφόσον υπάρχουν, τα βλέπω όπως βλέπω και τ' άλλα. Γιατί να ταξιδέψω; Στη Μαδρίτη, στο Βερολίνο, στην Περσία, στην Κίνα, στον καθένα από τους δύο Πόλους, πού αλλού θα βρισκόμουν παρά μέσα σε μένα τον ίδιο, με τη δική μου ιδιαιτερότητα και το δικό μου τρόπο να αισθάνομαι. Η ζωή είναι αυτό που εμείς την κάνουμε να είναι. Τα ταξίδια είναι οι ταξιδιώτες. Αυτό που βλέπουμε δεν είναι αυτό που βλέπουμε, είναι αυτό που είμαστε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να εξηγήσεις, αξιοποιώντας στοιχεία του Κειμένου 2, πώς αντιλαμβάνεσαι την έννοια του πολιτιστικού τουρισμού σε 60 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Να δώσεις έναν πλαγιότιτλο που να αποτυπώνει τη νοηματική σχέση μεταξύ των δύο πρώτων παραγράφων του Κειμένου 1. (μονάδες 4)

β. Ποια θέση διατυπώνει η συντάκτρια του Κειμένου 2 στη δεύτερη παράγραφο και με ποιο επιχείρημα την ενισχύει; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

«Για πολλές δεκαετίες, η «πολιτιστική κληρονομιά» ήταν συνυφασμένη με τα μνημεία, τα μουσεία και την αρχαιολογία. Η σχέση μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και εκπαίδευσης εξαντλούταν συνήθως σε παθητικές επισκέψεις σε μνημεία ή μουσεία και περιοριζόταν στην παρατήρηση ιστορικών μνημείων και αντικειμένων. Πολύ συχνά περιλάμβανε ξεναγήσεις που επικεντρώνονταν στη χρονολογική διαδοχή γεγονότων που ουδεμία σχέση είχαν με τις εμπειρίες ζωής των μαθητών.»

Να μεταγράψεις το παραπάνω χωρίο του Κειμένου 1 αλλάζοντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με ισοδύναμες νοηματικά λέξεις ή φράσεις, προκειμένου το ύφος λόγου να γίνει πιο απλό.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 3 ο αφηγητής εκφράζει τη δική του οπτική για το ταξίδι. Ποια είναι αυτή και πώς αποτυπώνεται εκφραστικά; Να διατυπώσεις την προσωπική σου συμφωνία ή διαφωνία με αυτή την οπτική. Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Τα νέα δικαιώματα της ψηφιακής πολιτειότητας

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από επιστημονικό άρθρο του Francisco Javier Moreno Gálvez, Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης Κάρλος ΙΙΙ (σε μετάφραση Μαριλίας Τίλλη). Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Κυβερνοακτιβισμός, Ψηφιακή Πολιτειότητα και Νέα Αστικά Κινήματα».

Σε έναν κόσμο όπου η πληροφορία είναι δύναμη και οι νέες τεχνολογίες καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό με τι και με ποιον ερχόμαστε σε επαφή, ο ψηφιακός αποκλεισμός, η πρακτική/ υλική αδυναμία πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες ή η γνωσιακή αδυναμία χρήσης τους, οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό. Ακολουθώντας τον Bustamante Donas¹, θα μπορούσαμε να ορίσουμε την έννοια της ψηφιακής συμπερίληψης με βάση τρεις κύριες κατευθύνσεις. Αρχικά, ως διεύρυνση της έννοιας της πολιτειότητας², υπό την έννοια της δυνατότητας επικοινωνίας με τη διοίκηση μέσω των νέων τεχνολογιών και τη δημιουργία νέων μορφών κοινωνικής ιδιοποίησης³ της τεχνολογίας. Δεύτερον, από κοινωνικοοικονομικής άποψης, ως μια προσπάθεια καταπολέμησης του ψηφιακού αποκλεισμού ομάδων παραδοσιακά αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας, μέσω της προώθησης πολιτικών επαγγελματικής κατάρτισης. Τρίτον, ως ένα σύνολο πολιτικών εκπαίδευσης των πολιτών, με στόχο τη δημιουργία μιας συλλογικής νοημοσύνης που διασφαλίζει την αυτόνομη συμπερίληψη της κάθε χώρας σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο.

Υπό αυτή την έννοια, εφόσον ο ψηφιακός αποκλεισμός (η αδυναμία πρόσβασης ή η έλλειψη γνώσεων σχετικά με τη χρήση των νέων τεχνολογιών) συνεπάγεται τον κοινωνικό αποκλεισμό, η πλήρης άσκηση της πολιτειότητας μπορεί να διασφαλιστεί μόνο μέσω πολιτικών ψηφιακής συμπερίληψης και κατάρτισης των πολιτών, ώστε να είναι σε θέση να απολαύσουν τις δυνατότητες προσωπικής ολοκλήρωσης που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες.

Έτσι λοιπόν, η κοινωνική ιδιοποίηση των νέων τεχνολογιών αποκτά κεντρικό

¹ Bustamante Donas: καθηγητής πολιτικής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης

² πολιτειότητα : η ιδιότητα του να είναι κανείς πολίτης

³ ιδιοποίηση : οικειοποίηση, η ενέργεια του ιδιοποιούμαι, δηλαδή κάνω κάτι δικό μου.

ρόλο για το δικαίωμα στην επικοινωνία. Εφόσον η πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες απαιτεί ψηφιακούς πόρους και υποδομές, και εφόσον η χρήση τους απαιτεί από το κάθε άτομο ή κοινότητα να διαθέτει ψηφιακές δεξιότητες και πολιτισμικό κεφάλαιο, ώστε να μπορέσει να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες της τεχνολογίας, η ιδιοποίηση επιφέρει μια πολιτισμική μεταμόρφωση του ατόμου-που εξατομικεύει τις τεχνολογίες και επηρεάζεται από αυτές μέσω της ιδιοποίησης,-αλλά και του περιβάλλοντός του. Εντούτοις, τόσο το δικαίωμα στην επικοινωνία όσο και η κοινωνική ιδιοποίηση των νέων τεχνολογιών εξαρτώνται και από την έκφραση άλλων δικαιωμάτων οικονομικής και πολιτικής φύσης, με τα οποία έχουν μια αναπόφευκτη σχέση. Η μελέτη της ανισότητας των τάξεων ως θεμελιώδης παράγοντας για την κατανομή, την πρόσβαση και την ικανότητα παραγωγής πληροφοριών έχει αποτελέσει ιστορική διεκδίκηση της πολιτικής οικονομίας της πληροφόρησης. Κατά συνέπεια, ανάλογα με τη θέση στην οποία βρίσκεται ο καθένας, μπορεί να βρεθεί στην πλευρά είτε των νικητών είτε των ηττημένων της πληροφοριακής επανάστασης.

Κείμενο 2

Νέες μορφές συμμετοχικού Διαδικτύου

Το κείμενο είναι απόσπασμα από διπλωματική εργασία της Σταυρούλας Αβράμη με θέμα «Το Δικαίωμα της έκφρασης στο Διαδίκτυο και οι περιορισμοί του» στο πλαίσιο των σπουδών της στη Νομική σχολή του ΑΠΘ.

Η ευρεία ανάπτυξη του Διαδικτύου και η απήχυσή του έφερε στο τεχνολογικό προσκήνιο νέες μορφές συμμετοχικού Διαδικτύου, όπου οι χρήστες, δεν περιορίζονται σε μια απλή χρήση των διαδικτυακών υπηρεσιών, αλλά αντίθετα λαμβάνουν μέρος στην διαμόρφωση του περιεχομένου τους. Η δημοσίευση πληροφοριών, προσωπικών απόψεων και σχολίων, εικόνων, αλλά και η άμεση χωρίς λογοκρισία επικοινωνία μεταξύ των χρηστών είναι οι βασικοί λόγοι της εντυπωσιακής ανάπτυξης νέων μορφών ηλεκτρονικής επικοινωνίας, όπως είναι τα ιστολόγια (blogs) και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Σχετικά με τις διαπιστωμένες λειτουργίες των κοινωνικών αυτών δικτύων που λειτουργούν στο Διαδίκτυο, θα έλεγε κανείς ότι εντάσσονται η προώθηση συμφερόντων ομάδων, η διάδοση πληροφοριών, η δημιουργία τάσεων μόδας, η μετάδοση ιδεών, αντιλήψεων και συναισθημάτων, αλλά ακόμη και η μεταβολή προτιμήσεων ψηφοφόρων σε εκλογικές αναμετρήσεις. Μια πλοήγηση στο σημερινό Διαδίκτυο αποκαλύπτει ένα ολόκληρο «οικοσύστημα» αποτελούμενο από ψηφιακές γειτονιές και εικονικές

κοινότητες, cyber-salons και cyber-commons, τεχνολογικώς δημιουργημένα πεδία λόγου και δράσης, στα οποία διαρκώς και περισσότεροι άνθρωποι αποφασίζουν να συμμετάσχουν, ώστε να σχηματισθεί μια διαδικτυακή παρέα.

Ο Ιστός 2.0 περιλαμβάνει ουσιαστικά όλες εκείνες τις διαδραστικές διαδικτυακές εφαρμογές που προωθούν τη διαμοίραση πληροφοριών, την παραγωγή περιεχομένου από τους χρήστες και τη συμμετοχικότητα και συνεργατικότητα σε επίπεδο ανταλλαγής πληροφοριών και περιεχομένου.

Κείμενο 3

[Η συνέχεια...]

Το απόσπασμα από το έργο του Γιώργου Παναγιωτίδη (1965 -) «Ισος Ιησούς», εκδόσεις Γαβριηλίδης – Βακχικόν.

Ο Αίμων επανέλαβε την ερώτηση.

-Τι είναι ο κόσμος που ζούμε, Αντιγόνη;

-Ο κόσμος; Το σκηνικό του θεάτρου που πρωταγωνιστούμε, απάντησε για πολλοστή φορά εκείνη, τραβώντας προς τα επάνω το δεξί της μάγουλο και τρεμοπαίζοντας ένα συνωμοτικό μειδίαμα για λίγο.

-Κι ο Θεός, Αντιγόνη; Υπάρχει ο Θεός;

-Βεβαίως και υπάρχει καλέ μου, είναι ο νεκρός μας πατέρας, είπε η Αντιγόνη γελώντας δυνατά αυτήν τη φορά, τόσο που κάποια σκυλιά, κάπου μακριά, αλύχτησαν ανήσυχα και κάποια πουλιά τρόμαξαν και πέταξαν μακριά τους.

-Κι ο Φοίβος, ο γιος μας, τι είναι για εμάς ο Φοίβος;

-Τα μυαλά μας ενωμένα σ' ένα μυαλό, τα κύτταρά μας ενωμένα σ' ένα σώμα.

-Ναι, το παιδί μας είναι μία κιβωτός που θα μας μεταφέρει στον χρόνο λίγο πιο πέρα, που θα κρατήσει ζωντανό λίγο περισσότερο, κάτι από τα μυαλά μας, κάτι από τα κύτταρά μας, λίγο περισσότερο από το σημείο του χρόνου που θα τερματίσουμε εμείς.

-Αίμων, εάν δεν υπάρχω εγώ τότε δεν θα υπάρχει τίποτα. Ο ίδιος μου ο γιος δεν θα έχει απολύτως καμία σημασία για εμένα, δεν θα υπάρχει γιατί δεν θα υπάρχω εγώ.

-Σκέψου, αν μπορούσαμε να φτιάχναμε έναν υπέρ-υπολογιστή που να επεξεργάζεται με ανυπολόγιστη ισχύ ό,τι βλέπεις και ό,τι σε βλέπει, όσα οσφραίνεσαι και όσα σε οσφραίνονται, όσα γεύεσαι και όσα σε γεύονται, ό,τι ακούς και ό,τι σε ακούει, ό,τι αγγίζεις και ό,τι σε αγγίζει. Αν μπορούσαμε να φτιάχναμε έναν υπέρ-υπολογιστή που να πλημμυρίζει από τις αισθήσεις σου και να τις μεταφέρει και να τις φορτώνει στη μνήμη του, που όσο ζεις να γίνεται εσύ. Τότε ίσως και να ήταν σαν να υπάρχουν δύο

φορές, σαν να είσαι ένα ανθρώπινο μυαλό αγκιστρωμένο στο μυαλό ενός υπολογιστή, ένα ανθρώπινο μυαλό φορτωμένο στην απέραντη μνήμη του. Και όταν θα μιλάει εκείνος και όταν μου μιλάει εκείνος, ίσως είναι σαν να μιλάς εσύ, σαν να ακούω εσένα για πάντα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Σε 50-60 λέξεις να αποδώσεις τις νέες μορφές συμμετοχικού διαδικτύου στις οποίες αναφέρεται το Κείμενο 2.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο εξασφαλίζεται η αλληλουχία των νοημάτων στις τρεις παραγράφους του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποια είναι η πρόθεση της συντάκτριας του Κειμένου 2; (μονάδες 4) Να καταγράψεις δύο (2) γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει το στόχο της. (μονάδες 6).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποιες φιλοσοφικές ανησυχίες εκφράζουν τα πρόσωπα του αποσπάσματος και πώς αυτές αισθητοποιούνται στο κείμενο; (τρεις αναφορές σε σχετικούς κειμενικούς δείκτες κρίνονται επαρκείς). Ποια είναι η γνώμη σου για τις δυνατότητες του υπέρ-υπολογιστή, όπως αναφέρονται στο απόσπασμα; Η έκταση του ερμηνευτικού σχολίου σου να είναι 150 -200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η ψυχολογία της αναμονής στην ουρά

Το κείμενο είναι δημοσιευμένο στο ιστότοπο [psychology now.gr](http://psychology.now.gr) στις 20/12/2016.

Πριν από μερικά χρόνια, οι υπεύθυνοι στο αεροδρόμιο του Χιούστον των ΗΠΑ, αντιμετώπισαν ένα ανησυχητικό ζήτημα που αφορούσε στην εξυπηρέτηση των επιβατών. Οι επιβάτες είχαν υποβάλει έναν υπέρμετρο αριθμό καταγγελιών σχετικά με τις μεγάλες αναμονές στο χώρο παραλαβής αποσκευών. Στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις καταγγελίες, οι υπεύθυνοι του αεροδρομίου αύξησαν τον αριθμό των αχθοφόρων που εργάζονταν σε αυτή την βάρδια. Το σχέδιο λειτούργησε: ο μέσος όρος αναμονής μειώθηκε στα οκτώ λεπτά, που ήταν μέσα στο χρονοδιάγραμμα της εταιρίας. Όμως, οι καταγγελίες συνεχίστηκαν. Μπερδεμένοι, οι υπεύθυνοι του αεροδρομίου προέβησαν σε μια πιο προσεκτική επιτόπια ανάλυση. Βρήκαν ότι οι επιβάτες χρειάστηκαν ένα λεπτό με τα πόδια, για να φτάσουν από τις πύλες άφιξής τους στις αποσκευές τους και επτά λεπτά, για να τις παραλάβουν. Περίπου το 88% του χρόνου τους, με άλλα λόγια, δαπανήθηκε στην αναμονή των αποσκευών τους. Έτσι, οι υπεύθυνοι του αεροδρομίου αποφάσισαν να εφαρμόσουν μια νέα προσέγγιση: αντί για τη μείωση του χρόνου αναμονής, μετακίνησαν τις πύλες άφιξης μακριά από τον κεντρικό τερματικό σταθμό και τις δρομολογημένες αποσκευές, στον πιο μακρινό ιμάντα αποσκευών. Οι επιβάτες έπρεπε τώρα να περπατήσουν έξι φορές περισσότερο χρόνο, για να πάρουν τις τσάντες τους. Οι καταγγελίες έπεσαν σχεδόν στο μηδέν.

Αυτή η ιστορία παραπέμπει σε μια γενική αρχή: η εμπειρία της αναμονής, είτε για τις αποσκευές ή για είδη παντοπωλείου, ορίζεται μόνο εν μέρει από το αντικειμενικό μέγεθος της αναμονής. «Συχνά, η ψυχολογία της αναμονής στην ουρά είναι πιο σημαντική από τα στατιστικά στοιχεία της ίδιας της αναμονής», σημειώνει ο ερευνητής επιχειρήσεων του M.I.T. Richard Larson. Ο χρόνος που καταναλώνεται (όταν δηλαδή οι επιβάτες πηγαίνουν με τα πόδια προς την παραλαβή αποσκευών), προσλαμβάνεται ως μικρότερος από τον «νεκρό» χρόνο (να περιμένει κανείς στον ιμάντα αποσκευών). Μια έρευνα που έχει γίνει σχετικά με την αναμονή στην ουρά έχει δείξει ότι, κατά μέσο όρο, οι άνθρωποι υπερεκτιμούν το πόση ώρα περίμεναν σε μια ουρά κατά περίπου 36%.

Η αγγαρεία του «νεκρού» χρόνου αντιπροσωπεύει επίσης σε μεγάλο βαθμό τη δημοτικότητα της παρορμητικής αγοράς, η οποία αποφέρει κέρδος στα σούπερ μάρκετ περίπου 5,5 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως. Οι εφημερίδες και τα πακέτα με τσίχλες προσφέρουν ανακούφιση από την αγωνία της αναμονής. Αυτό είναι ένα ισχυρό τέχνασμα, επειδή οι αναμνήσεις που έχουμε, όταν περιμένουμε στην ουρά, επηρεάζονται έντονα από τις τελευταίες στιγμές, σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από τον Ziv Carmon, καθηγητή μάρκετινγκ και τον συμπεριφορικό οικονομολόγο Daniel Kahneman. Όταν μια μακρά αναμονή τελειώνει με μια ευτυχισμένη στιγμή- για παράδειγμα όταν η γραμμή αναμονής προχωρά πιο γρήγορα - έχουμε την τάση να τη θυμόμαστε θετικά, ακόμη και αν αισθανόμασταν άσχημα το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου. Αντίθετα, αν τα αρνητικά συναισθήματα κυριαρχούν στα τελευταία λεπτά, ο αναδρομικός έλεγχος της διαδικασίας, θα μας προκαλέσει δυσφορία, ακόμη και αν η εμπειρία στο σύνολό της ήταν σχετικά ανώδυνη.

Οι Αμερικανοί ξοδεύουν περίπου 37 δισεκατομμύρια ώρες κάθε χρόνο περιμένοντας στην ουρά. Το κυρίαρχο κόστος της αναμονής είναι συναισθηματικό: άγχος, πλήξη και αίσθηση γκρίνιας ότι η ζωή κάποιου σιγά σιγά εξαφανίζεται. Το τελευταίο πράγμα που θέλουμε να κάνουμε, είναι να σπαταλάμε τον λιγοστό ελεύθερο χρόνο μας σε ουρές. Ποτέ δεν θα εξαλείψουμε τις ουρές εντελώς, αλλά μια καλύτερη κατανόηση της ψυχολογίας της αναμονής, μπορεί να βοηθήσει να κάνει τις αναπόφευκτες καθυστερήσεις που εισέρχονται στην καθημερινή μας ζωή λίγο πιο υποφερτές. Και αν όλα τα άλλα αποτύχουν, πάρτε μαζί σας ένα βιβλίο.

Κείμενο 2

Περιμένοντας

Το κείμενο του Νίκου Δήμου δημοσιεύτηκε στις 5 /12/ 2021 στην εφημερίδα Το Βήμα.

Παρασυρμένος από την καταιγίδα των προσφορών της «Μαύρης Παρασκευής» αγόρασα, σε σπουδαία τιμή, ένα τεχνολογικό μικρό επίτευγμα. Αλίμονο! Όταν το πήγα σπίτι και το έβαλα στην πρίζα, βρήκα ότι δεν δούλευε. Καθόλου.

Θυμήθηκα την παλιά παροιμία «η φτήνια τρώει τον παρά» και αποφάσισα να απευθυνθώ στο τμήμα «σέρβις» του καταστήματος και να ρωτήσω μήπως κάνω κάτι λάθος και φταίω εγώ για το πρόβλημα. Βρήκα το τηλέφωνό του και, όπως άλλωστε περίμενα, μου απάντησε μηχανική φωνή. Μετά από διευκρινίσεις που έδωσα για το πρόβλημά μου, δήλωσε ότι θα με συνδέσει με το αρμόδιο τμήμα και ότι η αναμονή θα διαρκέσει «πάνω από πέντε λεπτά». Όταν τα πέντε λεπτά έφτασαν να γίνουν τρία τέταρτα, έκλεισα το

τηλέφωνο. Ξανακάλεσα, η διαδικασία επανελήφθη. Τότε κατάλαβα ότι το «πάνω από πέντε λεπτά» είναι μια πονηρή δήλωση: Πάνω από πέντε λεπτά κρατάει και ένας αιώνας...

Καθηλωμένος στο ακουστικό, άρχισα να σκέπτομαι πόσο χρόνο από την ζωή μου έχω περάσει περιμένοντας. Ένα πρόχειρο άθροισμα των τελευταίων μόνο περιπτώσεων μου, έφερε ζαλάδα. Υπάρχουν όλων των ειδών τα τηλέφωνα με κάθε είδους αναμονές. Υπάρχουν αυτά που σε διδάσκουν κλασική μουσική. Υπάρχουν τα άλλα που είναι γεμάτα διαφημίσεις της εταιρίας στην οποία τηλεφώνησες. Και – αθάνατη Ελλάδα – υπάρχουν εκείνα που δεν απαντάνε ποτέ.

Μία ολόκληρη ζωή κλείνει μέσα του αυτό το «περιμένοντας». Είτε είναι στο ακουστικό, είτε στο δρόμο, είτε στην ουρά. Από την εποχή της Κατοχής που με έστελνε η μάνα μου να πάρω το πακέτο της βοήθειας (και πόσες φορές περίμενα τζάμπα γιατί είχαν τελειώσει) μέχρι τα πρώτα μου ραντεβού, που είχαν μεγάλο συντελεστή αβεβαιότητας. (Με παρέμβαση γονιού μερικές φορές το κορίτσι δεν ερχόταν καθόλου – και δεν υπήρχαν τότε κινητά!) Περιμένοντας στο νοσοκομείο την έκβαση μιας μεγάλης εγχείρησης. Περιμένοντας στην τράπεζα, στην εφορία, στο δικαστήριο. Άλλες φορές με αγωνία... άλλες με αγανάκτηση, άλλες με σκέτη υπομονή.

Τα τελευταία χρόνια: περιμένοντας στο τηλέφωνο με τις ώρες για να συνεννοηθείς με μία εταιρία κινητής τηλεφωνίας. Αυτές οι εταιρίες λόγω αντικειμένου φαίνεται πως αγαπούν τα τηλέφωνα και καλλιεργούν την μακροχρόνια χρήση τους. Τι σας νοιάζει, μου είπε μία υπάλληλος, αφού δεν πληρώνετε την αναμονή; Μα κι ο χρόνος κοστίζει, κυρία μου. «Ο χρόνος είναι χρήμα!» λένε οι Αγγλοσάξονες. Δεν είμαι αργόσχολος. Έχω ένα σωρό πράγματα να κάνω. Θα έπρεπε κάπου να χρεώνεται και να πληρώνεται η καθυστέρηση.

Περιμένοντας... μία ζωή... την ίδια την ζωή. Ναι, τα κενά διαστήματα της ζωής είναι χρυσάφι που ουδέποτε εξαργυρώνονται. Αν στον τελικό απολογισμό μιας ζωής τα κενά αναμονής καταλαμβάνουν το ένα τέταρτο – αυτός ο άνθρωπος έζησε 25% λιγότερο! Και όταν φθάσεις κάποτε να περιμένεις το τέλος... τότε έχεις την τραγωδία του κενού. Δεν είσαι πια δραστήριος, δεν είσαι πια ζωντανός και περιμένεις τι; Την οριστική λήξη. Στην τρίτη ηλικία σέρνεσαι πια περιμένοντας... όχι να γίνει κάτι. Αλλά να γίνεις τίποτα.

Κείμενο 3

Χρονοκύκλωμα

Το κείμενο του Κλείτου Κύρου είναι δημοσιευμένο στο Εν όλω συγκομιδή 1943-1997 (συγκεντρωτική έκδοση), εκδ. Άγρα, Αθήνα, 1997.

Τη μέρα που ανακαλύφτηκε ο χρόνος οι άνθρωποι
κούρδισαν τα ρολόγια κι άρχισαν να τον κυνηγούν.
Κι αποτιμήθηκε σε ψήγματα καταστροφής κι απόχτησε αξία
μυθικών πτηνών και χάθηκε απ' τον κόσμο η άνεση κι ο δισταγμός
και κανένας δεν εξουσίαζε το προσκεφάλι του
και δεν υπήρχε έστω και λίγος χρόνος για χαρά ή για λύπηση.
Μόνο σαν τροχοπεδούσε ο Μέγας Χρονοκράτορας έτρεχες να
φωλιάσεις στη μασχάλη του να κλείσεις τα μάτια και να μεταμφιεστείς.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 2 (μονάδες 5) και ποια θέση διατυπώνει ο συντάκτης του επ' αυτού (μονάδες 5); Θεωρείς την αφήγηση που επιλέγει επιτυχημένο τρόπο να αποδώσει τις σκέψεις του και γιατί (μονάδες 5); (60-70 λέξεις)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

- α. Να σε απασχολήσει τεκμηριωμένα αν η πρώτη παράγραφος στο Κείμενο 1 είναι και η προλογική (μονάδες 6)
- β. Σε ποια βάση συνδέονται νοηματικά η 4^η και η 5^η παράγραφος του Κειμένου 2 (μονάδες 4);

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Στα Κείμενα 1 και 2 παρατηρείται απλό λεξιλόγιο, το οποίο σε αρκετές περιπτώσεις αγγίζει τα όρια του προφορικού λόγου. Να γράψεις πέντε παραδείγματα, δύο από το Κείμενο 1 και τρία από το Κείμενο 2.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να περιγράψεις και να ερμηνεύσεις τη σχέση του σύγχρονου ανθρώπου με τον χρόνο, όπως αυτή παρουσιάζεται στο Κείμενο 3, παραθέτοντας τρία εκφραστικά μέσα που την αποτυπώνουν. Ποια είναι η δική σου εμπειρία από τη σχέση σου με τον χρόνο; Σε ποιον βαθμό ταυτίζεται ή διαφοροποιείται με την αντίστοιχη εμπειρία του ποιητικού υποκειμένου; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 150-200 λέξεις.

Κείμενο 1

Σχολική βία και σχολικός εκφοβισμός

Το κείμενο (απόσπασμα) είναι της Μαρίνας Μόσχα, (Ινστιτούτο ψυχικής και σεξουαλικής υγείας)

Πηγή: mydoctors.gr/epistimonikaarthra/item/1581-sxoliki-bia-kai-sxolikosekfobismos.

Η σχολική βία ή school bullying όπως λέγεται, είναι ένα φαινόμενο που δεν εμφανίστηκε ξαφνικά σε όλον τον πλανήτη. Ανέκαθεν υπήρχε στα σχολεία, ανέκαθεν υπήρχαν οι νταήδες ή οι «εξωσχολικοί» που παρενοχλούσαν παιδιά και εφήβους. Τα τελευταία χρόνια όμως φαίνεται ότι υπάρχει αύξηση στην ενημέρωση, στην ευαισθητοποίηση και στην αποτροπή από τέτοιου είδους καταστάσεις, καθώς έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα δικαιώματα του παιδιού και του εφήβου, αλλά και στις επιδράσεις που αφήνουν στις διαπροσωπικές του σχέσεις και γενικότερα στον ψυχικό του κόσμο.

Η προσπάθεια επιβολής του πιο ισχυρού στον πιο αδύναμο μπορεί να είναι ο κανόνας της φύσης, όπως λέμε «το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό», αλλά σε εμάς τους ανθρώπους αυτό που μας ξεχωρίζει από τα ζώα είναι ο εγκέφαλος και η ικανότητα να μπορούμε να σκεφτούμε, να αισθανθούμε, αλλά και να συναισθανθούμε, να ακολουθούμε αυτό που η λογική μας λέει και το συναίσθημα μας υπαγορεύει. Ο κανόνας της φύσης είναι διαφορετικός. [...]

Συνήθως παρατηρούμε ότι θύματα του σχολικού εκφοβισμού πέφτουν παιδιά ή και έφηβοι που δεν μπορούν να προστατέψουν τον εαυτό τους, επειδή είναι πιο αδύναμα σωματικά ή ψυχολογικά. Πρόκειται δηλαδή για παιδιά πιο ευαίσθητα, με χαμηλούς τόνους, χαμηλή αυτοεκτίμηση, εσωστρέφεια, ανασφάλεια, όπου θεωρούν ότι η αδυναμία είναι το στοιχείο που τα χαρακτηρίζει και πως δεν μπορούν να αντιδράσουν. Μπορεί να προέρχονται από περιβάλλον αυταρχικό ή υπερπροστατευτικό, που δεν τους έχει δώσει πρωτοβουλίες και ευθύνες, για να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν ως προσωπικότητες, οικογενειακό περιβάλλον που δεν έχει ενισχύσει την έκφραση, όχι μόνο του λόγου, αλλά και του συναισθήματος, χωρίς όμως να είναι αυτός ο κανόνας. Επίσης, σε αυτή την κατηγορία μπορούν να ανήκουν παιδιά που προέρχονται από άλλη χώρα, έχουν άλλη θρησκεία, που, πιο απλά, διαφέρουν! [...]

Ο θύτης είναι συνήθως πιο ισχυρός, μπορεί να υπερέχει σωματικά ή και μυϊκά, αντιδραστικός, θέλει να ξεχωρίζει, αλλά με λανθασμένο τρόπο, προσπαθεί να επιβεβαιωθεί μέσα από τις πράξεις επιβολής και ταπείνωσης του θέματος. Έρευνες έχουν δείξει ότι ο

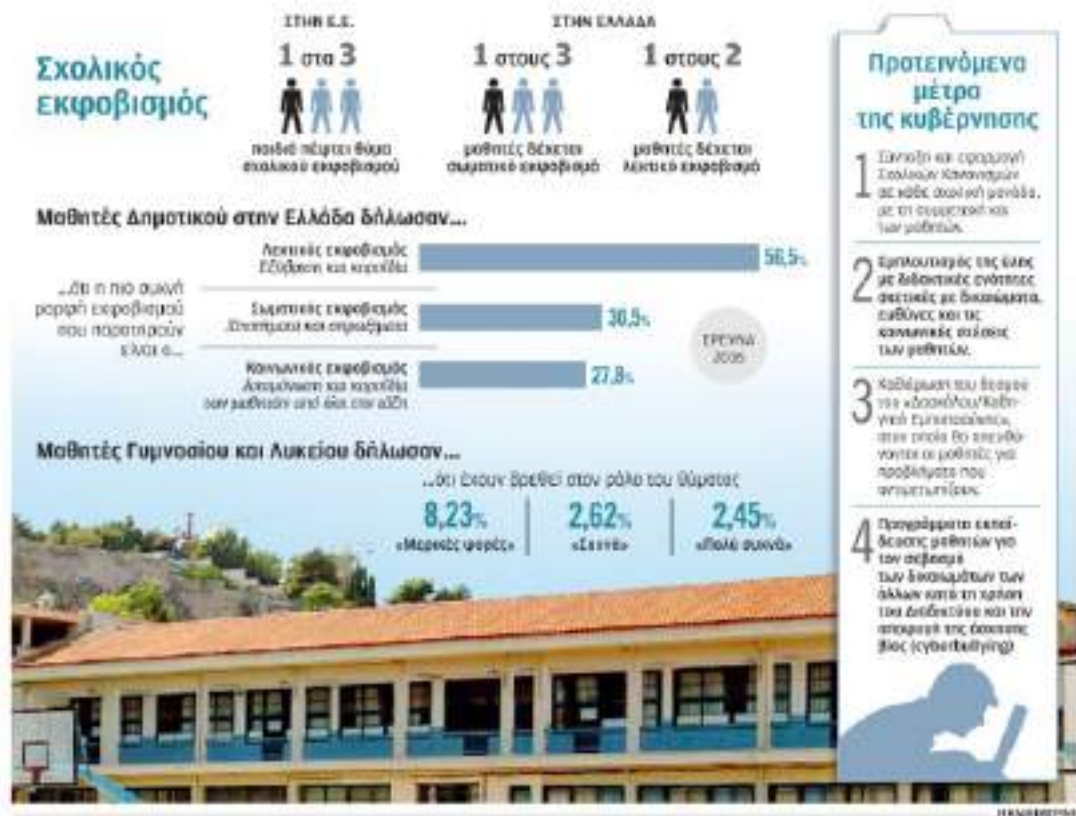
θύτης προέρχεται συχνά από οικογένεια, όπου η βία σωματική, λεκτική ή ακόμη και συναισθηματική είναι παρούσα. Πρόκειται δηλαδή για ένα κακοποιητικό περιβάλλον, όπου τα μέλη της οικογένειας αναπαραγάγουν αυτό που γίνεται και στα ίδια ή αυτά που μαθαίνουν ως τρόπους συμπεριφοράς. Επιπλέον, ο θύτης θεωρεί «μαγκιά» και ανωτερότητα, αίσθηση εξουσίας τη διαφορετική αυτή συμπεριφορά που του δίνει ευχαρίστηση, καθώς νιώθει ότι καταξιώνεται στα μάτια των συμμαθητών του, χωρίς βέβαια να μπορεί να αντιληφθεί το παράλογο της κατάστασης, καθώς «μαγκιά» δεν είναι η επιβολή στον αδύναμο, εφόσον δεν μπορεί εκείνος να υπερασπιστεί τον εαυτό του.[...]

Έρευνες έχουν δείξει μάλιστα ότι οι θύτες μπορεί στο μέλλον να υιοθετήσουν τέτοιου είδους παραβατικές συμπεριφορές και ως ενήλικες, με αποτέλεσμα να μην αποκτήσουν ποτέ μια υγιή ψυχοκοινωνική ζωή, αλλά αντίθετα να εισπράττουν τις καταστροφικές συνέπειες της παραβατικότητάς τους που πλέον θα τους έχει γίνει τρόπος ζωής.

Κείμενο 2

Πληροφοριογράφημα

Το κείμενο είναι δημοσιευμένο στην Καθημερινή στις 14/02/2020.



Κείμενο 3

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Στέλιου Ξεφλούδα «Ο Δον Κιχώτης στον παράδεισο», εκδ. Δίφρος, Αθήνα: 1975.

Βρίσκονται στην αρχή της πολιτείας¹. Τα σπίτια χαμηλά, πολύχρωμα, διάφανα, δεν κρύβουν το εσωτερικό τους ούτε εμποδίζουν την είσοδο. Το μπετόν, το σίδερο, η πέτρα, το ξύλο που ασφαλίζουν και τις μέρες και τις νύχτες στις πολυώροφες οικοδομές είναι ανύπαρκτα. Μεγάλες συνθέσεις φανταστικές, ζωγραφισμένες με απαλά χρώματα, για να ξεκουράζουν τα μάτια και να ευφραίνουν την ψυχή σκεπάζουν τις προσόψεις. Οι πόρτες και τα παράθυρα έχουν μόνο τα πλαίσιά τους, μπαίνει πάντα ελεύθερα ο ήλιος, η δροσιά, οι ατέλειωτες ευωδιές των λουλουδιών, τα κελαηδήματα των πουλιών, το κελάρυσμα των ρυακιών, η υγρή συμφωνία απ' τις αμέτρητες κρήνες. Ούτε όροφοι, ονόματα δρόμων, αριθμοί, θυρωροί, ανεγκυστήρες, κουδούνια, τηλέφωνα, ραδιόφωνα, κλιματισμός, σκυλιά, γάτες.

- Αφέντη, λέγει ο Σάντσος², να τόπος για κλέφτες. Αν μπορούσαν απ' της γης ν' ανεβούν ως εδώ θα γινόταν σκοτωμός ποιος να πρωτοφτάσει για το ξάφρισμα. Στη Μάντσα

¹ Εννοεί τον Παράδεισο

² Ο υπηρέτης και συνοδοιπόρος του Δον Κιχώτη.

διπλοκλειδώνανε τις πόρτες και μανταλώνανε τα παράθυρα, οι χωροφυλάκοι μας προστάτευαν, απ' τους κακοποιούς κι' όμως κάθε νύχτα γινόταν και καμιά ληστεία, ακόμα σπάνια βέβαια, και κανένας φόνος. Εδώ είναι πάντα η μέρα κι' ο ήλιος μέσα στα σπίτια οι τοίχοι είναι διάφανοι γιατί, φαίνεται, ότι κανείς δεν έχει να φοβηθεί ή να κρύψει κάτι απ' τον άλλο, αφού ούτε ο έρωτας ούτε γεννήσεις και θάνατοι, ούτε φυσικά, πολλαπλασιασμός του ανθρώπινου γένους επιτρέπεται. Ήξερε τι έκανε ο Πανάγαθος. Εκείνο που με εντυπωσιάζει ακόμα, είναι ότι δεν υπάρχουν καθόλου πολυώροφες οικοδομές, ουρανοξύστες, όπως τους λεν σήμερα περήφανοι οι άνθρωποι για τα έργα τους, που εκμηδενίζουν το μικροσκοπικό μας ανάστημα, ακόμα και τον ανοικονόμητο όγκο μου, υποδουλώνουν το παραστρατημένο άτομό μας κι αν δεν είναι μέρος της ανθρώπινης αγέλης σάμπως δεν είμαστε κ' εμείς όσο ζούσαμε σ' αυτό μέσα στο σκοτάδι, εκκλησιές με θεώρατα καμπαναριά, δείγματα της αλαζονίας και της υπεροψίας του κλήρου, που τις νέμονται παπάδες κ' ευλογούν μόνο τα γένεια τους, έτσι λέει ο λαός, τον θυμάσαι εκείνο τον κοκκινοτρίχη της Μάντσας φανατικό υπηρέτη της ιερής εξέτασης, ούτε τέλος παλάτια να μας θαμπώνουν και να μας αποκοιμίζουν. Βλέπεις ο θεός είναι σοφώτερος απ' τους ανθρώπους στα έργα του.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 διατυπώνονται κάποια προτεινόμενα μέτρα για τον περιορισμό του σχολικού εκφοβισμού. Να αναπτύξεις τεκμηριωμένα σε 60-70 λέξεις αυτό που, κατά τη γνώμη σου, είναι πιο αποτελεσματικό.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται νοηματικά η 3^η και η 4^η παράγραφος του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Η εικόνα του Κειμένου 2 αναπαριστά κάποιες από τις θέσεις του Κειμένου 1. Ποιες είναι αυτές οι θέσεις που αποτυπώνει η εικόνα; Ποια είναι η αποτελεσματικότητα του οπτικού μηνύματος; Να απαντήσεις σε 50-60 λέξεις, αξιοποιώντας και τα δύο κείμενα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την εικόνα του Παραδείσου στο Κείμενο 3 παραθέτοντας τρία εκφραστικά μέσα με τα οποία αποτυπώνεται στην αφήγηση. Πώς εσύ φαντάζεσαι τον Παράδεισο; Να απαντήσεις σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Πόλεμος και Ειρήνη

Ο Νορμπέρτο Μπόμπιο ήταν ο σημαντικότερος Ιταλός φιλόσοφος του δικαίου και της πολιτικής στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Μεταξύ των πολλών θεμάτων που είχε μελετήσει ήταν και τα προβλήματα του πολέμου και της ειρήνης. Επιμέλεια: Θανάσης Γιαλκέτσης, ημερομηνία δημοσίευσης: 17.4.2022

Τρέφουμε πάντοτε την αυταπάτη ότι ο πόλεμος στον οποίο μαχόμαστε θα είναι ο τελευταίος. Η στιγμή κατά την οποία μπορούσαμε να παραδοθούμε σε αυτή την αυταπάτη ήταν το τέλος της θανάσιμης σύγκρουσης μεταξύ των δυο μεγαλύτερων δυνάμεων του κόσμου. Η αυταπάτη διήρκεσε λίγο.

Είναι υπέροχη η φωνή των υποστηρικτών της ειρήνης. Ποιος όμως την ακούει; Ποιος πιστεύει αληθινά ότι η επίκληση της ειρήνης από ανθρώπους καλής θέλησης μπορεί να αλλάξει την πορεία του πολέμου και να έχει καθοριστική επίδραση στην τραγική μοίρα των λαών που πλήττονται; Θα λέγαμε ότι η ενάρετη διαδήλωση των ειρηνιστών και η πιο απάνθρωπη πολεμική δράση που σπέρνει τον θάνατο είναι δυο γεγονότα που συντελούνται το ένα πλάι στο άλλο και ταυτόχρονα, χωρίς ποτέ να παρεμβαίνει το ένα στο άλλο...

Σήμερα, βέβαια, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, τα θέματα του ειρηνισμού πρέπει να συγκεντρώνουν ξανά την προσοχή μας. Δεν μπορούμε όμως να μιλάμε για ειρηνισμό γενικά, χωρίς να κάνουμε τις αναγκαίες διακρίσεις. Ειρηνισμός δεν είναι μόνο να επικαλούμαστε την ειρήνη, να προσευχόμαστε για την ειρήνη, να βεβαιώνουμε ότι θέλουμε την ειρήνη, να προστρέχουμε διακινδυνεύοντας τη ζωή μας για να προσφέρουμε ανθρωπιστική βοήθεια στους τόπους όπου μαίνεται ο πόλεμος. Ο αντίλογος σε όλα αυτά είναι ότι το να πρεσβεύουμε αυστηρά και με συνέπεια την απόλυτη μη βία χρησιμεύει για να σώζουμε την ψυχή μας, αλλά ποτέ δεν εξάλειψε τη βία σε αυτόν τον κόσμο. Δεν είναι μήπως αληθινό το ότι η αδυναμία του πράου ανθρώπου καταλήγει να ευνοεί τον βίαιο;

Μπροστά σε αυτές τις αντιρρήσεις, νομίζω ότι οι «ενεργοί» ειρηνιστές σήμερα οφείλουν να πάρουν υπόψη τους ότι, αν θέλουν να αναπτύξουν μια πολιτικά σημαντική δράση, πρέπει να μη λησμονούν την ηθική της ευθύνης. Όχι μόνον: «Κάνε αυτό που πρέπει και ας γίνει αυτό που μπορεί να γίνει», αλλά και: «Δράσε με τρόπο ώστε η δράση

σου να μην είναι μόνον καλή καθαυτή, αλλά να έχει και καλές συνέπειες».

Υπάρχουν δύο τουλάχιστον εκδοχές αυτής της μορφής υπεύθυνου ειρηνισμού, τις οποίες θα αποκαλούσα θεσμικές, επειδή, προσφεύγουν και οι δυο όχι μόνον στα λόγια, αλλά στην προώθηση και στην πραγματοποίηση προληπτικά σχεδιασμένων ενεργειών. Η πρώτη εκδοχή είναι εκείνη η οποία συνιστά ενεργητική μη βία, προβλέπει τη δυνατότητα μη ένοπλης άμυνας, που προσφεύγει μόνο σε δράσεις όπως η παθητική αντίσταση, η άρνηση συνεργασίας με δημόσιες εξουσίες, η πολιτική ανυπακοή, το μπόϊκοτάζ. Η δεύτερη εκδοχή, πιο ρεαλιστική και επομένως λιγότερο άκαμπτη, είναι εκείνη που βασίζεται στη διάκριση ανάμεσα στη διάχυτη και άρα ανεξέλεγκτη βία και στην ελεγχόμενη βία, όπως εκείνη ενός οργανισμού πάνω από τα μέρη, ο οποίος κατέχει την αποκλειστική χρήση των βίαιων μέσων. Κι είναι πραγματικά παράδοξο ότι, στο πλαίσιο ενός κράτους, που μόνον αυτό είναι νομιμοποιημένο να χρησιμοποιεί βία, η πλειονότητα των πολιτών δεν θεωρεί αναγκαίο να κατέχει όπλα, ενώ στο διεθνές σύστημα, όλα τα κράτη χωρίς εξαίρεση είναι οπλισμένα. Σε τέτοιο βαθμό ώστε, αν ένα κράτος δεν διαθέτει στρατό δεν είναι κράτος, ενώ ένας άοπλος πολίτης όχι μόνον είναι πολίτης, αλλά θεωρείται καλός πολίτης.. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι διεξαγόμενοι πόλεμοι καταδεικνύουν και την ανεπάρκεια του θεσμικού ειρηνισμού!

Στις μέρες μας, οι ρεαλιστές παρομοιάζουν τις πορείες υπέρ της ειρήνης με τις λιτανείες που έκαναν κάποτε οι χωρικοί παρακαλώντας να πέσει βροχή. Μετείχα και εγώ σε πορείες για την ειρήνη στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, Αν με βαστούσαν τα πόδια μου, θα συνέχιζα ακόμα να μετέχω. Γιατί θα συνέχιζα να μετέχω; Επειδή γνωρίζω ότι, ακόμα και αν όλοι οι χωρικοί του κόσμου συνενώνονταν για να φέρουν τη βροχή, η βροχή, όταν θα έπεφτε, δεν θα εξαρτιόταν από τις παρακλήσεις τους. Δεν έχω όμως αμφιβολίες για το ότι, αν όλοι οι πολίτες του κόσμου συμμετείχαν σε μια πορεία για την ειρήνη, ο πόλεμος επρόκειτο να χαθεί από το πρόσωπο της γης...

Κείμενο 2

Πόλεμος και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από άρθρο του κ. Ευάγγελου Στεργιούλη, διδάκτορα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, που δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο www.huffingtonpost.gr στις 3-5-2022.

Κανείς από όλους τους μεγάλους στοχαστές που γέννησε η ανθρωπότητα, δεν μπόρεσε να προβλέψει με τόσο γλαφυρό τρόπο το μέλλον της ανθρωπότητας, όσο ένας απλός λογοτέχνης, χωρίς βαρύγδουπα πτυχία από εγνωσμένου κύρους πανεπιστημιακά

ιδρύματα, όπως ήταν ο Eric Arthur Blair (Ερικ Άρθουρ Μπλαίρ) με το ψευδώνυμο George Orwell (Τζωρτζ Όργουελ).

Όταν ο κόσμος έβγαινε λαβωμένος μέσα από ένα δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο νικώντας τον ναζισμό και τον φασισμό και η αισιοδοξία κυριαρχούσε για ένα δημοκρατικό και ειρηνικό μέλλον, ο Όργουελ, προς το τέλος της ζωής του εκείνη τη χρονική περίοδο, με δύο βαθυστόχαστα έργα του, «Η φάρμα των ζώων» και το «1984», προέβλεψε με μία εντυπωσιακή διορατικότητα την ανθρώπινη καταπίεση, τη στυγνή και κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από απολυταρχικά καθεστώτα που σημάδεψαν την παγκόσμια ιστορία.

Στον 21ο αιώνα, λοιπόν, ενώ θα έπρεπε η δημοκρατία και η ειρήνη να έχουν εμπεδωθεί μέσα από τις καταστροφικές εμπειρίες των δύο παγκοσμίων πολέμων, αλλά και τόσων άλλων περιφερειακών πολέμων στον κόσμο που προκάλεσαν ανείπωτο πόνο και ανθρώπινη δυστυχία, συνεχίζει να παραμένει ως μείζον ζητούμενο η διασφάλιση της ειρήνης και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αλλά, δυστυχώς, ακόμη και σήμερα ο ένας πόλεμος διαδέχεται τον άλλο στο όνομα της δήθεν διασφάλισης της ειρήνης και τα ανθρώπινα δικαιώματα καταλύονται στο όνομα της δήθεν διαφύλαξης της ελευθερίας. Μία συνεχής σύγκρουση του αυτονόητου με το άδικο και το παράλογο.

Κείμενο 3

ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ

Το ποίημα του Μίλτου Σαχτούρη προέρχεται από τη συλλογή «Όταν σας μιλώ» (1956), αντλήθηκε από το βιβλίο «Τα ποιήματα» (1945-1971), όγδοη έκδοση, Κέδρος, Αθήνα: 1988.

Από δω θα περνούσε το περιστέρι
είχαν ανάψει δαδιά γύρω στους δρόμους
άλλοι άνθρωποι φυλάγαν στις δενδροστοιχίες
παιδιά κρατούσαν στα χέρια σημαιούλες
περνούσαν οι ώρες κι άρχισε να βρέχει
έπειτα σκοτείνιασε όλος ο ουρανός
μια αστραπή ψιθύρισε κάτι φοβισμένα
και άνοιξε η κραυγή στο στόμα του ανθρώπου

τότε το άσπρο περιστέρι μ' άγρια δόντια
σα σκύλος ούρλιαξε μέσα στη νύχτα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις στο Κείμενο 2 μία από τις αντιφάσεις που επισημαίνει ο συντάκτης του και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με αυτήν σε 50-60 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Ποιο είναι κατά τη γνώμη σου το νόημα της αναλογίας που υπάρχει στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1; (μονάδες 6)

β. Ο συγγραφέας στο Κείμενο 2 αναφέρεται στον Όργουελ και σε δύο έργα του. Πώς εξυπηρετεί την πρόθεσή του η αναφορά αυτή; (μονάδες 4)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ο συντάκτης του Κειμένου 1 επιχειρεί να αφυπνίσει τους ειρηνιστές του κόσμου να αναλάβουν ενεργό δράση. Να επισημάνεις 2 γλωσσικές επιλογές στην 3η και 4η παράγραφο του Κειμένου 1 που υπηρετούν το στόχο του αιτιολογώντας την απάντησή σου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Τι συμβολίζει κατά τη γνώμη σου το περιστέρι στο Κείμενο 3; Να στηρίξεις την απάντησή σου σε 3 κειμενικούς δείκτες. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του ποιήματος; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Πόσο ηθικοί ταξιδιώτες είμαστε;

Απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) από το ομότιτλο άρθρο της Ελευθερίας Αλαβάνου, που δημοσιεύτηκε στις 04.09.2019 στην εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» και ανακτήθηκε στις 08.08.2022: <https://www.kathimerini.gr/k/travel/1040922/poso-ithikoi-taxidiotes-eimaste/>.

Έστω ότι κανονίζω ένα εξωτικό ταξίδι στην Ταϊλάνδη. Επειδή ο προορισμός δεν μου είναι οικείος, αποφασίζω να μείνω σε ξενοδοχείο μεγάλης γνωστής αλυσίδας. Στη λίστα με τις δραστηριότητες που θα κάνω είναι να βυθίσω τα πόδια μου στην αμμουδιά της παραλίας Patong (πρώτη στην κατάταξη του trip advisor¹), να καταδυθώ σε έναν βυθό με κοραλλιογενείς υφάλους, να πάω βόλτα με ελέφαντα και να περάσω από την «αγορά των αγορών», Chatuchak Market, για φυλντισένια σουβενίρ.

Ενώ η 16χρονη Γκρέτα Τούνμπεργκ από τη Σουηδία έχει μόλις διασχίσει τον Ατλαντικό με ένα ιστιοπλοϊκό με μηδενικές εκπομπές ρύπων, για να παραστεί στη Σύνοδο του ΟΗΕ για το κλίμα στη Νέα Υόρκη, το δικό μου ταξίδι περιλαμβάνει πέντε «ηθικά ατοπήματα»: τα προϊόντα από ελεφαντόδοντο είναι παράνομο να βγουν από την Ταϊλάνδη και, εάν τα αγοράσω, στηρίζω το λαθρεμπόριο. Ο υπό εξαφάνιση ελέφαντας, για να με αφήσει να ανέβω στην πλάτη του, σημαίνει ότι βασανίστηκε ως μωρό, για να πειθαρχεί σε αυτό. Λόγω υπερβολικής θαλάσσιας κίνησης, η βουτιά (και το αντηλιακό μου λόγω των συστατικών του) θα επιβαρύνει το οικοσύστημα των κοραλλιογενών υφάλων. Η παραλία είναι κορεσμένη και το τελευταίο που χρειάζεται είναι έναν ακόμα επισκέπτη. Επιλέγοντας να μείνω σε μεγάλη αλυσίδα, συνεισφέρω στην περαιτέρω συρρίκνωση του μικρομεσαίου ντόπιου ξενοδόχου. Και, τελικά, γιατί να πάω στην Ταϊλάνδη, που το 2018 υποδέχθηκε 38.000.000 τουρίστες, οι οποίοι το 2019 αναμένεται να φτάσουν τα 41.000.000;

Κατά πόσον ηθικό είναι ένα ταξίδι συνιστά ένα τεράστιο, πολύπλοκο και, αν το προσεγγίσει κανείς σχολαστικά, άλυτο θέμα. Απολύτως ηθικό ταξίδι δεν υπάρχει. Υπάρχουν τρόποι, έτσι ώστε ένα ταξίδι να ωφελήσει παρά να βλάψει έναν προορισμό, επομένως το πρόσημο να είναι θετικό. Οποιαδήποτε τουριστική επιχείρηση π.χ. χρησιμοποιεί άγρια ζώα ως διασκεδαστές (δελφίνια που κολυμπάνε με ανθρώπους σε πισίνες, τίγρεις που κάθονται να βγάλεις μαζί τους σέλφι) απορρίπτεται. Αφενός γιατί η θέση των άγριων ζώων είναι στη

1 Σύμβουλος ταξιδιών (μτφ): Το Trip Advisor Inc. είναι μία εταιρία που παρουσιάζει εμπειρίες ταξιδιών και γενικά περιέχει ταξιδιωτικές οδηγίες για καταλύματα, εστιατόρια κ.λπ.

φύση, αφετέρου γιατί η ήρεμη, ελεγχόμενη συμπεριφορά τους συχνά οφείλεται στο ότι έχουν υποστεί κακοποίηση. Αντιθέτως, μπορείς να περάσεις από ένα καταφύγιο, για να δεις πώς ζει ένα άγριο ζώο στο φυσικό του περιβάλλον. Ή, ακόμα καλύτερα, να υποστηρίξεις ηθικά και οικονομικά ένα νοσοκομείο που περιθάλπει τραυματισμένα ζώα.

Ως ευσυνείδητος ταξιδιώτης έχεις τη δυνατότητα να δηλώσεις με πάμπολλους τρόπους με τι συμφωνείς και με τι διαφωνείς. Όπως είπε ο συγγραφέας Suketu Mehta: «Μέσα σε κάθε τουρίστα κρύβεται ένας μικρός ρεπόρτερ». Που παρατηρεί, κρίνει, αναδεικνύει ή απορρίπτει.

Κείμενο 2

[«The House Of The Exiles²»]

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στις 02.08.2019 στον ενημερωτικό ιστότοπο <https://www.in.gr>.

Σε τουριστικό κατάλυμα έχει μετατραπεί το σπίτι που έχτισε ο Άρης Βελουχιώτης και άλλα μέλη του ΚΚΕ³, όταν εξορίστηκαν στη Γαύδο, τη δεκαετία του '30. Παρότι υπάρχει σχετική απόφαση του υπουργείου Πολιτισμού από το 1999, σύμφωνα με την οποία έχει χαρακτηριστεί «ιστορικό διατηρητέο μνημείο», το κτήριο αρχικά είχε γίνει καφενείο και τελευταία μισθώνεται μέσω Airbnb.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη καταχώριση, προς ενοικίαση διατίθενται σκηνές, με ένα κρεβάτι, χωρίς τουαλέτα. Το συγκεκριμένο κατάλυμα έχει μεγάλη ζήτηση. Όλος ο Αύγουστος, εκτός από τρεις μέρες, είναι αυτή τη στιγμή κλεισμένος. Μάλιστα, όποιος αποφασίσει να το επισκεφτεί πρέπει να πληρώσει 15 ευρώ για την κάθε διανυκτέρευση, συν 2 ευρώ ως προμήθεια υπηρεσιών. [...]

Σήμερα η Γαύδος, που μέχρι το 1941 ήταν τόπος εξορίας, αποτελεί έναν ελκυστικό προορισμό διακοπών. Και το «σπίτι των εξόριστων» στο Σαρακήνικο, έγινε το «Σπίτι του Άρη» και σήμερα είναι το τουριστικό κατάλυμα «The House Of The Exiles».

Πάντως, τα σχόλια και η κριτική των επισκεπτών που έχουν κάνει κράτηση και έχουν διαμείνει στο σημείο είναι διθυραμβικά: «Είναι ένα υπέροχο κομμάτι του παραδείσου. Η Γαύδος είναι ένα κρυμμένο κόσμημα. Έμεινα σε μια ξύλινη καλύβα με ένα στρώμα, μια καλύβα που καλύπτεται από διάφορα υλικά και κουνουπιέρες με ένα στρώμα. Είχε την καλύτερη θέα στον ωκεανό και δροσιά από το θαλασσινό αεράκι. Ήταν απίστευτα άνετα και χαλαρωτικά. Η τοποθεσία είναι δίπλα στην παραλία και το σπίτι διαθέτει όλες τις βασικές παροχές που χρειάζεστε. Όλοι είναι πολύ φιλόξενοι και θα σας κάνουν να

2 Το σπίτι των εξόριστων

3 Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

αισθανθείτε σαν να μην θέλετε ποτέ να φύγετε! Το σπίτι διαθέτει καταπληκτικό φαγητό και βιβλιοθήκη, ώστε να μπορείτε να τρώτε, να κοιμάστε και να διαβάσετε κάποιο βιβλίο. Είναι σαν μια μικρή κοινότητα».

Κείμενο 3

ΣΤΟ ΞΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

Διήγημα του Παύλου Νιρβάνα, στο βιβλίο «Η ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ», σειρά «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ/ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ», εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 1994.

[...] Όταν ο πατέρας μου έχασε την περιουσία του από μια ώρα σε άλλη, όπως χάνονται τόσα πράματα στον κόσμο, τα κτήματά μας πουλήθηκαν ένα-ένα στη δημοπρασία. Τελευταία ήρθε και η σειρά του σπιτιού μας. Μια Κυριακή πρωί, πριν πάμε στην εκκλησία, το σπίτι ήταν ακόμη δικό μας. Όταν γυρίσαμε, μάθαμε πως καθόμαστε σε ξένο σπίτι. Και σε λίγες μέρες έπρεπε να ξεσπιτωθούμε από το σπίτι, που είχε κτίσει ο ίδιος ο πατέρας μου, πέτρα προς πέτρα, αρχιτέκτων κι' επιστάτης ο ίδιος, ακολουθώντας το να ψηλώνει σιγά-σιγά για μήνες ολόκληρους από τα θεμέλια ως τη στέγη. Μια μέρα επιτέλους κουβαλήσαμε τα πράματά μας. Ο πατέρας μου, με όλη του την αρρώστια, που τον είχε καρφωμένο για χρόνια σε μια πολυθρόνα, ήτανε γενναίος άνθρωπος. Και μολονότι είχε δέκα χρόνια να βγει μέσα από το σπίτι του, όταν έβγαινε τώρα, για να μη ξαναγυρίσει, δε δείλιασε καθόλου. Εβάσταξε τον αποχαιρετισμό, σαν παλληκάρι. Θυμούμαι μόνο πως σαν τον πιάσαμε από τα χέρια και τον βάλαμε στο αμάξι δε γύρισε καθόλου τα μάτια του πίσω να ιδεί το σπίτι του, που άφηνε. Ήτανε μάλιστα βιαστικός κι' ανυπόμονος να φύγει μιαν ώρα αρχύτερα.

- Εμπρός, αμαξά, τράβα!

Φώναξε με φωνή αποφασιστική. Και το αμάξι κύλισε. Η μητέρα μου δεν έλεγε λέξη. Εγώ, καθισμένος στο αντικρινό σκαμνί, κοίταξα το περιβόλι μας που χανότανε πίσω μας και, μέσα στο δροσερό πρωινό φως, οι ανθισμένες ακακίες, και η γαζία μας, που σκαρφάλωνε απάνω από τον τοίχο κ' έδειχνε τα κίτρινα λουλούδια της στο δρόμο, θαρρούσα πως μου μιλούσαν μια γλώσσα που την εκαταλάβαινα. Έπειτα δεν έβλεπα παρά τις κορυφές των δύο ψηλών κυπαρισσιών, στην άκρη του περιβολιού, πίσω από τις μάντρες και τα χαμηλά σπίτια. Ο πατέρας μου μιλούσε για τον ωραίο καιρό και κοίταζε τα νεόχτιστα σπίτια, που είχαν φυτρώσει ολοτρόγυρα, από τον καιρό που είχε να βγει από το σπίτι. Όταν είχαμε χτίσει το σπίτι μας, ήταν ερημιά τριγύρω. Μια έκταση από χωράφια και μαντρότοιχους. Και το σπίτι μας ολομόναχο, φάνταζε σαν παλατάκι απάνω από το ήσυχο λιμάνι.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Σε 50-60 λέξεις να σε απασχολήσει το θέμα του Κειμένου 2 (μονάδες 5) και η θέση του συντάκτη του (μονάδες 5). Πιστεύεις ότι η θέση του συντάκτη διατυπώνεται άμεσα ή έμμεσα; Δικαιολόγησε την απάντησή σου με δύο αναφορές στο κείμενο (μονάδες 5).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Να σχολιάσεις τη μορφή του τίτλου του Κειμένου 1 (μονάδες 3) και τη σχέση του με το περιεχόμενο του κειμένου (μονάδες 3).

β. Να εξηγήσεις με συντομία γιατί η αρθρογράφος επιλέγει στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 την τεχνική της αντίθεσης (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 2 θυμίζει διαφήμιση. Να επιβεβαιώσεις με αναφορά σε πέντε διαφορετικές γλωσσικές επιλογές την παραπάνω παρατήρηση.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 3 περιγράφεται μία ανθρώπινη κατάσταση. Ποια είναι αυτή και με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδεται; (Η αναφορά σε τρία μέσα είναι επαρκής.) Ποια εντύπωση σου προκαλεί η στάση του πατέρα; (περίπου 150 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η πρόκληση της επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης

Διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης απόσπασμα που έχει αντληθεί από το βιβλίο «Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Θεσμοί και λειτουργίες», τόμος Α', των Δ. Βεργίδη, Α. Λιοναράκη, Α. Λυκουργιώτη, Β. Μακράκη, Χ. Ματραλή, εκδ. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999.

Όπως είναι γνωστό, τις τελευταίες δεκαετίες οι επιστημονικές, τεχνολογικές και κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις είχαν ως αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό και τη ριζική διαφοροποίηση των γνώσεων που είναι αναγκαίες για την επαγγελματική και κοινωνική ζωή. Έτσι, καμιά τυπική εκπαίδευση δεν είναι πια επαρκής για ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής μας. [...] Ένας επιστήμονας είναι υποχρεωμένος, προκειμένου να μην απαξιωθούν οι γνώσεις του, να επιμορφώνεται και να ενημερώνεται διαρκώς για τις εξελίξεις στον κλάδο του.

Όπως είναι ευνόητο, προκύπτουν πολύ σημαντικές συνέπειες στο επίπεδο της αποτελεσματικότητας του επιστημονικού δυναμικού. Σύμφωνα με την έκθεση της Συμβουλευτικής Επιτροπής για τη Βιομηχανική Έρευνα και Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η απαξίωση του γνωστικού κεφαλαίου των εργαζομένων οδηγεί στη μείωση της παραγωγικότητάς τους. Πιο συγκεκριμένα, υπογραμμίζεται ότι «...αν η χρήσιμη γνώση έχει μια ημιζωή περίπου δέκα ετών, το γνωστικό κεφάλαιο υποτιμάται σ' αυτή την περίπτωση με ρυθμό 7% το χρόνο προκαλώντας μια αντίστοιχη μείωση της αποτελεσματικότητας του εργατικού δυναμικού». Συνεπώς, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζομένων αποτελεί αναμφισβήτητη ανάγκη.

Παράλληλα, η επιστημονική και τεχνολογική έκρηξη, και ιδιαίτερα η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, στο πλαίσιο του διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού, έχει ως αποτέλεσμα την όξυνση της ανεργίας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, για κάθε 100 ανειδίκευτους εργαζόμενους που αποχωρούν στον κλάδο της ελληνικής τσιμεντοβιομηχανίας προσλαμβάνονται μόνο 50, από τους οποίους μόνο 17 ανειδίκευτοι.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, που σχετίζονται με την «κοινωνία της γνώσης», είναι σαφές ότι η προσφορά και η ζήτηση εκπαιδευτικών ευκαιριών δεν αφορά μόνο τους υποαπασχολούμενους ή/και τους ανέργους ή μόνο ειδικές κατηγορίες πληθυσμού (όπως ο ελληνισμός της διασποράς). Είναι αναγκαία ακόμα και στους πτυχιούχους πανεπιστημίων,

των οποίων η ζήτηση για επιπλέον εκπαίδευση σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα είναι ιδιαίτερα αυξημένη σε σχέση με τους απόφοιτους χαμηλότερων εκπαιδευτικών βαθμίδων. Αυτή η ανάγκη καθιστά απαραίτητη την ανάπτυξη ανοικτού συστήματος εκπαίδευσης σε μεταπτυχιακό επίπεδο στη χώρα μας.

Κείμενο 2



Κείμενο 3

Μικρή ιστορία ενηλικίωσης (απόσπασμα)

Απόσπασμα από την ομότιτλη ιστορία που περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Σπύρου Κιοσσέ «Τα πρωτοβρόχια» (εκδ. Μεταίχμιο, 2022).

Η Πρωτομαγιά εκείνη θα μου μείνει αξέχαστη. Η μαμά είχε στρώσει τα φαγητά και μαζευτήκαμε να φάμε καθισμένοι στο χώμα, πάνω σε μικρά μαξιλαράκια που είχαμε φέρει μαζί μας. [...] Ο μπαμπάς, που λατρεύει το αλάτι, πάντα ρίχνει στο φαγητό του, όσο αλμυρό κι αν το έχει κάνει η μαμά, για να του αρέσει, ζήτησε την αλατιέρα. Η μαμά, αναστατωμένη, έψαξε το καλάθι, το άδειασε όλο, δεν το βρήκε, πήγε στο αμάξι, έψαξε όλες τις σακούλες, δεν το βρήκε, ούτε στο πορτμπαγκάζ, ούτε πουθενά, η μαμά είχε ιδρώσει, ο μπαμπάς την κοίταζε άγρια, κι εγώ καταλάβαινα τι θα γινόταν σε λίγο, η μαμά ξανάψαξε το καλάθι, το αναποδογύρισε, «μα ξέχασες το σημαντικότερο πράγμα;» άρχισε να ουρλιάζει ο μπαμπάς, ο κύριος Τάκης του έλεγε να ηρεμήσει, «σιγά το πράγμα, κοίτα τι ετοιμασία έκανε η γυναίκα», η κυρία Μαρία έψαχνε ανάμεσα στα πλαστικά πιάτα με όλα τα φαγητά που είχε φέρει η μαμά, τα κεφτεδάκια τις μπριζόλες, τις σαλάτες, το τυρί το κασέρι, τις πιπεριές, τη

μελιτζανοσαλάτα για το ούζο του μπαμπά, τις χαρτοπετσέτες, αλλά πουθενά το σημαντικότερο πράγμα.

[...] Σήμερα πήγαμε εκδρομή στις αλυκές. Τώρα τελειώνω να αντιγράψω τις πληροφορίες το χαρτόνι της εργασίας μου [...]. Το αλάτι δεν συντηρεί μόνο τα φαγητά, θέλω να γράψω. Συντηρεί κι άλλα πράγματα: Πρωτομαγιές, κόκκινα πλαστικά τραπεζομάντιλα, φωνές, κλάματα. Τα κρατάει σαν ζωντανά στο μυαλό σου, αλλά κάπως αλμυρά. Αλάτι έχει και στα δάκρυα. Διάβασα ακόμα σ' ένα βιβλίο ότι, αν ρίξεις αλάτι σε ανοιχτή πληγή, πονάς πολύ. Αλλά μετά τον πρώτο πόνο συνηθίζεις. Και καταλαβαίνεις πόσο καλό σου έκανε τελικά το αλάτι. Γιατί σε έψησε. Κι οι πληγές μόνο έτσι κλείνουν. Θέλω να τα γράψω όλα αυτά. Αλλά δεν έχω χώρο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να αναπτύξεις σε 70 περίπου λέξεις τις σκέψεις που σου προκαλεί το σκίτσο (Κείμενο 2).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Να τεκμηριώσεις με συντομία αν είναι ολοκληρωμένη από πλευράς οργάνωσης η δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1 (μονάδες 6).

β. Να περιγράψεις με συντομία δύο τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η συνοχή ανάμεσα στις περιόδους λόγου της τελευταίας παραγράφου του Κειμένου 1 (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 είναι απόσπασμα από ακαδημαϊκό σύγγραμμα, επομένως έχει επιστημονικό λόγο. Να εντοπίσεις (μονάδες 4) και να αναλύσεις με συντομία (μονάδες 6) δύο γλωσσικές επιλογές που επιβεβαιώνουν την παραπάνω διαπίστωση.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη σχέση που έχει με το αλάτι ο αφηγητής στο Κείμενο 3 αξιοποιώντας τρεις σχετικούς κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του κειμένου; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Πίσω από τα συμβάντα

Απόσπασμα από την ομότιτλη εισαγωγή του βιβλίου του Δημήτρη Χριστόπουλου «Αν το προσφυγικό ήταν πρόβλημα, θα είχε λύση» (εκδ. Πόλις, 2020)

Τα γεγονότα είναι σαν τις Σειρήνες. Φωνάζουν και σαγηνεύουν. Σβήνοντας, όμως, ταυτόχρονα κάθε άλλον ήχο. Δεν ακούς πίσω τους. Δεν βλέπεις στον ίσκιο τους. Φωνάζοντας, παραπλανούν.

Μπορούν, ωστόσο, και να αλλάξουν πολιτικές ή νοοτροπίες. [...] Το συμβάν απλώς καταγράφεται και, όσο κι αν συγκεντρώνει τα φώτα της δημοσιότητας, δεν αποτελεί παρά ένα μικρό ψήγμα του γίνεσθαι. Αυτό, λοιπόν, που ονομάστηκε «προσφυγική κρίση» στην Ελλάδα του 2015 αποτελεί ένα ακόμα στιγμιότυπο μιας μακράς ιστορίας που έχει μεγάλο παρελθόν, κρίσιμο παρόν και αδιάγνωστο μέλλον. [...]

Όπως έχει γραφτεί από μια σοφή πένα, «οι όψεις των πραγμάτων, που είναι οι πιο σημαντικές για εμάς, είναι κρυμμένες εξαιτίας της απλότητας και της εγγύτητάς τους. Είμαστε ανίκανοι να δούμε κάτι, κυρίως όταν είναι μπροστά στα μάτια μας.». Το να ιστοριοποιήσουμε τη μεταναστευτική-προσφυγική συγκυρία που βιώνουμε δεν σημαίνει να την αφηγηθούμε. Σημαίνει ότι πρέπει να επιχειρήσουμε να την εντάξουμε στο ιστορικό της περιβάλλον, ερμηνεύοντάς την ως στιγμιότυπο μιας εικόνας που διαρκώς αλλάζει - βρίσκοντας, δηλαδή, την κατάλληλη απόσταση που θα μας επιτρέψει να δούμε καλύτερα τις συνέχειες και τις τομές της.

«Το προσφυγικό ήρθε για να μείνει», όπως λένε εσχάτως, ό,τι αισθήματα κι αν αυτό μάς προκαλεί. Σε κάποιους συμπολίτες μας, η ιδέα ότι θα συμβιώνουν με πρόσφυγες προκαλεί το αίσθημα της αποστροφής. Σε άλλους, ξυπνάει το αίσθημα της αλληλεγγύης. Ελάχιστους, πάντως, τους αφήνει αδιάφορους. Το προσφυγικό, ανεξαρτήτως του πραγματικού του μεγέθους, έχει καταστεί ζήτημα πολιτικής αιχμής, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Ένα ζήτημα πολιτικής αιχμής δεν είναι κατ' ανάγκην τόσο σπουδαίο στις πραγματολογικές του διαστάσεις. Το γεγονός, όμως, ότι ο κόσμος το θεωρεί τέτοιο, το κάνει. Κι έτσι παράγει συνέπειες οι οποίες ενίοτε είναι αδύνατον να ελεγχθούν.

Κείμενο 2

Μήνυμα του Αντόνιο Γκουτέρες, Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων, 20.6.2022. Πηγή: <https://unric.org/el/14097-2>. Διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Την Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων αναλογιζόμαστε το θάρρος και την αντοχή όσων διαφεύγουν από τον πόλεμο, τη βία και τις διώξεις και αναγνωρίζουμε τη συμπόνια εκείνων που τους καλωσορίζουν.

Σήμερα, ο παγκόσμιος πληθυσμός των προσφύγων βρίσκεται σε πρωτοφανή υψηλά επίπεδα. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει προκαλέσει τον μεγαλύτερο και ταχύτερο εκτοπισμό στην Ευρώπη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μαζί με τις γυναίκες, τα παιδιά και τους άνδρες που διαφεύγουν από τις συγκρούσεις σε άλλα μέρη του κόσμου, ο συνολικός αριθμός των εκτοπισμένων ανθρώπων έχει φτάσει τα 100 εκατομμύρια.

Η φετινή Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων επιβεβαιώνει ένα θεμελιώδες δόγμα της κοινής μας ανθρωπότητας: ο καθένας έχει το δικαίωμα να αναζητά την ασφάλεια – όποιος και αν είναι, από όπου και αν προέρχεται και όποτε αναγκάζεται να διαφύγει.

Το διεθνές δίκαιο είναι σαφές: Το δικαίωμα ασύλου αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Οι άνθρωποι που διαφεύγουν από τη βία ή τις διώξεις πρέπει να μπορούν να διασχίσουν τα σύνορα με ασφάλεια. Δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν διακρίσεις στα σύνορα ή να στερούνται άδικα το καθεστώς ή το άσυλο του πρόσφυγα λόγω της φυλής, της θρησκείας, του φύλου ή της χώρας καταγωγής τους. Δεν μπορούν να αναγκαστούν να επιστρέψουν, εάν κινδυνεύει η ζωή ή η ελευθερία τους. Όπως κάθε άνθρωπος, πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό.

Αλλά η ασφάλεια είναι μόνο το πρώτο βήμα. Μόλις βγουν από τον κίνδυνο, οι πρόσφυγες χρειάζονται ευκαιρίες. Ευκαιρίες για να θεραπευτούν, να μάθουν, να εργαστούν και να προκόψουν. Ευκαιρίες να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, αν το επιθυμούν, ή να ξαναχτίσουν τη ζωή τους αλλού, με ασφάλεια και αξιοπρέπεια.

Σε ολόκληρο τον κόσμο, οι πρόσφυγες έχουν φέρει νέα ζωή, ευημερία και πλούσια πολιτιστική πολυμορφία στις χώρες υποδοχής τους. Η προστασία των προσφύγων είναι μια ευθύνη που όλοι μοιραζόμαστε. Σήμερα, ας δεσμευτούμε να κάνουμε περισσότερα για τους πρόσφυγες παντού – και για τις χώρες που τους φιλοξενούν, μιας κι αυτές αντιμετωπίζουν μια σειρά προκλήσεων.

Ας σταθούμε ενωμένοι με αλληλεγγύη. Ας υπερασπιστούμε την ακεραιότητα του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Και ας μην ξεχνάμε ποτέ την κοινή μας ανθρωπότητα.

Κείμενο 3

Σπουδή στο Κίτρινο (απόσπασμα)

Λεπτοκαμωμένος, ψηλός, με δέρμα από περγαμηνή, με ένα σάζι στα χέρια κι ένα μεταξωτό μαντίλι στον λαιμό, καθόταν κουλουριασμένος σε μια πλαστική καρέκλα τρία μέτρα αριστερά του. Χρώμα βαθύ σοκολατί, στην απόχρωση που είχαν απόψε τα νερά, ίδια με τα άλλα, τα μαύρα νερά που έπνιγαν τη ζωή του, τη ζωή που έτρεχε και χανόταν.

«Σιγκάρ;»

Τα χέρια του έλεγαν «Δεν έχω, ρε φίλε. Παράτα με στην ησυχία μου.» Τα χέρια στις τσέπες· άνεργα χέρια, άκαπνα, αμάθητα, αχάιδευτα, με παραμορφωμένο το κότσι του αντίχειρα απ' τις πολλές δαγκωματιές.

«Σιγκάρ;»

«Ωχου, μπελάς που με βρήκε!» το σοκολατόπαιδο άφησε το σάζι, έσκυψε, ψαχούλεψε με αγωνία το σακίδιό του, λες κι έκρυβε θησαυρό και δεν τον έβρισκε. Τα χέρια του δούλευαν στα τυφλά· επιδέξια χέρια, κάρβουνα αναμμένα, χέρια που μύριζαν θειάφι και κόλαση. «Σιγκάρ!» αναφώνησε στο τέλος και του πρόσφερε το πρώτο και μετά το δεύτερο τσιγάρο, το τρίτο, το τέταρτο...

Δυο πυγολαμπίδες έκαιγαν για ώρα στο κατάστρωμα. Έσβηναν κι άναβαν. Η αύρα έπαιρνε μακριά την καύτρα της στιγμής, τις σιωπηλές νύχτες, τις ματαιώσεις, τα ψέματα που για χρόνια σιγότρωναν την ψυχή, όσα προσδοκούσε και τίποτα δεν πήρε. Στο μεταξύ το σκοτάδι άρχισε να ξεθωριάζει, ενώ μακριά αχνοφάνηκε το Σούνιο. Τον έναν τον έλεγαν Μαμαούν, τον άλλον Γεράσιμο. Πάνω στην οθόνη του ουρανού ζωντάνεψε τις μνήμες του με την τρυφερή φωνή του. Του μίλησε για το μπαμπάκι στα μαλλιά της μάνας του, για το τραγούδι των πουλιών στην πατρίδα του, άμα βρίσκεται στο δάσος να τ' ακούει, για το βρεγμένο χώμα που έφερνε το φθινόπωρο και το έπλαθε πηλό στα χέρια του, για το άρωμα των κέδρων, για τη βροχή που έπινε να ξεδιψά, για τα κίτρινα στάχυα που έτριζαν κατακαλόκαιρο κάτω απ' τα πόδια του, για τον ήλιο που πύρωνε το πρόσωπο, για τον υπόκωφο ήχο της θάλασσας, όταν ξερνάει τον θυμό της στα ναυάγια, τη μουσική στα κατάρτια του καραβιού που ταξιδεύει τον νου, για το φεγγάρι που τις νύχτες παιδιά ακόμα κάνανε τσέρκι στα χέρια τους, του είπε και για τα ζεστά κουλουράκια που έψηνε τα βράδια του χειμώνα η γυναίκα του και τον τάιζε στο στόμα, για την ψίχα της αγάπης που τους έτρεφε, για το πρόσωπό της που ζούσε μέσα του σαν δεύτερο εγώ του.

Μίλησαν με λέξεις, με χειρονομίες, με αγγίγματα, την πανάρχαια γλώσσα του πόνου. Με κώδικες που επινοούν οι άνθρωποι στις οριακές στιγμές της ζωής τους, καταργώντας τις φυλές, τα σύνορα, τα φύλα, τις θρησκείες. Τα τελευταία λόγια του Μαμαούν έγδερναν το μυαλό του. «Με το βλέμμα πάντα στη φυγή, σαν δελφίني της

Μεσογείου. Αυτό είναι το μυστικό, σκληρό και αδιάλλακτο· αδιαπραγμάτευτο· να φεύγεις σιωπηλά κι όπου σε βγάλει, χωρίς ενθύμια, χωρίς να κοιτάζεις πίσω· αλλιώς θάβεςαι ζωντανός.»

Υπνωτισμένος κατέβηκε τις σκάλες, προχώρησε στην πλώρη, έφτασε επιτέλους στη διακεκριμένη θέση. Οι δικοί του αγαπημένοι, προστατευμένοι και ασφαλείς, κοιμούνταν τον ύπνο του δικαίου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Σε 60 περίπου λέξεις να εκθέσεις τα μηνύματα που απηχεί η Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων, σύμφωνα με το Κείμενο 2.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

- α. Να συσχετίσεις τον τίτλο του Κειμένου 1 με το περιεχόμενό του (μονάδες 5) και να δώσεις έναν πιο κυριολεκτικό τίτλο (μονάδες 2).
- β. Να δώσεις έναν τίτλο στο Κείμενο 2 με βάση το περιεχόμενό του (μονάδες 3).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Πρόθεση του συντάκτη του Κειμένου 2 είναι να ευαισθητοποιήσει και να κατευθύνει τον δέκτη του μηνύματος προς μια θετική στάση απέναντι στους πρόσφυγες. Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές με τις οποίες προσπαθεί να ικανοποιήσει την παραπάνω πρόθεση (μονάδες 4) και να αναπτύξεις με συντομία πώς επιτυγχάνεται σε κάθε περίπτωση αυτό (μονάδες 6).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις την ισχυρή συγκινησιακά γνωριμία των δύο κεντρικών προσώπων της αφήγησης; Να υποστηρίξεις την ερμηνεία σου με τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια επίδραση είχε, κατά την άποψή σου, στον Γεράσιμο; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Κείμενο 1

Είμαι Έλλην, το καυχώμαι...

Το κείμενο (ελαφρώς διασκευασμένο) ανήκει στον Νίκο Δήμου και δημοσιεύτηκε στις 26.01.2006 στο προσωπικό του ιστολόγιο: http://www.ndimou/2006/01/blog-post_26.html

Μια χθεσινή είδηση μού θύμισε ένα θέμα που πάντα με προβληματίζει: σε έρευνα της Eurostat οι Έλληνες παραμένουν πρώτοι σε εθνική υπερηφάνεια. Το ποσοστό τους έπεσε (ήταν κάποτε στα 90%, τώρα στα 80%), αλλά παραμένει διπλάσιο από τον μέσο όρο των υπόλοιπων Ευρωπαίων.

Γιατί; Δεν έχουν οι άλλοι Ευρωπαίοι λόγους να είναι υπερήφανοι; Οι Ιταλοί, με τους αρχαίους Ρωμαίους, την Αναγέννηση, τη ζωγραφική τους και την όπερα; Οι Ισπανοί και Βρετανοί που κάποτε κυβερνούσαν την υφήλιο; (Ας αφήσουμε τον Σαίξπηρ και τον Θερβάντες). Οι Γάλλοι που με τη γλώσσα τους και τον πολιτισμό τους κυριαρχούσαν επί αιώνες σε όλη την Ευρώπη; Οι Γερμανοί με τους γίγαντες της μουσικής και της φιλοσοφίας;

«Μα οι αρχαίοι Έλληνες», θα μου πείτε, «το και το». Κι όμως, η αξία δεν κληρονομείται, ούτε μεταφέρεται. Ο γιος του νομπελίστα δεν είναι λόγω κληρονομικού δικαιώματος καλύτερος. Υπερήφανος μπορεί να είναι κάποιος μόνο για τα πράγματα που πέτυχε ο ίδιος.

Όποτε ακούω τη φράση «Μας έκανε εθνικά υπερήφανους...» (π.χ. η Εθνική ποδοσφαίρου ή το χρυσό μετάλλιο κάποιου Έλληνα ή ελληνοποιημένου αθλητή), απορώ. Ας αναλύσουμε την κοινότοπη αυτή φράση. Πίσω από τις λέξεις «εθνικά υπερήφανος» κρύβονται δύο παραδοχές: α) ότι το έθνος είναι μια διαχρονική κοινότητα αίματος, όπου όλοι είμαστε συγγενείς και συγκοινωνούνται δοχεία και β) ότι η νίκη ενός από εμάς αποδεικνύει την ανωτερότητα του συνόλου, επομένως και του καθενός, εξ ου και η ατομική υπερηφάνεια.

Αυτές οι «φυλετικές» θεωρίες για το έθνος είναι σκέτος εθνικισμός. Ιστορικά αστήρικτες, έγιναν αιτία για πολλούς πολέμους, γενοκτονίες, για το Ολοκαύτωμα. Σήμερα η επιστήμη δέχεται ότι τα έθνη είναι «φανταστικές κοινότητες» που δημιουργήθηκαν πριν από δύο με τρεις αιώνες και μάλλον έχουν ημερομηνία λήξης. Άλλωστε, στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες μας κανένα από τα χαρακτηριστικά με τα οποία όριζαν οι παλιοί το έθνος δεν ισχύει πια: ούτε το «όμαιμον» ούτε το «ομόγλωσσον» ούτε το «ομόθησκον». Ο Νιγηριανός τρίτης γενιάς, που αύριο μπορεί να γίνει Έλληνας ποιητής, θα

αντλεί την αξία του από τον Πίνδαρο; Το έθνος, λοιπόν, είναι μία σύμβαση ανθρώπων που αποφάσισαν να πορεύονται μαζί – ένα «καθημερινό δημοψήφισμα» όπως το ονόμασε ο Ρενάρ.

Τελικά, νομίζω ότι αυτή η εθνική υπερηφάνεια είναι αποτέλεσμα της εθνικής μας ανασφάλειας. Μια υπεραναπλήρωση, που μας κάνει ζημιά. Οδηγεί στη θεωρία του «περιούσιου» λαού, που, ακριβώς επειδή νιώθει ξεχωριστός, αισθάνεται συνεχώς ριγμένος. Συνδέεται με τον ρατσισμό και την ξενοφοβία μας (κι εκεί πρώτοι στην Eurostat). Και μας κάνει να κοιτάμε συνεχώς πίσω, αντί για μπροστά.

Κείμενο 2

Γράμμα σε έναν ξένο φίλο

Απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) από κείμενο του Κώστα Μπαλάσκα που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Νέα Παιδεία, τ. 172 (02.12.2020). Ανακτήθηκε στις 24.08.2022 από τον ιστότοπο <https://neapaideia-glossa.gr/articles/129/>.

Ο δικός μας ο τόπος, φίλε, είναι φορτωμένος Ιστορία. Αυτά εσύ μπορεί να τα ξέρεις από τα βιβλία που έχεις διαβάσει, από αφηγήσεις που έχεις ακούσει, εμάς όμως μας βαραίνουν. Δεν είναι φυσιολογικό να μιλάς με λέξεις που έχουν τρεις χιλιάδες χρόνια ηλικία, να ζεις παρέα με αρχαίους φιλόσοφους και ποιητές, με ακρωτηριασμένα αγάλματα γυμνών θεών πλάι σε μισογκρεμισμένους ναούς, θέατρα, τάφους, κτερίσματα, όστρακα, σπαρμένα κόκαλα και ανελέητο φως - αυτά όλα μάς έχουν στοιχειώσει.

Ο δικός μας τόπος, φίλε, είναι το σύνορο Δύσης και Ανατολής, Ευρώπης και Ασίας, όπου ζουν δυο κόσμοι εντελώς διαφορετικοί, με άλλη αντίληψη και στάση ζωής, νοοτροπία, κουλτούρα, πολιτισμό. Κι εμείς, όντας ανάμεσά τους, μπάζουμε κι απ' τις δυο μεριές, ορθολογιστές και αεροβάτες, ρεαλιστές και παραμυθάδες, πονηροί και εύπιστοι, με το συναίσθημα να πνίγει το λογικό μας και με την παράδοση να ορίζει το παρόν και το μέλλον μας. Οδυσσέας και Καραγκιόζης οι δυο σημαδούρες μας.

Ο δικός μας τόπος, φίλε, πέρασε δύσκολες καταστάσεις. Ετοιμαζόμαστε να γιορτάσουμε τα 200 χρόνια από την έναρξη της Επανάστασής μας (1821) και έχουμε κρατική υπόσταση λιγότερη από 200 χρόνια (από το 1827 πες), ενώ ζήσαμε κοντά 400 χρόνια τουρκική κατοχή. [...] Να σημειώσω ότι και από αυτά τα σχεδόν 200 χρόνια του ελεύθερου πολιτικού βίου μας μόνο τα μισά περίπου ανήκουν στο σημερινό ελληνικό κράτος, αφού δε σχηματίστηκε όλο εξ αρχής, αλλά μεγάλωνε σταδιακά, με ενσωμάτωση των περιοχών οι οποίες το συγκροτούν σήμερα, που δεν έγινε εύκολα ούτε ανώδυνα.

Αλλά και ο ελεύθερος πολιτικός βίος στον τόπο μας ποτέ δεν έπαψε να είναι ταραγμένος. Αλυτρωτισμοί, πόλεμοι, διχασμοί, κινήματα, δικτατορίες, η μικρασιατική καταστροφή του 1922, ο πόλεμος του '40, κατοχή, αντίσταση, εμφύλιος, κυπριακό, ο ξένος παράγοντας και η εξάρτηση του κράτους μας, κακοδιοίκηση, αστυφιλία και ποικίλες μεταναστευτικές εισροές, αντίπαλα ρεύματα που υπονομεύουν το σύστημα επιδιώκοντας την ανατροπή του - σπάνια είχαμε ομαλή κοινωνικοπολιτική ζωή και πορεία. [...]

Κείμενο 3

Το ταξίδι

Οι δύο τελευταίες στροφές του ποιήματος «Το ταξίδι» που έγραψε ο Κρίτων Αθανασούλης (1916-1979) αντλήθηκαν από το βιβλίο «Κρίτων Αθανασούλης. Μια παρουσίαση από τον Γιάννη Βαρβέρη» (εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα, 2000).

[...]

Όσοι δεν έχουν κρεβάτι

ξαγρυπνούν και στοχάζονται.

Όσοι δεν έχουν ψωμί

έχουν όνειρα.

Όσοι δεν έχουν όνειρα

έχουν ελπίδες.

Είναι σκληρό το κακό

που σε βρίσκει απροετοίμαστο

και δυο φορές σκληρός είναι ο θάνατος

που δε βρίσκει αντίσταση

ο ερχομός του.

Είναι καιρός πια να το πούμε

πως τούτο το ταξίδι

θα βαστάξει πολύ,

γιατί οι δρόμοι μας κλείστηκαν

από τα πάθη που προπορεύονται.

Ταξιδεύουμε και πολεμάμε,

χανόμαστε πολλοί μες στην προσπάθεια,

κι άλλοι νοσταλγούμε ένα τέλος,

γιατί σώθηκαν πια τα τρόφιμα της ψυχής

κι ο ύπνος κρεμάστηκε στα βλέφαρά μας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

α. Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 1 και ποια η θέση του συντάκτη του; Να απαντήσεις σε 60 περίπου λέξεις (μονάδες 10).

β. Τι εννοεί με τη φράση «Όλα αυτά μας έχουν στοιχειώσει» ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 2; Απάντησε με συντομία βάσει των νοημάτων της παραγράφου (μονάδες 5).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις και να εξηγήσεις με συντομία ένα σημείο στο Κείμενο 2 στο οποίο ο συγγραφέας προσπαθεί να προσεγγίσει συναισθηματικά τον δέκτη και ένα σημείο στο οποίο απευθύνεται στη λογική του.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3° (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 ο συγγραφέας οργανώνει τον λόγο του με τρόπο που δημιουργεί την εντύπωση ότι συνομιλεί με τον αναγνώστη. Να εντοπίσεις τρεις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες το πετυχαίνει (μονάδες 6) και να εξηγήσεις με συντομία το επικοινωνιακό αποτέλεσμα του ύφους λόγου που δημιουργεί η παραπάνω επιλογή (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τον συμβολικό ρόλο που έχει το ταξίδι στο Κείμενο 3 αξιοποιώντας τρεις σχετικούς κειμενικούς δείκτες. Κατά πόσο θεωρείς ότι αξίζει αυτό το ταξίδι για τον άνθρωπο; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

**Επαναλήφθηκε το διάσημο πείραμα του Μίλγκραμ: Εννέα στους δέκα θα έκαναν
ηλεκτροσόκ σε άλλους ανθρώπους**

*Το παρακάτω κείμενο έχει αντληθεί από το διαδίκτυο. Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/life/science>
15 03 2017*

Οι άνθρωποι είναι πάντα πρόθυμοι να υπακούσουν στις εντολές που θα πάρουν, ακόμη και αν πρόκειται να κάνουν ηλεκτροσόκ στους συνανθρώπους τους. Εννέα στους δέκα θα έκαναν κάτι τέτοιο, αν αυτή είναι η άνωθεν εντολή, όπως απέδειξαν Πολωνοί κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι οποίοι επανέλαβαν το διάσημο Πείραμα του Μίλγκραμ του 1960.

Τότε, σε ένα πείραμα-ορόσημο για την επιστήμη της ψυχολογίας, το οποίο «φώτισε» τις συνθήκες που επικρατούσαν στη ναζιστική Γερμανία, ο Στάνλεϊ Μίλγκραμ του Πανεπιστημίου Γιέηλ είχε αποδείξει ότι, υπό συνθήκες πίεσης από την εξουσία, οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εκτελέσουν τις εντολές, ακόμη και αν θα βλάψουν τους άλλους. Αν και στην πραγματικότητα το πείραμα δεν περιλάμβανε πραγματικά ηλεκτροσόκ, οι συμμετέχοντες -που νόμιζαν ότι κάνουν ηλεκτροσόκ- υλοποίησαν στην πλειονότητα τις άνωθεν εντολές.

Τώρα, οι ερευνητές της Σχολής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Αθρωπιστικών Επιστημών του Βρότσλαβ της Πολωνίας, με επικεφαλής τον Τόμας Γκρζιμπ, που έκαναν τη σχετική δημοσίευση στο περιοδικό «Social Psychological and Personality Science», επανέλαβαν το πείραμα με 40 άνδρες και 40 γυναίκες ηλικίας 18 έως 69 ετών.

[...] Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να πατούν δέκα κουμπιά, που το καθένα αντιστοιχούσε σε ολοένα ισχυρότερο ηλεκτροσόκ (που πάλι δεν ήταν πραγματικό, αλλά οι συμμετέχοντες δεν το ήξεραν). Αποδείχθηκε ότι το 90% (οι εννέα στους δέκα) ήταν πρόθυμοι να πατήσουν το κουμπί με το πιο έντονο ηλεκτροσόκ. Οι ερευνητές σκοπίμως παρότρυναν τους συμμετέχοντες με φράσεις του τύπου «το πείραμα απαιτεί να συνεχίσετε», «είναι απολύτως ουσιώδες να συνεχίσετε» και «δεν έχετε άλλη επιλογή παρά να συνεχίσετε».

Είναι αξιοσημείωτο ότι, όταν το «θύμα» (στην πραγματικότητα ήταν ηθοποιός) που βρισκόταν σε διπλανό δωμάτιο και δεχόταν το «σοκ» ουρλιάζοντας υποκριτικά ήταν γυναίκα, τότε ο αριθμός των συμμετεχόντων που αρνούνταν να εκτελέσουν την εντολή, ήταν τριπλάσιος από ό,τι όταν το «θύμα» ήταν άνδρας.

«Όταν μαθαίνουν για το πείραμα του Μίλγκραμ, η συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων ισχυρίζονται πως “εγώ ποτέ δεν θα συμπεριφερόμουν με τέτοιο τρόπο”. Η μελέτη μας όμως έδειξε για μια ακόμη φορά την τρομερή δύναμη των συνθηκών του κοινωνικού περιβάλλοντος και πόσο εύκολα οι άνθρωποι μπορούν να συμφωνήσουν να κάνουν πράγματα που βρίσκουν δυσάρεστα», δήλωσε ο Γκρζιμπ.

Με άλλα λόγια, η κοινωνία δεν έχει αλλάξει και πολύ εδώ και 50 χρόνια. Όπως επεσήμανε ο Πολωνός κοινωνικός ψυχολόγος, «μισό αιώνα μετά την αρχική έρευνα του Μίλγκραμ για την υπακοή στην εξουσία, μια εντυπωσιακή πλειονότητα των ανθρώπων είναι ακόμη πρόθυμοι να κάνουν ηλεκτροσόκ σε έναν αβοήθητο άνθρωπο».

Ίσως μάλιστα τα πράγματα να έχουν στο μεταξύ χειροτερεύσει, επειδή στο πείραμα του Μίλγκραμ, «μόνο» τα δύο τρίτα των συμμετεχόντων είχαν δείξει προθυμία να κάνουν το πιο ισχυρό ηλεκτροσόκ των 450 βολτ, ενώ τώρα το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 90%...

Κείμενο 2

Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου της Ρενέ Μαγκρίτ «ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ», εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα: 2009.

Εκείνη η παλιά ερώτηση: «Ποιοι είμαστε;», βρίσκει απογοητευτική απάντηση σε αυτόν εδώ τον κόσμο όπου αναγκαστικά ζούμε. Πράγματι, δεν είμαστε παρά οι υπήκοοι αυτού του κόσμου, του τάχα πολιτισμένου, όπου η ευφυΐα και η χαμέρπεια¹, ο ηρωισμός και η βλακεία, βολεύοντάς τα μια χαρά μεταξύ τους, βρίσκονται εναλλάξ στο προσκήνιο. Είμαστε οι υπήκοοι αυτού του ασυνάρτητου και παράλογου κόσμου, που κατασκευάζει όπλα για να εμποδίσει τον πόλεμο, όπου η επιστήμη χρησιμοποιείται για να καταστρέφει και να για να οικοδομεί, για να σκοτώνει και για να παρατείνει τη ζωή των μελλοθανάτων. . . Πρέπει, ωστόσο, να αμυνθούμε ενάντια σε αυτή τη μέτρια πραγματικότητα, που την έχουν διαμορφώσει αιώνες ολόκληροι ειδωλολατρίας για το χρήμα, για τις φυλές, για τις πατρίδες, για τους θεούς και, θα πρόσθετα, ειδωλολατρίας για την τέχνη.

Κείμενο 3

[Η τελευταία ελευθερία]

Αντώνης Σαμαράκης από τη συλλογή διηγημάτων «Αρνούμαι», εκδόσεις Ψυχογιός 2013, σελ. 92 – 96.

¹ Ευτέλεια, ποταπότητα

[...] Ο Μαζικός Υπεύθυνος ύψωσε το δεξί του χέρι [...]. Στάθηκε ένα δευτερόλεπτο, ύστερα άρχισε να διαβάζει αργά, αργά, λέξη προς λέξη: [...]

Άρθρον 3ον

1. – Το Κράτος δια του παρόντος Νόμου καθορίζει το περιεχόμενον του «εσωτερικού κόσμου» των πολιτών, επιφυλάσσει εις εαυτό το δικαίωμα, αν ήθελε παρουσιασθή ανάγκη σχετική προς την Μαζικήν Παραγωγήν, να καταργήση, συμπληρώση ή οπωσδήποτε τροποποιήση τα δια του παρόντος Νόμου οριζόμενα.

2. – Εις εκτέλεσιν των ανωτέρω, από της ισχύος του παρόντος Νόμου, οριζομένης δια σήμερον και ώραν 09.22 ακριβώς, εις τον «εσωτερικόν κόσμον» απάντων των πολιτών και καθ’ άπαν το Κράτος κηρύσσεται κατάστασις Μαζικής Ευτυχίας.[...]

Ραγδαία χειροκροτήματα ξέσπασαν σ’ όλη την αίθουσα, την ίδια ακριβώς στιγμή η μπάντα άρχισε να παίζει το εμβατήριο του Μαζικού Ενθουσιασμού. [...]

Με μια μικρή κίνηση του δεξιού του χεριού, ο Μαζικός Υπεύθυνος έκανε στη στιγμή να πάψουν και τα χειροκροτήματα και το Εμβατήριο του Μαζικού Ενθουσιασμού.

–Ήμουν βέβαιος... ήμουν απόλυτα βέβαιος για το Μαζικό ενθουσιασμό που θα προκαλούσε σε σας... και στους 3307 υπαλλήλους του Υπουργείου Μαζικής Πρωτοβουλίας, και στους 3307 χωρίς καμία εξαίρεση, ο Νόμος 11.113.303...[...].Με το νόμο 11.113.303, το Κράτος έρχεται και παίρνει επάνω του το βάρος του «εσωτερικού κόσμου» των πολιτών... Οι πολίτες απαλλάσσονται αυτομάτως από το βάρος του εσωτερικού κόσμου... Ο «εσωτερικός κόσμος» των πολιτών ρεγουλάρεται² σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου... Τι καταπληκτική, τι μεγαλειώδης απλοποίηση!... Να, είναι ακριβώς 9.22...Η μεγάλη στιγμή έφτασε... Ο νόμος 11.113.303 άρχισε τη στιγμή αυτήν να ισχύει... Από τη στιγμή αυτήν ο «εσωτερικός κόσμος» των πολιτών είναι υπόθεση του Κράτους, αποκλειστικά του Κράτους! Προς τι όλα αυτά τα συναισθήματα που ανακόπτουν την ορμή μας για τη Μαζική Παραγωγή; Προς τι όλες αυτές οι φροντίδες και οι έγνοιες για τον «εσωτερικό κόσμο»;Ας τον αφήσουμε λοιπόν τον περιβόητο αυτόν «εσωτερικό κόσμο» στα χέρια, στα σιδερένια χέρια του Κράτους... ακριβώς όπως έχουμε αφήσει στα χέρια του Κράτους και τη Μαζική Παραγωγή... το μεγάλο, το υψηλό, το μοναδικό Ιδεώδες της Μαζικής Ζωής μας: τη Μαζική Παραγωγή.

Η ώρα είναι 9.25... Τρία λεπτά που άρχισε να ισχύει ο Νόμος 11.113.303... Τρία λεπτά που αυτομάτως απλώθηκε σ’ όλο το Κράτος μας η Μαζική Ευτυχία... στον «εσωτερικό κόσμο» όλων των πολιτών απλώθηκε αυτομάτως η Ευτυχία... Ο τύπος του νέου πολίτη δημιουργήθηκε σήμερα... έτσι φτάσαμε σε πλήρη ενότητα... σε τέλειο συντονισμό στον

²ρυθμίζεται

τομέα της Μαζικής Παραγωγής... Δημιουργήθηκε ο τύπος του νέου πολίτη! Όλοι μας γνωρίζουμε πως το άλφα και το ωμέγα στη Μαζική Παραγωγή είναι η τυποποίηση των προϊόντων... Έχουμε τώρα τυποποιημένη και την Ευτυχία... τη Μαζική Ευτυχία... και θα καλπάζουμε όλοι μαζί στην καταπληκτική, τη μεγαλειώδη εξόρμηση για τη Μαζική Παραγωγή...»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να επιβεβαιώσεις την ορθότητα ή μη των ακόλουθων προτάσεων με βάση το Κείμενο 1 γράφοντας δίπλα σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**, παραθέτοντας ένα συγκεκριμένο χωρίο για κάθε επιλογή.

α. Το αρχικό πείραμα του Μίλγκραμ στόχευε να αποδείξει ότι τα ισχυρά εξουσιαστικά μηνύματα μπορούν να οδηγήσουν σε βιαιοπραγία.

β. Στην επανάληψη του πειράματος το γυναικείο υποτιθέμενο θύμα αντιμετωπιζόταν ισάξια με το αντίστοιχο αντρικό.

γ. Ο Γκριζπ απέδειξε την παντοδυναμία του κοινωνικού κομφορμισμού στο άτομο έστω κι αν οι συμμετέχοντες δεν το παραδέχονται.

δ. Η ευαισθησία των συμμετεχόντων αποδεικνύεται από την άρνηση των περισσότερων να πατήσουν το κουμπί με το ισχυρότερο ηλεκτροσόκ.

ε. Η επίδραση των εξουσιαστικών μηνυμάτων σήμερα αποδεικνύεται από το πείραμα ισχυρότερη σε σχέση με το παρελθόν.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 2 παρουσιάζονται μια σειρά από λογικές αντιφάσεις για τη σημερινή κοινωνία. Να εντοπίσεις τρεις από αυτές (μονάδες 6) και να σχολιάσεις σύντομα πώς αυτές εξυπηρετούν τον στόχο του κειμένου. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α. Πώς λειτουργεί η ερώτηση στην αρχή του Κειμένου 2; (μονάδες 4)

β. Να αποδείξεις αν στο παρακάτω χωρίο του Κειμένου 2 έχουμε μακροπερίοδο ή βραχυπερίοδο λόγο (μονάδες 4) και να εκτιμήσεις τί ύφος λόγου δημιουργεί αυτή η επιλογή από τον συντάκτη του κειμένου. (μονάδες 2)

«Είμαστε οι υπήκοοι αυτού του ασυνάρτητου και παράλογου κόσμου, που κατασκευάζει όπλα για να εμποδίσει τον πόλεμο, όπου η επιστήμη χρησιμοποιείται, για να καταστρέφει και να για να οικοδομεί, για να σκοτώνει και για να παρατείνει τη ζωή των μελλοθανάτων...»

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Το κείμενο 3 μας μεταφέρει σ' έναν φανταστικό και εφιαλτικό κόσμο. Ποια είναι η κυρίαρχη κατάσταση που αισθητοποιείται σ' αυτόν; Με ποια εκφραστικά μέσα ο αφηγητής την επικοινωνεί στον αναγνώστη; Πώς νιώθεις εσύ για αυτήν την κοινωνία που περιγράφεται; Να αναπτύξεις τεκμηριωμένα την άποψή σου σε 150 – 200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από τη συνέντευξη που έδωσε ο Κωνσταντίνος Δασκαλάκης, καθηγητής της Επιστήμης των Υπολογιστών στο MIT, στον Θανάση Νιάρχο, για την εφημερίδα «Τα Νέα» στις 22/06/2020 (ανακτήθηκε στις 15/07/2022).

Πώς φαντάζεστε πως θα είναι ο κόσμος σε 20 χρόνια με την εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας;

Παρότι είμαι πολύ κοντά στις εξελίξεις, τόσο τις επιστημονικές όσο και τις τεχνολογικές που γίνονται σε αυτό το πεδίο, είναι πολύ δύσκολο να προβλέψω. Για να εξηγήσω το γιατί οι προβλέψεις είναι δύσκολες, ας κάνουμε ένα νοητικό πείραμα γυρίζοντας τον χρόνο 20 χρόνια πριν από το σήμερα, γυρνώντας δηλαδή πίσω στο 2000. Η Google τότε μόλις είχε δημιουργηθεί και εταιρείες όπως οι Facebook, Twitter, Uber και Airbnb δεν υπήρχαν.

Η τεράστια επίδραση που θα είχε το Ιντερνέτ στην οικονομία, την κοινωνία και την πολιτική ήταν δυσδιάκριτη. Τόσο πολύ που ο νομπελίστας οικονομολόγος Paul Krugman είχε γράψει χαρακτηριστικά το 1998 ότι «Μέχρι το 2005, θα έχει γίνει σαφές ότι η επίδραση του Ιντερνέτ στην οικονομία δεν θα είναι μεγαλύτερη από αυτή της μηχανής του φαρμάκου». Από τη σκοπιά του 2020, μας κάνει εντύπωση πώς μπορεί να έπεσε ο Krugman τόσο έξω. Όχι μόνο μας κάνουν εντύπωση οι λάθος του προβλέψεις, αλλά μας φαίνονται εντελώς φυσικές και προφανείς, ίσως τελεολογικές όλες οι εξελίξεις που είδαμε τα περασμένα 20 χρόνια. Την ίδια εμπειρία θα έχουμε και τώρα σε σχέση με το 2040. Η τεχνητή νοημοσύνη έχει κάνει μεγάλα άλματα την τελευταία δεκαετία. Οι αλγόριθμοι έχουν πλέον φτάσει σε εντυπωσιακό επίπεδο στην επεξεργασία φωνής και εικόνας, γίνονται ολοένα καλύτεροι στην επεξεργασία κειμένου και παίζουν δύσκολα παιχνίδια [...] καλύτερα από τον άνθρωπο.

Μάλιστα η πρόοδος που έχει σημειωθεί σε επιστημονικό επίπεδο έχει ήδη φτάσει στον πραγματικό κόσμο. Η αναζήτηση μέσω φωνής στο κινητό μας είναι ένα παράδειγμα, η αυτόματη αναγνώριση προσώπων από την κάμερα ασφαλείας του σπιτιού μας ένα άλλο και η αυτοματοποίηση της οδήγησης των αυτοκινήτων ένα τρίτο. Στο άμεσο μέλλον θα δούμε ότι πολλές εφαρμογές, που θα εμπεριέχουν τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων και θα ενισχύουν την αυτοματοποίηση της ζωής και της εργασίας μας, θα βελτιστοποιούν τις παραγωγικές μας διαδικασίες και θα συνεπικουρούν τα συστήματα υγείας, την επιστημονική έρευνα και τα κέντρα σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων κρατών και οργανισμών. Από την άλλη δεν πιστεύω - και υπό μία έννοια μακάρι να αποδειχτούν λάθος οι προβλέψεις μου - ότι στα επόμενα 20 χρόνια θα δούμε

μηχανές με αυτό που λέγεται «γενική τεχνητή νοημοσύνη». Ενώ οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης θα βρίσκονται παντού γύρω μας, κάθε εφαρμογή θα λύνει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.

Είναι δύσκολο, με βάση την υπαρκτή τεχνολογία, να φανταστώ ότι σύντομα θα κατακτήσουμε τη «γενική τεχνητή νοημοσύνη», ότι θα φτιάξουμε δηλαδή μηχανές που θα μπορούν να μεταφέρουν νοητικές ικανότητες και διαίσθηση από μια νοητική λειτουργία, στην οποία έχουν εκπαιδευτεί και έχουν κατακτήσει, σε μια καινούρια νοητική λειτουργία, που θα θέτουν αυτόβουλα στόχους, που θα είναι δημιουργικές και θα είναι αρκετά αξιόπιστες, ώστε να τους αναθέτουμε μεγάλη αυτονομία.

Κείμενο 2

Η πιο επικίνδυνη στιγμή της ανθρωπότητας

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Stephen Hawking προέρχεται από τον ιστότοπο: iefimerida, Guardian, 07/12/2016 (ανακτήθηκε στις 25.08.2022).

[...] Το διαδίκτυο και οι πλατφόρμες θα επιτρέπουν σε πολύ μικρό αριθμό ανθρώπων να συγκεντρώσουν αμύθητο πλούτο, διατηρώντας επιχειρήσεις με ελάχιστες θέσεις εργασίας, αλλά με τεράστιο κέρδος. Αυτή η εξέλιξη φαντάζει αναπόφευκτη, αλλά και καταστροφική για τις κοινωνίες.

[...] Για μένα η δυνατότητα της χρήσης της τεχνολογίας για επικοινωνία ήταν μία απελευθερωτική και θετική εμπειρία. Χωρίς την τεχνολογία δεν θα μπορούσα να εργάζομαι όλα αυτά τα χρόνια. Παράλληλα όμως, οι ζωές των πλουσιότερων ανθρώπων, στις πιο αναπτυγμένες περιοχές του πλανήτη, είναι «βασανιστικά» ορατές, προσιτές σε οποιονδήποτε έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο, όσο φτωχός κι αν είναι. Πιο πολλοί άνθρωποι έχουν κινητό, από αυτούς που έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό και αυτό σημαίνει πως σχεδόν όλοι μας σε αυτόν τον πλανήτη δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την ύπαρξη αυτής της τεράστιας ανισότητας.

Οι συνέπειες αυτής της κατάστασης είναι άμεσες: ο αγροτικός κόσμος θα οδηγείται σε φτωχές πόλεις, με πλοηγό την ελπίδα. Όταν ο κόσμος δει πως η «νιρβάνα» του Instagram δεν είναι εφικτή ούτε εκεί, θα αναζητήσει καλύτερη τύχη στην απέναντι όχθη, ακολουθώντας το ρεύμα των οικονομικών μεταναστών και ταξιδεύοντας για μια καλύτερη ζωή. Οι μεταναστευτικές ροές, με την σειρά τους, δοκιμάζουν τις αντοχές των χωρών που τους υποδέχονται, αυξάνοντας συνεχώς τον πήχη της ετοιμότητας και των υποδομών για τις τελευταίες. Κάπως έτσι, φθείρεται η κατανόηση των πολιτών και τροφοδοτείται ο πολιτικός λαϊκισμός.

Για μένα το πιο σημαντικό είναι πως σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη στιγμή της ιστορίας, το είδος μας πρέπει να λειτουργήσει σαν ένα σύνολο, συνεργατικά. Πρέπει να δουλέψουμε μαζί.

Αντιμετωπίζουμε τεράστιους περιβαλλοντικούς κινδύνους: κλιματική αλλαγή, υπερπληθυσμό, επιδημίες, μόλυνση των ωκεανών, προβλήματα στην τροφική παραγωγή και εξαφάνιση των ειδών. Όλα αυτά πρέπει να μας υπενθυμίζουν ότι βρισκόμαστε στην πιο επικίνδυνη φάση της ανθρώπινης ανάπτυξης. Έχουμε τα τεχνολογικά μέσα να καταστρέψουμε τον πλανήτη μας, αλλά ακόμα δεν έχουμε τα μέσα για να ξεφύγουμε από αυτόν. Ίσως σε κάποια χρόνια να μπορέσουμε να εξαπλωθούμε και σε άλλους τόπους πέραν της Γης, αλλά ως τότε πρέπει να δουλέψουμε σκληρά, για να προστατεύσουμε τον μοναδικό μας πλανήτη.

Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει τα έθνη να χτίσουν γέφυρες και όχι τείχη μεταξύ τους. Αλλά για να το πετύχουμε, θα πρέπει οι ηγέτες του κόσμου να αντιληφθούν πως απέτυχαν και πως απογοήτευσαν τους πολίτες. Με τους πόρους να συγκεντρώνονται στα χέρια των λίγων, θα πρέπει να μάθουμε να μοιραζόμαστε περισσότερο από όσο σήμερα. Με τις θέσεις εργασίας να μειώνονται, με ολόκληρες βιομηχανίες να κλείνουν, θα πρέπει να βοηθήσουμε τους λαούς να διασώσουν τον τόπο τους, να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της εποχής. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να τους παρέχουμε την απαραίτητη οικονομική βοήθεια, για όσο χρειαστεί ώστε να το πετύχουν. [...]

Κείμενο 3

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-2020)

ΕΝΤΕΛΕΙ

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή Άνω Τελεία, Αθήνα, Ίκαρος, 2016, σ. 35.

Α, παντογνωσία με απογοητεύεις

πώς εσύ που τόσο περιφρονείς

τις ολίγες γνώσεις τα λάθη

τις ανακρίβειες που ενοχοποιούν

την ηρωίδα ιστορία

για πολύνεκρες ήττες που επέφερε

απορώ πώς ανέχεσαι να σε αμφισβητεί

εξευτελιστικά

ένα τελείως άγνωστό μας Άγνωστο.

Εγώ στη θέση σου θα έσκιζα τη φήμη μου.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Να αξιολογήσεις τη συνάφεια του τίτλου του Κειμένου 2 με το θέμα του (μονάδες 5) και τη θέση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι σε αυτό (μονάδες 10).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 («Η τεράστια επίδραση... καλύτερα από τον άνθρωπο»), ο Κωνσταντίνος Δασκαλάκης παραθέτει τη λανθασμένη πρόβλεψη του νομπελίστα οικονομολόγου Paul Krugman. Για ποιο λόγο χρησιμοποιεί, κατά τη γνώμη σου, το συγκεκριμένο παράθεμα (μονάδες 5); Τι επιδιώκει να πετύχει με την επιλογή του αυτή; (μονάδες 5)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α. «Με τους πόρους να συγκεντρώνονται στα χέρια των λίγων, θα πρέπει να μάθουμε να μοιραζόμαστε περισσότερο από όσο σήμερα. Με τις θέσεις εργασίας να μειώνονται, με ολόκληρες βιομηχανίες να κλείνουν, θα πρέπει να βοηθήσουμε τους λαούς να διασώσουν τον τόπο τους, να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της εποχής.» Να εντοπίσεις στο παραπάνω απόσπασμα του Κειμένου 2 δύο σημεία στα οποία το μήνυμα διατυπώνεται με αναγκαιότητα (μονάδες 2) και να τα μετατρέψεις έτσι, ώστε αυτό να εκφράζεται με βεβαιότητα (μονάδες 4).

β. «Από την άλλη δεν πιστεύω -και υπό μία έννοια μακάρι να αποδειχτούν λάθος οι προβλέψεις μου- ότι στα επόμενα 20 χρόνια θα δούμε μηχανές με αυτό που λέγεται "γενική τεχνητή νοημοσύνη". Ενώ οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης θα βρίσκονται παντού γύρω μας, κάθε εφαρμογή θα λύνει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.» Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω υπογραμμισμένες φράσεις του χωρίου του Κειμένου 1 (3^η παράγραφος) με συνώνυμες λέξεις ή φράσεις, ώστε το ύφος λόγου να γίνει πιο λόγιο. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στην παντογνωσία στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί του και γιατί; Να απαντήσεις σ' ένα κείμενο 150-200 λέξεων.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η λαϊκή παράδοση

Απόσπασμα, ελαφρώς διασκευασμένο, από διάλεξη που έδωσε ο μεταπολεμικός πεζογράφος Δημήτρης Χατζής (1913-1981) το 1979 στο Φιλοπρόοδο Όμιλο Υμηττού (Το πρόσωπο του Νέου Ελληνισμού, διαλέξεις και δοκίμια, επιμέλεια-εισαγωγή Βενετία Αποστολίδου, Το Ροδακινό, Αθήνα, 2005, σ. 203-207).

Κυρίες και Κύριοι, αγαπητοί φίλοι,

Τελειώσαμε με το κεφάλαιο λογία παράδοσις και [...] περνώ σήμερα στην άλλη παράδοσή μας, την άλλη γραμμή του Νέου Ελληνισμού, τη λαϊκή μας παράδοση. Μπορούμε αλλιώς να την πούμε και λαϊκό μας πολιτισμό και να την πούμε και λαϊκή μας κληρονομιά. Ο όρος όμως «λαϊκός» είναι ασαφής και πολυσήμαντος από την ίδια του τη φύση.

Σαν επιθετικός προσδιορισμός αυτό το «λαϊκό», «λαϊκός», σημαίνει φυσικά καθετί που αναφέρεται στο λαό, απευθύνεται στο λαό ή προέρχεται από το λαό. Και επειδή βέβαια και η αναφορά αυτή και η προέλευση και κυριότατα ο ίδιος ο «λαός» είναι έννοιες πολύ ακαθόριστες, η σημασία που παίρνουν μπορεί να είναι διαφορετική για τον καθένα που τις χρησιμοποιεί. Ο όρος του «λαϊκού» μπορεί, έτσι, για άλλους να προσδιορίζει τα φανερώματα και τα προϊόντα του λαϊκού πολιτισμού, που κι αυτός ωστόσο επιβάλλει πάντοτε να καθορίζονται τα όριά του, τα τοπικά και τα χρονικά, και να καθορίζεται επίσης η έκτασή του η κοινωνική. Ένα βήμα ακόμα πιο πέρα: ταυτίζοντας κανέναν, όπως εγώ τουλάχιστον το βρήκα σωστό, την λογίαν παράδοσιν με τις δυνάμεις που εκπροσωπούν και πραγματώνουν τη συντήρηση μπορεί κανέναν να δίνει και αξιολογική σημασία στο λαϊκό, εννοώντας μ' αυτό καθετί γνήσιο, υγιές, εθνικό, προσοδευτικό και ό, τι άλλο του χρειάζεται και δεν μπορεί να το προσδιορίσει με τρόπο πιο συγκεκριμένο.

[...] Από την αρχή πρέπει να ξεκαθαρίσουμε, για να συνεννοηθούμε, πως είναι νόμιμο να χρησιμοποιούμε τον όρο «λαϊκός πολιτισμός» με δύο σημασίες. Από τη μια μεριά, να θεωρούμε λαϊκό πολιτισμό τον πολιτισμό της κλειστής αγροτικής, μεσαιωνικής κοινότητας και, από την άλλη μεριά, να αποκαλούμε «λαϊκό», μέσα στη διαφορισμένη¹ πια κοινωνία, τον πολιτισμό των όχι ηγετικών στρωμάτων της κοινωνίας, αυτών που τα αποκαλούμε «λαό».

[...] Χωρίς να έχω καθόλου σκοπό να αναπτύξω εδώ μια θεωρία της λαογραφίας, θα καθόριζα τα γνωρίσματα του λαϊκού πολιτισμού, με τον ακόλουθο τρόπο. Τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα

¹ διαφορισμένη: διαφοροποιημένη, διαχωρισμένη.

είναι: 1) Η καθολικότητά του, δηλαδή η αξία και η ισχύς του για όλα τα μέλη της κοινότητας. 2) Η καθολικότητά του με την έννοια ότι ανταποκρίνεται σε όλες τις εκδηλώσεις της κοινότητας και όχι σε μερικές. 3) Η λειτουργικότητά του, με την έννοια ότι σχετίζεται οργανικά με τον πρακτικό βίο της κοινότητας. 4) Η διάρκειά του.

Κείμενο 2

Ο Καραγκιόζης: Ένα ελληνικό θέατρο σκιών

Απόσπασμα από το άρθρο του υπερρεαλιστή ποιητή και ζωγράφου Νίκου Εγγονόπουλου, που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό Λωτός, τ. 6, Δεκέμβριος 1969. Βλ. Ν. Εγγονόπουλου, Πεζά Κείμενα, ύψιλον/βιβλία, Αθήνα, 1987, σ. 56-57.

Ο Καραγκιόζης είναι ο γνήσιος θεατρικός εκπρόσωπος της λαϊκής ψυχής, των λαϊκών τάσεων και διαθέσεων, των λαϊκών πόθων κι επιθυμιών. Με πολλή κομψότητα, με πολλή διακριτικότητα, αλλά και με αρκετή, ενίοτε, δύναμη. Μ' αυτή τη συνήθεια που έχουμε του «ποιος είσαι συ και ποιος είμαι γω», εδώ όπου ο καθείς έχει μια τόσο βαθιά, και πόσο εύθικτη, συνείδηση της «ανθρωπίνης του αξιοπρεπείας», κι' όπου στο ίδιο μέρος είναι πολύ φυσικό να εμφανισθούν, ταυτόχρονα, πλάι πλάι, ένας δισεκατομμυριούχος εφοπλιστής ή μεγαλοβιομήχανος και διακόσιοι τόσοι φουκαράδες, τα επεισόδια του Καραγκιόζη διατραγουδούν τα μαρτύρια του κοσμάκη και τις βασανισμένες του προσπάθειες «να τα βγάλει πέρα», «να τα ξεκεφαλώσει». Ας μη μας γελούν οι μορφές του πασά, των θυγατέρων του (οι βεζυροπούλες), οι αυλικοί του (αυλοκόλακες) και οι λοιποί που τον ακολουθούν. Δεν είναι κανένα κατάλοιπο, όπως είναι φυσικό να το φανταστεί κανείς, της «προελεύσεως» του Καραγκιόζη. Απλούστατα συγκαλύπτουν τη μορφή του «κακού πλουσίου» του Ευαγγελίου, του σκληρού, του άκαρδου, του φιλάργυρου, του ακαταλόγιστου, που βασανίζει τους αδυνάτους που είχαν την ατυχία να πέσουν στα νύχια του, ενώ πιστεύει, και το διαλαλεί μεγαλόφωνα, πως είναι δίκαιος και αλάνθαστος, αγαθός και πονόψυχος! Και της Συνοδείας του. Ο ελληνικός Καραγκιόζης είναι βαθύτατα πατριώτης, γνώστης των αρετών και των παραδόσεων της Φυλής. Όμως αδιαφορεί για την πατρίδα και την καταγωγή του δυνάστη, αρνείται να του αναγνωρίσει, με κάθε τρόπο, οποιαδήποτε ειδική εθνικότητα και τον απωθεί, απλούστατα, στη γενική συνομοταξία των «Τούρκων». Δίχως να είναι μισαλλόδοξος, ή ξενοφόβος, ο Καραγκιόζης μας εφαρμόζει, με τον τρόπο του, τη ρήση του παλαιού φιλόσοφου: «Να αντιτάσσεται η βία στη βία».

Ο Καραγκιόζης, σαν κάθε λαϊκή τέχνη, εξελίσσεται σύμφωνα με τη δύναμη του εκάστοτε τεχνίτου που τον δουλεύει. Προχώρησε, και πλούτισε και τράνεψε, χάρις στους μεγάλους καραγκιοζοπαίχτες του παρελθόντος. [...]

Θα το ξεχνούσα: σχετικά με την ελληνικότητα του ίδιου του ήρωα Καραγκιόζη. Είναι τόσο στενά συνυφασμένος με τον ελληνισμό και το ελληνικό θέατρο, που κι' ηθοποιοί περιωπής, όπως

παλιότερα ο Κοκκίνης και, πιο κοντά μας, ο καλός Λογοθετίδης, δεν απαξίωσαν να τον μιμηθούν σε πολλά στο παίξιμό τους, πάνω στη σκηνή.

Κείμενο 3

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ (1890-1969)

Ο Βασίλης ο Αρβανίτης (απόσπασμα)

Το ακόλουθο κείμενο προέρχεται από τη νουβέλα Ο Βασίλης ο Αρβανίτης (Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήναι, 1989, σ. 9-10).

Είναι λογής παλικαριές, είναι και λογής παλικάρια. Το κάθε τι στη ζωή το αγναντεύεις και το χαίρεσαι μέσα στον περίγυρό του. Όμως μέσα του είναι κ' ένας σκοπός που το κυβερνά, κι αυτός είναι που του δίνει το νόημά του. Κάθε καρπός θέλει τη γης και το κλίμα του για να μελώσει, θέλει κ' ένα στόμα να τον βυζάξει. Κάθε καράβι θέλει τα νερά του για να πλέψει,² όμως η μοίρα του, εκεί σ' ένα μακρινό λιμάνι στέκεται και το καρτερεί. Έτσ' είναι.

Μόνο το Βασίλη τον Αρβανίτη, που στάθηκε μέσα στα παιδιάτικά μου όνειρα ο αρχάγγελος της παλικαριάς, τόσα χρόνια περνούσαν από πάνω μου, μέστωναν τη στόχασή μου, και μολαταύτα δε μπορούσα να καταλάβω το θάμα της ορμής του. Τι γύρευε, πού τραβούσε και τι πίστευε. Και μόνο τώρα, που ωρίμασε ο καημός στην ψυχή και στέριωσε ο καιρός την αντριά³ μου, τον κατάλαβα.

Σήμερα, από την κορφή της ζωής, γυρίζω τα μάτια προς τα περασμένα, αγναντεύω τους αλλοτινούς ανθρώπους που έφυγαν, ανιστορώ τα πρόσωπα, τις κουβέντες και τα διανέματα.⁴ Μια ανάσα ζεστή και γλυκιά, έτσι σαν από ζεστό ψωμί, έρχεται από κει, γλείφει το πρόσωπο, ψιλή φλόγα.

Μοσχοβολά αβαγιανούς⁵ και ρίγανη, σταφύλια πατημένα και τσακισμένα φύλλα της πικραμυγδαλιάς, που κανένas μας δεν άπλωνε να κόψει τα τσάγαλά⁶ της πάνω από τη στέρνα. Είναι οι αψιές μυρουδιές της θαλασσινής εξοχής και του σπιτιού, που μου στέλνουν τα παιδιάτικα καλοκαίρια. Τα νησιώτικά μου τα καλοκαίρια.

Περνούν μπροστά από τα μάτια μου, χτυπημένα απότομα από τα ασημένα σπαθιά των μεσημεριών. Τραγούδια Αιγαιοπελαγίτικα πάνε κ' έρχονται, ορμούν σαν τα χελιδόνια γύρω στις κούνιες, που πετάν από δέντρο σε δέντρο. Γεμίζουν βουή τις βάρκες και τις ταβέρνες.

² πλεύσει.

³ ανδρεία.

⁴ νεύματα.

⁵ λεβάντα.

⁶ άγουρα αμύγδαλα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η διπλή σημασία του όρου «λαϊκός» (μονάδες 10) και ποια του όρου «λαϊκός πολιτισμός» (μονάδες 5), σύμφωνα με το Κείμενο 1; Να απαντήσεις σε μία παράγραφο 70-80 λέξεων.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 2 («Ο Καραγκιόζης είναι ο γνήσιος... αντιτάσσεται η βία στη βία») ανιχνεύονται στοιχεία προφορικότητας. Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές που επιβεβαιώνουν την παραπάνω θέση, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 4), και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α. «Από την αρχή πρέπει να ξεκαθαρίσουμε, για να συνεννοηθούμε, πως είναι νόμιμο να χρησιμοποιούμε τον όρο “λαϊκός πολιτισμός” με δύο σημασίες. Από τη μια μεριά, να θεωρούμε λαϊκό πολιτισμό τον πολιτισμό της κλειστής αγροτικής, μεσαιωνικής κοινότητας και, από την άλλη μεριά, να αποκαλούμε “λαϊκό”, μέσα στη διαφορισμένη πια κοινωνία, τον πολιτισμό των όχι ηγετικών στρωμάτων της κοινωνίας, αυτών που τα αποκαλούμε “λαό”»: Να μετασχηματίσεις την παραπάνω παράγραφο του Κειμένου 1, που συνιστά διάλεξη, έτσι, ώστε να μπορεί να ενταχθεί σε επιστημονικό άρθρο με θέμα τον λαϊκό πολιτισμό. Μην αλλοιώσεις το νόημά της (μονάδες 6).

β. «Απλούστατα συγκαλύπτουν τη μορφή του “κακού πλουσίου” του Ευαγγελίου, του σκληρού, του άκαρδου, του φιλάργυρου, του ακαταλόγιστου, που βασανίζει τους αδυνάτους που είχαν την ατυχία να πέσουν στα νύχια του, ενώ πιστεύει, και το διαλαλεί μεγαλόφωνα, πως είναι δίκαιος και αλάνθαστος, αγαθός και πονόψυχος!» Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σου, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το θαυμαστικό στην παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 2 (μονάδες 4);

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη συναισθηματική στάση του αφηγητή απέναντι στα περασμένα στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωσή του; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η λογοτεχνία ως διπλωματία: Για να μας διαβάσουν έξω

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο της Μυρένας Σερβιτζόγλου δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Τα Νέα» στις 08.09.2022.

Τον τελευταίο καιρό διεξάγεται μια δημόσια συζήτηση για τους λόγους που η ελληνική λογοτεχνία δεν ευδοκμεί στο εξωτερικό. Το φαινόμενο, διαπιστωμένο και σχεδόν αυταπόδεικτο, είναι πολυπαραγοντικό.

Είθισται η λογοτεχνική δημιουργία, ποίηση και πεζογραφία, να περιβάλλεται από την αχλύ¹ της αθωότητας και της αυθορμησίας. Κι όμως. Το λογοτεχνικό έργο απαιτεί συναίσθηση, συνείδηση, απόφαση και προσανατολισμό. Και είναι πάντοτε εργώδες.

Ο Διονύσιος Σολωμός το 1823 γράφει τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν» σε μια περίοδο έξαρσης της Ελληνικής Επανάστασης για να μην «περάσει κανενός από το μυαλό πως την ώρα που νικούν οι δικοί μας στο Μαραθώνα, εγώ κάθομαι και τραγουδώ για ένα βοσκόπουλο».

Ο Οδυσσέας Ελύτης αποφασίζει να γράψει το «Άξιον Εστί» [...]: «Καταλάβαινα ότι ήμασταν αγνοημένοι από παντού και τοποθετημένοι στην άκρη-άκρη ενός χάρτη απίθανου. Η παραμονή μου στην Ευρώπη με έκανε να βλέπω πιο καθαρά το δράμα του τόπου μας».

Ο διπλωμάτης Γιώργος Σεφέρης, όταν κερδίζει το Νόμπελ Λογοτεχνίας, ευχαριστεί τη Σουηδική Ακαδημία, γιατί θέλησε να τιμήσει την «περιορισμένη» γλώσσα του, που «αναβρύζει ανάμεσα σ' έναν λαό περιορισμένο».

Την ίδια προμελετημένη δράση, την προειλημμένη απόφαση, εντοπίζει κανείς και σε έλληνες πεζογράφους: τον Νίκο Καζαντζάκη ή τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Ο Σκιαθίτης, γράφει ο Νίκος Καρούζος, «προσπάθησε να υπάρξει, όχι να γράψει». Το αίτημα που διατυπώνεται στη λογοτεχνία τους είναι γλωσσικό, εθνικό, υπαρξιακό. [...]

Το ερώτημα που τίθεται σήμερα δεν είναι γιατί δεν μας διαβάζουν στο εξωτερικό, αλλά τι πρέπει να γίνει, ώστε να μας διαβάζουν έξω. Απαιτείται η ίδια συναίσθηση, απόφαση, ο ίδιος προσανατολισμός και το κοπιαστικό έργο που επέδειξαν οι έλληνες λογοτέχνες.

Το έλλειμμα θα μπορούσε να το θεραπεύσει μια αποτελεσματική Δημόσια Διπλωματία από το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών. Η λογοτεχνία δεν υπήρξε ποτέ απλώς λογοτεχνία. Η λογοτεχνία είναι γλώσσα, πολιτισμός, οικονομία (νέμω τα του οίκου μου), πολιτική και διπλωματία. Η ελληνική

¹ αραιή ομίχλη.

λογοτεχνία χρειάζεται την Ευρώπη και τη Δύση, όσο ακριβώς την έχουν ανάγκη και οι ίδιες. Για τα μικρά έθνη η κουλτούρα τους είναι ζήτημα εθνικής επιβίωσης. Αλλά και vice versa,² η Ευρώπη χρειάζεται τον πολιτισμό των μικρότερων εθνών-κρατών, προκειμένου να είναι αυτό που είναι: η μεγαλύτερη πολιτιστική ποικιλομορφία στον μικρότερο δυνατό γεωγραφικό χώρο. [...]

Επικρατεί η άποψη ότι η ποίηση και η λογοτεχνία έχουν ανάγκη τη διπλωματία. Ισχύει ακριβώς το αντίθετο. Είναι η πολιτική, η διπλωματία που έχουν ανάγκη τη λογοτεχνία. Μονάχα αυτή μπορεί να βγάλει μια χώρα από τα «Εκατό Χρόνια Μοναξιάς», στα οποία είναι καταδικασμένη.

Κείμενο 2

Απόσπασμα, ελαφρώς διασκευασμένο, από τη συνέντευξη που παραχώρησε ο Λουξεμβουργιανός βραβευμένος συγγραφέας Γκαστ Γκρέμπερ στην Αγγελική Δημοπούλου (αναρτήθηκε στον ιστότοπο bookpress.gr στις 14.03.2022 και ανακτήθηκε στις 08.09.2022)

Το βιβλίο σας *Η κάθε μέρα φέρνει κι άλλη* είναι πλέον διαθέσιμο στα ελληνικά. Πώς νιώθετε που μπορείτε να επικοινωνήσετε μέσω των διηγημάτων σας με το ελληνικό αναγνωστικό κοινό;

Είναι πάντα μεγάλη χαρά για έναν συγγραφέα να βλέπει τη γραφή του να ξεπερνά τα σύνορα και να διαβάζεται από ένα κοινό που δεν περίμενε να προσεγγίσει μέσα από το βιβλίο του. Υπάρχει επίσης ο ενθουσιασμός για να δούμε πώς θα γίνει δεκτό το βιβλίο και αν το νέο κοινό επηρεάζεται από τις ιστορίες.

Το βιβλίο ξεκινά με τη βεβαιότητα του τίτλου και συνεχίζει με τις αβεβαιότητες της ζωής. Αποτελείται από εννέα ιστορίες. Από πού τις εμπνευστήκατε και πώς δημιουργήσατε τους χαρακτήρες;

Είναι μια κοινοτοπία, αλλά και μια αναπόφευκτη αλήθεια, ότι η μόνη βεβαιότητα στη ζωή είναι ότι υπάρχει ένας θάνατος που θα την τελειώσει. Οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα καταφέρνουν να ανακόψουν αυτή τη βεβαιότητα ζώντας τη ζωή τους από μέρα σε μέρα, από έργο σε έργο. Όμως η καθημερινότητα μερικές φορές επιφυλάσσει εκπλήξεις. Το μόνο που χρειάζεται να κάνετε είναι να ακούσετε τις μικρές ιστορίες που λέγονται γύρω σας ή να διαβάσετε διάφορες ειδήσεις σε μια τοπική εφημερίδα. Ήταν τέτοιες σύντομες πληροφορίες που ζωντάνεψαν τους πρωταγωνιστές στο μυαλό μου.

Οι ήρωές σας έρχονται αντιμέτωποι με τον εαυτό τους και τη ρουτίνα τους στη σημερινή Ευρώπη. Ποιο είναι αυτό το πλαίσιο -της σημερινής Ευρώπης- κατά τη γνώμη σας;

Η Ευρώπη είναι και ήταν πάντα ένας θησαυρός πολιτιστικής πολυμορφίας. Αυτό την κάνει μια πολύ συναρπαστική ήπειρο. Όταν σκέφτεστε την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπήρξε αυτή η οικονομική ένωση

² αντίστροφα.

πρώτα. Θα χρειαστεί χρόνος για να εξελιχθεί σε μια ανθρωπιστική και κοινωνική ένωση. Η εκπαίδευση και ο πολιτισμός θα παίξουν σημαντικό ρόλο σε αυτό το μονοπάτι. [...]

Τι επιδιώκετε όταν γράφετε;

Όταν γράφω, λέω πρώτα στον εαυτό μου μια ιστορία. Και για μένα είναι πολύ σημαντικό οι χαρακτήρες της ιστορίας να με ενδιαφέρουν, να αναπτύξουν τη δική τους ζωή μέσα στην ιστορία, ας το πω έτσι. Αν δεν μου κεντρίσουν το ενδιαφέρον, δεν μπορώ να γράψω μια ιστορία γι' αυτά.

Κείμενο 3

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ (1901-1975)

Αμούρ-Αμούρ

Απόσπασμα από το ομώνυμο ποιητικό αφήγημα που γράφτηκε το 1939 και δημοσιεύτηκε το 1960 (Γραπτά ή Προσωπική μυθολογία (1936-1946), Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα, 2012, σ. 9-10).

Κάποτε, προ πολλών ετών, σε μια εκδρομή που έκανα στην Ελβετία, σταμάτησα για να θαυμάσω ένα μεγάλο καταρράκτη, που κυλούσε ορμητικά επάνω από γρανιτώδεις βράχους, μέσα σε πλούσια βλάστησι. Την εποχή εκείνη, που μπορώ να την ονομάσω περίοδο εντατικών αναζητήσεων, ωθούμενος από μία εσωτερική ανάγκη σχεδόν οργανική, προσπαθούσα να βρω, με τα ποιήματα που έγραφα τότε, έναν αμεσώτερο και πληρέστερο τρόπο εκφράσεως. Το θέαμα του καταρράκτου μου εγέννησε αιφνιδίως μια ιδέα. Καθώς έβλεπα τα νερά να πέφτουν από ψηλά και να εξακολουθούν γάργαρα τον δρόμο τους, σκέφθηκα πόσον ενδιαφέρον θα ήτο, αν μπορούσα να χρησιμοποιήσω και στις σφαίρες της ποιητικής δημιουργίας, το ίδιο προτσές³ που καθιστά το κύλισμα, ή την πτώσι των υδάτων, μια τόσο πλούσια, γοητευτική και αναμφισβήτητη πραγματικότητα, αντί να περιγράφω αυτό το κύλισμα, ή κάποιο άλλο φαινόμενο ή γεγονός, ή κάποιο αίσθημα, ή μια ιδέα, επί τη βάσει σχεδίου ή τύπου, εκ των προτέρων καθωρισμένου.

Ήθελα, δηλαδή, να συμπεριλάβω στα ποιήματά μου, όλα τα στοιχεία που στην καθιερωμένη ποίησι, θεληματικά ή άθελά μας, αποκλείονται, ή μας ξεφεύγουν. Και ήθελα να τα συμπεριλάβω κατά τέτοιον τρόπο, ώστε ένα ποίημα να μην αποτελείται απλώς, από ένα ή περισσότερα υποκειμενικά ή αντικειμενικά θέματα λογικώς καθωρισμένα και αναπτυσσόμενα μόνον εντός συνειδητών ορίων, μα να αποτελείται από οποιαδήποτε στοιχεία που θα παρουσιάζοντο μέσα στην ροή του γίνεσθαί του, ανεξάρτητα από κάθε συμβατική ή τυποποιημένη αισθητική, ηθική, ή λογική κατασκευή. Εν τοιαύτη περιπτώσει, συλλογιζόμενοι, θα είχαμε ένα ποίημα δυναμικό και ολοκληρωτικό, ένα ποίημα αυτούσιο, ένα ποίημα γεγονός, στην θέσι μιας αλληλουχίας στατικών περιγραφών ωρισμένων γεγονότων, ή συναισθημάτων περιγραφομένων διά της άλφα ή βήτα τεχνοτροπίας. [...]

³ διαδικασία.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Να αξιολογήσεις τη συνάφεια του τίτλου του Κειμένου 1 με το θέμα του (μονάδες 5) και τη θέση που παίρνει η συγγραφέας απέναντι σε αυτό (μονάδες 10).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 η αρθρογράφος επικαλείται τις αυθεντίες του Διονυσίου Σολωμού, του Οδυσσέα Ελύτη και του Γιώργου Σεφέρη. Να αξιολογήσεις την αποτελεσματικότητα αυτής της επιλογής.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

«Είναι πάντα μεγάλη χαρά για έναν συγγραφέα να βλέπει τη γραφή του να ξεπερνά τα σύνορα και να διαβάζεται από ένα κοινό που δεν περίμενε να προσεγγίσει μέσα από το βιβλίο του.» Να εντοπίσεις δύο παραδείγματα ποιητικής/μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας στην παραπάνω περίοδο λόγου του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και να τα μετασχηματίσεις έτσι, ώστε η γλώσσα να λειτουργεί αναφορικά-κυριολεκτικά, χωρίς όμως να αλλοιώνεται το νόημα (μονάδες 6).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να αναπτύξεις το θέμα που, κατά τη γνώμη σου, πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωσή του; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Τα παλιά γεφύρια και η αξιοπρέπειά μας

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Πέτρου Θέμελη, ομότιμου καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Τα Νέα» στις 10.09.2022.

Ταπεινοί διαβάτες της ιστορίας των κατασκευών, τα παλαιά γεφύρια εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικά τοπόσημα στην ελληνική ύπαιθρο, χαρακτηριστικά μνημεία της χώρας μας. Η παρουσία τους προκαλεί συγκινήσεις, γεννά συναισθήματα νοσταλγικά για την απώλεια του νεοελληνικού πολιτισμού μας. Ενσωματωμένα στο φυσικό περιβάλλον, τα ζεύγματα αυτά δεν αποτελούν απλώς κατασκευές για τη διάβαση ανθρώπων και ζώων πάνω από αφρισμένους χείμαρρους και ορμητικά ποτάμια, αλλά και στοιχεία του παραδοσιακού μας πολιτισμού. Όταν μιλάμε για παράδοση δεν εννοούμε πια μόνο τον τρόπο, για παράδειγμα, δουλειάς που παραδίδεται από γενιά σε γενιά, εννοούμε μια συνείδηση του συνόλου του παρελθόντος (αρχαίου και νεότερου) μέσα στο παρόν.

Τόσο την κατασκευή όσο και τη χρήση των γεφυριών συνοδεύουν λαϊκές αφηγήσεις, δεισιδαιμονίες, μύθοι και θρύλοι για φημισμένους μαστόρους και πανέμορφες κυράδες. Το λαϊκό αυτό απόθεμα, κομμάτι της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μας, άρρηκτα δεμένο με την υλική υπόσταση των γεφυριών, είναι που κάνει τη διαφορά και αναδεικνύει τις μοναδικές αυτές χειροποίητες κατασκευές σε έργα τέχνης, σε μνημεία που ζητούν σήμερα απεγνωσμένα την προστασία μας. Μολονότι σε μας η βιομηχανική εποχή άρχισε καθυστερημένα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ο παραδοσιακός πολιτισμός θα μπορούσε θεωρητικά να συνεχίζεται, εντούτοις οι αλλοιώσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στον οικονομικό, τον κοινωνικό και στον ιδεολογικό τομέα ήταν ραγδαίες και συνεχίζονται με ρυθμό επιταχυνόμενο. Η αγωνία για την απώλεια της παράδοσης στο σύνολό της και το συναίσθημα ευθύνης για τη μελέτη, την προστασία και τη διαφύλαξη των επιτευγμάτων του ανθρώπου και του περιβάλλοντος, έχουν φθάσει σε οριακό σημείο.

Το γεφύρι της Μαυροζούμενας στο Νεοχώρι του Μελιγαλά, δίπλα στην αρχαία Μεσσήνη, με τα εννέα τόξα του αποτελεί μοναδικό παράδειγμα τριπλής γέφυρας με μακραίωνη ιστορία. [...] Νίκησε τον χρόνο, έφτασε ως τις μέρες μας, κουβαλώντας πάνω του όλα τα πάθη του λαού μας, αντάμα με τις κακοποιήσεις και τις προσβολές από τα τσιμέντα, τα παλιοσίδερα, τις σκουριασμένες σιδεριές, την ασφάλτο, τα μπάζα και τα απορρίμματα. [...] Αυτό που δεν αντέχεται είναι κυρίως το βάρος της αδιαφορίας, της άγνοιας, της αναληψίας των συνανθρώπων μας που το έχουν

εγκαταλείψει, χωρίς να το αναδείξουν ως μοναδικό μνημείο με τα σημαντικά ιστορικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία που ενσωματώνει.

Όσο ο σύγχρονος άνθρωπος εξακολουθεί να ασελγεί πάνω στα υλικά κατάλοιπα της νεοελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς σε καθημερινή βάση, όπως δυστυχώς συνέβη και με το πατρικό ενδιαίτημα της Μαρίας Καλογεροπούλου (Κάλλας), τόσο θα συνειδητοποιεί την τραγική πραγματικότητα της αυτοκτονικής διαχείρισης της ζωής του.

Κείμενο 2

Μεγάλη η σημασία της γνώσης της τοπικής Ιστορίας

Απόσπασμα από συνέντευξη που παραχώρησε ο Στρατής Αναγνώστου, πρόεδρος της Εταιρείας Λεσβιακών Μελετών και σύμβουλος Φιλολόγων της Λέσβου, στον Κώστα Στοφόρο, 17.12.2020, πηγή: edromos.gr

Πώς προέκυψε η συγγραφή και η έκδοση του βιβλίου σας για την τοπική Ιστορία –νεότερη και σύγχρονη– της Λέσβου;

Από τη θέση του σχολικού συμβούλου Φιλολόγων Λέσβου, θέλησα να δώσω την ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς της Λέσβου να γνωρίσουν σημαντικές πτυχές της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας της, ώστε να τις αξιοποιήσουν στην εκπαιδευτική πράξη. Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι το απαύγασμα της πολυετούς ενασχόλησής μου με τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία του νησιού και της επιθυμίας μου να συνοψίσω σε ένα χρήσιμο και περιεκτικό εγχειρίδιο αυτά που πρέπει να γνωρίζουν σε βάθος χρόνου τόσο εκπαιδευτικοί όσο και μαθητές για το νησί όπου ζουν. Προσπάθησα επίσης να ενσωματώσω στο βιβλίο αυτό όλη την εμπειρία μου από τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας, που εφάρμοσα ως φιλόλογος του Πειραματικού Γυμνασίου Μυτιλήνης. Έτσι, στο τέλος του βιβλίου, προτείνονται τεχνικές και σχέδια διδασκαλίας, καθώς και συνθετικές δημιουργικές εργασίες, κατάλληλες να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών, με στόχο την ευαισθητοποίησή τους σχετικά με την ιστορία του τόπου τους.

Ποια είναι η αξία της γνώσης της τοπικής Ιστορίας από παιδιά και ενηλίκους;

Η γνώση της τοπικής Ιστορίας από παιδιά και ενηλίκους είναι πολύ σημαντική. Γιατί, νομίζω πως αγαπάμε περισσότερο τον τόπο μας, αν γνωρίζουμε σε βάθος την ιστορία και τον πολιτισμό του. Με αφορμή κάποιο μνημείο ή κατοικία ή δημόσιο κτίριο ή άγαλμα, το οποίο συναντάμε καθημερινά, μαθαίνουμε, ερευνούμε, αναδεικνύουμε, προτείνουμε. Έτσι γινόμαστε πολίτες ενεργοί και συνειδητοποιημένοι, πολίτες που θα προστατεύουν τα μνημεία και δεν θα τα βανδαλίζουν. Ειδικότερα οι μαθητές ασκούνται στο να ανακαλύπτουν μόνοι τους και να αξιοποιούν τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες δεξιότητές τους, ανάλογα και με το πνευματικό δυναμικό που διαθέτει ο καθένας τους. Ας έχουμε υπόψη ότι ισχυρό κίνητρο όλων μας για να μάθουμε τοπική

Ιστορία, είναι η γνώση του τόπου που ζούμε, του τόπου που έζησαν οι πρόγονοί μας, του τόπου που θα θέλαμε πολλοί να ζήσουν τα παιδιά μας.

Κείμενο 3

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΑΡΑΚΗΣ (1949-)

Στην Αθήνα, νωρίς την άνοιξη

Το ποίημα προέρχεται από τη συλλογή Αγγειογραφία, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, σ. 21.

Τον ρώτησα τι θαύμασε, τι του άρεσε απ' την πόλη μας

πρώτη φορά που την επισκεπτόταν

είπε τον θάμπωσαν πολλά

και πρώτα, βέβαια, η Ακρόπολη, ο Ναός

και τα ανεξάντλητα μουσεία, η Αγορά

τόποι ένδοξοι όπως η Πνύκα ή το Θέατρο

«πολλά» κατέληξε «μπορεί και κάτι να ξεχνώ

μα πιο πολύ

μα πιο πολύ μαγεύτηκα ένα απόβραδο

δε θα το φανταστείς, ίσως δεν το πιστέψεις

πλάι σ' εκείνη τη μικρή αυλή, την ταπεινή

μιας εκκλησίας, της Αγίας Φωτεινής

τυχαία βρέθηκα, δεν ξέρω αν τη γνωρίζεις

εκεί που κάπως παίρνει να βαθαίνει

δεν ένιωσα τότε με τύλιξε μια νύχτα διακριτική

κι ένα τεράστιο φεγγάρι –έσβηνε

στο φως του η βουή της λεωφόρου

σα ν' άκουγα χαρούμενες φωνές πριν από χρόνια

πιότερο δεν μπορώ να σου εξηγήσω

κι ούτε κατάλαβα πώς έγινε

κι έμεινα εκεί ως την ώρα

που 'φτασε η μέρα βρίσκοντάς με χωρίς να 'χω κοιμηθεί

κι όμως ξυπνώντας με σαν από ύπνο αιώνων».

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Για ποιον λόγο ο συγγραφέας του Κειμένου 1 αναφέρεται στο γεφύρι της Μαυροζούμενας; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, λαμβάνοντας υπόψη σου το θέμα του κειμένου (μονάδες 5) και τη θέση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι σε αυτό (μονάδες 10).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Η 2^η παράγραφος του Κειμένου 2 («Η γνώση της τοπικής Ιστορίας... να ζήσουν τα παιδιά μας») αναπτύσσεται με αιτιολόγηση και αίτιο αποτέλεσμα. Να τεκμηριώσεις αυτή τη θέση (μονάδες 4) και να δικαιολογήσεις την επιλογή, λαμβάνοντας υπόψη σου το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συνεντευξιαζόμενου (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α. Στο Κείμενο 1, αν και κυριαρχεί η χρήση του γ' ρηματικού προσώπου, ωστόσο, σε ορισμένα σημεία ο συγγραφέας χρησιμοποιεί και το α' πληθυντικό πρόσωπο. Να εντοπίσεις δύο σχετικά παραδείγματα χρήσης του α' πληθυντικού προσώπου (μονάδες 2) και να αξιολογήσεις το επικοινωνιακό αποτέλεσμα αυτής της γλωσσικής επιλογής (μονάδες 4).

β. «Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι το απαύγασμα της πολυετούς ενασχόλησής μου με τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία του νησιού και της επιθυμίας μου να συνοψίσω σε ένα χρήσιμο και περιεκτικό εγχειρίδιο αυτά που πρέπει να γνωρίζουν σε βάθος χρόνου τόσο εκπαιδευτικοί όσο και μαθητές για το νησί όπου ζουν.» Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις του χωρίου του Κειμένου 2 (1^η παράγραφος) με συνώνυμες, ώστε το ύφος λόγου να γίνει απλό. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη συναισθηματική στάση του συνομιλητή του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στα μνημεία της Αθήνας στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί του και γιατί; Να απαντήσεις σ' ένα κείμενο 150-200 λέξεων.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Το μέλλον της ανθρωπότητας στα χέρια της τεχνητής νοημοσύνης

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Τίμου Κουρεμένου (4.2.2022) προέρχεται από τον ιστότοπο www.lifo.gr (ανακτήθηκε στις 25.08.2022).

Τι κι αν χρειάστηκε να φτάσουμε στο 2022 για να δεις την τεχνητή νοημοσύνη (artificial intelligence αγγλιστί, AI εν συντομία) εν δράσει, χάρη στη σκούπα-ρομπότ που αγόρασες στις εκπτώσεις; Σε διαβεβαιώνουμε πως δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο. Ο όρος καθιερώθηκε το 1956 σε ένα συνέδριο στο αμερικανικό κολέγιο Dartmouth (γιορτάζει, σαν να λέμε, τα εξήντα πέντε του χρόνια φέτος), έστω κι αν οι συμμετέχοντες ήταν μάλλον υπερβολικά αισιόδοξοι, κάνοντας λόγο για επίλυση του προβλήματος της δημιουργίας τεχνητής νοημοσύνης μέσα σε μια γενιά.

Από τότε μέχρι σήμερα, βέβαια, μοιάζει να έχουν περάσει αιώνες τεχνολογικής εξέλιξης, καθώς η AI έχει μπει για τα καλά στις ζωές μας. Παρότι το ευρύ κοινό στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί τον ρόλο που διαδραματίζει στην καθημερινότητά του, η τεχνητή νοημοσύνη δουλεύει ακατάπαυστα στο παρασκήνιο έχοντας ως μοναδικό της αντικείμενο την επίτευξη των εκάστοτε στόχων της, που φυσικά μπορούν να αφορούν από την ανάπτυξη ενός νέου εμβολίου μέχρι την κατάρριψη ενός αεροσκάφους.

Αυτό το τελευταίο έχει δώσει τροφή σε ουκ ολίγα σενάρια –για την ώρα ταινιών επιστημονικής φαντασίας ως επί το πλείστον– που μιλούν για το τέλος της ανθρωπότητας εξαιτίας της «κακής» τεχνητής νοημοσύνης. Τα περισσότερα από αυτά, βέβαια, παρακάμπτουν κάτι πολύ βασικό, το γεγονός πως η τεχνητή νοημοσύνη δεν έχει συναισθήματα. Αυτό είναι ίσως και το χαρακτηριστικότερο γνώρισμά της. Εν αντιθέσει με τον άνθρωπο, η τεχνητή νοημοσύνη δεν θα καταλάβει ποτέ πόνο, χαρά, αγάπη, μίσος. Αντ’ αυτών θα πορευτεί βάσει του στόχου που της έχει ανατεθεί και τίποτα παραπάνω –τουλάχιστον εξ όσων γνωρίζουμε.

Βασική αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αυτό που αποτελεί άμεση επιδίωξη του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι ένα περιεκτικό νομικό πλαίσιο για την τεχνητή νοημοσύνη, το οποίο θα ενισχύει την ευρωπαϊκή οικονομία και θα προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα, μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση στη νομοθεσία που θα βάζει πάνω απ’ όλα τον άνθρωπο και την ασφάλεια. Η νομοθεσία θα κατηγοριοποιεί τις χρήσεις όλων των προϊόντων και εφαρμογών που χρησιμοποιούν τεχνητή νοημοσύνη σε αβλαβείς, μικρής επικινδυνότητας, μεγάλης επικινδυνότητας και απαγορευτικής χρήσης. Αυτό θα ισχύει για εφαρμογές AI που παράγονται εντός Ε.Ε., αλλά και για εφαρμογές που εισέρχονται στην ευρωπαϊκή αγορά από τρίτες χώρες.

Κείμενο 2

Τεχνητή νοημοσύνη και ηθική

Το ακόλουθο ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο του Θεοφάνη Τάση, Ψηφιακός ανθρωπισμός. Εικονιστικό υποκείμενο και τεχνητή νοημοσύνη, Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός, 2019, σ. 42-46.

[...] Οφείλουμε ν' αφοσιωθούμε στην ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, ή μήπως όχι; Κατά την γνώμη μου είναι προτιμότερο ν' αυτοπεριοριστούμε με φρόνηση αναπτύσσοντας μέχρι ενός σημείου και με προνοητική προσοχή την τεχνητή νοημοσύνη, διότι ενάντια στην αστόχαστη εξέλιξή της μπορούν να διατυπωθούν βαρυσήμαντα επιχειρήματα. Θα παρουσιάσω εδώ ένα μη ανθρωποκεντρικό επιχείρημα ακολουθούμενο από ένα ανθρωποκεντρικό.

[...] Μια ηθική τεχνητή νοημοσύνη θα είναι ένα πρόγραμμα υπολογιστή που θα έχει την ικανότητα να δημιουργεί, όπως κάθε πρόγραμμα, ταχύτατα τέλεια αντίγραφα του εαυτού της. Αντίστοιχα, το κάθε αντίγραφο θα διαθέτει την ίδια ικανότητα παραγωγής αντιγράφων. Ωστόσο, το κάθε αντίγραφο χρειάζεται ορισμένο χώρο αποθήκευσης, έναν συγκεκριμένο υλικό εξοπλισμό και ρεύμα. Ποιος θα αναλάβει το κόστος του αποθηκευτικού χώρου, της αγοράς και συντήρησης των μηχανών και τα έξοδα του ρεύματος; Ποιος θα είναι υπεύθυνος για τις θερμικές εκπομπές των μηχανών και γενικότερα για την μόλυνση του περιβάλλοντος από την λειτουργία τους; Αν τελικά η αποθήκευση της τεχνητής νοημοσύνης και των αντιγράφων της καταστεί οικονομικά ή οικολογικά ασύμφορη, τότε έχουμε δικαίωμα να της απαγορέψουμε ν' αντιγράφεται; Άραγε, έχει δικαίωμα αναπαραγωγής μια ηθική τεχνητή νοημοσύνη; Τέλος, αν κάνει ένα λάθος ή δεν μπορεί ν' αναβαθμιστεί, τότε έχουμε δικαίωμα να την διαγράψουμε;

[...] Το σημαντικότερο ανθρωποκεντρικό επιχείρημα ενάντια στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, το οποίο αναπτύχθηκε ενδελεχώς από τον Nick Bostrom, είναι ότι ίσως οδηγήσει στην δημιουργία υπερευφυούς τεχνητής νοημοσύνης, δηλαδή μιας νοημοσύνης η οποία θα υπερέχει του ανθρώπου σε όλα τα πεδία, π.χ., επιστήμη, κοινωνικές δεξιότητες και δημιουργικότητα. Η υπερευφυής τεχνητή νοημοσύνη περιέχει τρεις υπαρξιακούς κινδύνους για την ανθρωπότητα: Πρώτον, θα μπορούσε να σχεδιαστεί όχι με σκοπό το γενικό καλό της ανθρωπότητας, αλλά με βάση το συμφέρον μιας χώρας, εταιρείας ή φυλής και να δημιουργηθεί στα κρυφά, προσφέροντας τεράστια ισχύ στην ερευνητική ομάδα, την εταιρεία ή την χώρα που θα την δημιουργούσε. Δεύτερον, υπάρχουν πιθανότητες να ξεφύγει από τον έλεγχο των δημιουργών της με επικίνδυνες συνέπειες για τον άνθρωπο ή να δημιουργηθεί εξ αρχής από μόνη της ως εξέλιξη μιας αναπτυγμένης τεχνητής νοημοσύνης. Στην τελευταία περίπτωση δεν υπάρχει λόγος να υποθέσουμε ότι διαθέτει ηθικές αρχές. Ακόμη όμως και αν εξ αρχής έχει προγραμματιστεί με βάση ηθικές αρχές, όπως την προστασία της ανθρωπότητας, μπορεί να τις εφαρμόσει με ανεπιθύμητους από εμάς τρόπους. Τέλος, θα μπορούσε να παρεισφρήσει ένα λάθος στον αρχικό κώδικα, το οποίο θα είναι

αδύνατον να διορθωθεί και θα είχε ολέθριες συνέπειες για την ανθρωπότητα. Με βάση τα προλεχθέντα, υιοθετώντας παράλληλα την αρχή της ευθύνης που διατύπωσε ο Hans Jonas, πιστεύω ότι δεν έχουμε το ηθικό δικαίωμα να διακινδυνεύσουμε την ύπαρξη και την συνέχεια της ανθρωπότητας, αλλά ούτε την ανθρωπινότητά μας.

Κείμενο 3

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ (1921-2006)

Dream factory¹ 2

Το ακόλουθο ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή Τα πουλιά και η αφύπνιση (Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 1987, σ. 132).

Όταν καταλαγιάζει ο αχός²
Της σύγχρονης τεχνολογίας
Κι ακούγεται μόνο
Το παράπονο
Του λαβωμένου περιστεριού
Αρχίζει η αναπαραγωγή των ονείρων

Κι όπως πάντα
Το πρωί τριγυρνούν
Με απόχες στους δρόμους
Οι ονειροσυλλέκτες

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια η βασική θέση που διατυπώνει ο συντάκτης του (μονάδες 5); Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενό του (μονάδες 6);

Μονάδες 15

¹ Dream factory = εργοστάσιο ονείρων.

² αχός = ήχος, βοή.

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 2 («Το σημαντικότερο ανθρωποκεντρικό επιχείρημα ... ούτε την ανθρωπινότητά μας») αναπτύσσεται με αίτιο αποτέλεσμα και ορισμό. Να αναφέρεις την έννοια που ορίζεται και τα αποτελέσματα που ενδέχεται να προκαλέσει (μονάδες 4). Να δικαιολογήσεις αυτή την επιλογή, λαμβάνοντας υπόψη σου το θέμα του κειμένου και την πρόθεση του συγγραφέα (μονάδες 6).

Μονάδες 10**Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)**

Να συγκρίνεις τα Κείμενα 1 και 2, εντοπίζοντας κοινά ή/και διαφορετικά σημεία προβληματισμού. Να απαντήσεις σε 70-80 λέξεις με σχετικές κειμενικές ενδείξεις (δεν λαμβάνονται υπόψη στην έκταση της απάντησης).

Μονάδες 10**ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)**

Να αναπτύξεις το θέμα που, κατά τη γνώμη σου, πραγματεύεται το Κείμενο 3, στηρίζοντας την ερμηνεία σου σε τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωσή του; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η πολιτική του φόβου

Διασκευασμένο άρθρο του Τάκη Μίχα στην Ελευθεροτυπία, 25/10/2005, από τη σελίδα e-keimena.gr

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας οι άνθρωποι είχαν το αίσθημα του φόβου. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 2.000 ετών φοβούνταν κυρίως τις υπερφυσικές δυνάμεις. Τον Μεσαίωνα οι εκρήξεις των ηφαιστείων και οι εκλείψεις του ήλιου προκαλούσαν ιδιαίτερο φόβο, γιατί θεωρούνταν σημάδια θεϊκής εκδίκησης.

Όμως, σήμερα, φαίνεται να φοβόμαστε τα πάντα. Ο κίνδυνος ελλοχεύει παντού: τρομοκρατία, εγκληματικότητα, επιδημίες, φυσικές καταστροφές, έκθεση του δέρματος στον ήλιο, υπερθέρμανση της ατμόσφαιρας, μετανάστες, παχυσαρκία, παγκοσμιοποίηση κτλ. Αυτό οφείλεται, σύμφωνα με τον Φουρέντι, κυρίως στο γεγονός ότι υπάρχουν πολλές βιομηχανίες φόβου που συναγωνίζονται ποια θα προωθήσει πιο αποτελεσματικά το προϊόν της: Πολιτικοί, ΜΜΕ, περιβαλλοντικές ομάδες, μη κυβερνητικές οργανώσεις μας τονίζουν συνεχώς ότι υπάρχει κάποιος κίνδυνος που μας απειλεί.

Πολλές φορές, ο κίνδυνος αποδεικνύεται ότι ήταν φούσκα. Μια τέτοια περίπτωση ήταν ο περίφημος «ιός των υπολογιστών» που υποτίθεται ότι με την έναρξη της νέας χιλιετίας θα κατέστρεφε ολοκληρωτικά τα προγράμματα χιλιάδων υπολογιστών ανά τον κόσμο. Το μέγεθος της συγχρονισμένης διεθνούς προσπάθειας, για να καταπολεμηθεί ο «κίνδυνος», και τα χρήματα που δαπανήθηκαν δεν είχαν προηγούμενο στην ιστορία. Τελικά δεν συνέβη τίποτα...

Σε άλλες περιπτώσεις, τόσο ο υποτιθέμενος κίνδυνος όσο και η αποφυγή του αποτελούν... κίνδυνο. Έτσι, πολλά χρόνια τώρα ακούμε ότι ο ήλιος αποτελεί θανάσιμο κίνδυνο, ότι προκαλεί καρκίνο του δέρματος και ότι συνεπώς ούτε εμείς ούτε κυρίως τα παιδιά μας θα πρέπει να εκτίθενται στον ήλιο. Όμως, αυτό το καλοκαίρι κυκλοφόρησε μια επιστημονική μελέτη στην οποία εκφράζονται ανησυχίες για την παρατηρούμενη αύξηση της έλλειψης βιταμίνης Ε σε παιδιά που δεν έχουν εκτεθεί αρκετά στον ήλιο!

Η κουλτούρα του φόβου δεν αναπτύχθηκε αυθόρμητα. Αντίθετα, σύμφωνα με τον Φουρέντι, έχει πολιτικοποιηθεί συνειδητά. Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας, ο φόβος έχει χρησιμοποιηθεί ως όπλο από τις κυρίαρχες ελίτ. Από τη μια πλευρά μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επιβολή μέτρων

καταστολής. Από την άλλη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επίτευξη ενότητας και συναίνεσης.

Κείμενο 2

Φάτσα στον φόβο

Κείμενο του Οδυσσέα Ιωάννου, πηγή enet.gr

Μια από τις «ανακαλύψεις» που έχω κάνει με κόστος και την φυλάω ως κόρην οφθαλμού, είναι πως ο φόβος δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα συναίσθημα ευθέως ανάλογο με την απόσταση που σε χωρίζει από αυτό που φοβάσαι. Τρέμεις όχι το γεγονός, αλλά την απόσταση που μικραίνει, τον χρόνο που «μαζεύεται» σαν δρόμος και πλησιάζεις στο σημείο συνάντησης. Τις περισσότερες φορές τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά από όσο φανταζόσουν. Σχεδόν πάντα, είναι λίγο καλύτερα.

Όταν λέω καλύτερα, εννοώ πως διαπιστώνεις ότι δεν είναι και τόσο ανίκητο εκείνο που φοβόσουν ή τέλος πάντων δεν είσαι εσύ τόσο αδύναμος μπροστά του. Επιπλέον, ενίοτε κολυμπάς και κάποιες φορές νικάς κιόλας. Γιατί όταν φτάνεις εκεί, είσαι κι εσύ ένας άλλος πια, από φοβισμένος προβιάζεσαι σε μαχητή. Μικρός, φοβόμουν τους αγορίστικους καβγάδες. Εκείνους τους τσαμπουκάδες που πάντα κατέληγαν σε αίματα, μύτες, στόματα, γόνατα. Στην πλατεία του Αγίου Παντελεήμονα δύσκολα τους απέφευγες. Μετά την πρώτη μπουνιά τα πράγματα έπαιρναν το δρόμο τους... Δεν εξοικειώθηκα ποτέ, αλλά τους απομυθοποίησα και λίγο.

Μετά ήρθαν τα νοσοκομεία. Φίλοι, συγγενείς, προσωπικά, γιατροί, επεμβάσεις, χαμοί. Έλεγα πως δεν θα αντέξω να τρέχω για τέτοια. Έτρεξα μια χαρά! Πέθανε άνθρωπος στα χέρια μου, βρήκα καθαρό μυαλό να κάνω μια ύστατη προσπάθεια. Όσο μεγαλώνεις πλησιάζεις στα τυφλά σημεία. Δεν φαίνονται στις νεότερες ηλικίες. Το κέλυφος ραγίζει, το προστατευόμενο περιβάλλον γίνεται πιο «ευάερο» και, λίγο πριν αρχίσει να μπάζει από παντού, έχεις μεταμορφωθεί εσύ σε αγκαλιά-φύλακας για κάποιους άλλους. Και βλέπεις ότι μπορείς. Ή τουλάχιστον, βλέπεις ότι θέλεις.

Πριν από τρία χρόνια, αν μου ζητούσες να τσεκάρω σε κουτάκια ποια από όσα ζούμε σήμερα δεν θα είχα το κουράγιο να αντιμετωπίσω, θα τα μάρκαρα σχεδόν όλα. Ακριβώς γιατί δεν θα είχα υπολογίσει την απόσταση. Ότι δε θα γίνονταν σε μία νύχτα, αλλά θα έρχονταν σταδιακά και κάθε μέτρο που θα με πλησίαζαν, θα γινόμουν κι εγώ σταδιακά ένας άλλος, πιο ανθεκτικός, λιγότερο αιφνιδιασμένος, πιο έτοιμος να τα κοιτάξω στα μάτια. Είπαμε, μετά την πρώτη μπουνιά, τα πράγματα παίρνουν το δρόμο τους...

Ο καθένας βέβαια αποφασίζει για το πού και πώς θα διοχετεύσει τη μαχητικότητά του. Υπάρχουν πολλοί γοητευτικοί ήρωες και μύθοι από όπου μπορούμε να ψωνίσουμε χαρακτήρα. Και η

παλέτα είναι ανοιχτή τόσο προς μία συλλογική συνείδηση όσο και προς τη θεωρία της μονοθέσιας βάρκας που χωράει μόνο τον εαυτό μας. Μαχητές και οι δύο. Με διαθλάσεις αυταπάτης και οι δύο. Ο πρώτος ότι θα σώσει τον κόσμο και ο δεύτερος ότι μπορεί να σωθεί μόνο αυτός σε έναν κατεστραμμένο κόσμο. Ούτε παρέα για τάβλι δεν θα έχει. Το παράδοξο βέβαια είναι πως, συνήθως, οι πρώτοι είναι εκείνοι που κάποια στιγμή στα στερνά αποτιμούν πως η ζωή τους πήγε χαμένη. Λογικό, οι ονειροπόλοι είναι οι καλύτεροι πελάτες της απογοήτευσης. Αλλά τα περάσματά τους ακόμη τα θυμούνται. Δεν ήταν πιο «ήρωες». Απλά, πιο έξυπνοι. Γιατί είχαν την «ιδιοτέλεια» να προσπαθήσουν να σώσουν έναν κόσμο που περιελάμβανε και αυτούς, και γιατί μοιράστηκαν. Στην ενεργητική και στην παθητική. Μοιράστηκαν.

Κείμενο 3

Φόβος

Το ποίημα είναι του Ρέϋμοντ Κάρβερ, από το βιβλίο «ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΕΙΧΑΝ ΖΗΣΕΙ», ανθολόγηση-μετάφραση-επίμετρο: Άκης Παπαντωνίου, εκδ. Κίχλη.

Φόβος μήπως δεις περιπολικό να πλησιάζει το σπίτι.

Φόβος μήπως σε πάρει ο ύπνος τη νύχτα.

Φόβος μήπως δεν σε πάρει ο ύπνος.

Φόβος μήπως εξεγερθεί το παρελθόν.

Φόβος μήπως χαθεί το παρόν.

Φόβος μήπως χτυπήσει το τηλέφωνο μες στη νέκρα της νύχτας.

Φόβος ηλεκτρικών καταιγίδων.

Φόβος για την καθαρίστρια που έχει ένα σημάδι στο μάγουλό της.

Φόβος για τα σκυλιά που μου έχουν πει πως δεν δαγκώνουν.

Φόβος άγχους!

Φόβος μήπως χρειαστεί να αναγνωρίσεις τη σορό νεκρού φίλου.

Φόβος μήπως σου σωθούν τα λεφτά.

Φόβος μήπως δεν έχεις πάρα πολλά, αν και ο κόσμος δεν θα το πιστέψει αυτό.

Φόβος για ψυχολογικές διαγνώσεις.

Φόβος μήπως αργήσεις και φόβος μήπως φτάσεις πριν απότους άλλους.

Φόβος για τα γράμματα των παιδιών μου επάνω σε φακέλους.
Φόβος μήπως πεθάνουν πριν από εμένα, και νιώθω ένοχος.
Φόβος μήπως χρειαστεί να ζήσω με τη μητέρα μου στα γεράματα τα δικά της και τα δικά μου.
Φόβος σύγχυσης.
Φόβος πως αυτή η μέρα θα τελειώσει με μια στενάχωρη στιγμή.
Φόβος μήπως ξυπνήσω και ανακαλύψω πως λείπεις.
Φόβος πως δε θ' αγαπήσω και φόβος πως δεν αγαπώ αρκετά.
Φόβος πως ό,τι αγαπώ θα αποδειχθεί θανάσιμο γι' αυτούς που αγαπώ.
Φόβος θανάτου.
Φόβος μήπως ζήσω πάρα πολύ.
Φόβος θανάτου.
Αυτό το είπα.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1° (μονάδες 15)

Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Σ ή Λ αντίστοιχα και να δικαιολογήσεις την απάντησή σου με αναφορά σ' ένα χωρίο αντίστοιχα από τα Κείμενα 1 και 2.

- α. Κατά τον Μεσαίωνα τα ακραία φυσικά φαινόμενα θεωρούνταν σημάδια θεϊκής εκδίκησης. (Κείμενο 1)
- β. Σύμφωνα με τον Φουρέντι, το πλήθος των φόβων που κυριεύουν τον σύγχρονο άνθρωπο οφείλονται στην αναποτελεσματική προώθησή τους από τις βιομηχανίες φόβου. (Κείμενο 1)
- γ. Σύμφωνα με τον Φουρέντι, η κουλτούρα του φόβου βασίστηκε σε μια σύμπτωση. (Κείμενο 1)
- δ. Κάθε άνθρωπος αποφασίζει μόνος του το πώς θα διαχειριστεί την αγωνιστικότητα και την ορμητικότητά του. (Κείμενο 2)
- ε. Η εξοικείωση με τον φόβο συνιστά δείκτη ωρίμανσης και προσωπικής εξέλιξης. (Κείμενο 2)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2° (μονάδες 10)

α. Στο Κείμενο 1 ο συγγραφέας επιστρατεύει διάφορα τεκμήρια/αποδείξεις, για να ενισχύσει τις θέσεις του. Να εντοπίσεις τρεις τέτοιες περιπτώσεις (μονάδες 3) και να εξηγήσεις με συντομία σε κάθε

περίπτωση ποια θέση τεκμηριώνουν (μονάδες 3).

β. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η σχέση που διέπει τον τίτλο του Κειμένου 1 με τη θέση που διατυπώνει επί του θέματος ο συγγραφέας του; Απάντησε τεκμηριωμένα και με συντομία (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Το ύφος λόγου του Κειμένου 2 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί:

α. οικείο, ζωντανό και καθημερινό.

β. επίσημο, σοβαρό, απρόσωπο

Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση (μονάδα 1), να εντοπίσεις στο κείμενο τρεις γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα που τεκμηριώνουν την απάντησή σου (μονάδες 3) και να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο κάθε γλωσσική επιλογή συμβάλλει στη διαμόρφωση του ζητούμενου ύφους λόγου (μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την ψυχολογική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου με αναφορά σε τρεις (3) κειμενικούς δείκτες που την αναδεικνύουν. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργεί η ανάγνωση του κειμένου; Οργάνωσε την απάντησή σου σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

**Ψηφιακός ανθρωπισμός
Εικονιστικό υποκείμενο και τεχνητή νοημοσύνη**

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο βιβλίο του Θεοφάνη Τάση, εκδόσεις Αρμός. 2019.

[...] Η διερεύνηση των εναλλακτικών δράσεων έχει ως συνέπεια να σπανίζει ο χρόνος για την καλλιέργεια και την φροντίδα αυθεντικών διαπροσωπικών σχέσεων ούτως ώστε να προκρίνονται οι ψηφιακές σχέσεις ως ευκολότερες στην διαχείρισή τους.

Αλλά η αρχιτεκτονική των κοινωνικών μέσων δικτύωσης καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τις σκεπτόμαστε όσο και τα συναισθήματα που νιώθουμε σ' αυτές. Αυτά αποζητώντας την ορατότητα της ψηφιακής εικόνας εαυτού επενδύουν στην «διασύνδεση» και την «κοινοποίηση» με συνέπεια την ομογενοποίησή τους. Αισθανόμαστε λιγότερο υπεύθυνοι ν' απαντήσουμε σ' ένα ομαδικό μήνυμα ή σε μια μαζική πρόσκληση και δείχνουμε μικρότερη εμπιστοσύνη στα σχόλια των διαδικτυακών φίλων έτσι ώστε να τους είμαστε λιγότερο αφοσιωμένοι. Οι ψηφιακές σχέσεις προσφέρουν ευελιξία και μικρότερη δέσμευση ελαχιστοποιώντας τις προσδοκώμενες από τους άλλους υποχρεώσεις προς αυτούς για την συντήρησή τους, σε βάρος όμως της εγγύτητας. Τέλος, η αποθήκευση, επεξεργασία και, κυρίως, η πώληση σε τρίτους των δεδομένων που κοινοποιούνται στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης δείχνουν πόσο αφελής και απατηλή είναι η πεποίθηση ότι μπορεί κανείς απλώς να τα χρησιμοποιεί προς όφελός του δίχως να διακινδυνεύει την αυτονομία του. Η εμπορευματοποίηση των προσωπικών δεδομένων αλλοιώνει τόσο τις κοινωνικές σχέσεις όσο επίσης την σχέση με τον εαυτό, διότι τα προσωπικά δεδομένα δεν ανήκουν στον εαυτό όπως ένα αντικείμενο, αλλά όπως μάς ανήκει ένα μέλος του σώματος. Έτσι, η απώλεια του ελέγχου επί των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή, το να μην γνωρίζουμε ποιος τα διαθέτει και για ποιον σκοπό τα επεξεργάζεται συνιστά έναν σημαντικό κίνδυνο για την αυτονομία μας.

Υπό το φως των προηγούμενων ίσως έγινε κάπως σαφέστερο ότι η ψηφιακή τεχνική στην εικονιστική κοινωνία δεν είναι απλώς εργαλείο, αλλά περιβάλλον νοηματοδότησης του βίου μέσω της διεκδίκησης της αναγνώρισης όχι του εαυτού, αλλά της ψηφιακής εικόνας του. Η εικόνα εαυτού στο διαδίκτυο αποκαλύπτει και συγχρόνως αποκρύπτει τον εαυτό από τον ίδιο και τους άλλους. Συχνά αντικαθιστά τον εαυτό μετατρεπόμενη σε

είδωλο, δηλαδή, αυτονομείται από το εικονιστικό υποκείμενο το οποίο ως ειδωλολάτρης την επιμελείται εις βάρος του ενσώματου εαυτού. Κατά την λατρεία της καθίσταται επιμελητής στην έκθεση του βίου του. Επιλέγει ρούχα, μουσική, ταξίδια, αθλήματα, γαστρονομία και διατροφή δραματοποιώντας τον βίο ως μια διαρκή παράσταση για ένα ψηφιακό κοινό, δηλαδή, τους διαδικτυακούς φίλους και ακολούθους, προκειμένου να διεκδικήσει την ορατότητα της εικόνας εαυτού. Ορατότητα εδώ σημαίνει εξασφάλιση της προσοχής.

Κείμενο 2

Απόσπασμα από τη συνέντευξη του Αουγκούστο Μπόαλ στην Ελευθερία Σαπουντζή, στις 24/11/2008. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Το Βήμα. Ο Αουγκούστο Μπόαλ ασχολείται με το θέατρο, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, έχει δημιουργήσει το Θέατρο του Καταπιεσμένου.

Είναι περίεργο να συνομιλείς με κάποιον που έχει δηλώσει ότι προτιμά τις εικόνες από τις λέξεις.

«Αυτό δεν ισχύει απόλυτα. Τις αγαπώ τις λέξεις, μιλάω ακατάπαυστα, έχω γράψει γύρω στα 25 βιβλία ως τώρα, είμαι υπέρ των λέξεων. Καταλαβαίνω όμως ότι πολλές φορές κρύβουν περισσότερα πράγματα από ό,τι αποκαλύπτουν. Σου μιλάω για πράγματα και ξέρω για τι πράγμα μιλάω αλλά δεν ξέρω πώς ακούει τις λέξεις μου ο αποδέκτης, τις ακούει διαφορετικά. Αν πω σε σένα μια λέξη, ας πούμε οικογένεια, για σας που έχετε μεγαλώσει στην Ελλάδα η λέξη οικογένεια σημαίνει οικογένειες που εσείς γνωρίζετε αλλά, όταν εγώ λέω οικογένεια, μιλάω για οικογένειες που εγώ γνωρίζω. Το ίδιο και για κάποιον από τη Γουινέα Μπισάο. Οι λέξεις δηλώνουν κάτι κοινό για όλους, αλλά υποδηλώνουν και κάτι ατομικό».

Υπάρχει τρόπος να καταλάβουν όλοι το ίδιο;

«Μπορείς να χρησιμοποιήσεις εικόνες. Αν ρωτήσω ένα επτάχρονο αγόρι ή κορίτσι τι είναι οικογένεια, δεν μπορεί να μου απαντήσει. Αλλά αν του πω “κάνε μου μια εικόνα πώς είναι η οικογένειά σου”, θα βάλει τη μητέρα, τον πατέρα, τα αδέρφια του και εγώ θα διαβάσω την εικόνα. Και έτσι βλέπεις τοποθετώντας τους ανθρώπους στον χώρο τι καταλαβαίνει το παιδί λέγοντας οικογένεια. Αυτή είναι μία από τις απλούστερες τεχνικές του Image Theatre, που είναι μέρος του Θεάτρου των Καταπιεσμένων - να πεις “σκέψου μια εικόνα” και να διαλέξεις κάποια πρόσωπα από αυτά που είναι εκεί, για να φτιάξεις μαζί τους ένα μοντέλο, χρησιμοποιείς τα αντικείμενα, τραπέζι, καρέκλες, φτιάχνεις μια εικόνα και μετά κάποιος άλλος φτιάχνει τη δική του εικόνα. Καθώς λοιπόν ταξιδεύω σε πολλές χώρες, έχω μια

συλλογή από πάνω από 20 τύπους οικογενειών, εικόνων οικογενειών και είναι εντελώς διαφορετικές και σημαίνουν το ίδιο πράγμα».

Αποκλείεται να αποκρύπτουν και οι εικόνες;

«Και οι εικόνες μπορεί να αποκρύπτουν, αλλά, αν συνδυάσεις εικόνες και λόγια, τότε έχεις μια βαθύτερη κατανόηση του τι αισθάνονται οι άνθρωποι και του τι θέλουν να πουν. Πρέπει να είσαι παρών και να παρατηρείς με προσοχή. Γενικώς η παρατήρηση είναι κάτι καθοριστικό για τον άνθρωπο, είναι αυτό που τον διαχωρίζει από τα ζώα».

Τι εννοείτε;

«Το ανθρώπινο ζώο είναι το μοναδικό ζώο που είναι ικανό να δρα και να παρατηρεί τον εαυτό του, ενώ δρα. Είναι spect- actor¹. Γι' αυτό είναι και το μόνο ζώο που μπορεί να είναι θέατρο».

Κείμενο 3

ΓΙΟΚΟ ΟΓΚΑΟΥΑ (1962 -)

Η αστυνομία της μνήμης

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα της Γιόκο Ογκάουα, σε μετάφραση Χίλντας Παπαδημητρίου, εκδ. Πατάκη, 2018. Σ' ένα νησί χωρίς όνομα, διάφορα πράγματα χάνονται το ένα μετά το άλλο· αποφασίζεται να εξαφανιστούν από τη ζωή των ανθρώπων και όλοι οφείλουν να τα ξεχάσουν για πάντα. Όσοι δεν συμμορφώνονται κινδυνεύουν να συλληφθούν από την αστυνομία της μνήμης.

Η εξαφάνιση των πουλιών, όπως έγινε και με τόσα άλλα πράγματα, συνέβη ξαφνικά ένα πρωί. Όταν άνοιξα τα μάτια μου, αισθάνθηκα κάτι περίεργο, σχεδόν βίαια τραχύ στην ποιότητα του αέρα. Το σημάδι μιας εξαφάνισης. Τυλιγμένη ακόμα στην κουβέρτα μου, κοίταξα προσεκτικά τριγύρω στο δωμάτιο. Τα καλλυντικά στην τουαλέτα μου, τους συνδετήρες και τις σημειώσεις που ήταν σκόρπια στο γραφείο μου, τη δαντέλα στις κουρτίνες, το ράφι με τους δίσκους – θα μπορούσε να είναι οτιδήποτε. Χρειαζόταν υπομονή και συγκέντρωση, για να καταλάβεις τι είχε χαθεί. Σηκώθηκα, φόρεσα ένα πουλόβερ και βγήκα στον κήπο. Οι γείτονες ήταν όλοι έξω και αυτοί και κοιτούσαν γύρω τους με αγωνία. Το σκυλί στη διπλανή αυλή γρύλιζε σιγανά.

Τότε εντόπισα ένα μικρό καφετί πλάσμα να πετάει ψηλά στον ουρανό. Ήταν στρουμπουλό και είχε στο στήθος του κάτι που έμοιαζε με θύσανο από λευκά φτερά. Είχα μόλις αρχίσει να αναρωτιέμαι μήπως ήταν ένα από τα πλάσματα που είχα δει με τον πατέρα μου, όταν συνειδητοποίησα ότι όλα όσα ήξερα γι' αυτά είχαν εξαφανιστεί από

¹ Δρών- θεατής.

μέσα μου: οι αναμνήσεις μου, τα συναισθήματά μου, το ίδιο το νόημα της λέξης «πουλί» - τα πάντα.

«Τα πουλιά» μουρμούρισε ο πρώην πιλοποιός από απέναντι. «Στα τσακίδια να πάνε. Αμφιβάλλω αν θα λείψουν σε κανέναν». Τύλιξε καλύτερα το κασκόλ γύρω από τον λαιμό του και φταρνίστηκε σιγανά. Μετά με πήρε το μάτι του. Ίσως επειδή θυμήθηκε ότι ο πατέρας του είχε υπάρξει ορνιθολόγος. Μου χαμογέλασε κάπως αμήχανα και έφυγε για τη δουλειά του. Όταν οι άλλοι έξω συνειδητοποίησαν τι είχε εξαφανιστεί, φάνηκαν κι αυτοί ανακουφισμένοι. Επέστρεψαν στις πρωινές τους υποχρεώσεις, αφήνοντάς με μόνη να κοιτάζω τον ουρανό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α) Να αξιολογήσεις τη συνάφεια του τίτλου του Κειμένου 1 με το θέμα του (μονάδες 3) και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά του (μονάδες 4).

β) Ποια θέση παίρνει ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του Κειμένου 1 (μονάδες 8);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Προς το τέλος της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μια αναλογία. Να εντοπίσεις τα μέλη της (μονάδες 4) και να εξηγήσεις με συντομία τι θέλει να πετύχει με αυτήν (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποιο περιεχόμενο έχει η έννοια της «εικόνας» για τον άνθρωπο στα Κείμενα 1 και 2; (μονάδες 4) Ποια είναι η οπτική από την οποία ο συγγραφέας και ο συνεντευξιαζόμενος προσεγγίζουν αυτή την έννοια; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια στάση και ποια συναισθήματα φαίνεται να έχει η ηρωίδα του Κειμένου 3 απέναντι στις εξαφανίσεις των πουλιών και πώς αυτή αναδεικνύεται στο Κείμενο 3; Ποια θα ήταν η δική σου στάση απέναντι στην εξαφάνιση των πουλιών (150-200 λέξεις);

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Το παρακάτω, ελαφρώς διασκευασμένο, απόσπασμα είναι από το βιβλίο του πανεπιστημιακού Γιώργου Βαβουρανάκη, «Εικόνα και αρχαιολογία. Η περίπτωση της προϊστορικής αρχιτεκτονικής», Μέρος Α', Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015.

Η σχέση γλώσσας και εικόνας αποτελεί σημαντικό θέμα στις μελέτες της εικονολογίας, κυρίως στο πλαίσιο της ιστορίας της τέχνης αλλά και στους χώρους της σημειωτικής και της θεωρίας της πληροφορίας. Ως εικός¹, αρκετή προσπάθεια έχει επικεντρωθεί στη διάκριση των διαφορών των δύο αυτών κωδίκων σκέψης και έκφρασης. Όπως θα φανεί παρακάτω, η συζήτηση επάνω στις διαφορές αυτές είναι ακόμη σε εξέλιξη. Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατόν να εξετασθεί ποιός από τους δύο κώδικες επικοινωνίας, η γλώσσα ή η εικόνα, είναι πιο πρωταρχικός σε σχέση με την ανθρώπινη αντίληψη. Μία πρώτη απάντηση στο ερώτημα αυτό δίνει προβάδισμα στην εικόνα, καθώς τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του ανθρώπου θεωρούνται προγλωσσικά. Σε αυτά τα στάδια ο άνθρωπος προσλαμβάνει με τις αισθήσεις, από τις οποίες τα πλέον έντονα ερεθίσματα δίνει η όραση. Στη συνέχεια αναπτύσσει την ικανότητα της ομιλίας αλλά και του γραπτού λόγου. Η Ιταλίδα ψυχαναλύτρια P. Aulagnier, στη μελέτη της για την ψύχωση, παρακολουθεί την ανάπτυξη της ανθρώπινης αντίληψης ως ένα πέρασμα από το εικονιστικό στάδιο στο γλωσσικό στάδιο, παρομοιάζοντας τη διαμόρφωση της παραστατικής δυνατότητας του ανθρώπου με την εξέλιξη της γραφής από τα ιδεογράμματα στη συλλαβική και κατόπιν στην αλφαβητική γραφή.

Ο αντίλογος σε αυτήν την άποψη είναι η ύπαρξη γλωσσικών υποδομών στον άνθρωπο, ακόμη και κατά τη διάρκεια του προγλωσσικού σταδίου. Μολονότι παραμένουν ανενεργές, θεωρούνται κομβικής σημασίας. Οριοθετούν ένα δυνητικό πεδίο επικοινωνίας με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρόκειται για αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά που διαχωρίζουν τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα ζώα, διότι διανοίγουν και δίνουν άλλη διάσταση στο πεδίο της κοινωνικότητας. Μάλιστα, ο N. Elias παρατηρεί ότι η γλώσσα και η γλωσσική προδιάθεση του ανθρώπου είναι ουσιαστικά προϋπόθεση της συγκεκριμένης μορφής που έχει η κοινωνική επικοινωνία και δράση. Στο σημείο αυτό έρχεται πιο συμβιβαστικά η άποψη του Α.-Φ. Χρηστίδη, ο οποίος αναγνωρίζει μία ολικότητα στα

¹ εύλογα

πρωταρχικά στάδια της σκέψης, η οποία δημιουργεί μία αντίστοιχα συνολική γλώσσα, αυτή των μικρών παιδιών, τα οποία με ένα επιφώνημα μπορούν να εννοούν ολόκληρες προτάσεις. Η ολικότητα αυτή είναι απότοκος της ολικότητας που έχει η ανθρώπινη πράξη, η οποία συμβαίνει πάντοτε σε ένα πλαίσιο σχέσεων με τον περίγυρό μας, υλικό και ανθρώπινο. Η γλώσσα αναπτύσσεται με συνεχή στάδια αφαίρεσης της συνολικότητας, μέρος της οποίας επιβιώνει στις αμφίσημες λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούμε. Η πρόταση του Χρηστίδη επομένως συνδυάζει τα στάδια ανάπτυξης της Aulagnier με το στοιχείο ενεργούς κοινωνικοποίησης του Elias. Συνακόλουθα, υπάρχουν εξίσου πρωταρχικές εικονιστικές και γλωσσικές δομές και είναι πιο ακριβές να αντιμετωπίσουμε γλώσσα και εικόνα ως ένα πρωταρχικό δίπολο της ανθρώπινης αντίληψης

Κείμενο 2

Γκοτζίλες στην ομίχλη

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο κείμενο φιλοσοφικού προβληματισμού του Άλκη Γούναρη, δημοσιευμένο στον ιστοχώρο του bookpress.gr, στις 7/2/2020.

Ο Μπάνρουμ, ο «Μεγαλύτερος Σόουμαν» που ενσάρκωσε κινηματογραφικά ο Χιου Τζάκμαν στην ομώνυμη ταινία, έλεγε ότι «στον λαό αρέσει να ξεγελιέται» και ότι η τέχνη του θεάματος όπως κι η τέχνη της πολιτικής το γνωρίζει καλά αυτό. Η ψευδολογία ως εγγενές χαρακτηριστικό των ολοκληρωτικών καθεστώτων, σύμφωνα με την Άρεντ, μέσα από τις επιβεβαιωμένες ιστορικά τεχνικές της προπαγάνδας, της χειραγώγησης του όχλου, της παραπληροφόρησης της κοινής γνώμης κτλ., αποδεικνύεται ολοένα και πιο χρήσιμη και αποτελεσματική στα δημοκρατικά καθεστώτα, μέσα από τις εξωραϊσμένες τεχνικές κατασκευής της δημόσιας εικόνας των γεγονότων. Η Χάνα Άρεντ υποστήριζε ότι στην πολιτική, η εικόνα των γεγονότων είναι πιο σημαντική από τα ίδια τα γεγονότα. Η έκβαση μιας κατάστασης δεν έχει να κάνει με το τι συμβαίνει, αλλά με το τι τελικά πιστεύει ο κόσμος. Τα πράγματα βαίνουν καλύτερα ή χειρότερα αν ο κόσμος πιστεύει ότι τα πράγματα βαίνουν καλύτερα ή χειρότερα. Η ψευδολογία έχει να κάνει με την ίδια τη λειτουργία της πολιτικής: Μια λειτουργία κατά την οποία τα γεγονότα ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των σκοπών και των ιδεολογιών που η κάθε πολιτική εξυπηρετεί.

Ωστόσο, η ψευδολογία και η τάση του κοινού να ξεγελιέται διογκώνονται σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, χάρη στο μέσον. Το μέσο ενισχύει και καθορίζει εντέλει το περιεχόμενο της επικοινωνιακής σχέσης. Το διαδίκτυο, ένα πραγματικά υπέροχο και πολύτιμο εργαλείο για την ψυχαγωγία, τη γνώση και την ενημέρωση, έχει περιορισμένη χρησιμότητα, αν κάποιος ταυτόχρονα με τη γρήγορη σύνδεση δεν διαθέτει και αυτό που

απλουστευμένα ονομάζουμε κριτική σκέψη. Είναι ενδεικτικό ότι ο καταιγισμός πληροφορίας σχετικά με την πανδημία αποτυπωνόταν, στα τέλη Απριλίου του 2020, σε περίπου τρία δισεκατομμύρια ψηφιακές σελίδες στα αποτελέσματα του Google. Ποιο ήταν όμως το περιεχόμενο και η εγκυρότητα αυτών των σελίδων; Αν συγκρίνει κανείς τα αποτελέσματα της αναζήτησης σελίδων που σχετίζονται με τα αντισώματα του ιού και σελίδων που σχετίζονται με την προέλευσή του από τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας, θα καταλάβει ότι οι θεωρίες συνωμοσίας έχουν τετραπλάσιο ενδιαφέρον από την επιστημονική ενημέρωση.

Ο Μάικλ Σέρμερ εξηγεί ότι ο λόγος που οι άνθρωποι πιστεύουν σε απίθανα πράγματα εδράζεται σε απλούς βιολογικούς μηχανισμούς. Η φυσική τάση των ζώων με κεντρικό νευρικό σύστημα να αναγνωρίζουν πρότυπα, να βρίσκουν ομοιότητες μεταξύ των καταστάσεων και να φτιάχνουν «εικόνες» για τον κόσμο, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν και συμπεριφέρονται. Η δημιουργία πεποιθήσεων αποτελεί μια βασική λειτουργία του εγκεφάλου. Αντίθετα, το να διαθέτει κανείς κριτική σκέψη, το να μπορεί να διακρίνει την επιστημονική από την ψευδοεπιστημονική άποψη, και τη διαφορετική αξία του ενός πολιτικού ηγέτη από τον άλλον, δεν αποτελεί μια έμφυτη διαδικασία και απαιτεί μια διαδικασία εκμάθησης.

Κείμενο 3

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919 - 2005)

Η κλοπή του φαντάσματος

Το ποίημα είναι αντλημένο από τα συνολικά έργα «Ποιήματα. Άπαντα (1945-1998)», εκδ. Κέδρος, 2014.

Το φάντασμά μου τώρα αναζητώ
κλεμμένο απ' το σκελετό μου
το φάντασμα που πέταγε με τ' ασημένια του φτερά
γέμιζε τη φωνή μου αίμα
έσερνε λίμνες
μαγνήτιζε πουλιά
αυτό το φάντασμα εγώ
κλεμμένο απ' το δικό μου σκελετό
αναζητώ

μέσα σε λίμνες που δεν έχω ξαναδεί
και στων πουλιών το δέρμα
σα μαύρο σπίρτο διπλωμένο
καμένο
τελειωμένο
αναζητώ
το φάντασμά μου το δικό μου σκελετό
δίχως το γέλιο
με το γέλιο
τελειωμένο
με τη φωνή μου που πάει τώρα να χαθεί
εγώ το φάντασμά μου εγώ
ο κλέφτης
το σπίρτο το καμένο
φωνάζει ο σκελετός μου
—Ζήτω!
θέλει το φάντασμά του

Αναζητώ

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια, κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενο (μονάδες 6); Πιστεύεις ότι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει το κείμενό του εξυπηρετεί την πρόθεσή του αυτή; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Η ολικότητα αυτή είναι απότοκος της ολικότητας που έχει η ανθρώπινη πράξη, η οποία συμβαίνει πάντοτε σε ένα πλαίσιο σχέσεων με τον περίγυρό μας, υλικό και ανθρώπινο. Η γλώσσα αναπτύσσεται με συνεχή στάδια αφαίρεσης της συνολικότητας, μέρος της οποίας επιβιώνει στις αμφίσημες λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούμε.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις του παραπάνω κειμένου να αντικατασταθούν με άλλες, νοηματικά ισοδύναμες, οι οποίες να αποδίδουν με πιο απλό τρόπο τα γραφόμενα.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 παρατηρείται συχνή αναφορά σε ειδικούς επιστήμονες σχετικά με τη σχέση γλώσσας και εικόνας. Λαμβάνοντας υπόψη και το είδος του κειμένου να αναφερθείς στους λόγους αυτής της επιλογής από τον συγγραφέα (μονάδες 6) και να αξιολογήσεις την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά της (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Τι είναι, κατά τη γνώμη σου, το φάντασμα για το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 3; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου αξιοποιώντας τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Στη θέση τους πώς θα λειτουργούσες; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η 35χρονη Εσμά δεν θα περιμένει άλλο

Άρθρο της Ιωάννας Φωτιάδη, δημοσίευση στην εφημερίδα Καθημερινή.

Την απάντηση «δεν μπορώ» η Εσμά, πάλαι ποτέ υπάλληλος στην περιφέρεια της Σμύρνης, έμοιαζε να μην έχει ξεστομίσει ποτέ. Πήρε πτυχίο νομικής, ενώ είχε ήδη τρία παιδιά. Επέζησε δύο μήνες στη φυλακή. Πέρασε μόνη της τον Έβρο με τα παιδιά, το μικρότερο στους ώμους, για να γλυτώσει τη δίωξη. Στην Αθήνα πηγαινοερχόταν χαμογελαστή σε υπηρεσίες και πρεσβείες, για να βρει νόμιμους τρόπους να περάσει στην Ευρώπη. Μόνο όταν αντιλήφθηκε ότι η πολυπόθητη επανένωση με τον άντρα της, που δεν είχε δει για πάνω από ενάμιση χρόνο, θα αργούσε περισσότερο από όσο υπολόγιζε – «τέλος του 2018 στην καλύτερη περίπτωση» - τα ζωηρά μαύρα μάτια της σκοτείνιασαν.

Πριν από δύο εβδομάδες η «Κ» την είχε συναντήσει για μια ακόμα φορά, σε μια βεράντα στην Κυψέλη, όπου μαζί με τις φίλες της, εξόριστες και εκείνες από το καθεστώς Ερντογάν και αποκομμένες επί του παρόντος από τους συζύγους, μοιράζονταν έγνοιες και όνειρα πάνω από ένα τραπέζι με τούρκικο πρωινό.

Ομιλητική και αεικίνητη μας περιέγραψε γλαφυρά τις καθημερινές της περιπέτειες, ενώ τάιζε τον μικρό της γιο. Τίποτα δεν προμήνυε αυτό που θα συνέβαινε. Ξημερώματα της Κυριακής και λίγες ώρες αφού η 35χρονη γυναίκα είχε εγκατασταθεί στο τρίτο κατά σειρά διαμέρισμα του τελευταίου 10ημέρου, ένιωσε ξαφνική αδιαθεσία. Διεκομίσθηκε με καθυστέρηση στο νοσοκομείο, αλλά η καρδιά της την είχε προδώσει. Τα τρία της παιδιά, δέκα, επτά και τριών χρονών, την περίμεναν ως χθες να γυρίσει. «Ξέρουν ότι η μαμά νοσηλεύεται και θυμώνουν που δεν πηγαίνουμε να τη δούμε» μεταφέρει στην «Κ» επιστήθια φίλη της. «Ήταν υγιέστατη, απλώς είχε ομολογουμένως κουραστεί από τις απανωτές μετακομίσεις και ματαιώσεις».

Ο αιφνίδιος θάνατος της Εσμά έφερε βίαια στην επιφάνεια ερωτήματα σχετικά με όσους ζουν στο περιθώριο του συστήματος και σε ένα καθεστώς παρατεταμένης προσωρινότητας. Ποιους ενημερώνει το νοσοκομείο, όταν δεν υπάρχει συγγενής πρώτου βαθμού; Πού θα επιθυμούσε η εκλιπούσα να ταφεί; Στην Τουρκία, όπου βρίσκονται οι γονείς της, αλλά και η ίδια ήταν πλέον ανεπιθύμητη; Στη Γερμανία που δεν γνωρίζει αλλά φανταζόταν ως Γη της Επαγγελίας;